

การใช้โหราศาสตร์เป็นวิถีทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

นางสาวอชิรพจนินชา พลายนาค

ศูนย์วิทยพัทธพยากรณ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

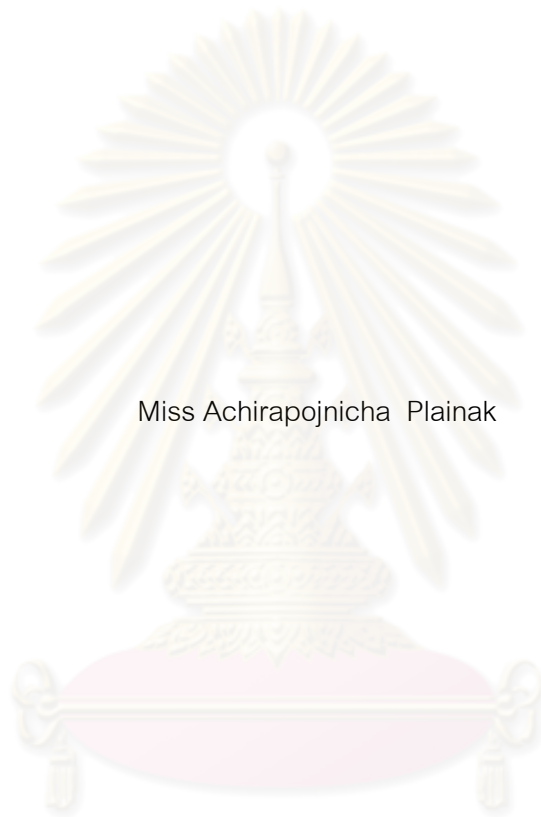
สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา ๒๕๕๓

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ASTROLOGY AS A MEANS OF DISSEMINATION OF BUDDHISM

Miss Achirapojnicha Plainak

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Buddhist Religion Studies

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การใช้โหราศาสตร์เป็นวิถีทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

โดย

นางสาวอชิรพจนินชา พลายนาค

สาขาวิชา

พุทธศาสนศึกษา

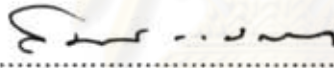
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ศาสตราจารย์ กิตติคุณ ปรีชา ช้างขวัญยืน

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพนธ์ อัครวิรุฬห์การ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรมทา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ศาสตราจารย์ กิตติคุณ ปรีชา ช้างขวัญยืน)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.วัชระ งามจิตระเจริญ)

ศูนย์วิจัยและพัฒนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อชิรพจนินชา พลายนาค :การใช้โหราศาสตร์เป็นวิถีทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา.
(ASTROLOGY AS A MEANS OF DISSEMINATION OF BUDDHISM)อ.ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์หลัก : ศาสตราจารย์ กิตติคุณ ปรีชา ช้างขวัญยืน, ๑๑๖ หน้า.

โหราศาสตร์ไทยมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานและมีมาก่อนที่พระพุทธศาสนาจะ
เกิดขึ้น ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทปรากฏเรื่องเกี่ยวกับโหราศาสตร์อยู่หลาย
แห่งและในสมัยพุทธกาลก็มีการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับดวงดาว การทำนายมหาบุริสลักษณะและ
การทำนายฝัน แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนายอมรับความมีอยู่ของโหราศาสตร์ในฐานะเป็น
ศาสตร์แขนงหนึ่ง แต่พระพุทธศาสนาถือว่าพระสงฆ์ไม่ควรนำโหราศาสตร์มาใช้ ดังมีพุทธ
บัญญัติชัดเจนมิให้ภิกษุเกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ เพราะไม่เหมาะกับชีวิตของสมณเพศ ใน
ส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับโหราศาสตร์พบว่ามีหลักธรรมทาง
พระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง คือ นิยาม ๕ กรรมกับการให้ผลของกรรม อีกทั้งเรื่องความเพียร
และการมีเสรีภาพในการกระทำของมนุษย์ เหล่านี้ล้วนส่งผลและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต
ของมนุษย์มากกว่าอิทธิพลจากอำนาจของดวงดาว

จากการศึกษาพบว่าพระสงฆ์ที่ใช้โหราศาสตร์สามารถช่วยเหลือชาวบ้านที่มีความ
ทุกข์ได้แต่ควรใช้โหราศาสตร์ในฐานะเครื่องมือชักจูงไม่ใช่เป็นจุดหมายหลัก แม้ว่ากระทำ
เช่นนี้จะผิดหลักพระธรรมวินัย แต่หากเพื่อประโยชน์สุขที่จะเกิดขึ้นแก่สังคมและผู้คนหมู่มาก
พระสงฆ์บางรูปก็เห็นว่าควรทำ เพราะพุทธบริษัท ๔ โดยเฉพาะอุบาสกอุบาสิกา ซึ่งเป็นคน
ส่วนมากของสังคมหากชักจูงพวกเขาเหล่านั้นให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมที่ถูกต้อง
แล้วก็ย่อมจะเป็นกำลังสำคัญในการปกป้องและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้สืบทอดต่อไปได้
ในอนาคต

ศูนย์วิทยพัชยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สาขาวิชา.....พุทธศาสนศึกษา.....ลายมือชื่อนิสิต... สิริพจนินชา พลายนาค.....
ปีการศึกษา.....๒๕๕๓.....ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก..... สิริ พจนินชา

5080235722 : MAJOR BUDDHIST RELIGION STUDIES

KEYWORDS : ASTROLOGY/DISSEMINATION OF BUDDHISM

ACHIRAPOJNICH A PLAINAK : ASTROLOGY AS A MEANS OF DISSEMINATION OF BUDDHISM. ADVISOR : PROFESSOR EMERITUS PREECHA CHANGKHWANYUEN, 116 pp.

Thai astrology has long history which goes back to the time before the birth of Buddhism. Stories related to astrology are evident in many parts of the Doctrine of Buddhism of the Theravada Sect. During the time of the Lord Buddha, there were studies about stars, predictions of the characteristics of the Great Man and predictions of dreams. This shows that Buddhism acknowledged the existence of astrology as a branch of knowledge. However, Buddhism took it as inappropriate for Buddhist monks to use astrology, as it was clearly stated by the Lord Buddha, forbidding Buddhist monks to be involved with astrology since it was not appropriate to the ascetic life. In terms of the relationship between Buddhism and astrology, it has been founded that there are Buddhist Teachings involved-- the five aspects of natural law Karma Definitions and its consequences, as well as perseverance and freedom in human actions, which all affect the way of life of human beings more than the power of stars.

The study has found that Buddhist monks are able to help people from suffering by using astrology as a persuasive tool, not as the main aim. Although doing so may be in conflict with the Buddhist Teachings, it is done because it may contribute to the happiness of a large number of people and society. Some Buddhist monks consider that it is appropriate to use astrology because the four assemblies of Buddhism, especially male and female devotees, who are the majority of society, will be able to play a significant role in protecting and promoting Buddhism in the future if they are taught to understand the correct Principle of the Buddhist Doctrine.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Field of Study : Buddhist Religion Studies..

Academic Year : 2010.....

Student's Signature Achirapojnicha.....

Advisor's Signature Preecha.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือ และความร่วมมือจากบุคคลหลายท่านดังต่อไปนี้

ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์กิตติคุณปรีชา ช่างขวัญยืน ที่ได้กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์เป็นผู้ที่คอยให้คำปรึกษาและคำแนะนำในเรื่องต่างๆ รวมทั้งคอยตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ในการทำวิทยานิพนธ์ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่าและมาตรฐานทางวิชาการเพิ่มมากขึ้น ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความเมตตาของอาจารย์ เพราะสำหรับผู้วิจัยแล้ว อาจารย์เปรียบเสมือนบิดาอีกท่านหนึ่งที่ผู้วิจัยให้ความเคารพและชื่นชมเป็นอย่างมาก

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตจรเจริญ ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อีกทั้งอาจารย์ได้ให้เกียรติและเมตตาอนุญาตให้สัมภาษณ์ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับข้อมูลที่ทรงคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง และขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทุม อังกูรโรหิต ที่คอยให้คำแนะนำและคำปรึกษาในด้านข้อมูลต่างๆ ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบคุณ คุณสังเวียน พูเฟื่อง และคุณนันทน์หทัย ไวยบุรีย์ เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์พุทธศาสนศึกษา ที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำดีๆ แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด และคุณจรรยา ยามาลี เจ้าหน้าที่ประจำภาควิชาปรัชญา ที่คอยติดตามงานและเป็นธุระให้กับผู้วิจัย เช่นเดียวกับคุณภูมินทร์ วาดเขียน กัลยาณมิตรที่คอยให้ความช่วยเหลือทุกอย่างตามที่ผู้วิจัยร้องขอและคอยเป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณ บิดามารดา ที่ได้ให้ความรักความเมตตา คอยช่วยเหลือผู้วิจัยในทุกๆด้านและคอยเป็นกำลังใจสำคัญในการดำเนินชีวิตและการศึกษาในครั้งนี้ให้สำเร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ฎ
บทที่	
๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๓
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๓
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย.....	๓
๑.๔ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๔
๑.๕ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๔
๒ ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนาและโหราศาสตร์.....	๕
๒.๑ ความหมายและความเป็นมาของโหราศาสตร์.....	๕
๒.๒ โหราศาสตร์สมัยก่อนพุทธกาล.....	๗
๒.๓ โหราศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล.....	๑๑
๒.๓.๑ การทำนายที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและอรรถกถา.....	๑๒
๒.๓.๒ พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์พระสุบินของพระองค์.....	๑๖
๒.๓.๓ พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์พระสุบินของพระเจ้าปเสนทิโกศล.....	๑๗
๒.๓.๔ เรื่องการดูฤกษ์ยาม และวัน เวลา ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา.....	๒๓
๒.๔ คำสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องที่เกี่ยวกับการทำนาย.....	๒๕
๒.๔.๑ สิกขาบทที่เกี่ยวกับการทำนายในพระวินัยปิฎก.....	๒๗
๒.๔.๒ คำสอนที่เกี่ยวกับการทำนายในพระสุตตันตปิฎก.....	๒๙
๒.๕ โหราศาสตร์ไทย.....	๓๑
๒.๖ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์.....	๓๒
๒.๖.๑ เรื่องนิยาม ๕.....	๓๒
๒.๖.๒ เรื่องกรรมและการให้ผลของกรรม.....	๓๓
๒.๖.๓ เรื่องจิต ในทรรคนะของพระพุทธศาสนา.....	๔๑

บทที่

หน้า

๓	บทบาทของพระสงฆ์ไทยและทรรคนะของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อเรื่องโหราศาสตร์.....	๔๔
๓.๑	บทบาทและความสำคัญของพระสงฆ์กับเรื่องโหราศาสตร์.....	๔๔
๓.๒	พระสงฆ์และนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงด้านโหราศาสตร์.....	๕๖
๓.๒.๑	พระยาสิทธิไท.....	๕๖
๓.๒.๒	พระยาโหราธิบดี.....	๕๗
๓.๒.๓	พระพิมลธรรม.....	๖๐
๓.๒.๔	เจ้าอธิการวัดพระยาแมน.....	๖๓
๓.๒.๕	สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์.....	๖๔
๓.๒.๖	พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.....	๖๖
๓.๒.๗	สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส.....	๖๘
๓.๒.๘	พระวิสุทธีสมาจาร (ศรี พรหมโชติ).....	๗๐
๓.๓	ทรรคนะของพระสงฆ์และนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อเรื่องโหราศาสตร์.....	๗๑
๓.๓.๑	ทรรคนะของท่านพุทธทาสภิกขุ.....	๗๑
๓.๓.๒	ทรรคนะของท่านว.วชิรเมธี.....	๗๒
๓.๓.๓	ทรรคนะของพระสารประเสริฐ.....	๗๔
๓.๓.๔	ทรรคนะของเสฐียรพงษ์ วรรณปก.....	๗๕
๓.๓.๕	ทรรคนะของปฐมพงษ์ โพธิ์ประสิทธิ์นันท์.....	๗๗
๓.๓.๖	ทรรคนะของสุชีพ ปุญญานุภาพ.....	๗๙
๓.๓.๗	ทรรคนะของวัชระ งามจิตรเจริญ.....	๘๑
๓.๓.๘	ทรรคนะของอุดร บรรณารักษ์.....	๘๒
๓.๔	สรุปทรรคนะของพระสงฆ์และนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อเรื่องโหราศาสตร์.....	๘๖
๓.๕	สรุปอิทธิพลของโหราศาสตร์ที่มีผลต่อวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน.....	๘๗
๔	การศึกษาเชิงวิเคราะห์ทรรคนะของพระพุทธศาสนาที่มีต่อโหราศาสตร์.....	๘๙

บทที่

หน้า

๔.๑ ความจริงของโหราศาสตร์ในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบัน.....	๘๙
๔.๒ ท่าทีต่อโหราศาสตร์ที่ไม่ผิดหลักพระพุทธานุศาสนนา.....	๙๑
๔.๒.๑ การมีความเชื่อที่ถูกต้อง.....	๙๑
๔.๒.๒ การตระหนักว่าโหราศาสตร์เป็นดิรัจฉานวิชา.....	๙๑
๔.๒.๓ การทำความเข้าใจเรื่องกรรมที่ไม่ขัดกับความเชื่อเรื่อง โหราศาสตร์.....	๙๒
๔.๒.๔ การให้ความสำคัญแก่ศักยภาพของความเป็นมนุษย์.....	๙๔
๔.๓ สรุปประโยชน์ของโหราศาสตร์.....	๙๖
๔.๓.๑ ประโยชน์ในทางโหราศาสตร์.....	๙๖
๔.๓.๒ ประโยชน์ในทางสังคมและจิตวิทยา.....	๙๗
๔.๔ วิเคราะห์การใช้โหราศาสตร์ของพระสงฆ์.....	๙๘
๔.๕ แนวทางและขอบเขตการใช้ประโยชน์จากโหราศาสตร์ที่ไม่ขัดกับหลัก พระพุทธานุศาสนนาเถรวาท.....	๙๙
๔.๕.๑ ท่าทีต่อโหราศาสตร์ของบุคคลทั่วไป.....	๑๐๑
๔.๕.๒ ท่าทีต่อโหราศาสตร์ของพระสงฆ์ในฐานะผู้ทำนาย.....	๑๐๒
๔.๖ แนวทางและเหตุผลในการใช้โหราศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธานุศาสนนา.....	๑๐๓
๔.๖.๑ แนวทางและเหตุผลในการใช้โหราศาสตร์ในการเผยแผ่ พระพุทธานุศาสนนาสำหรับพระสงฆ์.....	๑๐๔
๔.๖.๒ แนวทางและเหตุผลในการใช้โหราศาสตร์ในการเผยแผ่ พระพุทธานุศาสนนาสำหรับฆราวาส.....	๑๐๕
๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	๑๐๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๐๖
๕.๒ ข้อเสนอแนะ.....	๑๑๐
รายการอ้างอิง.....	๑๑๒
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	๑๑๖

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

เอกสารปฐมภูมิที่ใช้ค้นคว้าหาคำสอนพระพุทธรศาสนาเถรวาท สำหรับเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยใช้พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล (ภาษาไทย) ฉบับของมหามกุฏราชวิทยาลัย ๙๑ เล่ม มีคำย่อและคำเต็มชื่อคัมภีร์ที่ใช้อ้างอิงดังนี้

พระไตรปิฎก

คำย่อ

วิ.ภิกขุณี.

วิ.ม.

วิ.จ.

ที.ส.

ที.ปา.

ม.ม.

ม.อุ.

ส.ส.

ส.สพ.

ส.ม.

อง.เอก.

อง.ติก.

อง.จตุกก.

อง.ปัญจก.

อง.ฉก.

อง.ทสก.

ช.ธ.

ช.สุ.

ช.ชา.

ช.อิติ.

คำเต็ม

วินัยปิฎก ภิกขุณีวิวัจค์

วินัยปิฎก มหาวรรค

วินัยปิฎก จุลวรรค

สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีสัณธวรรค

สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค

สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมป็นณาสก

สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริป็นณาสก

สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค

สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค

สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกนิบาต

สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต

สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกนิบาต

สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต

สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉกนิบาต

สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต

สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท

สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย สุตตนิบาต

สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก

สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตก

อรรถกถา

ที.ม.อ.	ทีฆนิกาย (สุมังคลวิลาสินี)
อญ.ติก.อ.	อังคุตตรนิกาย (มโนรทปุรณี)
ขุ.ธ.อ.	ขุททกนิกาย (ธัมมปทัฏฐกถา)
ขุ.สุ.อ.	ขุททกนิกาย (ปรหมัตตชไติกา)
ขุ.ชา.อ.	ขุททกนิกาย (ชาตกัฏฐกถา)
อภิ.สง.อ.	ธรรมสังคณี (อัฐฐสาลินี)

คำอธิบายการอ้างอิง

การอ้างอิงหลักฐานจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา จะใช้รูปแบบดังนี้คือ

๑. การอ้างอิงจากพระไตรปิฎกใช้ คำย่อและตัวเลข ๓ ตอน เช่น ที.ปา.๑๖/๑๓๐/๑.
หมายถึงพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค เล่มที่ ๑๖ ข้อที่ ๑๓๐ หน้าที่ ๑
๒. การอ้างจากอรรถกถาใช้คำย่อและตัวเลข ๒ ตอน เช่น ขุ.ชา.อ.๕๖/๒๒๐.หมายถึง
อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาตกัฏฐกถา เล่มที่ ๕๖ หน้าที่ ๒๒๐

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การทำนายดวงชะตา หรือการพยากรณ์นั้น ถือได้ว่าเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งที่คนไทยรู้จักกันดีในนามของ “โหราศาสตร์” ซึ่งเป็นศาสตร์ที่อยู่คู่กับสังคมไทยมานานหลายปี โดยวิชาโหราศาสตร์นั้น ถือว่าเป็นวิทยาการขั้นสูงที่มีประวัติความเป็นมาก่อนสมัยพุทธกาลหลายร้อยปี โดยเฉพาะประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นประเทศที่ได้ชื่อว่าเป็นต้นตำรับหรือเป็นต้นแบบที่สำคัญในเรื่องของโหราศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต และต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก เพราะในสังคมอินเดียผู้ที่ศึกษาวิชานี้ได้มีแต่เฉพาะบุคคลที่อยู่ในวรรณะพราหมณ์และกษัตริย์เท่านั้น ส่วนบุคคลที่อยู่ในวรรณะอื่นไม่มีโอกาสได้ศึกษาศาสตร์สาขานี้^๑ อย่างไรก็ตาม นอกจากโหราศาสตร์ไทยจะได้รับอิทธิพลจากประเทศอินเดียแล้ว โหราศาสตร์ไทยยังได้รับอิทธิพลจากประเทศพม่าและมอญ จึงทำให้โหราศาสตร์ไทย มีความผสมผสานความเชื่อดังกล่าวให้เชื่อมกันได้เป็นอย่างดี ดังนั้นโหราศาสตร์จึงปรากฏมานับตั้งแต่ก่อนการถือกำเนิดของพระพุทธศาสนา โดยจะพบว่าในสังคมไทยก็ไม่ต่างจากสังคมอินเดีย หรือประเทศเพื่อนบ้าน ไม่ว่าจะยุคสมัยใด โหราศาสตร์ก็มีบทบาทต่อวิถีชีวิต ตั้งแต่ชนชั้นปกครองตลอดจนสามัญชนคนธรรมดา

ในอดีตสังคมไทยได้ให้ความสำคัญแก่โหราศาสตร์มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา และกรุงรัตนโกสินทร์ โดยมีการสืบทอดกันมาและมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ มีหลักศิลาจารึกถึงการคำนวณฤกษ์ยาม วัน เดือน ปี ข้างขึ้น ข้างแรมไว้ ซึ่งโหราศาสตร์แต่เดิมนั้นกำเนิดขึ้นเพื่อรับใช้ชนชั้นปกครอง ซึ่งก็คือ ชนชั้นกษัตริย์ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาสโดยเฉพาะ นอกจากนั้นก็ยังมีชนชั้นบรมครู ซึ่งเป็นครูบาอาจารย์ของกษัตริย์ที่มีโอกาสได้ศึกษาศาสตร์นี้ เช่นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โหราจารย์ที่ปรากฏพระนามเป็นที่เลื่องลือ คือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๑ และรัชกาลที่ ๔ ฝ่ายบรรพชิตก็มีสมเด็จพระมหาสมณเจ้า ๒ พระองค์ และสมเด็จพระสังฆราชบางองค์ อาทิ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส^๒ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าโหราศาสตร์ได้ถูกนำมาใช้ในลักษณะของการให้คำปรึกษา และการทำนายพยากรณ์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์บ้านเมือง รวมถึงชะตาชีวิต

---

^๑เอื้อน มณเฑียรทอง, พระคัมภีร์โหราศาสตร์ศิลปาคม ภาค ๑ (พระนคร: กรุงเทพมหานคร พิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๑.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒-๓.

ของผู้ปกครองด้วย เช่น การสงครามครั้งนี้จะได้รับชัยชนะหรือความพ่ายแพ้ การเพาะปลูกปีนี้จะ
ได้ผลดีหรือไม่ ตลอดจนมีการกำหนดฤกษ์ยามในพิธีการต่างๆ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่มีความผูกพันกับวัดและบ่อน้ำที่
คนส่วนใหญ่ไปวัดเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา หรือไปหาพระสงฆ์เพื่อขอฤกษ์ยามในงาน
มงคลต่างๆ เช่น ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การบรรพชาอุปสมบท ฯลฯ เป็นต้น แต่ในยุคปัจจุบันนี้
โหราศาสตร์ไม่ใช่แค่เรื่องของการทำนาย หรือการพยากรณ์เพื่อพิธีการต่างๆ แต่โหราศาสตร์ได้
กลายมาเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ในสังคมไทยได้ใช้เป็นที่พักพิงเพื่อความมั่นคงทางจิตใจ และยึดเอา
เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต

ถึงแม้ว่าโหราศาสตร์จะเป็นเรื่องที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ แต่คนส่วนใหญ่ก็
เลือกที่จะเชื่อและลงมือปฏิบัติตามบุคคลกลุ่มหนึ่งที่ใช้โหราศาสตร์ นอกเหนือไปจากคนปกติ
ธรรมดาที่เรารู้จักกันดีอย่างนักพยากรณ์ หรือหมอดูดวงชะตา ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้ก็คือ “พระสงฆ์”

ปรากฏการณ์นี้ได้เกิดขึ้นในสังคมไทยเป็นวงกว้างกว่าในครั้งอดีต คนไทยส่วนใหญ่ใน
สังคมเลือกที่จะเชื่อ และลงมือปฏิบัติตามคำบอกกล่าวของพระสงฆ์ แทนการแก้ไขด้วยการ
พึ่งตนเอง ซึ่งเรื่องที่เกิดขึ้นนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่า คนจำนวนมากในสังคมประสบกับความทุกข์ใน
ชีวิต ทั้งๆ ที่ในปัจจุบันทุกสิ่งทุกอย่างสามารถหาความต้องการ ทางด้านอุปโภคและ
บริโภคได้อย่างสะดวกรวดเร็ว แต่นั่นกลับทำให้คุณภาพของชีวิตมนุษย์ลดลง เมื่อเป็นเช่นนี้มนุษย์
เราในฐานะพุทธศาสนิกชน อาจจะไม่สามารถช่วยในการธำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนอยู่ต่อไป

อย่างไรก็ตาม ในขณะที่คนส่วนใหญ่กำลังเผชิญกับความทุกข์ในชีวิต และไม่สามารถ
จัดการกับความทุกข์ของตนเองได้ ซึ่งความทุกข์ในที่นี้อาจจะเป็นเรื่องของความยากจน ปัญหา
ครอบครัว คู่ครองคนรัก โชคชะตา ฯลฯ เป็นต้น ทางเลือกหนึ่งที่คนส่วนใหญ่หันไปพึ่งพาก็คือ
“พระสงฆ์” ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้สืบทอดคำสอนของพระศาสดา คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนั้นหน้าที่
โดยตรงของพระสงฆ์ ก็คือ การรักษาคำสอน สั่งสอน และการเผยแผ่คำสอนให้กับประชาชนทุกหมู่
เหล่า เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระพุทธศาสนา และเพื่อความเจริญรุ่งเรืองด้วยศีลธรรมและจริยธรรม
ของประชาชน ถึงกระนั้นโดยหลักของพระพุทธศาสนาแล้ว สอนว่าชีวิตมนุษย์จะดีหรือชั่วมิได้
ขึ้นอยู่กับดวงดาว ดังนั้นตามคติความเชื่อนี้โหราศาสตร์กับพระพุทธศาสนาก็น่าจะยืนอยู่คนละข้าง
กัน แต่จะอย่างไรก็ตามโหราศาสตร์ก็มีบทบาทสำคัญ และมีอิทธิพลต่อสังคมมนุษย์มาเป็นเวลา
ยาวนานจนถึงปัจจุบัน เพราะโหราศาสตร์ช่วยให้คนบางกลุ่มรู้สึกว่ามีที่พักทางจิตใจในชีวิต

อย่างไรก็ตาม การที่ประชาชนส่วนใหญ่จะเข้าใจในคำสอนของพระพุทธศาสนา หรือพุทธ
ธรรมนั้น เป็นเรื่องที่ละเอียดลึกซึ้ง ชาวบ้านส่วนใหญ่หรือแม้แต่คนที่มีการศึกษาอาจจะทำความเข้าใจ

เข้าใจได้ยาก ดังนั้นการที่พระสงฆ์สามารถรู้พุทธธรรมเชิงเนื้อหาที่บริสุทธิ์อย่างเดียวจึงไม่เพียงพอที่ท่านจะช่วยเหลือคนเหล่านั้นได้ ท่านอาจจำเป็นต้องเข้าใจชีวิตของคนส่วนใหญ่พอสมควร ต้องรู้จักแง่มุมบางแง่มุมของชีวิตคนส่วนใหญ่บ้าง ด้วยเหตุนี้การที่พระสงฆ์บางรูปในสังคมไทยเลือกที่จะใช้หลักของโหราศาสตร์ ในการช่วยเหลือชาวบ้าน จึงเป็นเรื่องที่อาจมองได้ว่าเป็นการแทรกและประยุกต์พุทธธรรมอย่างหนึ่ง เพื่อให้เข้ากับสภาพการณ์ในปัจจุบันที่มีแต่การแข่งขัน เร่งรีบ และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม พระสงฆ์จึงจำเป็นต้องมีรูปแบบและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกรูปแบบหนึ่ง เพื่อให้เข้ากับสภาพของสังคมปัจจุบัน และเพื่อแก้ไขปัญหาความทุกข์ของชาวบ้านได้อย่างเหมาะสม ตรงตามจุดมุ่งหมายสำคัญสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ การดับความทุกข์ทั้งหลายลงอย่างสิ้นเชิง

ดังนั้นประเด็นสำคัญของการวิจัย คือ พระสงฆ์ที่เลือกใช้หลักโหราศาสตร์เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีทรรศนะอย่างไรต่อเรื่องนี้ ในฐานะที่ตนเป็นผู้สืบทอดคำสอนของพระพุทธศาสนา ควรปฏิบัติตนต่อเรื่องนี้อย่างไร และในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงเรื่องของโหราศาสตร์มากน้อยเพียงใด มีเกณฑ์อะไรที่เราสามารถใช้ตัดสินได้ว่าพระสงฆ์ทำผิดพระวินัยหรือไม่ และโดยหลักของพระพุทธศาสนาแล้วเราในฐานะพุทธศาสนิกชนจะใช้โหราศาสตร์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้อย่างไรโดยไม่ขัดแย้งกับหลักพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่สังคมไทยตลอดไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาทรรศนะของพระพุทธศาสนาที่มีต่อโหราศาสตร์
๒. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ที่พอควรระหว่างพระพุทธศาสนากับโหราศาสตร์
๓. เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมให้แก่พระสงฆ์ที่ใช้โหราศาสตร์ในการเผยแผ่

พระพุทธศาสนา

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยอยู่ที่พระสงฆ์ไทยที่เป็นที่เคารพและมีชื่อเสียงในการใช้โหราศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และตัวบุคคลที่มาพบพระสงฆ์ ส่วนขอบเขตด้านเนื้อหา จะทำการศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา เกี่ยวกับเรื่องของการใช้โหราศาสตร์ เพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์และวิพากษ์เกี่ยวกับประเด็นปัญหาการใช้โหราศาสตร์ และอภิปรายสรุปผล

๑.๔ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑.ทราบสาเหตุของพระสงฆ์จำนวนหนึ่งที่เลือกใช้โหราศาสตร์ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา
- ๒.ทราบความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับโหราศาสตร์
- ๓.ได้ข้อเสนอแนะและแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับพระสงฆ์และผู้ที่มาพบพระสงฆ์

๑.๕ วิธีดำเนินการวิจัย

- ๑.ศึกษาบุคคลที่อยู่ในกระบวนการนี้ว่าเป็นอย่างไร ซึ่งบุคคลในที่นี้คือ พระสงฆ์ และผู้ที่มาพบพระสงฆ์ รวมถึงนักวิชาการด้านนี้ในลักษณะของการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์
- ๒.วิเคราะห์ถึงรูปแบบวิธีการดำเนินการ โดยเปรียบเทียบกับประเด็นนี้กับคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา เป็นต้น
- ๓.สรุปผลและเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ ๒

ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนาและโหราศาสตร์

๒.๑ ความหมายและความเป็นมาของโหราศาสตร์

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโหราศาสตร์ ถือเป็นศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก จนอาจกล่าวได้ว่าศาสตร์แห่งการทำนายนั้นมีมาพร้อมกันกับมนุษย์ อย่างในประเทศอินเดีย ศาสตร์นี้ถือว่าเป็นที่ยอมรับของชนชั้นสูง หรือแม้แต่ประเทศจีน ก็มีตัวอย่างเรื่องของการบันทึกเกี่ยวกับการทำนาย เช่น มีการจารึกเรื่องการพยากรณ์ต่างๆ ไว้ที่โครงกระดุก หรือที่กระดองเต่า เป็นต้น โดยในอดีตมนุษย์เขาเมื่อสงสัยในสิ่งใดไม่ว่าจะเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ หรือสิ่งต่างๆ รอบๆ ตัวที่ไม่สามารถหาคำตอบได้ มนุษย์ก็มักจะใช้วิธีการสังเกต คาดคะเน หรือเทียบเคียงในเบื้องต้น จนเมื่อสะสมมากเข้าก็เกิดเป็นองค์ความรู้ขึ้นมา ซึ่งองค์ความรู้นั้นในตอนแรกอาจจะคลุมเครือไม่ชัดเจน แต่ต่อมากเมื่อสังคมของมนุษย์เจริญขึ้น วัฒนธรรมของมนุษย์ก็เจริญขึ้นตามลำดับ จนสามารถอธิบายได้ว่า หากความรู้ใดที่สามารถศึกษาได้ชัดเจนและมีหลักฐานมารองรับสนับสนุนองค์ความรู้นั้นและสามารถนำไปใช้จนเกิดประโยชน์ได้จริง องค์ความรู้นั้นก็ปรากฏออกมาในรูปของศาสตร์ต่างๆ

อย่างไรก็ตาม โหราศาสตร์ก็จัดว่าเป็นศาสตร์อีกสาขาหนึ่ง ที่ยังคงมีความคลุมเครืออยู่ เพราะเราก็ไม่อาจเรียกโหราศาสตร์ได้เต็มปากว่าเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งของวิทยาศาสตร์เหมือนกับดาราศาสตร์ แต่โหราศาสตร์ก็จัดว่าเป็นวิชาพยากรณ์อย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับอำนาจของดวงดาว นพเคราะห์ ซึ่งโคจรรอบจักรวาล โดยอธิบายถึงอำนาจของดวงดาวที่มีอิทธิพลต่อสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย^๑ ถึงกระนั้น โหราศาสตร์ก็มักจะมีผู้ให้คำจำกัดความไว้มากมายหลากหลายรูปแบบตามแต่ทรรศนะและความเชื่อของแต่ละบุคคล

คำว่า “โหราศาสตร์” นั้นมาจากคำว่า “โหรา” (Hora) ที่ย่อมาจากคำว่า “อโหราตรี” (Ahoratri) โดยนำเอาอักษรตัวต้นคือ อ กับอักษรตัวสุดท้าย คือ ตรี ออกเสีย จึงแปลว่า “กลางวันและกลางคืน” แต่ถ้าในภาษาสเปนคำว่า “Hora” จะออกเสียงว่า “Orah” ซึ่งแปลว่า นาฬิกาหรือ ชั่วโมง และในภาษาละติน “Hora” ก็แปลว่า ชั่วโมงเหมือนกัน เพราะฉะนั้นคำว่า “โหราศาสตร์” จึงแปลว่า ตำราที่ว่าด้วยการคำนวณซึ่งกล่าวถึงเหตุอันเกิดแต่ดวงดาว^๒ และสำหรับในส่วนขอ

---

^๑สิงห์โต สุริยาอารักษ์, โหราศาสตร์ไทย (กรุงเทพมหานคร: ดวงดีการพิมพ์, ๒๕๒๑), หน้า ๑.

^๒หลวงอรรณวาทีธรรมประวรด (วิเชียร จันทน์หอม), โหราศาสตร์นิเทศ, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (พระนคร: โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, ๒๕๑๖), หน้า ๑.

ภาษาไทยคำว่า “โหราศาสตร์” นั้นได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย โดยหมายถึง ความรู้เกี่ยวกับ กลางวันและกลางคืน หรือ ความรู้เกี่ยวกับเวลา ดวงดาวกับเวลาที่มีความเกี่ยวเนื่องกันเพราะเรา กำหนดเป็นเวลาต่างๆ ได้ด้วยอาศัยการเคลื่อนที่ของโลก ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์^๑

ในส่วนของโหราศาสตร์ที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างดวงดาวกับชีวิตมนุษย์นี้ ถือว่าเป็น ความรู้อันเก่าแก่ของมนุษยศาสตร์สาขาหนึ่ง เพราะสิ่งที่มนุษย์ทุกยุคทุกสมัยมองเห็นบนท้องฟ้าก็คือ “ดวงดาว” กลางวันเห็นดวงอาทิตย์ กลางคืนเห็นดวงจันทร์และหมู่ดาวมากมาย มนุษย์จึงรู้จัก ดวงดาวตั้งแต่มนุษย์ถือกำเนิดขึ้นบนโลก เมื่อก่อนวิชาโหราศาสตร์กับดาราศาสตร์ เรียกได้ว่าเป็น วิชาเดียวกัน การอธิบายความเป็นมาของโหราศาสตร์ จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องกล่าวถึงดาราศาสตร์ด้วย การศึกษาดาราศาสตร์ในสมัยแรกๆ เกิดจากมนุษย์ได้พบเห็นปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ เกิดขึ้นบนท้องฟ้า จนเชื่อว่าเหตุการณ์เหล่านั้นเป็นสิ่งที่กำหนดวิถีทางชีวิตของมนุษย์ จึงเริ่ม กำหนดความหมายของวัตถุบนท้องฟ้าเป็นเสมือนเทพเจ้า และมีนิยายเล่าสืบกันมา^๒

อย่างไรก็ตาม หากกล่าวถึง “โหราศาสตร์” ถือว่าเป็นวิชาที่เนื่องมาจากอำนาจของ ดวงดาวต่างๆ ที่โคจรอยู่รอบจักรวาล ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับดวงดาวและโลกมนุษย์ โดย กล่าวถึงอำนาจและอิทธิพลของดวงดาวที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ วิชาโหราศาสตร์จึง เป็นวิชาที่เกี่ยวกับศาสตร์อันลึกซึ้งซึ่งเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่แฝงด้วยไสยศาสตร์ และเป็นวิชาที่อยู่ คู่กับวิชาคำนวณ ดาราศาสตร์ เช่น การใช้ตำแหน่งของดวงดาวบนท้องฟ้ามาอธิบายเชื่อมโยงกับ ปรากฏการณ์ของมนุษย์^๓

ดังนั้นจึงอนุมานได้ว่า การเคลื่อนย้ายหรือการสับเปลี่ยนตำแหน่งของดวงดาวนั้น มี อิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ โหราศาสตร์จึงได้กำหนดการเคลื่อนตัวของดวงดาว

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑จักรเทพ รำพึงกิจ, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ทฤษฎีของพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีต่อ โหราศาสตร์ในยุคปัจจุบัน,” (สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓.

^๒ประพันธ์ เตชะกุล, ดาราศาสตร์และอวกาศ (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

^๓สิงห์โต สุริยาอารักษ์, โหราศาสตร์ไทยเรียนรู้ด้วยตนเอง, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพมหานคร: ดวงดีการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๑.

ต่างๆ มาพยากรณ์ความเป็นไปในชีวิตของมนุษย์^๖ แต่โดยข้อเท็จจริงแล้ว โหราศาสตร์ ก็คือ เรื่องที่ว่าด้วยการปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงทั้งหลาย โดยอาศัยดวงดาวและปรากฏการณ์บนท้องฟ้า^๗

สำหรับโหราศาสตร์ที่นิยมใช้ในยุคร่วมกันนั้น มีอยู่ด้วยกัน ๓ ระบบใหญ่ๆ คือ ระบบที่นิยมในประเทศตะวันตก ระบบของอินเดีย (รวมถึงโหราศาสตร์ไทย) และระบบของจีน โดยการทำนายของทั้ง ๓ ระบบ ตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา มีลักษณะสนใจการทำนายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น แต่ต่อมาเมื่อความรู้ด้านจิตวิทยาแพร่หลาย โหราศาสตร์ตะวันตก หรือที่เรียกกันว่า “โหราศาสตร์สากล” เริ่มให้ความสนใจปัจจัยทางจิตวิทยา อันได้แก่ แรงจูงใจที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่างๆ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้โหราศาสตร์ในปัจจุบันจึงมุ่งไปที่การทำนายตามแรงจูงใจทางจิตวิทยาเป็นหลัก ถึงแม้การทำนายเหตุการณ์ยังจะมีอยู่ก็ตาม^๘ และในส่วนของงานวิจัยนี้จะมุ่งไปที่โหราศาสตร์ของไทย และโหราศาสตร์ในสมัยก่อนและหลังพุทธกาลเป็นหลัก

โดยเฉพาะโหราศาสตร์ของไทยนั้น ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์โดยตรง จึงได้ใช้ปฏิทินจันทรคติ คือ ใช้พระจันทร์เป็นแกนกลาง ในขณะที่โหราศาสตร์ของตะวันตกจะใช้พระอาทิตย์เป็นแกนกลาง ซึ่งจะเห็นได้ว่า คนไทยประกอบพิธีใดก็ตาม ต้องอาศัยโหราศาสตร์เป็นเครื่องกำหนดหาฤกษ์ยามแม้แต่ในการตั้งชื่อ เป็นเรื่องที่ว่าด้วยการทำนาย และการพยากรณ์ โชคชะตาตามมนุษย์และปรากฏการณ์ต่างๆ ของโลกโดยอาศัยดวงดาว^๙

๒.๒ โหราศาสตร์สมัยก่อนพุทธกาล

ในประเทศอินเดียถือว่าได้เปรียบทางโหราศาสตร์มาก เพราะในอินเดียได้มีการศึกษาและใช้โหราศาสตร์มากกว่า ๓,๕๐๐ ปี โดยศาสตร์นี้ได้แพร่หลายในตระกูลของพวกพราหมณ์และชนชั้นสูงของสังคม อย่างไรก็ตามเมื่อพวกพราหมณ์ได้เรียบเรียงคัมภีร์ไตรเพท โดยจัดทำอรรถขึ้นมาเป็น “สูตร” แบ่งออกเป็น ๖ เวทวงศ์ (องค์แห่งเวท) หนึ่งในเวทวงศ์นั้นคือ “วิชาไชยติชะ” หรือ วิชาโหราศาสตร์นั่นเอง ซึ่งคัมภีร์วิชาไชยติชะอันเป็นโหราศาสตร์อินเดียที่ได้ตกทอดมายังประเทศไทยที่ยัง

^๖ สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล, โหราศาสตร์: ศาสตร์หรือความมั่งงาย หลักวิชาและการพยากรณ์เบื้องต้น (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙.

^๗ ประยูร พลอารีย์, อารัมภบทโหราศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรวิทยา, ๒๕๒๑), หน้า ๑.

^๘ จักรเทพ รำพึงกิจ, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีต่อโหราศาสตร์ในยุคปัจจุบัน,” หน้า ๑๐.

^๙ ประยูร พลอารีย์, อารัมภบทโหราศาสตร์, หน้า ๑.

หลงเหลืออยู่นี้มีประมาณ ๒๐ เล่ม เช่น คัมภีร์สุรยสิทธิทานตะและคัมภีร์พฤห์ตสังหิตาของ วราหมิหิร มหาบัณฑิต, คัมภีร์ศุกรนีติสาระ (คัมภีร์พิชัยสงครามของพระศุกรมหาฤาษี), คัมภีร์ภฤคคุปรีศันม (ตำราศฤกษศุภยามของพระภฤค มหาฤาษี) ฯลฯ เป็นต้น โดยวิชาโหราศาสตร์ของพวกเขาพรหมณ์นี้ ยังได้มีหลักฐานปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกในบทว่าด้วยมหาศีล ด้วยเหตุนี้วิชาโหราศาสตร์โบราณทั้งจากสมัยกลุ่มอารยัน, กลุ่มศาสนาพรหมณ์ และ บางส่วนที่แฝงอยู่ในกลุ่มพระภิกษุผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงได้ตกทอดเข้าสู่ดินแดนสุวรรณภูมิมาเป็นระยะๆ ไม่น้อยกว่า ๔-๕ ครั้ง จนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ ๑๒ เป็นต้นมา วิชาโหราศาสตร์ดังกล่าวก็ได้ถูกพัฒนาต่อยอดให้กลายเป็นหลักวิชาที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง โดยไม่ได้ดำเนินตามรอยของพวกเขาพรหมณ์อินเดียอย่างเคร่งครัดอีกต่อไป^{๑๐}

จากประวัติความเป็นมาของการทำนายนั้นมีมาช้านาน และจะพบว่าเมื่อเกือบทุกอารยธรรมในยุคอินเดียโบราณมีมาตั้งแต่ยุคพระเวท ซึ่งเราจะพบว่าปรากฏในไตรปิฎกสัมมิตา คือฤาษีสมัยก่อนนั้นจะมีหน้าที่ทำนายว่าพิธีบูชาจะดำเนินไปด้วยดีหรือไม่ โดยจุดมุ่งไม่ให้เกิดไฟด้วยก้อนชนมเผา แล้วถ้าพุ่มไม้ติดไฟและลุกดีก็เป็นสัญญาณว่า พิธีกรรมจะดำเนินไปด้วยดีและราบรื่น^{๑๑} ซึ่งเราจะพบว่าจากประวัติและความเป็นมาของโหราศาสตร์นั้น ถือได้ว่ามีมาก่อนสมัยที่พระพุทธศาสนาจะถือกำเนิดขึ้น จึงทำให้เรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับโหราศาสตร์ในตอนนั้น ได้ถูกบันทึกไว้ในพระไตรปิฎกและอรรถกถา ซึ่งมีการกล่าวถึงบุรุษลักษณะหรือลักษณะของมหาบุรุษผู้จะได้เป็นพระพุทธเจ้าไว้หลายแห่ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ในอัมพวิสูตร พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ได้กล่าวถึงอัมพวิสูตรมาณฑล ศิษย์ของพรหมณ์ไปกขรชาติ ซึ่งเป็นบุคคลที่คั่งแก่เรียน ทรงจำนตได้ รู้จบไตรเพท พร้อมทั้งคัมภีร์ต่างๆ รวมถึงตำรามหาบุรุษลักษณะ พรหมณ์ไปกขรชาติได้รับรองว่าพระพุทธเจ้าถึงพร้อมแล้วซึ่งมหาบุรุษลักษณะ ๓๒ ประการ^{๑๒} อันได้แก่

๑. มหาบุรุษมีพื้นเท้าเสมอกัน
๒. มีฝ่าเท้ามีจักรเกิดแล้ว มีซี่ตั้งพื้นพร้อมทั้งกงและดุม

^{๑๐} พระอภิสิทธิ์ อภิญาโน, “เรื่องโหราศาสตร์ไทย : เหลียวอดีต แลปัจจุบัน มาดมันสู่ออนาคต,” บรรยาย ณ ภัตตาคารจิตรโกชนา, ๒๒ มกราคม ๒๕๔๙. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

^{๑๑} Anthony Philip Stone, *Hindu Astrology : Myths, Symbols and Realities*, (India : Select Books, 1981), p. 174.

^{๑๒} ที.ล. ๑๑/๑๔๓/๔๙๘-๔๙๙.

๓. มีสันเท้ายาว
๔. มีข้อนิ้วยาว
๕. มีฝ่ามือฝ่าเท้าอ่อนละมุน
๖. มีลายฝ่ามือฝ่าเท้าดูตาข่าย
๗. มีข้อเท้าอยู่สูง
๘. มีแข้งดูแข็งแรงทราย
๙. เวลายืนไม่ย่อตัวลง สามารถแตะเข้าได้ด้วยมือทั้งสอง
๑๐. มีองคชาติตั้งอยู่ในฝัก
๑๑. มีสีกายดูทอง คือมีผิวหนังดูทอง
๑๒. มีผิวหนังละเอียดละออจับไม่ได้
๑๓. มีขนขุมละเส้น เส้นหนึ่งๆ อยู่ขุมหนึ่งๆ
๑๔. มีปลายขนซ้อนขึ้น สีดูดกอกัญชันขึ้นเวียนขวา
๑๕. มีกายตรงดูกายพรม
๑๖. มีเนื้อนูนหนาในที่ ๗ แห่ง (คือ หลังมือ หลังเท้า บ่า คอ)
๑๗. มีกายข้างหน้าดูราชสีห์
๑๘. มีหลังเต็ม (ไม่มีร่องหลัง)
๑๙. มีทรวดทรงดูต้นไทร กายยาว ๑ วา
๒๐. มีคอกกลมเกลี้ยง
๒๑. มีประสาทรับรสอันเลิศ
๒๒. มีคางดูคางราชสีห์
๒๓. มีฟัน ๔๐ ซี่บริบูรณ์
๒๔. มีฟันเรียบเสมอกัน
๒๕. มีฟันชิดสนิทกัน
๒๖. มีเขี้ยวสีขาวงาม
๒๗. มีลิ้น (ใหญ่และยาว) เพียงพอ
๒๘. มีเสียงดูเสียงพรม พุดเหมือนนกกการเวก
๒๙. มีตาสีนิล (สีเขี้ยวสนิท)
๓๐. มีตาดูตาแวว
๓๑. มีอุณาโลม (ขน) ระหว่างคิ้วขาวอ่อนเหมือนสำลี

๓๒. มีศีระะรับกับกรอบหน้า^{๑๓}

อย่างไรก็ตามพระพุทธรูปองค์ทรงยอมรับความถูกต้องของคัมภีร์เก่านี้นี้ ดังที่ปรากฏในลักษณะสูตร พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิหาริชา ที่ทรงตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า

“...ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พระมหาบุรุษผู้ประกอบด้วยมหาบุริสลักษณะ ๓๒ ประการ เหล่านี้ ย่อมมีคติเป็นสองเท่านั้น ไม่เป็นอย่างอื่น คือ ถ้าครองเรือนจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชามีมหาสมุทร ๔ เป็นขอบเขต ทรงชนะแล้ว มีอาณาจักรมั่นคง ประกอบด้วย รัตนะ ๗ ประการ คือ จักรแก้ว ช้างแก้ว ม้าแก้ว แก้วมณี นางแก้ว คฤหบดีแก้ว ปริณายกแก้ว เป็นที่ ๗ พระราชาบุตรของพระองค์มีกว่าหนึ่งพัน ล้วนกล้าหาญ มีรูปทรงเป็นวีรกษัตริย์ สามารถย้ายเสนาของข้าศึกได้ พระองค์ทรงชนะโดยธรรม โดยเสมอ มิต้องใช้อาชญา มิต้องใช้ศัสตรา ครอบครองแผ่นดิน มีสาครเป็นขอบเขต มิได้มีเสนาเขื่อน ไม่มีนิमित ไม่มีเสี้ยนหนาม มั่งคั่งแพร่หลาย มีความเกษมสำราญ ไม่มีเสียด ถ้าเสด็จออกบวชเป็นบรรพชิตจะได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า มีหลังคา คือ กิเลสอันเปิดแล้วในโลก...”^{๑๔}

จากนั้นทรงแสดงลักษณะต่างๆ ทั้ง ๓๒ ประการ เช่น มีพระบาทเสมอกันเป็นต้น อีกทั้งยังทรงแสดงเหตุที่มาของลักษณะเหล่านั้นอีกด้วย

นอกจากมหาบุริสลักษณะ ๓๒ ประการแล้ว พระพุทธเจ้ายังทรงประกอบด้วยอนุพยัญชนะ คือ ลักษณะพิเศษเล็ก ๆ น้อย ๆ อีก ๘๐ อย่าง คือ มีนิ้วพระหัตถ์และนิ้วพระบาทอันเหลืองงาม ๑ ฯลฯ พระเกศาวิจิตรไปด้วยพระเกศมาลา เป็นต้น^{๑๕}

ในอรรถกถาติกถนสูตร คัมภีร์มโนรถปูลณี อรรถกถา อังคุตตรนิกาย ติกนิบาตกล่าวถึงคัมภีร์มหาบุริสลักษณะว่า

“มหาบุริสลักษณะ ได้แก่ ศาสตร์ที่มีบทร้อยกรองประมาณ ๑๒,๐๐๐ คัมภีร์ ที่แสดงลักษณะของมหาบุรุษ มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น”^{๑๖}

^{๑๓}ดีเลิศ ไปตระนันท์, และปัญญา ใช้บางยาง, วิชาขบรูชา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทิพยวิสุทธ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗-๑๘.

^{๑๔}ที่.ปา.๑๖/๑๓๐/๑.

^{๑๕}พิฑูร มลิวัดย์, คู่มือการศึกษาพระปฐมสมโพธิกถา, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๘), หน้า ๒๐.

^{๑๖}อง.ตีก.อ.๓๔/๒๔๒.

ในอรรถกถาพุทธชาดที่ ๓ เสดลสูตรที่ ๗ ปรมัตถโชติกา อรรถกถา ขุททกนิกาย สุตตนิบาต กล่าวถึงเสลพราหมณ์ผู้ชำนาญในตำราทำนายมหาปฐิสลักษณะว่า

“เสลพราหมณ์ชื่อว่าเป็นผู้ชำนาญในคัมภีร์โลกายตะและตำราทำนายมหาปฐิสลักษณะ เพราะเป็นผู้เรียนจบครบบริบูรณ์ในคัมภีร์โลกายตะและคัมภีร์วิถันทวาทศาสตร์ และคัมภีร์มหาปฐิสลักษณศาสตร์ ๑๒,๐๐๐ อันเป็นคัมภีร์หลักของคัมภีร์มหาปฐิสลักษณะ”^{๑๗}

นอกจากนี้ วิชาที่ว่าด้วยการทำนายต่างๆ ที่มีมาในพรหมชาลสูตร และสามัญญผลสูตร เช่น การทายนิมิต ทายฝัน ทายหนูกัดผ้า เป็นต้นนั้น ก็ดูจะเป็นวิชาที่ใช้กันอยู่ทั่วไป ตั้งแต่ก่อนสมัยที่พระพุทธศาสนาจะถือกำเนิดขึ้น และการใช้ดวงดาวในการทำนายก็มีอยู่ในวัฒนธรรมอินเดียตั้งแต่ยุคพระเวท^{๑๘}

๒.๓ โหราศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล

เมื่อพระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นมาในดินแดนที่เรียกว่าชมพูทวีป ซึ่งในยุคสมัยนั้นดินแดนแถบนี้เต็มไปด้วยนักปราชญ์ผู้ทรงความรู้ในศาสตร์ต่างๆ มากมาย ซึ่งบรรดาศาสตร์ต่างๆ นั้น ศาสตร์ที่ถูกลบุดรโดยเฉพาะของชนชั้นสูงนิยมศึกษากันมาก ได้แก่

๑. สุตติศาสตร์	ว่าด้วยเรื่องรู้จักภาษาสัตว์ว่าดีหรือร้าย
๒. สมมติศาสตร์	ว่าด้วยเรื่องกำเนิดภูเขาดินและต้นไม้
๓. สังขยาศาสตร์	ว่าด้วยเรื่องตัวเลขการคำนวณ
๔. โยคศาสตร์	ว่าด้วยเรื่องการช่าง
๕. นิติศาสตร์	ว่าด้วยเรื่องกฎระเบียบในสังคม
๖. วิเสสิกศาสตร์	ว่าด้วยเรื่องการค้าขาย
๗. คณิศาสตร์	ว่าด้วยเรื่องพลศึกษา
๘. คันถัพพศาสตร์	ว่าด้วยเรื่องดนตรี
๙. ติกิจจศาสตร์	ว่าด้วยเรื่องการแพทย์
๑๐. จตุพเพทศาสตร์	ว่าด้วยเรื่องกรยิงธนู
๑๑. ปุราณศาสตร์	ว่าด้วยเรื่องโบราณคดี
๑๒. อิติहाสศาสตร์	ว่าด้วยเรื่องประวัติศาสตร์

^{๑๗} พุ.สุ.อ.๔๗/๕๓๕.

^{๑๘} จักรเทพ รำพึงกิจ, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ทฤษฎีของพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีต่อโหราศาสตร์ในยุคปัจจุบัน,” หน้า ๖๔.

๑๓. ไชติศาสตร์	ว่าด้วยเรื่องคูดาว
๑๔. มายาศาสตร์	ว่าด้วยเรื่องการแสดงมายา
๑๕. เหตุศาสตร์	ว่าด้วยเรื่องหลักการเหตุผล
๑๖. มันทนศาสตร์	ว่าด้วยเรื่องภูมิประเทศ
๑๗. ยุทธศาสตร์	ว่าด้วยเรื่องการทำสงคราม
๑๘. ฉันทศาสตร์	ว่าด้วยเรื่องการแต่งภาษา ^{๑๙}

จะอย่างไรก็ตาม ศาสตร์ทั้ง ๑๘ ศาสตร์นี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งโหราศาสตร์ (ไชติศาสตร์) จึงถือว่ามีคุณค่าที่เหล่าบรรณษัตริย์ รวมถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราที่ต้องทรงเรียนด้วย ซึ่งท่านได้ทรงศึกษามาแล้วอย่างเชี่ยวชาญเมื่อครั้งสมัยที่ยังทรงพระเยาว์ โดยศาสตร์นี้มีชื่อเป็นภาษาสันสกฤตว่า “ไชยติ” ตรงกับภาษาบาลีว่า “ไชติ” แปลว่า “แสงสว่าง” หรือ “ดวงดาว” ดังนั้น การเรียนโหราศาสตร์ ก็คือ การเรียนความรู้เกี่ยวกับแสงสว่างหรือดวงดาวนั่นเอง^{๒๐}

ดังนั้น เราจะพบว่าตามประวัติของพระพุทธศาสนา จึงมีเรื่องที่ต้องกล่าวถึงศาสตร์ต่างๆ เหล่านี้ในบางช่วงบางตอน นอกจากเรื่องดวงดาวตามที่ปรากฏในไชติศาสตร์ คือการดูดาว การคำนวณการโคจรของดวงดาว กล่าวคือ ยังมีเรื่องของพยากรณ์ในลักษณะต่างๆ ที่มีได้ว่าด้วยเรื่องดวงดาวอีกด้วย

๒.๓.๑ การทำนายที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและอรรถกถา

การพยากรณ์ในครั้งปฐมสมโพธิกาลยังถือเป็นความจำเป็นและสำคัญมาก โดยเฉพาะในราชสำนัก เมื่อมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นก็ต้องเรียกรูโรหิต พราหมณาจารย์เข้ามาเพื่อปรึกษาพยากรณ์ความเป็นไปของเหล่าพระบรมวงศานุวงศ์ และพระราชบัลลังก์ว่ามีเหตุเภทภัยอันใดหรือไม่ จึงถือได้ว่ารูโรหิตและโหราจารย์มีบทบาทในการบริหารราชการการเมืองการปกครองในสมัยนั้น^{๒๑}

^{๑๙}มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มลินทปญหา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญูญาณ, ๒๕๔๐), หน้า ๔.

^{๒๐}เอื้อน มณเฑียรทอง, พระคัมภีร์โหราศาสตร์คิลปาคม ภาค ๑ (พระนคร: กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๑.

^{๒๑}พระมหาประคัตต์ อคฺคฺปญฺโญ (ซังแสง), “ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์กับกฎแห่งกรรมของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๓๒.

อย่างที่มีปรากฏในคัมภีร์ปฐมสมโพธิกถาว่าด้วยการปฏิสนธิของพระบรมโพธิสัตว์ ตอนที่พระนางสิริมหามายาทรงพระสุบินว่า ทำวจุตโลกบาลได้มายกพระองค์ พร้อมทั้งพระแท่นบรรทมนำไปสู่ป่าหิมพานต์ ไปวางไว้บนแท่นหินอ่อนก้อนใหญ่ ภายใต้ต้นรังใหญ่ต้นหนึ่ง แล้วมีนางเทพธิดามาเชิญเสด็จไปสร่งน้ำในสระอนินดาต แล้วนำผ้าทิพย์มาถวายเป็นเครื่องประดับ แล้วประดับประดาพระกายด้วยดอกไม้ทิพย์ ณ ที่ใกล้สระอนินดานั้นมีภูเขาดอกหนึ่ง มีวิมานทองอยู่บนเขานั้น เทพธิดาจึงเชิญเสด็จขึ้นไปยังวิมานทองให้บรรทมหันพระเศียรไปทางทิศตะวันออก และในที่ใกล้ภูเขาดอกนั้น มีภูเขาดอกหนึ่งมีช้างเผือกอยู่เชือกหนึ่งเที่ยวอยู่บนภูเขาทอง ช้างนั้นได้ลงมาจากภูเขาทอง ขึ้นมาบนภูเขาเงินด้านทิศเหนือ เอาจวงจับดอกบัวขาวแรกแย้มมีกลิ่นหอมระรื่น ชูขึ้นแล้วส่งเสียงร้อง เดินเข้ามาในวิมานทองที่พระนางประทับอยู่ แล้วเดินเวียนขวารอบพระนางถึงสามรอบแล้วปรากฏเป็นเหมือนเดินเข้าไปในพระอุทรของพระนาง โดยเข้าไปทางด้านขวาของพระนางขณะที่ทรงพระสุบินนั้น เป็นเวลาที่พระบรมโพธิสัตว์เสด็จลงปฏิสนธิในพระครรภ์แห่งพระนางสิริมหามายาซึ่งเป็นเวลาปัจจุสมัย คือเวลาเช้าตรู่ วันแรมค่ำหนึ่ง เดือน ๘ ขณะพระบรมโพธิสัตว์ลงปฏิสนธินั้นได้เกิดบุพพนิมิต ๓๒ ประการ คือ เกิดการหวั่นไหวเสียงกึกก้องและมีแสงสว่างทั่วหมื่นโลกธาตุเป็นต้น จนถึงมีระเบียบถ่องแตรวงทิพย์ปรากฏเต็มไปเป็นอันหนึ่งอันเดียวทั่วทั้งหมื่นโลกธาตุ มีพรณโสภาตยีนกเป็นมหัศจรรย์ ซึ่งเป็นการพรณากฎธรรมดา ซึ่งจะเกิดขึ้นเป็นมหัศจรรย์ในขณะที่พระบรมโพธิสัตว์ลงปฏิสนธิในพระครรภ์แห่งพระมารดา

ครั้นพอรุ่งเช้า พระนางสิริมหามายาจึงกราบทูลพระสุบินถวายพระราชสวามี สมเด็จพระเจ้าสุทโธทนะ จึงรับสั่งพราหมณ์ผู้ใหญ่จำนวน ๖๔ คน เข้าเฝ้าทำนายพระสุบิน พราหมณ์ทั้งหลายจึงกราบทูลพยากรณ์ว่า พระสุบินนั้นประเสริฐนัก พระโอรสในพระครรภ์นั้นจะเป็นบุรุษ มิได้เป็นสตรี และจะเป็นบุรุษผู้มีอำนาจมาก หากดำรงอยู่ในชมพูทวีปจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ หากเสด็จออกบรรพชา ก็จะได้สำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นแน่แท้ เมื่อพระบรมโพธิสัตว์ลงปฏิสนธิในพระครรภ์พระนางเจ้าสิริมหามายาแล้ว ทำวจุตุมหาราชทั้ง ๔ ในมงคลจักรวาลนี้ ก็ได้ลงมาถวายอารักขาห้องบรรทมทั้ง ๔ ทิศ และทำวจุตุมหาราชในหมื่นจักรวาล รวม ๔๐,๐๐๐ องค์ ก็ลงมาคดอภินิหารตั้งแต่ประตูห้องบรรทม ตราบถึงขอบเขากจักรวาล ทำวจุตุมหาราชทั้ง ๔ ในมงคลจักรวาลนี้ได้ แสดงให้ปรากฏแก่พระราชเทวี พระนางเจ้ายโสมทอดพระเนตรเห็นเป็นเหมือนมหาดเล็กที่คอยเฝ้าและเข้าออกในพระราชวังและพระนางสิริมหามายานั้น มิได้มีพระทัยยินดีในบุรุษแม้แต่พระสวามี ทั้งเป็นผู้มีศีล ๕ บริสุทธ์ โดยอธิษฐานสมาทานศีลด้วยพระองค์เอง เวลานั้นนักขัตตฤกษ์ทั่วสากลชมพูทวีปก็ได้ทรงแสดงความยินดี ส่งราชบรรณาการมาถวายเป็นอันมาก

เมื่อพระบรมโพธิสัตว์อยู่ในพระครรภ์พระราชมารดานั้น พระครรภ์พระมารดามีได้ปรากฏเป็นที่คับแคบเหมือนคนอื่น ๆ พระบรมโพธิสัตว์จึงประทับอยู่อย่างผาสุก เป็นเหมือนอยู่บนเตียงทองคำกว้าง ๑๒ ศอก หรือเหมือนท่าวมหาพรหมอยู่ในนิมานแก้ว พระวรกายมิได้เปราะเปื้อนด้วยสิ่งปฏิกูล พระราชมารดาก็มิได้เห็นเห็นหรือหนักพระอุทร พระวรกายเบาปกติ ทั้งทอดพระเนตรเห็นพระบรมโพธิสัตว์เหมือนด้ายเหลืองอันร้อยอยู่ในแก้วมณีบริสุทธ์ แต่พระบรมโพธิสัตว์มิได้เห็นพระราชมารดา^{๒๒}

ในเวลาต่อมาเมื่อพระโอรสประสูติแล้วนั้น ในวันที่ ๕ นับจากวันที่ทรงประสูติ พระเจ้าสุทโธทนะได้โปรดให้มีการประชุมพระประยูรญาติและเสนาข้าราชบริพารทั้งหมดพร้อมทั้งเชิญพราหมณ์ ๑๐๘ ท่าน มาฉันโภชนาหาร แต่เลือกเพียง ๘ คน ซึ่งเป็นผู้ที่ทรงคุณวิชาเชี่ยวชาญในไตรเพทกว่าพราหมณ์ทั้งหมดนั้น ให้นำพระโอรสไปยังที่ประชุมเพื่อให้ พราหมณ์ทั้ง ๘ คนนั้นได้พิจารณาลักษณะพยากรณ์ โดยพราหมณ์ ๘ คนนั้น ได้แก่ รามพราหมณ์, ลักษณะพราหมณ์, ยัญญพราหมณ์, ฤชพราหมณ์, โภชพราหมณ์, สุตตพราหมณ์, สยามพราหมณ์ และโกณฑัญญพราหมณ์ โดยพราหมณ์ ๗ คนแรกนั้น เมื่อเห็นพระลักษณะของพระโอรสต่างก็ชู ๒ นิ้ว และทูลทำนายเป็นอย่างเดียวกันว่า พระโอรสมีคติเป็น ๒ อย่าง คือ

๑. ถ้าอยู่ครองเพศฆราวาส จะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิราชา
๒. ถ้าเสด็จออกบวชจะได้ตรัสรู้เป็นศาสดาเอกในโลก

แต่สำหรับโกณฑัญญพราหมณ์ พราหมณ์ผู้มีอายุน้อยที่สุดได้พิจารณาเห็นแก่ใจว่า พระโอรสนั้นจักต้องเสด็จออกบวชและตรัสรู้เป็นศาสดาเอกในโลกเป็นแน่นอน จึงชูเพียงนิ้วเดียวแล้วทูลทำนายด้วยความมั่นใจว่า พระโอรสนั้นมีคติเป็นหนึ่งเดียว คือ จักเสด็จออกบวชแล้วได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นศาสดาเอกในโลกแน่แท้^{๒๓}

พราหมณ์เหล่านี้ได้ใช้วิชาคุณลักษณะประกอบกับการทำนายพระสุบินของพระนางสิริมหามายา ซึ่งทำให้เห็นว่า การทำนายสมัยพุทธกาลนั้นใช้การทำนายฝันเป็นหลัก แม้พระพุทธรูปเองก็ทรงพยากรณ์พระสุบินดังกล่าวต่อไป ส่วนการดูลักษณะมหาบุรุษก็เห็นแต่กรณีของเจ้าชายสิทธัตถะที่จะทรงเจริญเป็นพระพุทธเจ้าหรือพระมหาจักรพรรดิเท่านั้น ซึ่งเราจะไม่พบว่ามีกรณีลักษณะของบุคคลอื่น

^{๒๒} พิชุร มลิวัดย์, คู่มือการศึกษาพระปฐมสมโพธิกถา, หน้า ๑๓-๑๕.

^{๒๓} กระทรวงศึกษาธิการ กรมการศาสนา, พุทธประวัติ (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๔๕), หน้า ๑๙-๒๐. และ ชุ.ชา.อ.๕๕/๙๓.

อนึ่งในคัมภีร์ปฐมสมโพธิกาอธิบายต่อไปว่า

“พระโพธิสัตว์เสด็จอยู่ในครรภ์พระมารดา ๑๐ เดือนถ้วนโดยสุขสวัสดิ์ เมื่อครบ ๑๐ เดือนล่วงไป พอบังจวบถึงสมัยวิชาขบรูณมีดิถีเพ็ญ พระจันทร์เสวยวิชาหนักษัตร พระมารดาเสด็จสถิตประดิษฐานเสด็จขึ้นเป็นพระอิริยาบถนั่งงาม ไม่นั่งหรือนอนเหมือนสตรีที่จะคลอดบุตรอื่นๆ พระโพธิสัตว์ทรงบริสุทธิ อันเสมหะและโลหิตและมวกและครรภมลทินอันใดอันหนึ่งมิได้พัวพันมิได้แปดเปื้อนด้วยสิ่งไม่สะอาด พระโพธิสัตว์มีสติสัมปชัญญะ เสด็จประสูติจากพระครรภ์แล้วมีทันได้ถึงพื้น มีเทพยดา ๔ องค์มารับก่อนแล้ว แสดงไว้ ณ เบื้องหน้าแห่งพระมารดา ออกวาทว่า “อตุตมนา เทวิ โหหิ” ขอพระเทวี เจ้าจดีพระทัยเถิด พระโอรสนี้มีศักดิ์ใหญ่ ดังนี้ ครั้นแล้วมนุษย์ทั้งหลายจึงได้รับต่อภายหลัง ขณะนั้นที่น้ำร้อนที่หนึ่ง น้ำเย็นที่หนึ่ง บันดาลไหลลงมาแต่อากาศ ชำระพระกายพระมารดาและพระโพธิสัตว์ให้บริสุทธิ์ เสด็จอุทกกิจแล้ว พระโพธิสัตว์เข้าเสด็จเคลื่อนจากหัตถ์แห่งมนุษย์ทั้งหลาย เสด็จประดิษฐาน ณ พื้นด้วยพระบาทมีพื้นเสมอตั้งลงแล้ว ด้วยดี ผันพระพักตร์ต่อทิศอุดร เสด็จพระดำเนินไป ๗ ก้าวบทวิติหาร ครบเจ็ดบถวารแล้ว เสด็จสถิตทอดพระเนตรซึ่งทิศานุทิศทั้งปวง เปล่งออกซึ่งอาสภิวาจาพรหมโฆหารเป็นภาษิตของบุรุษพิเศษาชาในยว่า “อคุโคหมสุมิ โลกสุส” เราเป็นผู้เลิศเป็นยอดแห่งโลก “เชฏฐโฐหมสุมิ โลกสุส” เราเป็นผู้เจริญผู้ใหญ่แห่งโลก “เสฏฐโฐหมสุมิ โลกสุส” เราเป็นผู้ประเสริฐแห่งโลก “อยมนุตติมาชาติ” ความบังเกิดชาตินี้มี ณ ที่สุด “นตฺถิทานิ ปุณฺพุกโว” บัดนี้ความบังเกิดอีกมิได้มี. “ยทา จ โข” เมื่อใดสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้านี้ปรารภเริ่มซึ่งชาตินี้แห่งพระองค์ด้วยปฏิสนธิก็ดี “ยทา จาย” เมื่อใดสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้านี้ ให้ชาติความบังเกิดแห่งพระองค์สำเร็จด้วยอาการทั้งปวง ด้วยเมื่อประสูติแล้วเสด็จพระดำเนินไปด้วยพระบาทและเปล่งออกซึ่งอาสภิวาจาก็ดี ในสองสมัยกาลนี้ หมิ่นโลกธาตุนั้นวันไหวสะเทือนสะท้าน ทั้งแสงสว่างยังไม่มีประมาณก็ปรากฏบังเกิดมีในโลก ล่วงเทวานุภาพแห่งเทพยดาทั้งหลาย “สตฺตานิ ชาเต ปน ตสุมี” ปางเมื่อพระโพธิสัตว์ประสูติแล้วได้ ๗ วัน พระมารดาก็ทำลายชั้นนี้ด้วยกาลกิรยาล่วงไป ชื่อนั้นก็สำเร็จโดยธรรมดานิยม เพราะเหตุพระครรภ์นั้นไม่สมควรจะเป็นที่อาศัยปฏิสนธิแห่งสัตว์อื่น^{๒๔}

^{๒๔} สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทว), พระปฐมสมโพธิ, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (พระนคร: โรงพิมพ์ไท, ๒๔๖๕), หน้า ๒๑-๒๓.

๒.๓.๒ พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์พระสุบินของพระองค์

พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์พระสุบินของพระองค์ก่อนที่จะทรงตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งมีปรากฏในสุบินสูตร อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต^{๒๕} ทรงแสดงแก่งภิกษุทั้งหลายโดยสรุปความว่า ทรงพระสุบินก่อนการตรัสรู้เป็นนิमित ๕ ประการ คือ

๑. ทรงบรรทมโดยแผ่นดินใหญ่เป็นที่นอนใหญ่ ขุนเขาหิมวันต์เป็นเขนย มือซ้ายหย่อนลงในสมุทรด้านทิศบูรพา มือขวาหย่อนลงในสมุทรด้านทิศประจิม เท้าทั้งสองหย่อนลงในสมุทรด้านทิศทักษิณ

๒. หญ้าคาได้ขึ้นจากพระนาภีของพระองค์จดทั่วฟ้าตั้งอยู่

๓. หมูหนอนมีสีขาว ศีรษะสีดำ ได้ไต่ขึ้นมาจากเท้าทั้งสองของพระองค์ ปกปิดตลอดถึงขานุมณฑล

๔. นกสี่เหล่ามีสีต่างๆ กันบินมาจากทิศทั้งสี่ ตกลงแทบเท้าพระองค์ แล้วกลับกลายเป็นสีขาวทุกตัว

๕. ทรงพระดำเนินไปมาบนภูเขาคุถลูกใหญ่ แต่ไม่แปดเปื้อนคูด

พระสุบินนิमितเหล่านี้ทรงพยากรณ์เอง โดยมีใจความว่า

ในพระสุบินข้อ ๑. นั้นปรากฏเพื่อเป็นนิमितให้ทราบว่า ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะได้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณที่ไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า

ในพระสุบินข้อ ๒. นั้นปรากฏเพื่อเป็นนิमितให้ทราบว่า ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะได้ตรัสรู้หรือวิมรรคมืองค์ ๘ แล้วประกาศด้วยดี ตลอดถึงเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ในพระสุบินข้อ ๓. นั้นปรากฏเพื่อเป็นนิमितให้ทราบว่า คฤหัสถ์ผู้มุ่งชาวหม่อมชาวจำนวนมากรับได้ถึงตถาคตเป็นสรณะตลอดชีวิต

ในพระสุบินข้อ ๔. นั้นปรากฏเพื่อเป็นนิमितให้ทราบว่า วรรณะทั้งสี่เหล่า คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ออกบวชในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ก็ทำให้แจ้งซึ่งวิมุติอันยอดเยี่ยม

ในพระสุบินข้อสุดท้าย ข้อ ๕. นั้นปรากฏเพื่อเป็นนิमितให้ทราบว่า ตถาคตได้จักริบทบพาท เสนาสนะ และคิลาณปัจจัยเภสัชบริขาร แล้วไม่ลุ่มหลง ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพัน มีปกติ เห็นโทษ มีปัญญาเปลื้องตนออกบริโภค

^{๒๕} อิง.ปญจก.๓๖/๑๙๖/๔๓๑-๔๓๓.

๒.๓.๓ พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์พระสุบินของพระเจ้าปเสนทิโกศล

การพยากรณ์ที่เป็นที่รู้จักกันมากของพระพุทธองค์ คือ การพยากรณ์พระสุบินของพระเจ้าปเสนทิโกศล มี ๑๖ ข้อ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในมหาสุบินชาดก เอกนิบาต ในชั้นบาลีปรากฏเป็นคาถาแปลได้ว่า

“หม่อมฉันได้ฝันเห็นโคอุสุภราช ๑ ต้นไม้ ๑ แม่น้ำ ๑ โคสามัญ ๑ ม้า ๑ ถาดทองคำ ๑ สุนัขจิ้งจอก ๑ หม้อน้ำ ๑ สระโบกขรณี ๑ ข้าวสารที่หุงไม่สุก ๑ แก่นจันทร์ ๑ น้ำเต้าจมน้ำ ๑ หินลอยน้ำ ๑ นางเขียดกลิ่นกินูงเห่า ๑ หงส์ทองแวดล้อมกา ๑ เสือกลัวแพะ ๑ ดังนี้ ปริยายอันผิดนี้ จักยังไม่มีในยุคนี้”^{๒๖}

ในอรรถกถากล่าวว่า พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงพระสุบินในเวลาใกล้รุ่ง เป็นนิมิต ๑๖ ประการ พระพุทธองค์ทรงพยากรณ์แก่พระสุบินเหล่านี้ เป็นคำทำนายที่เห็นได้จริงในยุคนี้ มีคำอธิบายในอรรถกถาดังนี้

“พระสุบินข้อที่ ๑ โคผู้สีเหมือนดอกอัญชัน ๔ ตัว พากันวิ่งมาสู่ท้องพระลานหลวง จากทิศทั้ง ๔ ต่างแสดงท่าทางจะชนกัน แต่กลับไม่ชนกัน ทรงแก้ว่าในช่วงศาสนาของตถาคต แต่ในอนาคตเมื่อโลกหมุนไปจนถึงจุดเสื่อม ในรัชกาลของพระราชากู้กำพำ ผู้มิได้ครองราชย์โดยธรรม และในกาลของหมู่มนุษย์ผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม เมื่ออกุศลลดน้อยถอยลง อกุศลกรรมหนาแน่นขึ้น ในกาลที่โลกเสื่อม ฝนจักแล้ง และดินเมฆจักขาด ข้าวกล้าจักแห้งแล้ง ทุพภิกขภัยจักเกิด เมฆทั้งหลายตั้งขึ้นจากทิศทั้ง ๔ เหมือนจะย้อยเม็ดพอลพอผู้หญิงรีบเก็บข้าวเปลือกเป็นต้น ที่เอาอกผึ่งแดดไว้เข้าภายในร่ม เพราะกลัวจะเปียก เมื่อพวกผู้ชายต่างถือจอบถือตะกร้าพากันออกไป เพื่อจะก่อกันน้ำ ก็ตั้งเค้าจะตกครางกระหึ่ม ฟ้าแลบ แล้วยังไม่ตกเลย ลอยหายไป เหมือนโคตั้งท่าจะชนกัน แล้วไม่ชนกัน ฉะนั้น

พระสุบินข้อที่ ๒ ต้นไม้เล็กๆ และกอไผ่ แทรกแผ่นดินพอลถึงคืบหนึ่งบ้าง ศอกหนึ่งบ้าง เพียงแค่นี้ก็ผลิดอกออกผลไปตามๆ กัน ทรงแก้ว่าผลของพระสุบินข้อนี้ จักมีในกาลที่โลกเสื่อมเวลามนุษย์มีอายุน้อย ด้วยว่าสัตว์ทั้งหลายในอนาคตจักมีโรคกลัว กุมารมีวัยยังไม่สมบุรณ์ จักสมสู่กับบุรุษอื่น เป็นหญิงมีระดูมีครรภ์ พากันจำเวญด้วยบุตรและธิดา

^{๒๖} ฐ.ชา.๕๖/๗๗/๒๑๖.

ความที่กุมารีเหล่านั้น มีระดูเปรียบเหมือนต้นไม้เล็กๆ มีดอก กุมารีเหล่านั้นจำเจริญด้วย บุตรและธิดา ก็เหมือนต้นไม้เล็กๆ มีผล

พระสุบินข้อ ๓ แม่โคใหญ่ๆ พวกนี้ดีมีนมของฝูงลูกโค ที่เพิ่งเกิดในวันนั้น ทรงแก้วว่าผลของสุบินนี้ ก็จักมีในอนาคตเหมือนกัน จักมีผลในเวลาที่มีมนุษย์ทั้งหลาย พวกนี้ละทิ้ง เศรษฐาปราศจากกรรม คือความเป็นผู้ประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ เพราะในอนาคต ฝูงสัตว์ จักมีได้ตั้งไว้ซึ่งความยำเกรงในบิดามารดา หรือแม่แต่แม่ยายพ่อตา ต่างแสวงหาทรัพย์สิน ด้วยตนเองทั้งนั้น เมื่อปรารถนาจะให้ของกินของใช้แก่คนแก่ๆ ก็ให้ ไม่ปรารถนาจะให้ ก็ไม่ให้คนแก่ๆ พวกนี้หมดที่พึ่ง หาเลี้ยงตนเองก็ไม่ได้ ต้องร้องขอพวกเด็กๆ เลี้ยงชีพ เป็นเหมือน แม่โคใหญ่ๆ พวกนี้ดีมีนมลูกโคที่เกิดในวันนั้น

พระสุบินข้อที่ ๔ ฝูงชนไม่เทียมโคใหญ่ๆ ที่เคยพาออกไป ซึ่งสมบูรณด้วยร่างกาย และเรี่ยวแรง เข้าในระเบียบแห่งแอก กลับไปเทียมโครุ่นๆ ที่กำลังฝึกเข้าแอก โครุ่นๆ เหล่านั้นไม่อาจพาออกไปได้ ก็พวกนี้สลัดแอกยื่นเฉยเสีย เกวียนทั้งหลายก็ไปไม่ได้ ทรงแก้วว่าผลของสุบินข้อนี้ จักมีในรัชสมัยของพระราชารู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรมในอนาคต ด้วยว่าใน ภายหน้า พระราชารู้มีบุญน้อยมิได้ดำรงในธรรม จักไม่ทรงแต่งตั้งอำมาตย์ผู้เป็นบัณฑิต ฉลาดในประเพณี สามารถที่จะยังสรรพกิจให้ลุล่วงไปได้ จักไม่ทรงแต่งตั้งอำมาตย์ผู้ใหญ่ ผู้เป็นบัณฑิต ฉลาดในโวหารไว้ในที่วินิจฉัยคดีในโรงศาล แต่พระราชทานยศแก่คนหนุ่มๆ ตรงกันข้ามกับที่กล่าวแล้วนั้น แต่งตั้งบุคคลเช่นนั้นไว้ในตำแหน่งวินิจฉัยอรรถคดี คนหนุ่มพวกนั้น ไม่รู้ทั่วถึงกิจ และการอันไม่ควร ไม่อาจดำรงยศนั้นไว้ได้ ทั้งไม่อาจจัดทำราชกิจให้ลุล่วงไปได้ เมื่อไม่อาจก็จะพากันทอดทิ้งกิจธุระการงานเสีย ฝ่ายอำมาตย์ที่เป็น บัณฑิตเป็นผู้ใหญ่ เมื่อไม่ได้ยศ ถึงจะสามารถทำกิจทั้งหลายให้ลุล่วงไป ก็จักพากันกล่าวว่า พวกเราต้องการอะไรด้วยเรื่องเหล่านี้ พวกเรากลายเป็นคนภายนอกไปแล้ว พวกเด็กหนุ่มเขาเป็นพวกอยู่วงใน เขาคงรู้ดี แล้วไม่รักษาการงานที่เกิดขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้ ความเสื่อมเท่านั้นจักมีแก่พระราชารู้เหล่านั้น ด้วยประการทั้งปวง เป็นเสมือนเวลาที่คนจับโครุ่นๆ กำลังฝึก ยังไม่สามารถจะพาออกไปได้ เทียมไว้ในแอก และเป็นเวลาที่ไมจับโคใหญ่ๆ ผู้เคยพาออกไปได้ มาเทียมแอกฉะนั้น

พระสุบินข้อที่ ๕ ม้าตัวหนึ่ง มีปากสองข้าง ฝูงชนพากันให้หญ้าที่ปากทั้งสองข้าง ของมัน มันเคี้ยวกินด้วยปากทั้งสองข้าง ทรงแก้วว่าผลของสุบินแม่นี้ จักมีในรัชกาลของ พระราชารู้ไม่ดำรงอยู่ในธรรมในอนาคต ด้วยว่าในกาลภายหน้าพวกพระราชารู้เหล่านี้ ไม่ดำรงในธรรม จักแต่งตั้งมนุษย์โง่เลไม่ประกอบด้วยธรรม ไว้ในตำแหน่งวินิจฉัยคดี คน

เหล่านั้นเป็นพาล ไม่เชื่อเพื่อในบาปบุญ พวกมันนั่งในโรงศาล เมื่อให้คำตัดสิน ก็จับรับสินบนจากมือของคุณ์คดีทั้งสองฝ่ายมากิน เป็นเสมือนกินหญ้าด้วยปากทั้งสองขณะนั้น

พระสุบินข้อที่ ๖ มหาชนขัดถูถาดทองคำแสนกระษาปณ์ แล้วพากันนำไปให้หมาจิ้งจอกแก่ตัวหนึ่งด้วยคำว่า เชิญท่านเยี้ยวใส่ในถาดทองนี้เถิด หมาจิ้งจอกแก่ก็ถ่ายปัสสาวะใส่ถาดทองนั้น ทรงแก้ผลของสุบินนี้ ก็จักมีในอนาคตเหมือนกัน ด้วยว่าในกาลภายหน้า พวกพระราชารู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม ทรงรังเกียจกุลบุตรผู้สมบุรณ์ด้วยชาติเสีย แล้วไม่พระราชทานยศให้ จักพระราชทานให้แก่คนที่ไม่มีสกุลเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้สกุลใหญ่ๆ จักพากันตกยาก สกุลเลวๆ จักพากันเป็นใหญ่ก็เมื่อพวกมีสกุลเหล่านั้น ไม่อาจเลี้ยงชีวิตอยู่ได้ จักคิดว่า เราต้องอาศัยพวกเหล่านี้เลี้ยงชีพสืบไป แล้วก็พากันยกธิดาให้แก่ผู้ไม่มีสกุล การอยู่ร่วมกับคนพวกไม่มีสกุลของกุลธิดาเหล่านั้นก็จักเป็นเช่นเดียวกับถาดทองรองเยี้ยวหมาจิ้งจอก

พระสุบินข้อที่ ๗ บุรุษผู้หนึ่งฝันเชือก แล้วหย่อนไปใกล้เท้า แม่หมาจิ้งจอกไซตัวหนึ่งนอนอยู่ใต้ตั่งที่บุรุษนั่ง กัดเชือกนั้น เขาไม่รู้เลยทีเดียว ทรงแก้ผลสุบินข้อนี้ ก็จักมีในอนาคตด้วยว่าในกาลภายหน้า หมูสตรี จักพากันเหลาะแหละโลเลในบุรุษ ลุ่มหลงในสุรา เอาแต่แต่งตัวชอบเที่ยวเตร่ตามถนนหนทาง เห็นแก่อำภิส เป็นหญิงทูลีล มีความประพฤติชั่วช้า พวกนางจักกรลุ่มรุมแย่งเอาทรัพย์ที่สามีทำงาน มีกสิกรรมและโครัคกรรมเป็นต้น สิ่งสมไว้ด้วยยาก ลำบากลำเค็ญ เอาไปซื้อสุราดื่มกับชายชู้ ซื้อดอกไม้ของหอมและเครื่องดูปลื้มมาแต่งตน คอยสอดส่องมองหาชู้ โดยส่วนบนของบ้านที่มิดชิดบ้าง โดยที่ซึ่งลับตาบ้าง แม่ข้าวเปลือกที่เตรียมไว้สำหรับหว่านในวันรุ่งขึ้น เอาไปซื้อหม จัดทำเป็นข้าวต้ม ข้าวสวย และของเคี้ยวเป็นต้น มากินกัน เป็นเหมือนนางหมาจิ้งจอกไซ ที่นอนใต้ตั่งคอยกัดกินเชือกที่เขาพันแล้ว หย่อนลงไว้ใกล้ๆ เท้าฉะนั้น

สุบินข้อที่ ๘ ตุ่มน้ำเต็มเปี่ยมลูกใหญ่ใบหนึ่ง ตั้งอยู่ที่ประตู่วัง ล้อมด้วยตุ่มเป็นอันมาก วรรณะทั้ง ๔ เอาหม้อตักน้ำมาจากทิศทั้ง ๔ และทิศน้อยทั้งหลาย เอามาใส่ลงตุ่มที่เต็มแล้วนั้น น้ำก็เต็มแล้วเต็มอีก จนไหลล้นไป แม้คนเหล่านั้นก็ยังเทน้ำลงตุ่มอยู่เรื่อยๆ แต่ไม่มีผู้ที่จะเหลียวแลดูตุ่มที่ว่างๆ เลย ทรงแก้ผลแห่งสุบินนี้ จักมีในอนาคตเหมือนกัน ด้วยว่าในกาลภายหน้า โลกจักเสื่อม แวันแคว้นจักหมดความหมาย พระราชาทั้งหลายจักตกยากเป็นกำพรว้า องค์ใดเป็นใหญ่องค์นั้นจักมีพระราชทรัพย์เพียงแสนกษาปณ์ในท้องพระคลัง พระราชาเหล่านั้นตกยากถึงอย่างนี้ จักเกณฑ์ให้ชาวชนบททุกคน ทำการเพาะปลูกให้แก่ตน พวกมนุษย์ถูกเบียดเบียน ต้องละทิ้งการงานของตน พากันเพาะปลูก

บุพพันพีช (อาหารมีข้าวสาธิตเป็นต้น) และอปรรันพีช (ของว่างหลังอาหาร มี ถั่ว งา เป็นต้น) ให้แก่พระราชาทรงหลายท่านนั้น ต้องช่วยกันเฝ้าช่วยกันเก็บเกี่ยว ช่วยกันนวด ช่วยกันขน ช่วยกันเคี้ยวน้ำอ้อยเป็นต้น และช่วยกันทำสวนดอกไม้ สวนผลไม้ พวกกันชนบุพพันพีชเป็นต้นที่เสร็จแล้ว ในที่นั้นๆ มาบรรจุน้ำในถังของพระราชาท่านนั้น แม้ผู้ที่จะมองดูถังของเปล่าๆ ในเรือนทั้งหลายของตนจักไม่มีเลย จักเป็นเช่นกับการเติมน้ำใส่ตุ่มที่เต็มแล้ว ไม่เหลือวแลตุ่มเปล่าๆ บ้างเลยนั่นแล

พระสุบินข้อที่ ๙ โบกขรณีสระหนึ่งดาราตาชไปด้วยปทุม ๕ สี ลึก มีท่าขึ้นลงรอบด้าน ผุ่งสัตว์สองเท้า สี่เท้า พวกกันลงตีมน้ำในสระนั้นโดยรอบ น้ำที่อยู่ในที่ลึกกลางสระนั้น ชุ่มมัว ในที่ซึ่งสัตว์สองเท้าสี่เท้าพวกกันย่ำเหยียบ กลับใสสะอาดไม่ชุ่มมัว ทรงแก่ผลแห่งสุบินนี้ จักมีในอนาคตเหมือนกัน ด้วยว่าในกาลภายหน้า พระราชาทรงหลาย จักไม่ตั้งอยู่ในธรรม ลุคคิดด้วยอำนาจความพอใจเป็นต้น เสวยราชสมบัติ จักไม่ประมาทการวินิจฉัย อรรถคดีโดยชอบ มีพระหฤทัยมุ่งแต่สืบบน โฉลกในทรัพย์ ขึ้นชื่อว่าคุณธรรมคือ ความอดทน ความเมตตา และความเอ็นดูของพระราชาท่านนั้น จักไม่มีในหมู่ชาวแคว้นแคว้น จักเป็นผู้กักขฬะ หยาบคาย คอยแต่เบียดเบียนหมู่มนุษย์ เหมือนหีบอ้อยด้วยหีบยนต์ จักกำหนดให้ส่วยต่างๆ บังเกิดขึ้น เก็บเอาทรัพย์ พวกหมู่มนุษย์ถูกรีดส่วยอากาศหนักเข้า ไม่สามารถจะให้อะไรได้ พวกกันทิ้งคามนิคมเป็นต้นเสีย อพยพไปสู่ปลายแดน ตั้งหลักฐาน ณ ที่นั้น ชนบทศูนย์กลางจักว่างเปล่า ชนบทชายแดนจักเป็นปึกแผ่นแน่นหนา เหมือนน้ำกลางสระโบกขรณีสระ น้ำที่ฝั่งรอบๆ ใส ฉ้นใด ก็ฉ้นนั้น

พระสุบินข้อที่ ๑๐ ข้าวสุกที่คนหุงในหม้อใบเดียวกัน แต่หาสุกทั่วกันไม่ เป็นเหมือนผู้หุงตรวจดูแล้วว่าไม่สุก เลยแยกกันไว้เป็น ๓ อย่าง คือ ข้าวหนึ่งแฉะ ข้าวหนึ่งดิบ ข้าวหนึ่งสุกดี ทรงแก่ผลแห่งสุบินข้อนี้ จักมีในอนาคต ด้วยว่าการภายหน้า พระราชาทรงหลายจักไม่ดำรงในธรรม เมื่อพระราชาท่านนั้นไม่ดำรงในธรรมแล้ว ข้าราชการก็ดี พรหมณ์และคฤหัสถ์ก็ดี ชาวนิคม ชาวชนบทก็ดี รวมถึงมนุษย์ทั้งหมด นับแต่สมณะพรหมณ์ จักพากันไม่ตั้งอยู่ในธรรม แม้เทวดาทั้งหลายก็จักไม่ทรงธรรม ในรัชกาลแห่งอรัญมิกราชทั้งหลาย ลมทั้งหลายจักพัดไม่สม่ำเสมอพัดแรงจัด ทำให้วิมานในอากาศของเทวดาสั่นสะเทือน เมื่อวิมานเหล่านั้นสั่นสะเทือน ผุ่งเทวดาก็พากันโกรธ แล้วจักไม่ให้ฝนตก ถึงจะตกก็ไม่ตกกระหน่ำทั่วแคว้น มิฉะนั้น จักไม่ตกให้เป็นอุปการะแก่การไถ การหว่านในที่ซึ่งปวงจักไม่ตกกระหน่ำทั่วถึง แม้ในชนบท แม้ในบ้าน แม้ในตระพังแห่งหนึ่ง แม้ในสระลูกหนึ่งเหมือนกันกับในแคว้นแคว้นฉนั้น เมื่อตกตอนเหนือของตระพังก็จัก

ไม่ตกในตอนใต้ เมื่อตกในตอนใต้ก็จักไม่ตกในตอนเหนือ ข้าวกล้าในตอนหนึ่งจักเสีย เพราะฝนชุก เมื่อฝนไม่ตกในส่วนหนึ่ง ข้าวกล้าจักเหี่ยวแห้ง เมื่อฝนตกดีในส่วนหนึ่ง ข้าวกล้าจักสมบูรณ์ ข้าวกล้าที่หว่านแล้วในขอบขัณฑสีมาของพระราชอาณาเขตเดียวกัน จักเป็น ๓ สถาน ด้วยประการฉะนี้

พระสุบินข้อที่ ๑๑ คนทั้งหลายเอาแก่นจันทร์ มีราคาแสนกษาปณ์ ขายแลกกับ เปரியง่า ทรวงแก้วผลแห่งสุบินข้อนี้ จักมีในอนาคต ในเมื่อศาสนาของตถาคตเสื่อมโทรม นั้นแล ด้วยว่าในกาลภายหน้า พวกภิกษุอลัชชีเห็นแก่ปัจจัย จักมีมาก พวกเหล่านั้นจักพากันแสดงธรรมเทศนาที่ตถาคต กล่าวติเตียนความละโมภในปัจจัยไว้แก่ชนเหล่าอื่น เพราะเหตุแห่งปัจจัย ๔ มีจีวรเป็นต้น จักไม่สามารถแสดงให้พ้นจากปัจจัยทั้งหลาย แล้วตั้งอยู่ในฝ่ายธรรมนำสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ มุ่งตรงสู่พระนิพพาน ชนทั้งหลายก็จักฟังความสมบูรณ์แห่งบทและพยัญชนะ และสำเนียงอันไพเราะอย่างเดียว เท่านั้น แล้วจักถวายเอง และยังชนเหล่าอื่นให้ถวายซึ่งปัจจัยมีจีวรเป็นต้น อันมีค่ามาก ภิกษุทั้งหลายอีกบางพวก จักพากันนั่งในที่ต่างๆ มีห้องถนน สี่แยก และประตูวังเป็นต้น แล้วแสดงธรรมแลก रुपียะ มีเหรียญกษาปณ์ ครึ่งกษาปณ์ เหรียญบาท เหรียญมาสกเป็นต้น โดยประการฉะนี้ ก็เอาธรรมที่ตถาคตแสดงไว้ มีมูลค่าควรแก่การนิพพาน ไปแสดงแลกปัจจัย ๔ และ रुपียะ มีเหรียญกษาปณ์ และเหรียญครึ่งกษาปณ์เป็นต้น จักเป็นเหมือนฝูงคนเอาแก่นจันทร์มีราคาตั้งแสน ไปแลกเปரியง่าฉะนั้น

พระสุบินข้อที่ ๑๒ กระจกโลกน้ำเต้าจมน้ำได้ ทรวงแก้วผลแห่งสุบินนี้ ก็จักมีในอนาคตกาล เมื่อโลกหมุนไปถึงจุดเสื่อม ในรัชกาลของพระราชผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม ด้วยว่าในครั้งนั้นพระราชทั้งหลาย จักไม่พระราชทานยศแก่กุลบุตรผู้สมบูรณ์ด้วยชาติ จักพระราชทานแก่ผู้ไม่มีสกุลเท่านั้น พวกนั้นจักเป็นใหญ่ อีกฝ่ายหนึ่งจักยากจน ถ้อยคำของพวกไม่มีสกุล ดูกระจกโลกน้ำเต้า ดูประหนึ่งหยั่งรากลงแน่นในที่เฉพาะพระพักตร์ พระราชาก็ดี ที่ประตู่วังก็ดี ที่ประชุมอำมาตย์ก็ดี ที่โรงศาลก็ดี จักเป็นคำไม่โยกโคลง มีหลักฐานแน่นหนาดี แม้ในสังฆสันนิบาต (ที่ประชุมสงฆ์) เล่ากิจกรรมที่สงฆ์พึงทำและคณะพึงทำก็ดี ทั้งในสถานที่ดำเนินอิทธิกรรมเกี่ยวกับบาตรจีวร และบริเวณเป็นต้นก็ดี ถ้อยคำของคนชั่วทุศีลเหล่านั้น จักเป็นคำนำสัตว์ออกจากทุกข์ได้ มิใช่ถ้อยคำของภิกษุอลัชชี เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็จักเป็นเหมือนกาลเป็นที่จมน้ำแห่งกระจกโลกน้ำเต้า

พระสุบินข้อที่ ๑๓ ศิลาแท่งทึบใหญ่ขนาดเรือนยอดลอยน้ำเหมือนดังเรือ ทรวงแก้วผลแห่งสุบินแม่นี้ ก็จักมีในกาลเช่นนั้นเหมือนกัน ด้วยว่าในครั้งนั้น พระราชผู้ไม่ตั้งอยู่ใน

ธรรมทั้งหลายจักพระราชทานยศแก่คนไม่มีสกุล พวกนั้นจักเป็นใหญ่ พวกมีสกุลจักตกยาก ใครๆ จักไม่ทำความเคารพในพวกมีสกุลนั้น จักทำความเคารพในพวกที่เป็นใหญ่ฝ่ายเดียว ถ้อยคำของกุลบุตรผู้ฉลาดในการวินิจฉัย ผู้หนักแน่น เช่นกับศิลาที่บีบ จักไม่หยั่งลง ดำรงมั่นในที่เฉพาะพระพักตร์ของพระราชชา หรือในที่ประชุมอำมาตย์ หรือในโรงศาล เมื่อพวกนั้นกำลังกล่าว พวกนอกนี้จักคอยเยาะเย้ยว่า พวกนี้พูดทำไม แม้ในที่ประชุมภิกษุ พวกภิกษุก็จักไม่เห็นภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ผู้ควรทำความเคารพว่าเป็นสำคัญ ในฐานะต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว ทั้งถ้อยคำของภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รักเหล่านั้น ก็จักไม่มั่นคง จักเป็นเหมือนเวลาเป็นที่เลื่อนลอยแห่งศิลาทั้งหลายฉะนั้น

พระสุบินข้อที่ ๑๔ ผุ่งเขียดตัวเล็กๆ ขนาดดอกมะเขาก วิ่งไต่กวดุงเห่าใหญ่ๆ กัดเนื้อขาด เหมือนตัดก้านบัวแล้วกลืนกิน ทรงแก้วผลแห่งสุบินข้อนี้ จักมีในอนาคตในเมื่อโลกเสื่อมโทรมดุจกัน ด้วยว่าในครั้งนั้น พวกมนุษย์จะมีระคะจริตแรงกล้า ชาติชั่ว ปล่อยตัวปล่อยใจ ตามอำนาจของกิเลสจักต้องเป็นไปในอำนาจแห่งภรรยาเล็กๆ ของตน ผู้คนมีทาสและกรรมกรเป็นต้นก็ดี สัตว์พาหนะมีโคกระบือเป็นต้นก็ดี เงินทองก็ดี บรรดามีในเรือนทุกอย่าง จักต้องอยู่ในครอบครองของพวกนางทั้งนั้น เมื่อพวกสามีถามถึงเงินทองนั้นๆ ว่าอยู่ที่ไหนก็ช่างเถิด กงการอะไรที่ท่านจะตรวจตราเล่าท่านเกิดอยากรู้สิ่งที่มีอยู่ และไม่มีอยู่ในเรือนของเราละหรือ แล้วจักดำด้วยประกาศต่างๆ ที่มตาเอาด้วยหอกคือปาก กัดไว้ในอำนาจดังทาสและคนรับใช้ ดำรงความเป็นเจ้าใหญ่ของตนไว้สืบไป เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็จักเป็นเหมือนเวลาที่ผุ่งเขียดขนาดดอกมะเขาก พากันขยอกกินผุ่งงูเห่า ซึ่งมีพิษแล่นเร็วฉะนั้น

พระสุบินข้อที่ ๑๕ ผุ่งพญาหงส์ทองที่ได้นามว่า ทอง เพราะมีขนเป็นสีทอง พากันแหวดล้อมกาผู้ประกอบด้วยยศธรรม ๑๐ ประการ เทียวหากินตามบ้าน ทรงแก้วผลแห่งสุบินนี้ ก็จักมีในอนาคตกาล ในรัชกาลของพระราชชาผู้ทรพลงนั้นแหละ ด้วยว่าในภายภาคหน้าพระราชชาทั้งหลาย จักไม่ฉลาดในศิลปะมีหัตถ์ศิลปะเป็นต้น ไม่แก้ลวงล้าในการยุทธ ท้าวเธอจักไม่พระราชทานความเป็นใหญ่ให้แก่กุลบุตรที่มีชาติเสมอกัน ผู้รังเกียจความวิบัติแห่งราชสมบัติของพระองค์อยู่ จักพระราชทานแก่พวกพนักงานเครื่องสรงและพวกกัลบกเป็นต้น ซึ่งอยู่ใกล้มูลพระบาทของพระองค์ พวกกุลบุตรผู้สมบุรณ์ด้วยชาติ และโคตร เมื่อไม่ได้ที่พึงในราชสกุล ก็ไม่สามารถหาเลี้ยงชีวิตอยู่ได้ จักพากันปรนนิบัติบำรุงผุ่งชนที่ไม่มีสกุล มีชาติและโคตรทราม ผู้ดำรงอิศริยยศ จักเป็นเหมือนผุ่งพญาหงส์ทองแหวดล้อมเป็นบริวารกา ฉะนั้น

พระสุบินข้อสุดท้าย ข้อที่ ๑๖ ผุ่งแกะพากันไล่กวาดผุ่งเสือเหลือง กัดกินอยู่ เสืออื่นๆ คือเสือดาว เสือโคร่ง เห็นผุ่งแกะอยู่ห่างๆ ก็สะดุ้งกลัว ถึงความสยดสยองพากันวิ่งหนีหลบเข้าพุ่มไม้และป่ารก ชุกชอน เพราะกลัวผุ่งแกะ ทองแก่ผลแห่งสุบินนี้ ก็จักมีในรัชกาลแห่งพระราชผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม ในอนาคตเหมือนกัน ด้วยว่าในกาลครั้งนั้นพวกไม่มีสกุลจักเป็นราชวัลลก เป็นใหญ่เป็นโต พวกคนมีสกุลจักอับเฉาตกยาก ราชวัลลกเหล่านั้นพากันยังพระราชให้ทองซื้อถ้อยคำของตน มีกำลังในสถานที่ราชการ มีโรงศาลเป็นต้น ก็พากันรุกเอาที่ดินไร่นาเรียกสวนเป็นต้น อันตกทอดสืบมาของพวกมีสกุลทั้งหลายว่า ที่เหล่านี้เป็นของพวกเรา เมื่อพวกผู้มีสกุลเหล่านั้นได้เถียงว่า ไม่ใช่ของพวกท่าน เป็นของพวกเรา แล้วพากันมาฟ้องร้องยังโรงศาลเป็นต้น พวกราชวัลลกก็พากันบอกให้เขียนคดีด้วยหยาเป็นต้น จับคอไล่ออกไป พร้อมกับข่มขู่คุกคามว่า พ่อเจ้าไม่รู้ประมาณตน มาหาเรื่องกับพวกเรา เดียวจักไปทูลพระราช ให้ลงพระราชอาญาต่างๆ มีตัดตีน ตัดมือ เป็นต้น พวกผู้มีสกุลกลัวเกรงพวกราชวัลลก ต่างก็ยินยอมให้ที่ทางที่เป็นของตน ว่าที่ทางเหล่านี้ถ้าเป็นของท่านก็เชิญครอบครองเถิด แล้วพากันกลับเรือนของตนนอนหวาดผวาไปตามๆ กัน แม้ภิกษุชั่วช้าทั้งหลายเล่า ก็จักพากันเบียดเบียนภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ตามชอบใจ พวกภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รักเหล่านั้น ไม่ได้ที่พำนัก ก็พากันเข้าป่า แอบแฝงอยู่ในที่รกๆ ข้อที่กุกบุตรผู้มีชาติสกุลทั้งหลาย และภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รักทั้งหลาย ถูกคนชาติชั่ว และถูกภิกษุผู้ลามกทั้งหลาย เข้าไปประทุษร้ายอย่างนี้ จักเป็นเหมือนกาลที่พวกเสือดาว และเสือโคร่งทั้งหลาย พากันหลบหนีเพราะกลัวผุ่งแกะฉะนั้น^{๒๗}

๒.๓.๔ เรื่องการดูฤกษ์ ยาม และวัน เวลา ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

ในส่วนของเรื่องการดูฤกษ์ ยาม และวัน เวลา ก็มีกล่าวไว้ในอังคุตตรนิกาย ติกนิบาต สุปุพพธมสูตร ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สัตว์เหล่าใดประพาศสุจริต ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ในเวลาเช้า เวลาเช้านั้น ก็เป็นเวลาดีของสัตว์เหล่านั้น สัตว์เหล่าใดประพาศสุจริตด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ในเวลากลางวัน เวลากลางวันนั้น ก็เป็นเวลาดีของสัตว์เหล่านั้น สัตว์เหล่าใดประพาศสุจริตด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ในเวลาเย็น เวลาเย็นนั้น ก็เป็นเวลาดีของสัตว์เหล่านั้น

^{๒๗} พุ.ชา.อ. ๕๖/๒๒๐-๒๓๖.

กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม ความปรารถนาของท่าน เป็นประทักษิณ เป็น ฤกษ์ดี มงคลดี แจ่มดี รุ่งดี ชนงดี ครูดี และเป็นการศึกษาอย่างดีในพรหมจารีทั้งหลาย คน ทำกรรมอันเป็นประทักษิณแล้ว ย่อมได้ประโยชน์อันเป็นประทักษิณ ท่านทั้งหลาย จงเป็นผู้มีประโยชน์อันได้แล้ว ถึงซึ่งความสุข งอกงามในพระพุทธศาสนา เป็นผู้หาโรคมิได้ สรรพกายใจ พร้อมด้วยญาติทั้งปวงเทอญ”^{๒๔}

จะเห็นได้ว่าในเรื่องของการดูฤกษ์ ยาม ตลอดจนวัน เวลา ว่าวันใดจะดีหรือไม่ดีนั้น พระพุทธองค์จะทรงเน้นและให้ความสำคัญกับความประพฤติดี มากกว่าฤกษ์ทางนักษัตรที่ดี เพราะ พระพุทธองค์ทรงถือว่าการที่เราประพฤติสุจริตทั้งกาย วาจา และใจนั้นเป็นฤกษ์ที่ดีอยู่ในตัวแล้ว โดยที่เราไม่ต้องพึ่งหรืออาศัยฤกษ์จากการดูตำแหน่งของดวงดาว

เมื่อเป็นเช่นนี้ เราสามารถตีความได้ว่าทำที่ที่พระพุทธองค์มีต่อเรื่องนี้ คือ การปฏิเสธ ซึ่ง อาจเป็นเพราะว่า พระพุทธองค์ทรงต้องการให้มนุษย์หันมาพึ่งพาตัวเองมากกว่าจะรอฤกษ์ยาม แต่ ถึงกระนั้นการประพฤติดีก็สะท้อนให้เห็นว่า ถ้าเราประพฤติดี ไม่ว่าจะในระดับกาย วาจา หรือใจ ผลที่จะได้รับก็คือ ความสุข เพราะในพระพุทธศาสนาเอง ก็ยอมรับว่าความสุขเป็นหลักสำคัญ หรือฐานคำชูของการประพฤติกุศลธรรม ทั้งในระดับปฏิบัติธรรม หรือในระดับจริยธรรมทั่วไป^{๒๕}

ดังนั้น ถ้าใจเราเป็นสุขพฤติกรรมกระทำต่างๆ ที่ตามมาก็ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัย การดูฤกษ์ยาม เมื่อเป็นเช่นนี้เราจะพบว่าผลลัพธ์สุดท้ายที่มนุษย์ต้องการจากการดูฤกษ์ยามก็คือ ตัวความสุข ซึ่งก็สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของโหราศาสตร์ในแง่ของความสุขสวัสดิภาพ หรือตัว ความสุขไม่ว่าจะในระดับชีวิตปัจจุบันหรืออนาคต แต่อย่างไรก็ตามความสุขในพระพุทธศาสนาก็มีอยู่ ด้วยกันหลายระดับ ถึงแม้ว่า โหราศาสตร์จะมุ่งเพื่อความสุขทางกาย (กามสุข) เป็นสำคัญ แต่ ความสุขในระดับนี้ก็มีความสุขที่พระพุทธศาสนาเองก็ยอมรับ แต่การแสวงหาความสุขในขั้นนี้ พระพุทธศาสนาถือว่าต้องมีศีลธรรมเป็นเครื่องนำทาง เพื่อไม่ให้เกิดการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

อย่างไรก็ตาม หากจะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักพระพุทธศาสนากับโหราศาสตร์นั้น ก็ สามารถแสดงได้จากตัวอย่างในเรื่องของ “กาลกถุตา” คือ การที่จะทำอะไรนั้นให้รู้จักกาลเวลาที่ เหมาะสม ซึ่งในส่วนนี้ก็ตรงกับหลักการ คือ “ฤกษ์” ในทางโหราศาสตร์นั่นเอง เพราะว่าการดูฤกษ์

^{๒๔} อัง.ติก.๓๔/๕๙๕/๕๙๑-๕๙๒.

^{๒๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๗ (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๕๕๖-๕๕๗.

นั่น คือ การดูเวลาอันเป็นศุภมงคลที่เหมาะสมในการประกอบกิจการงานต่างๆ เพื่อความสุข ความวัฒนาถาวร ความเจริญรุ่งเรือง และความสำเร็จผลในด้านต่างๆ ฯลฯ เป็นต้น^{๑๐}

ในส่วนของเรื่องฤกษ์ยามในทางพระพุทธศาสนานั้นเมื่ออยู่ข้อหนึ่งฉินัยปิฎก จุลวรรค พุติยาภาควรรณกวีตรแสดงไว้ว่า ภิกษุมารูปด้วยกันในป่า ไม่รู้ทางนักษัตร ไม่รู้ทิศทางต่างๆ พวกโจรพากันไปที่นั่นได้ถามภิกษุเหล่านั้นว่า วันนี้ประกอบด้วยฤกษ์อะไร นี่เป็นทิศอะไร ภิกษุตอบไม่ได้จึงโดนโจรทุบตี^{๑๑} จากเหตุการณ์ที่ภิกษุถูกโจรทำร้ายนี้จึงเป็นเหตุให้พระพุทธองค์ทรงบัญญัติวัตรของภิกษุผู้อยู่ป่า ให้พึงเรียนทางนักษัตรทั้งหมด หรือบางส่วนไว้ และให้พึงเป็นผู้ฉลาดในทิศ ก็เพื่อให้ภิกษุมีความรู้ทางดาราศาสตร์และปฏิทินบ้าง รวมถึงทิศทางต่างๆ ให้พอที่จะตอบปัญหาชาวบ้านได้เท่านั้น แต่ไม่ได้มุ่งเรียนเพื่อทำนายทายทัก หรือหาฤกษ์ยามต่างๆ

๒.๔ คำสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องที่เกี่ยวกับการทำนาย

ในส่วนของเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำนายนี้ ถึงแม้ว่าพระพุทธองค์จะทรงเคยทำนายพระสุบินของพระองค์เอง ตลอดจนพระสุบินของพระเจ้าปเสนทิโกศล แต่พระพุทธองค์ก็ทรงห้ามไม่ให้ภิกษุสงฆ์หาเลี้ยงชีพด้วยการทำนายทายทัก อีกทั้งยังไม่ทรงให้ความไว้วางใจในศาสตร์วิชานี้ เพราะพระพุทธองค์ทรงเห็นว่า วิชานี้เป็นดิรัจฉานวิชา

ในพระวินัยปิฎก ได้ให้ความหมายของ “ดิรัจฉานวิชา” ว่าเป็น ศิลปวิทยาการนอกพระศาสนาชนิดใดชนิดหนึ่ง ซึ่งไม่ก่อปรด้วยประโยชน์^{๑๒} นอกจากนี้ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของ “ดิรัจฉานวิชา” ว่าเป็น ความรู้ที่ขวางต่อพระนิพพาน อาทิ รู้ในการทำเสน่ห์ รู้ในการทำให้งูถึงวิบัติ รู้เรื่องภูตผี รู้ในทางทำนาย เช่น หมอดู เป็นต้น เมื่อเรียนหรือใช้ปฏิบัติตนเองก็จะหลงเพลินเพลินหมกมุ่น ทั้งทำให้งมงาย ไม่เป็นอันปฏิบัติกิจการหน้าที่ และประกอบการตามเหตุผล^{๑๓} สุชีพร บุญญานุกาภ ได้อธิบายว่า คำนี้ในภาษาอังกฤษ คือ คำว่า “Low arts” ดังนั้นเมื่อพิจารณาตามศัพท์ “ดิรัจฉานวิชา” จึงแปลว่า “ไปขวาง” ด้วยเหตุนี้ดิรัจฉานวิชา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๑๐}สิงห์โต สุริยาอารักษ์, โหราศาสตร์ไทยเรียนรู้ด้วยตนเอง หน้า ๑๕.

^{๑๑}วิ.จ.๙/๔๒๘-๔๒๙/๓๕๐-๓๕๒.

^{๑๒}วิ.ภิกขุณี.๕/๓๒๓/๓๕๕.

^{๑๓}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่

คือ วิชาที่ขวางกัน (พระนิพพาน) หรืออาจกล่าวได้ว่า คือ วิชาที่ขวางต่อการบรรลุมรรคผลนิพพาน หรือไม่เข้ากับความเป็นสมณะ ซึ่งมีได้หมายความว่า เป็นวิชาของสัตว์ดิรัจฉาน^{๑๔}

อย่างไรก็ตาม เป็นที่ทราบกันดีว่าพระอัครสาวกเบื้องขวาและเบื้องซ้ายของพระพุทธองค์ นั้น ก็คือ พระสารีบุตรพระอัครสาวกเบื้องขวาผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นเลิศทางปัญญา และพระโมคคัลลานะพระอัครสาวกเบื้องซ้ายผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นเลิศทางผู้มีฤทธิ์เดช และในส่วนของเรื่องโหราศาสตร์นี้ก็เช่นกัน ได้มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระสารีบุตร ซึ่งเป็นผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นเลิศทางปัญญา อีกทั้งเป็นผู้ถือว่าเคร่งครัดในเรื่องการถือบิณฑบาต คือ แม้ท่านจะหิวขนาดไหนก็จะไม่ยอมฉันอาหารที่ได้มาโดยไม่ถูกต้อง กล่าวคือ ที่ได้มาด้วยการออกปากขอ หรือด้วยอาการคล้ายๆ กัน ซึ่งคราวหนึ่งท่านเคยอาพาธเป็นลมจุกเสียดในท้อง ซึ่งท่านก็เคยหายด้วยการฉันชีโรปายาส (ข้าวหุงด้วยน้ำนม) มีผู้บอกความนี้แก่ชาวบ้าน พวกเขาจึงจัดอาหารฝากมากับพระโมคคัลลานะ พอท่านรู้ว่าอาหารเหล่านั้นได้มาโดย อเนสนา (คือ หามาได้ด้วยอาการอันไม่บริสุทธ์) ท่านก็ไม่ยอมฉัน และสั่งให้เททิ้ง แล้วพูดว่า

“ถึงได้ของเราจะไหลออกมาข้างนอก เพราะความหิวก็ตาม เราจะไม่กินอาหารที่หามาได้ด้วยอาการอันไม่บริสุทธ์ เรายอมหิวตายดีกว่าจะทำลายชีวิตอันบริสุทธ์”

อีกคราวหนึ่ง ท่านออกบิณฑบาตได้อาหารแล้ว ท่านก็นั่งลงฉันข้างกำแพงแห่งหนึ่ง (ภิกษุสมัยก่อนพอได้อาหารแล้วจะหาที่นั่งฉันอาหารทันที ไม่ต้องหิวบีบโศกกลับมาที่วัดเหมือนสมัยนี้) มีปริพาชิกา (นักบวชนอกศาสนา) นางหนึ่งเดินผ่านมาเจอเข้า ก็พูดทักท้วงเรื่องท่าน แต่ท่านก็ได้ตอบด้วยเหตุผล จนในที่สุดนางปริพาชกก็กล่าวชมเชยท่าน ซึ่งบทสนทนาเป็นดังนี้

“สมณะ ทำไมท่านนั่งก้มหน้าฉัน”

“น้องหญิง เรามีได้ก้มหน้าฉัน”

“ถ้าเช่นนั้น ท่านก็แหยงหน้าฉันละสิ”

“น้องหญิง ไม่ใช่อย่างที่เธอเข้าใจดอก”

“ถ้าเช่นนั้น ท่านก็ส่ายหน้าฉัน”

“ไม่ใช่ชื่อนั้นแหละ”

“เมื่อไม่ส่ายหน้าฉัน ท่านก็ต้องกลอกหน้าฉันแน่”

---

^{๑๔} สุชีพ ปุญญาอนุภาพ, พระไตรปิฎกฉบับประชาชน (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๒๙๑.

“เปล่าเลย เรามีได้ก่อกหน้าฉัน”

นางปริพาชก ถามต่อไปว่า เมื่อท่านไม่ได้ก้มหน้า ไม่แหงนหน้า ไม่ส่ายหน้า ไม่ก่อกหน้าฉันอาหาร แล้วท่านฉันอาหารด้วยอาการอย่างไร

พระเถระอธิบายว่า พระที่หาเลี้ยงชีพด้วยดิรัจฉานวิชาท่านายว่าพื้นที่ตรงนี้ดี ไม่ได้ควรตั้งบ้านเรือนหรือไม่ควร เป็นต้น พวกนี้เรียกว่าก้มหน้ากิน

พวกที่ดูถูกข่มขามว่า วันไหนฤกษ์ดี ไม่ได้ ควรเดินทาง ควรทำงานหรือไม่ควร พวกนี้เรียกว่าแหงนหน้ากิน

อีกพวกหนึ่ง ทำหน้าที่รับใช้ชาวบ้าน ติดต่อธุระให้เขา เข้าบ้านโน้น ออกบ้านนี้ ทำตนเป็นพ่อค้าขายของ พวกนี้เรียกว่าส่ายหน้ากิน

ส่วนพวกสุดท้ายที่ท่านายลักษณะ คือ ดูลักษณะหน้าตา ใบหน้า จมูก ปาก ว่าชนิดนั้นดีไม่ดี พวกนี้เรียกว่าก่อกหน้ากิน

พระสารีบุตรกล่าวต่อไปว่า“เราเว้นขาดจากการหากินที่ไม่สมควรทั้งหมดนี้แล้ว จึงไม่อยู่ในข่ายที่เธอว่ามา”

นางปริพาชก ฟังอรรถาธิบายจากท่านแล้ว เกิดความเลื่อมใส กล่าวชมเชยว่า “สมณะ ท่านนับว่าฉันอาหารที่ปราศจากโทษแท้”^{๓๕}

จากบทสนทนานี้เราจะเห็นได้ว่า ในสมัยพุทธกาลนั้น เรื่องการกินอยู่ของพระภิกษุสงฆ์ ถือว่ามีความเป็นระเบียบและเคร่งครัดมาก ถึงกับมีการกล่าวเปรียบเทียบการได้มาของอาหารกับเรื่องของโหราศาสตร์ โดยทำยที่สุดแล้ว พระที่หาเลี้ยงชีพด้วยการทำนายทายทักต่างๆ ไม่นับว่าเป็นภิกษุที่ประเสริฐ ดังที่พระพุทธองค์ทรงกล่าวไว้ถึงฐานะของศาสตร์สาขานี้

อย่างไรก็ตาม คำสอนที่เกี่ยวข้องกับการทำนายที่ปรากฏในพระไตรปิฎก มีอยู่ทั้งในพระวินัยปิฎก และพระสุตตันตปิฎก ดังจะกล่าวต่อไปนี้

๒.๔.๑ สิกขาบทที่เกี่ยวกับการทำนายในพระวินัยปิฎก

ก. ทรงห้ามภิกษุณีเรียน และสอนดิรัจฉานวิชา ในวินัยปิฎก ภิกษุณีวิภังค์ จิตตาคารวรรค ปาจิตตियกัณฑ์ สิกขาบทที่ ๙ และ ๑๐ นั้น ทรงห้ามมิให้ภิกษุณีเรียน และสอนดิรัจฉานวิชา ซึ่ง

^{๓๕}เสฐียรพงษ์ วรรณปก, พระพุทธศาสนา ทศณะและวิจารณ์ (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๔๗-๔๘.

หมายถึง วิชาภายนอกศาสนาที่ไม่มีประโยชน์^{๓๖} แต่ในคัมภีร์ไม่ได้แจ่มแจ้งว่ามีวิชาใดบ้าง

ข. ทรงห้ามภิกษุเรียน และสอนดิรัจฉานวิชา ในวินัยปิฎก จุลวรรค ชุททกวัตตุขันธกะ ว่าด้วยเรื่องเรียน และสอนดิรัจฉานวิชา ทรงห้ามภิกษุเรียน และสอนดิรัจฉานวิชา เป็นอาบัติทุกกฏ^{๓๗}

ค. ทรงอนุญาตให้ภิกษุเรียนปักขคณนา ในวินัยปิฎก มหาวรรค แสดงไว้ว่า ชาวบ้านถามภิกษุทั้งหลายที่กำลังเที่ยวบิณฑบาต ถึงดีดีแห่งปักข (หรือวันข้างขึ้นข้างแรม) ภิกษุทั้งหลายไม่ทราบ ชาวบ้านจึงเพ่งโทษ ตีเตียน ความจึงมีไปถึงพระพุทธองค์ ซึ่งพระองค์ก็ทรงอนุญาตให้เรียนปักขคณนาได้^{๓๘} โดยอนุญาตภิกษุทุกรูปให้เรียนได้ โดยการเรียนปักขคณนาคือ การเรียนปฏิทินทางจันทรคติ เพื่อประโยชน์ในการนับวันลงอุโบสถสวดปาติโมกข์ ความจริงปฏิทินไม่ได้เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์โดยตรง แต่วันข้างขึ้นข้างแรมสามารถบอกตำแหน่งดวงจันทร์บนท้องฟ้าได้ (เทียบกับดวงอาทิตย์) ซึ่งสามารถนำมาเป็นอุปกรณ์การทำนายได้ แต่พุทธอนุญาตไม่ได้ครอบคลุมไปถึงตรงนั้น

ง. ทรงอนุญาตให้ภิกษุที่อยู่ป่าเรียนทางนักษัตร ในวินัยปิฎก จุลวรรค ทุติยภาค อารัญญวรรค แสดงไว้ว่า ภิกษุมารูปด้วยกันในป่า ไม่รู้ทางนักษัตร (ดวงดาวบนท้องฟ้า) ไม่รู้ทิศทางต่างๆ พวกโจรพากันไปที่นั่น ได้ถามภิกษุเหล่านั้นว่า วันนี้ประกอบด้วยฤกษ์อะไร นี่เป็นทิศอะไร ภิกษุตอบไม่ได้จึงโดนโจรทุบตี พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติวัตรของภิกษุผู้อยู่ป่า ให้ฟังเรียนทางนักษัตรทั้งหมด หรือบางส่วนไว้ และฟังเป็นผู้ฉลาดในทิศ^{๓๙} ทางนักษัตรที่วันนี้ คือการบอกว่าวันนี้ ดวงจันทร์โคจรอยู่ในกลุ่มดาวฤกษ์ใด การที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ภิกษุผู้อยู่ป่าเรียน ก็เพื่อให้มีความรู้ทางดาราศาสตร์และปฏิทินบ้าง รวมถึงทิศทางต่างๆ พอจะตอบปัญหาชาวบ้านได้เท่านั้น ไม่ได้มุ่งเรียนเพื่อทำนายทายทัก หรือหาฤกษ์ยามต่างๆ

จากสิกขาบทที่กล่าวมา สามารถตีความได้ว่าสาเหตุที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ภิกษุที่อยู่ป่าศึกษาเรื่องทิศนั้น เป็นเพราะว่า การเดินทางอยู่ป่าภิกษุควรจะต้องรู้ว่าวัน คี่น จันทรใดเป็นจันทร์เพ็ญ ในเวลาใด เดือนใด เพื่อที่จะได้แสดงปาติโมกข์ในวันนั้น นอกจากนี้เราจะพบว่าในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ได้มีการกล่าวไว้ว่าพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ภิกษุเรียนโหราศาสตร์ได้แต่เฉพาะโหราศาสตร์ภาคคำนวณเท่านั้นก็เพื่อให้รู้ทิศรู้วันคืนนั่นเอง

^{๓๖}วิ.ภิกขุณี. ๕/๓๒๒-๓๒๗/๓๔๔-๓๔๘.

^{๓๗}วิ.จ. ๙/๑๘๓-๑๘๔/๖๖.

^{๓๘}วิ.ม. ๖/๑๗๗/๔๕๐-๔๕๑.

^{๓๙}วิ.จ. ๙/๔๒๘-๔๒๙/๓๕๐-๓๕๒.

๒.๔.๒ คำสอนที่เกี่ยวกับการทำนายในพระสุตตันตปิฎก

ก. คำสอนเรื่องศีลในพรหมชาลสูตร และสามัญญผลสูตร

ในพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย พรหมชาลสูตร พระพุทธองค์ทรงตรัสกับภิกษุทั้งหลาย ด้วยเหตุที่มีคนสรรเสริญและติเตียนพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ทรงตรัสสั่งสอนว่ามีให้ใครเมื่อมี คนติเตียนมิให้ยินดีเมื่อมีสรรเสริญ คนอาจกล่าวชมเชยพระองค์ด้วยศีล ๓ ชั้น กล่าวคือ ศีล อย่างน้อย ศีลอย่างกลาง และศีลอย่างใหญ่^{๔๐} ในสามัญญผลสูตรก็ทรงแสดงถึงศีลทั้ง ๓ ชั้นด้วย แต่ตรัสว่าเป็นศีลของภิกษุในธรรมวินัยนี้^{๔๑} ในศีลเหล่านี้มีข้อที่เกี่ยวกับการทำนายทายทัก ดังนี้

ในศีลอย่างใหญ่ ทรงเว้นจากการเลี้ยงชีพด้วยดิรัจฉานวิชา ได้แก่

๑. ทายอวัยวะ ทายนิมิต ทายอุปบาท ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธี บูชาไฟ เป็นหมอดูอวัยวะ ดูลักษณะที่บ้าน ดูลักษณะที่นา เป็นหมอดูปลูกลูก เป็นหมอดูผี เป็นหมอดู เลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมอดู เป็นหมอดูยาพิษ เป็นหมอดูแมงป่อง เป็นหมอดูรักษาแผลหนูกัด เป็นหมอดูทายเสียงนก เป็นหมอดูทายเสียงกา เป็นหมอดูทายอายุ เป็นหมอดูเสกกันลูกศร เป็นหมอดูทาย เสียงสัตว์

๒. ทายลักษณะแก้วมณี ทายลักษณะไม้พอง ทายลักษณะผ้า ทายลักษณะดาบ ทาย ลักษณะศร ทายลักษณะธนู ทายลักษณะอาวุธ ทายลักษณะสตรี ทายลักษณะบุรุษ ทายลักษณะ กุมาร ทายลักษณะกุมารี ทายลักษณะทาส ทายลักษณะทาสี ทายลักษณะช้าง ทายลักษณะม้า ทายลักษณะกระบือ ทายลักษณะโคอสุภะ ทายลักษณะโค ทายลักษณะแพะ ทายลักษณะไก่ ทาย ลักษณะนกกกระทา ทายลักษณะเหี้ย ทายลักษณะตุ่น ทายลักษณะเต่า ทายลักษณะมฤค

๓. ดูฤกษ์ตราทัพว่า พระราชาจักยกออก พระราชาจักไม่ยกออก พระราชาภายในจักยก เข้าประชิด พระราชาภายนอกจักถอย พระราชาภายนอกจักยกเข้าประชิด พระราชาภายในจักถอย พระราชาภายในจักมีชัย พระราชาองค์นี้จักปราศัย เพราะเหตุนี้ๆ

๔. พยากรณ์ว่า จักมีจันทรคราส จักมีสุริยคราส จักมีนักษัตรคราส ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ จักเดินถูกทาง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักเดินผิดทาง ดาวนักษัตรจักเดินถูกทาง ดาวนักษัตรจักเดิน ผิดทาง จักมีอุกกาบาต จักมีดาวหาง จักมีแผ่นดินไหว จักมีฟ้าร้อง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาว นักษัตรจักขึ้น ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักตก ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตร

^{๔๐}ที่.สี.๑๑/๑-๒๕/๑-๑๕. คนตะวันตกใช้ความประพฤติอย่างสั้น อย่างกลาง อย่างยาว. ดู สุชีพ ปุณฺณานุกาพ, พระไตรปิฎกฉบับประชาชน หน้า ๒๘๙.

^{๔๑}ที่.สี.๑๑/๑๐๓-๑๒๑/๓๐๙-๓๑๙.

จักษุมมอง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักรวาล จันทรคราสจักษมีผลเป็นอย่างไร สุริยคราสจักษมีผลเป็นอย่างไร นักษัตรจักษมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินถูกทางจักษมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินผิดทางจักษมีผลเป็นอย่างไร ดาวนักษัตรเดินถูกทางจักษมีผลเป็นอย่างไร ดาวนักษัตรเดินผิดทางจักษมีผลเป็นอย่างไร มีอุกกาบาตจักษมีผลเป็นอย่างไร มีดาวหางจักษมีผลเป็นอย่างไร แผ่นดินไหวจักษมีผลเป็นอย่างไร ฟ้าร้องจักษมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรขึ้นจักษมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรตกจักษมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรมัวหมองจักษมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรระจางจักษมีผลเป็นอย่างไร

๕. พยากรณ์ว่า จักษมีฝนดี จักษมีฝนแล้ง จักษมีภิกษาหาได้ง่าย จักษมีภิกษาหาได้ยาก จักษมีความเกษม จักษมีภัย จักษมีโรค จักษมีความสำราญหาโรคมิได้ หรือนับคะแนนคำนวณ นับประมวล แต่งภาพย์ โลกาศาสตร์

๖. ให้ฤกษ์อวามงคล ฤกษ์วิวาหมงคล ฤกษ์เวียงหมอน ฤกษ์หย่าร้าง ฤกษ์เก็บทรัพย์ ฤกษ์จ่ายทรัพย์ ฤกษ์คดี ฤกษ์เคราะห์ร้าย ให้ยามดงครรรพ์ ร่ายมนต์ให้ล้นกระด้าง ร่ายมนต์ให้คางแข็ง ร่ายมนต์ให้มือสั้น ร่ายมนต์ให้หูไม่ได้ยินเสียง เป็นหมอทงกระจก เป็นหมอทงหญิงสาว เป็นหมอทงเจ้า บวงสรวงพระอาทิตย์ บวงสรวงท้าวมหาพรหม ร่ายมนต์พ่นไฟ ทำพิธีเชิญขวัญ

๗. ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สวดมนต์ป้องกัน บ้านเรือน ทำกระเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลับเป็นกระเทย ทำพิธีปลุกเรื้อน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่ พ่นน้ำมนต์ รดน้ำมนต์ ทำพิธีบูชาไฟ ปรงยาสำรอก ปรงยาถ่าย ปรงยาถ่ายโทษเบื้องบน ปรงยาถ่ายโทษเบื้องล่าง ปรงยาแก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมันหยอดหู ปรงยาตา ปรงยานัตถุ์ ปรงยาทากัด ปรงยาทาสมาน ป้ายยาตา ทำการผ่าตัดรักษาเด็ก ใส่ยา ชะแผล^{๔๒}

จะเห็นได้ว่าดิรัจฉานวิชาในมหาศีลนี้เป็นวิชาที่ว่าด้วยการทำนายทายทักเป็นส่วนใหญ่ โดนเฉพาะข้อที่ ๔ ซึ่งก็คือวิชาโหราศาสตร์ดวงดาวนั่นเอง

ข. ฤกษ์ไม่พึงทำนายลักษณะนักษัตรฤกษ์ ในพระสูตรต้นปิฎก ขุททกนิกาย สุตตนิบาต ตุมภุกสูตร เป็นการถามตอบระหว่างพระพุทธนิมิตกับพระพุทธเจ้า มีความตอนหนึ่งที่ทำให้เห็นว่าทรงไม่สนับสนุนให้ฤกษ์ประกอบดิรัจฉานวิชา ดังนี้

“ฤกษ์ผู้นับถือพระพุทธเจ้าว่าเป็นของเรา ไม่พึงประกอบอาถรรพ์ ตำรา

^{๔๒}ที่.สี่.๑๑/๑๙-๒๕/๑๑-๑๕. ; ที่.สี่.๑๑/๑๑๔-๑๒๐/๓๑๕-๓๑๙.

ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ นักชัตฤกษ์ การทำนายเสียงสัตว์ร้อง...”^{๔๓}

๒.๕ โหราศาสตร์ไทย

ในส่วนของโหราศาสตร์ไทยนั้นมีเอกลักษณ์เฉพาะตน เพราะได้นำเอาหลักความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้ามาเกี่ยวข้อง จึงแบ่งเป็น ๓ ภาค คือในตอนแรกมีบางตำราที่กล่าวไว้ว่าโหราศาสตร์ไทยนั้นมี ๒ ภาค คือ ภาคคำนวณ กับภาคพยากรณ์ ส่วนในตอนหลังได้เพิ่มในส่วนของภาคพิธีเข้ามาด้วย ซึ่งแต่ละภาคมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑.ภาคคำนวณ โดยในภาคคำนวณนั้นเป็นเรื่องของการคำนวณตัวเลข การนับตัวเลขและเกณฑ์ในเรื่องของการหาตำแหน่งของดวงดาวต่างๆ เช่นเกณฑ์ในการผูกดวง โดยใช้คัมภีร์เป็นหลักในการพยากรณ์ เช่น คัมภีร์สุรียาตร์ เป็นคัมภีร์สำหรับคำนวณหาจุดเถลิงศก วัน ยาม ราศี เป็นต้น และในภาคคำนวณนี้ ยังรวมถึงการทำปฏิทินดาว หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่าปฏิทินโหราศาสตร์ ดังนั้นโหรในสมัยก่อนต้องแตกฉานวิชาการ ทำปฏิทินโหร โดยต้องเรียนจากคัมภีร์พระสุรียาตร์ (สุรียาตร์) และคัมภีร์มานัตต์ ซึ่งกว่าจะผูกดวงได้แต่ละดวง โหรแต่ละท่านจะต้องคำนวณขึ้นมาด้วยตัวเองทั้งสิ้น ยิ่งสมัยก่อนยังไม่มีเครื่องคิดเลข กว่าจะได้ดวงสักดวงก็ต้องใช้เวลามาก อย่างไรก็ตามในเวลาต่อมาหลวงอรรณวาทีธรรมประวรรต (วิเชียร จันท์หอม เปรียญและเนติบัณฑิต) ได้จัดพิมพ์หนังสือโหราศาสตร์นิเทศ ซึ่งเป็นตำราพื้นฐานของโหราศาสตร์ไทยที่เปรียบเทียบกับการนำเสนอในแบบสากล และเป็นคนแรกที่จัดทำปฏิทินโหราศาสตร์ขึ้นเผยแพร่ตามแบบวิธีการทางคัมภีร์พระสุรียาตร์ โดยใช้ชื่อว่า “ปฏิทินโหราศาสตร์ไทย พ.ศ.๒๔๑๗ ถึง ๒๔๗๙”^{๔๔} ทำให้โหรทั้งหลายสะดวกในการผูกดวงได้ง่ายขึ้น แต่เมื่อสิ้นหลวงอรรณวาทีธรรมประวรรตแล้ว ก็มีผู้พยายามจัดทำปฏิทินโหราศาสตร์อีกหลายท่าน เช่น หลวงวิศาลดรุณกร (อ้น สาริกบุตร) และ เทพย์ สาริกบุตร รวมทั้งของสมาคมโหรแห่งประเทศไทย^{๔๕}

๒.ภาคพยากรณ์ เป็นเรื่องของการเชื่อมโยงกฎเกณฑ์โดยการตีความ และเชื่อมโยงความหมายออกเป็นลักษณะของคำทำนาย อาจแบ่งเป็น ๓ ลักษณะ คือ การพยากรณ์ในส่วนของอดีต การพยากรณ์ในส่วนของปัจจุบัน และการพยากรณ์ในส่วนของอนาคต

^{๔๓}ช.สุ.๔๗/๔๒๑/๘๓๐.

^{๔๔}ภารต ถิ่นคำ, วิวัฒนาการองค์ความรู้แห่งโหรสยาม ๑ [ออนไลน์], ๑๖ มีนาคม ๒๕๕๔. แหล่งที่มา www.astroclassical.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=329506

^{๔๕}ภารต ถิ่นคำ, วิวัฒนาการองค์ความรู้แห่งโหรสยาม ๒ [ออนไลน์], ๑๖ มีนาคม ๒๕๕๔. แหล่งที่มา www.astroclassical.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=329513

๓.ภาคพิธี เป็นการนำเอาหลักของพิธีกรรมต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง หรือเรียกว่า พิธีสะเดาะเคราะห์ โดยนำพิธีกรรมทั้งของพราหมณ์กับพระพุทธศาสนามาประสมกัน เพื่อให้เกิดศรัทธากับผู้มาใช้บริการ แต่ในส่วนของพระสงฆ์นั้น ใช้ดูฤกษ์ดีไม่ดี เพื่อนำไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนา^{๕๖}

๒.๖ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์

จากการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนาและโหราศาสตร์ที่ผ่านมา ทำให้ทราบว่าพระพุทธศาสนานั้นไม่ให้ความสำคัญกับโหราศาสตร์ แต่อย่างไรก็ตามจะพบว่าตราบใดที่มนุษย์ทุกวันนี้ยังต้องเผชิญหน้ากับความทุกข์ และโหราศาสตร์นั้นก็เป็นเรื่องที่เข้าถึงได้ง่าย ซึ่งดูเหมือนว่าจะเป็นที่พึ่ง และเป็นสิ่งที่ช่วยชี้แนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาชีวิตให้กับมนุษย์ในยุคสมัยปัจจุบันได้ ดังนั้น การที่จะพิจารณาว่าโหราศาสตร์ก็เป็นศาสตร์ทางธรรมชาติอย่างหนึ่งที่สามารถบอกถึงลักษณะและพฤติกรรมของบุคคลคนหนึ่งได้นั้น จึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเหล่านี้ ดังจะกล่าวเป็นประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้

๒.๖.๑ เรื่องนิยาม ๕

พุทธปรัชญาเรียกกฎที่มีอยู่ตามธรรมชาติที่แยกย่อยออกไปว่า “นิยาม” ซึ่งหมายความว่า “กำหนดอันแน่นอน” หรือ “ความเป็นไปอันแน่นอน”^{๕๗} ดังนั้นหากจะกล่าวถึงเรื่องที่ว่าสิ่งต่างๆ ทั้งหลายทั้งปวงในโลกดำเนินไปอย่างไร พระพุทธศาสนาจะถือว่าเป็นกฎธรรมชาติ หรือ นิยาม ๕^{๕๘} ซึ่งประกอบด้วย

๑. อุตุนิยาม (physical inorganic order) กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ฝ่ายวัตถุ โดยเฉพาะความเป็นไปของธรรมชาติแวดล้อม เช่น เรื่องอุณหภูมิจึง โดยเฉพาะเรื่องลมฟ้า อากาศ และฤดูกาลในทางอุตุนิยม อันเป็นสิ่งแวดล้อมสำหรับมนุษย์

^{๕๖}มานพ นักการเขียน, พระพุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ [ออนไลน์], 8 มีนาคม ๒๕๕๔. แหล่งที่มา www.src.ac.th/web/index.php?option=content&task=view&id=184&Itemid=69

^{๕๗}สุนทร ฌ รังษี, พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕.

^{๕๘}อภิ.สง.อ.๗๖/๘๑-๘๔.

๒. พีชนิยาม (physical organic order) กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับการสืบพันธุ์ หรือที่เรียกกันว่า พันธุกรรม

๓. กรรมนิยาม (order of act and result) กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ คือ กระบวนการให้ผลของการกระทำ หรือพูดให้จำเพาะเจาะจงลงไปอีกก็คือกระบวนการแห่งเจตน์จำนงหรือความคิดปรุงแต่งสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ พร้อมทั้งผลที่สืบเนื่อง ออกไปอันสอดคล้องสมกัน เช่น ทำกรรมดี มีผลดี ทำกรรมชั่ว มีผลชั่ว เป็นต้น^{๔๙}

อย่างไรก็ตาม กฎแห่งกรรมอันเป็นกฎแห่งเหตุและผล จึงเป็นกฎธรรมชาติอย่างหนึ่ง แต่ก็ เป็นกฎทางศีลธรรมที่ครอบคลุมเฉพาะสิ่งมีชีวิตที่มีจิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งมีชีวิตชั้นสูงเช่น มนุษย์ โดยกฎแห่งกรรม มีหลักทั่วไปอยู่ว่า “ทำเหตุเช่นไรย่อมได้รับผลเช่นนั้น”^{๕๐} ดังที่ในพระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค อธิบายว่า

“...บุคคลหว่านพืชเช่นใดย่อมได้ผลเช่นนั้น
คนทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วก็ย่อมได้ชั่ว...”^{๕๑}

๔. ธรรมนิยาม (order of the norm) กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ และความเป็นเหตุเป็นผลแก่กันและกันของสิ่งทั้งหลาย

๕. จิตนิยาม (physical law) กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต^{๕๒}

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่ากฎธรรมชาติทั้ง ๕ นี้สามารถครอบคลุมปรากฏการณ์ทั้งหลายในธรรมชาติได้ ซึ่งรวมถึงเรื่องของโหราศาสตร์ นั่นคือ ถ้าถือทฤษฎีที่ว่าดวงดาวต่างมีอิทธิพลต่อสิ่งทั้งหลายบนโลกนี้ก็จัดว่าอยู่ในข่ายของหลักอุตุนิยาม หรือถ้าถือทฤษฎีที่ว่ากรรมกระทำในอดีตชาติต่างๆ มีผลต่อเราในปัจจุบัน ก็อยู่ในข่ายของหลักกรรมนิยาม เป็นต้น

๒.๖.๒ เรื่องกรรมและการให้ผลของกรรม

เรื่องกรรมเป็นเรื่องที่นำมาใช้ในการอธิบายโหราศาสตร์ให้เข้ากันได้มากที่สุด นักโหราศาสตร์ หรือแม้แต่พระสงฆ์บางรูปที่ใช้โหราศาสตร์ ล้วนแล้วแต่พูดถึงเรื่องกรรมแทบทั้งสิ้น โดย “กรรม” ตามหลักพระพุทธศาสนา แปลตามศัพท์ว่า การงาน หรือการกระทำ แต่ในทางธรรม

^{๔๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ หน้า ๑๕๓.

^{๕๐} สุนทร ฐ รั้งสี, พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก หน้า ๑๖.

^{๕๑} ส.ส.๒๕/๙๐๓/๔๘๗.

^{๕๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ หน้า ๑๕๓.

ต้องจำกัดความจำเพาะลงไปว่า หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา หรือ การกระทำที่เป็นไป ด้วยความจงใจ ถ้าเป็นการกระทำที่ไม่มีเจตนาที่ไม่เรียกว่ากรรมในความหมายทางธรรม^{๕๓} และถ้าจะกล่าว อย่างเคร่งครัดแล้วกรรมตามแนวอิทธิกรรม คือ เจตนา ดังพุทธพจน์ที่ว่า

“...ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำกรรมด้วย กาย ด้วยวาจา ด้วยใจ...”^{๕๔}

อย่างไรก็ตาม หากมองในแง่ของชีวิตมนุษย์คนหนึ่งแล้ว การที่บุคคลคนหนึ่งดำเนินชีวิต อยู่ในโลก เป็นเจ้าของบทบาทของตนต่างๆ กันไป กรรมในแง่นี้ คือ การทำ การพูด การคิด หรือ การนึกคิด และการแสดงออกทางกาย วาจา หรือความประพฤติที่เป็นไปต่างๆ ซึ่งบุคคลนั้นจะต้อง รับผิดชอบเก็บเกี่ยวผลเป็นส่วนตัว ดังนั้น ไม่ว่าจะมองแคบๆ หรือมองเฉพาะหน้า หรือมอง ย้อนกลับไปในอดีต หรือมองไกลออกไปในอนาคตก็ตาม กรรมในแง่นี้ มักจะปรากฏในรูปแบบของ คำสอนซึ่งพระพุทธองค์ทรงมุ่งเน้นให้บุคคลพึงรับผิดชอบต่อการกระทำของตน และพยายามให้ บุคคลประกอบแต่กรรมดี เช่นในพุทธพจน์ที่ว่า

“...ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๒ ประการนี้ เป็นเหตุให้เดือดร้อน ๒ ประการเป็น ไฉน ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ไม่ได้ทำความดีงามไว้ ไม่ได้ทำกุศล ไว้ ไม่ได้ทำบุญอันเป็นเครื่องต่อต้านความขลาดกลัวไว้ ทำแต่บาป ทำอกุศลกรรมอัน หยาบช้ำ ทำอกุศลกรรมอันกล้าแข็ง บุคคลนั้นย่อมเดือดร้อนว่า เราไม่ได้ทำกรรมงาม ดังนี้บ้าง ย่อมเดือดร้อนว่าเราทำแต่บาปดังนี้บ้าง...”^{๕๕}

หรือตัวอย่างเรื่องกรรมในแง่ของการประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิตของบุคคลก็ล้วนเป็น ผลสืบเนื่องมาจากกรรม ดังพุทธพจน์ในวาเสฏฐสูตรว่า

“...ดูก่อนวาเสฏฐะ ก็ในหมู่มนุษย์ ผู้ใดอาศัยการรักษาโคเลี้ยงชีวิต ท่านจงรู้ อย่างนี้ว่าผู้นั้นเป็นชาวนา ไม่ใช่พราหมณ์...ผู้ใดเลี้ยงชีวิตด้วยศิลปะมากอย่าง ท่านจงรู้ อย่างนี้ ว่าผู้นั้นเป็นศิลปิน...ผู้ใดอาศัยการค้าขายเลี้ยงชีพ ท่านจงรู้ อย่างนี้ว่าผู้นั้นเป็นพ่อค้า... ผู้ใดเลี้ยงชีวิตด้วยการรับใช้ผู้อื่น ท่านจงรู้ อย่างนี้ว่าผู้นั้นเป็นคนรับใช้ ผู้ใดอาศัยของที่ เขา ไม่ให้เลี้ยงชีวิต ท่านจงรู้ อย่างนี้ว่าผู้นั้นเป็นโจร...ผู้ใดอาศัยศาสตราวุธเลี้ยงชีวิต ท่านจงรู้ อย่างนี้ว่าผู้นั้นเป็นทหารอาชีพ...ผู้ใดเลี้ยงชีวิตด้วยการงานของปุโรหิต ท่านจงรู้ อย่างนี้ว่า

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๗.

^{๕๔} อัง.น.ก.ก. ๓๖/๓๓๔/๗๗๑.

^{๕๕} พุ.อิติ. ๔๕/๒๐๘-๒๐๙/๑๙๔-๑๙๘.

ผู้ นั้น เป็น เจ้า หน้า ที่ การ บูชา... ผู้ ไต่ ปก ครอง บ้าน และ เมือง ท่าน จง รู้ อย่าง นี้ ว่า ผู้ นี้ เป็น พระ ราชา ไม่ใช่ พระ ามณ์... ฯลฯ เรา เรียก บุคคล ผู้ ไม่ มี กิเลส เครื่อง กังวล ผู้ ไม่ ยึดมั่น นั้น ว่า เป็น พระ ามณ์... จะ ชื่อ ว่า เป็น พระ ามณ์ เพราะ ชาต ก็ หา ไม่... ชื่อ ว่า เป็น พระ ามณ์ เพราะ กรรม เป็น ชาวนา เพราะ กรรม (การ งาน อาชีพ ความ ประพฤติ การ ดำเนิน ชีวิต) เป็น ศิลปิน เพราะ กรรม เป็น พ่อค้า เพราะ กรรม เป็น คน ใช้ เพราะ กรรม แม้ เป็น โจร ก็ เพราะ กรรม แม้ เป็น ทหาร ก็ เพราะ กรรม เป็น บุโรหิต เพราะ กรรม แม้ เป็น พระ ราชา ก็ เพราะ กรรม บัณฑิต ทั้ง หลาย มี ประพฤติ เห็น ปฏิ จ्ञ ส มุ ปา ท ฉลาด ใน กรรม และ วิบาก ย่อม เห็น กรรม นั้น แฉ่ง ชัด ตาม ความ เป็น จริง อย่าง นี้ ว่า โลก ย่อม เป็น ไป เพราะ กรรม หมู่ สัตว์ ย่อม เป็น ไป เพราะ กรรม...”^{๕๖}

จาก ที่ ก ล่า ว มา นั้น ทำให้ เรา สามารถ ก ล่า ว ได้ ว่า การ ที่ บุคคล มี วิถี ชีวิต เช่น ไร ไม่ ว่า จะ สุข หรือ ทุกข์ ใน ชีวิต ปัจจุบัน ก็ เป็น เพราะ ส่วน หนึ่ง มา จาก ผล ของ กรรม ใน อดีต ที่ บุคคล นั้น ได้ กระ ทำ ไว้ แต่ หาก เรา พิจารณา ถึง เรื่อง ของ การ ประกอบ อาชีพ ตาม ที่ พระ พุท ธ องค์ ทรง ก ล่า ว ไว้ ตรง นี้ เรา อาจ ตี ความ ได้ ว่า ส่วน หนึ่ง นั้น ก็ เป็น เพราะ กรรม ที่ ทำให้ คน แต่ละ คน ประกอบ อาชีพ ที่ แยก ต่าง กัน ไป แต่ อีก ส่วน หนึ่ง ที่ ทำให้ บุคคล แต่ละ คน มี การ ประกอบ อาชีพ ที่ ไม่ เหมือน กัน นั้น น่า จะ มา จาก การ เลือ ก ตัด สิ้นใจ ด้วย ตัว มนุช ย์ เอง คือ ตัว มนุช ย์ นั้น มี ศัก ยภาพ ที่ จะ เลือ ก ประกอบ อาชีพ อะไร หรือ ไม่ ประกอบ อาชีพ อะไร ก็ได้ เพราะ ฉะนั้น จาก การ ตี ความ ที่ ผ่าน มา ทำให้ สามารถ สรุ ป ได้ ว่า นอก จาก กรรม จะ มี ผล ต่อ ชีวิต ใน ปัจจุบัน แล้ว ความ เพียร ของ บุคคล ซึ่ง เป็น กรรม ใน ปัจจุบัน เป็น กรรม ใหม่ ก็ เป็น ส่วน หนึ่ง ที่ มี ผล ต่อ การ ดำเนิน ชีวิต ของ บุคคล คน นั้น ได้ ทั้ง ใน ปัจจุบัน และ อนาคต

อย่าง ไร ก็ ตาม สิ่ง สำคัญ ใน เรื่อง ของ กรรม ก็ คือ เรา ต้อง ถือ เอา ความ หมาย ใน แง่ ของ เจตนา เป็น หลัก ด้วย เสมอ เพราะ เจตนา นั้น เป็น ตัว การ ที่ นำ มนุช ย์ เข้า ไป เกี่ยว ข้อง กับ สิ่ง ทั้ง หลาย และ กำหนด แนวทาง ว่า จะ เกี่ยว ข้อง กัน แบบ ไหน อย่างไร จะ เลือ กรับ อะไร หรือ ไม่ จะมี ปฏิ กิริยา ต่อ สิ่ง เหล่า นั้น อย่างไร จะ ป รุ ง แปร ตัด แปร แต่ง เสริม โลก อย่างไร จะ ทำ ตัว เป็น ช่อง ทาง แสดง ออก ของ อกุศล กรรม ใน รูป ของ ตัณหา หรือ ใน รูป ของ โลภะ โทสะ และ โมหะ หรือ จะ นำ หน้า พากุศล กรรม ออก ปฏิ บั ตง งาน ส่ง เสริม ประโยชน์ สุข ทั้งหมด นั้น ย่อม เป็น อำนาจ อิสระ ของ เจตนา ที่ จะ ทำ การ กระ ทำ ได้ ไร เจตนา ก็ ย่อม ไม่ มี ผล ตาม กรรม นิยาม คือ ไม่ เป็น ไป ตาม กฎ แห่ง กรรม กลาย เป็น เรื่อง ของ นิยาม อื่น ไป

^{๕๖} ม.ม.๒๑/๗๐๗/๔๐๘-๔๑๔. ; พุ.ส.๔๗/๓๘๒/๕๗๕-๕๘๑.

โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตุนิยาม คือ มีค่าเหมือนกับการที่ดินถล่ม ก้อนหินร่วงหล่นจากภูเขา หรือกิ่งไม้
แห้งหักลงมา เป็นต้น^{๕๗}

นอกจากนี้ ถ้าจำแนกกรรมตามทางที่แสดงออกของกรรม จัดเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. กายกรรม กรรมทำด้วยกาย หรือ การกระทำทางกาย
๒. วจีกรรม กรรมทำด้วยวาจา หรือ การกระทำทางวาจา
๓. มโนกรรม กรรมทำด้วยใจ หรือ การกระทำทางใจ^{๕๘}

อีกอย่างหนึ่ง มีการจำแนกกรรมตามสภาพที่สัมพันธ์กับวิบาก หรือการให้ผล จัดเป็น ๔
อย่าง* ได้แก่

๑. กรรมดำ มีวิบากดำ ได้แก่ กายสังขาร วจีสังขาร และมโนสังขาร ที่มีการเบียดเบียน
ตัวอย่างง่ายๆ เช่น ปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิฉฉาจาร มุสาวาท และดื่มสุราเมรัย

๒. กรรมขาว มีวิบากขาว ได้แก่ กายสังขาร วจีสังขาร และมโนสังขาร ที่ไม่มีการเบียดเบียน
ตัวอย่าง คือ การประพฤติตามหลักกุศลกรรมบถ ๑๐

๓. กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้งขาว ได้แก่ กายสังขาร วจีสังขาร และมโนสังขาร ที่มี
การเบียดเบียนบ้าง ไม่มีการเบียดเบียนบ้าง เช่น การกระทำของมนุษย์ทั่วไป

๔. กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม ได้แก่ เจตนาเพื่อละ
กรรมทั้งสามอย่างข้างต้น หรือว่าโดยองค์ธรรม ได้แก่ โพชฌงค์ ๗ หรือมรรคมีองค์ ๘

ในบรรดากรรมทั้ง ๓ อย่าง คือ กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรมที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้น
มโนกรรมสำคัญที่สุด และมีผลกว้างขวางรุนแรงที่สุด คือ มโนกรรม ดังที่พระพุทธองค์ตรัสถึง
มโนกรรมไว้ว่า

“ดูก่อนตบัสสี บรรดากรรมทั้ง ๓ ประการ ที่จำแนกออกแล้วเป็นส่วนละอย่าง
ต่างกันเหล่านี้ เราบัญญัติมโนกรรมว่ามีโทษมากกว่า ในการทำบาปกรรม ในการเป็นไป
แห่งบาปกรรม เราจะบัญญัติกายกรรม วจีกรรมว่ามีโทษมากเหมือนมโนกรรมหาไม่ได้”^{๕๙}

^{๕๗}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ หน้า ๑๕๙.

^{๕๘}ม.ม.๒๐/๖๔/๑๑๔. ; ขง.ติก.๓๔/๔๔๕/๑๔.

* กรรม ๔ นี้ ทรงแสดงความหมายไว้โดยปริยายต่างๆ คือมีหลายนัย ดู ที.ปา.๑๖/๒๕๖/
๑๙๒. ; ม.ม.๒๐/๘๘/๑๘๙. ; ขง.จตุก.๓๕/๒๓๒-๒๓๘/๕๘๒-๕๙๔.

^{๕๙}ม.ม.๒๐/๖๔/๑๑๔.

โดยเหตุที่มโนกรรมสำคัญที่สุด ก็เพราะเป็นจุดเริ่มต้น คนคิดก่อนแล้วจึงพูดจึงกระทำ คือ แสดงออกทางกายทางวาจา ดังนั้น วลีกรรมและกายกรรม จึงขยายออกมาจากมโนกรรมนั่นเอง และที่ว่ามีผลกว้างขวางรุนแรงที่สุด ก็เพราะว่ามโนกรรมนั้นรวมถึง ความเชื่อถือ ความเห็น ทฤษฎี แนวความคิดและค่านิยมต่างๆ ที่เรียกว่าทฤษฎี ซึ่งทฤษฎีนี้เองที่เป็นตัวกำหนดความเป็นไปในชีวิต ของบุคคล และคติของสังคมทั้งหมด คือ เมื่อเชื่อ เมื่อเห็น หรือนิยมอย่างไร ก็คิดการ พูดจาสั่งสอน ชักชวนกัน และทำการต่างๆ ไปตามทีเชื่อที่เห็นที่นิยมอย่างนั้น ถ้าเป็นมิจฉาทิฏฐิ การดำริ พูดจา และทำการก็ดำเนินไปในทางผิดเป็นมิจฉาไปด้วย ถ้าเป็นสัมมาทิฏฐิ การดำริ การพูดจาและทำการต่างๆ ก็ดำเนินไปในทางที่ถูกต้องเป็นสัมมาไปด้วย* ในอีกแง่หนึ่งมโนกรรมก็มีความรุนแรง เนื่องจากผู้มีอำนาจจิตสูงสามารถทำลายล้างได้รุนแรงด้วยอำนาจจิตนั้น เช่น คนและสังคมที่เห็นว่าความพรั่งพร้อมทางวัตถุมีค่าสูงสุดเป็นจุดหมายที่พึงใฝ่ประสงค์ ก็จะเพียรพยายามแสวงหา วัตถุให้พรั่งพร้อม และถือเอาความพรั่งพร้อมด้วยวัตถุนั้น เป็นมาตรฐานวัดความเจริญรุ่งเรือง เกียรติยศ และศักดิ์ศรี เป็นต้น วิถีชีวิตของคนและแนวทางของสังคมนั้นก็จะเป็นอีกรูปแบบหนึ่ง ส่วนคนและสังคมที่ถือความสงบสุขทางจิตใจเป็นที่หมาย ก็จะมีวิถีชีวิตและความเป็นไปอีกแบบหนึ่งซึ่งมี พุทธพจน์ที่แสดงถึงความสำคัญของมิจฉาทิฏฐิและสัมมาทิฏฐิมากมาย ดังตัวอย่าง ต่อไปนี้

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราไม่เล็งเห็นธรรมอย่างอื่นแม้ข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้อกุศล ธรรมที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น หรืออกุศลกรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญ ไพบูลย์ ยิ่ง เหมือนกับมิจฉาทิฏฐินี้เลย...”

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราไม่เล็งเห็นธรรมอย่างอื่นแม้ข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้อกุศล ธรรมที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น หรืออกุศลกรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญ ไพบูลย์ ยิ่ง เหมือนกับสัมมาทิฏฐินี้เลย...”^{๖๐}

หรืออีกพุทธพจน์หนึ่งที่พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กายกรรมที่สมาทานให้บริบูรณ์ตามทิฏฐิ ๑ วลีกรรมที่ สมาทานให้บริบูรณ์ตามทิฏฐิ ๑ มโนกรรมที่สมาทานให้บริบูรณ์ตามทิฏฐิ ๑ เจตนา ๑ ความปรารถนา ๑ ความตั้งใจ ๑ สังขาร ๑ ของบุคคลผู้มีความเห็นผิด ธรรมทั้งหมดนั้น ย่อม เป็นไปเพื่อผลที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่ ไม่น่าชอบใจ ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์

*ที่ว่า มิจฉาทิฏฐิ และสัมมาทิฏฐิ เป็นมโนกรรม ดู อภ.ทสก.๒๔/๑๙๔-๑๙๕/๓๑๘-๓๒๐.

เป็นต้น

^{๖๐} อภ.เอก.๓๓/๑๘๑-๑๘๒/๑๘๒.

ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะทิวทัศน์เลวทราม ดูก่อนนิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนเมล็ดสะเดาก็ดี เมล็ดบวบขมก็ดี เมล็ดน้ำเต้าขมก็ดี บุคคลหมกไว้ในดินที่ชุ่มชื้น รสดี รสน้ำที่มันถือเอาทั้งหมด ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นของขม เพื่อเผ็ดร้อน เพื่อไม่น่ายินดี ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะพืชเลว...

ดูก่อนนิกษุทั้งหลาย กายกรรมที่สมาทานให้บริบูรณ์ตามทิวทัศน์ ๑ วจีกรรมที่สมาทานให้บริบูรณ์ตามทิวทัศน์ ๑ มโนกรรมที่สมาทานให้บริบูรณ์ตามทิวทัศน์ ๑ เจตนา ๑ ความปรารถนา ๑ ความตั้งใจ ๑ สังขาร ๑ ของบุคคลผู้มีความเห็นชอบ ธรรมทั้งหมดนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อผลที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าชอบใจ เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะทิวทัศน์ดีเจริญ ดูก่อนนิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนพันธุ์อ้อยก็ดี พันธุ์ข้าวสาลีก็ดี พันธุ์ผลจันทน์ก็ดี บุคคลหมกไว้ในดินที่ชุ่มชื้น รสดี รสน้ำที่มันถือเอาทั้งหมด ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นของหวาน น่ายินดี น่าชื่นใจ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะพืชพันธุ์ดี...”^{๖๑}

หรืออีกตัวอย่างหนึ่งที่กล่าวถึงความสำคัญของทิวทัศน์ที่ผิดและทิวทัศน์ที่ถูกในการที่จะตรัสรู้ ดังพุทธพจน์ว่า

“ดูก่อนนิกษุทั้งหลาย บุคคลคนเดียว เมื่อเกิดขึ้นในโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่อประโยชน์ิตสุขแก่เทพยดาและมนุษย์ทั้งหลาย บุคคลคนเดียวคือใคร คือบุคคลผู้เป็นสัมมาทิวทัศน์ มีความเห็นไม่วิปริต เขาทำให้คนเป็นอันมากออกจากอสังขารแล้ว ให้ตั้งอยู่ในสังขาร...”

“ดูก่อนนิกษุทั้งหลาย เราไม่เล็งเห็นธรรมอย่างอื่นแม้ข้อหนึ่ง ซึ่งจะมีโทษมากเหมือนมิจฉาทิวทัศน์นี้เลย ดูก่อนนิกษุทั้งหลาย โทษทั้งหลายมีมิจฉาทิวทัศน์เป็นอย่างยิ่ง”^{๖๒}

“ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้าบุคคลมีใจร้ายแล้ว พุดอ้อยก็ดี ทำอ้อยก็ดี ทุกข์ย่อมไปตามเขา เพราะเหตุนี้ ดุจล้อหมუნไปตามรอยเท้าโค ผู้นำแอกไปอยู่ฉะนั้น...ถ้าบุคคลมีใจผ่องใสแล้ว พุดอ้อยก็ดี ทำอ้อยก็ดี ความสุขย่อมไปตามเขา เพราะเหตุนี้ เหมือนเงาไปตามตัว ฉะนั้น”^{๖๓}

^{๖๑} อัง.เอ.ก.๓๓/๑๘๙-๑๙๐/๑๘๔-๑๘๕. ; ดู อัง.ท.ส.ก.๓๘/๑๐๔/๓๔๐-๓๔๒. ด้วย

^{๖๒} อัง.เอ.ก.๓๓/๑๙๒-๑๙๓/๑๙๑-๑๙๒. ; ดู ส.ม.๓๐/๔๒-๔๓/๓๒-๓๓. ; ๒๘๐-๒๘๑/

๑๕๐-๑๕๑. ด้วย

^{๖๓} อัง.ธ.๔๐/๑๑/๑-๒.

จากพุทธพจน์ที่ยกมานั้น จะพบว่านอกจากพระพุทธรศาสนาถือว่ามนุษย์ต้องรับผิดชอบการกระทำของตนเอง เพราะเรามีกรรมเป็นที่เกิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ เป็นที่พึ่งและเป็นของเราที่ไม่อาจโอนให้ใครรับแทนเราได้แล้ว ถ้าจิตเราทำก็คือ จิตเรารับเอาสุขทุกข์ไว้เอง ดังนั้น มนุษย์จึงไม่อาจเลี่ยงหรือปิดความรับผิดชอบในการกระทำของตนได้ แต่ในทางฮินดูนั้นเห็นว่ามนุษย์เป็นไปตามกรรมก็จริง แต่อาตมันซึ่งเป็นรากฐานที่มาของมนุษย์ไม่เคยต้องแปดเปื้อน ดำรงอยู่ในภาวะพ้น หรือเหนือกรรมทั้งปวง พรหมันไม่มีหน้าที่ต้องมารับผิดชอบความแปรปรวนที่เกิดขึ้นกับธรรมชาติ หรือการกระทำชั่วร้ายของมนุษย์คนใด^{๖๔}

โดยเรื่องกรรมในพระพุทธรศาสนานั้นถือเป็นเพียงส่วนหนึ่งในกระบวนการแห่งปัจจุสมุปบาท ซึ่งเมื่อแยกส่วนในกระบวนการนั้นออกเป็น ๓ วัฏฏะ คือ กิเลส กรรม และวิบาก หลักปัจจุสมุปบาทแสดงให้เห็นถึงกระบวนการทำกรรม และการให้ผลของกรรมทั้งหมด ตั้งแต่กิเลสที่เป็นต้นเหตุให้ทำกรรม จนถึงวิบากอันเป็นผลที่จะได้รับ ดังนั้นหากเข้าใจปัจจุสมุปบาท ก็สามารถเข้าใจหลักกรรมชัดเจนไปด้วย^{๖๕}

อย่างไรก็ตาม การจำแนกกฎธรรมชาติออกเป็น ๕ อย่าง หรือนิยาม ๕ นั้น พระพุทธรศาสนาเน้นและให้ความสำคัญกับเรื่องของกรรมเป็นอย่างมาก ดังพุทธพจน์ที่ว่า “กมฺมุนา วตฺตตี โลกโ” แปลว่า โลกเป็นไปเพราะกรรม กรรมจึงถือเป็นคำสอนที่สำคัญเรื่องหนึ่งในพระพุทธรศาสนา

ด้วยเหตุนี้การที่พระพุทธรศาสนารวมเอากรรมนิยามเข้าไว้ในนิยาม ๕ ข้อนั้นก็เพื่อให้มองความจริงอีกด้านหนึ่งว่า กรรมนิยามหรือกฎแห่งกรรมนั้น เป็นเพียงกฎธรรมชาติอย่างหนึ่งในบรรดากฎธรรมชาติหลายๆ อย่างดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ดังนั้นเมื่อมนุษย์ผู้หนึ่งประสบเหตุการณ์สุขหรือทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ไม่ควรโทษว่าเป็นเพราะกรรมแต่เพียงอย่างเดียว แต่เพราะมีเหตุปัจจัยอื่น (นิยามข้ออื่น) เข้ามาเกี่ยวข้องจึงทำให้ได้รับผลแตกต่างกันไป ด้วยเหตุนี้กรรมนิยามจึงเป็นเพียงกฎย่อยอย่างหนึ่งของธรรมชาติ แต่เป็นกฎที่สำคัญที่สุดสำหรับมนุษย์^{๖๖}

โดยเรื่องความหมายของกรรมในที่นี้ผู้วิจัยขอใช้ตามความหมายของ ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.สุนทร ฌ รังษี ซึ่งท่านแยกพิจารณากฎแห่งกรรมเป็น ๒ ประเด็น คือ

^{๖๔} สุมาลี มหณรงค์ชัย, ฮินดู-พุทธ จุดยืนที่แตกต่างกัน (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๖), หน้า ๒๒๐.

^{๖๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๑๕๑.

^{๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๕-๑๕๖.

๑. กฎแห่งกรรมในฐานะเป็นกฎธรรมชาติ ซึ่งตามทฤษฎีของพุทธปรัชญา ก็คือ กฎแห่งเหตุและผล นั่นคือ สิ่งใดสิ่งหนึ่งเมื่อเกิดขึ้นก็มีเหตุปัจจัยให้เกิดขึ้น เมื่อตั้งอยู่ก็มีเหตุปัจจัยให้ตั้งอยู่ เมื่อแปรเปลี่ยนก็มีเหตุปัจจัยทำให้แปรเปลี่ยน เมื่อแตกดับก็มีเหตุปัจจัยทำให้แตกดับ ไม่มีสิ่งใดที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ เปลี่ยนแปรและแตกดับไปโดยไม่ปราศจากเหตุปัจจัย กฎแห่งเหตุปัจจัยในธรรมชาติ ก็คือกฎแห่งเหตุและผล เพราะฉะนั้นกฎแห่งกรรมในฐานะที่เป็นกฎแห่งเหตุและผลก็คือกฎธรรมชาติ ซึ่งทุกสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นไปในธรรมชาติย่อมดำเนินไปตามกฎดังนี้

โดยในพระพุทธศาสนาเรียกว่า “ทฤษฎีปัจจัยการ” หรือที่เรียกทั่วไปว่า “ปัจจุสมุปบาท” ซึ่งทฤษฎีปัจจัยการที่เรียกว่าปัจจุสมุปบาทดังกล่าวนี้ได้แบ่งออกเป็น ๒ ช่วง คือ ช่วงแรกแสดงหลักกฎแห่งเหตุและผลทั่วไปที่ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาลไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต ส่วนช่วงที่ ๒ แสดงถึงความมีความเป็นไปได้ของสิ่งมีชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์ในกระบวนการแห่งการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ^{๖๗}

๒. กฎแห่งกรรมในฐานะเป็นกฎทางศีลธรรม กฎแห่งกรรมในประเด็นนี้ ก็คือ กฎแห่งเหตุและผลในข้อที่ ๑ นั้นเอง เพียงแต่ใช้ในความหมายที่แคบกว่ากฎแห่งกรรมในข้อที่ ๑ เพราะกฎแห่งกรรมในข้อที่ ๒ นั้น จะครอบคลุมเฉพาะสิ่งมีชีวิตที่เป็นสัตว์โลกเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้น สิ่งมีชีวิตที่กฎแห่งกรรมในฐานะเป็นกฎทางศีลธรรมครอบคลุมเฉพาะสิ่งมีชีวิตที่มีเจตจำนงเสรีได้เท่านั้น ซึ่งก็คือมนุษย์ เพราะพฤติกรรมของสิ่งมีชีวิตที่ยังอยู่ในระดับที่ไม่อาจมีเจตจำนงเสรีได้นั้น เป็นพฤติกรรมที่ถูกกำหนดโดยสัญชาตญาณล้วนๆ ซึ่งพฤติกรรมแบบนี้ไม่อาจกำหนดค่าทางศีลธรรมได้ นั่นคือ ไม่อาจกำหนดว่าเป็นพฤติกรรมที่ดีหรือชั่วตามมาตรฐานทางศีลธรรมที่เข้าใจกันในหมู่สังคมมนุษย์ได้ เหมือนดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น ผู้กระทำความดี ย่อมได้รับผลดี ผู้กระทำความชั่วย่อมได้รับผลชั่ว”

อย่างไรก็ตามพึงทราบไว้ว่า หลักการทั่วไปของกฎแห่งกรรม ในฐานะที่เป็นกฎแห่งศีลธรรม ดังกล่าวนี้อาจใช้ได้กับผลชั้นในของกรรมเท่านั้น ส่วนผลชั้นนอกของกรรมจะปรากฏอย่างไรยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไข หรือปัจจัยอื่นๆ อีกหลายอย่าง ผลชั้นนอกของกรรมอาจจะปรากฏหรือไม่ปรากฏก็ได้ และอาจปรากฏในลักษณะที่ตรงข้ามกับเหตุก็ได้^{๖๘} นั่นหมายความว่า ถ้าเป็นผลชั้นใน การให้ผลของกรรมจะมีผลต่อจิตใจของผู้กระทำทันทีในลักษณะที่ทำให้จิตใจของผู้กระทำสูงขึ้น (เกิดบารมี) ทันทีเมื่อทำความดี และตกต่ำทันทีเมื่อทำความชั่ว (เกิดอาสวะ) หรือเชื่อไม่ตีก็ย่อมเพิ่มพูนขึ้น ส่วน

^{๖๗} สุนทร ฌ รังษี, พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก หน้า ๑๖๔-๑๖๕.

^{๖๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๖-๑๖๗.

การให้ผลของผลชั้นนอกของกรรมนั้นได้แก่ ผลที่เป็นความสุขหรือความทุกข์ ความเจริญหรือความเสื่อม สมบัติหรือวิบัติ ที่เกิดขึ้นภายหลังสืบเนื่องมาจากกรรมนั้นๆ ซึ่งในการให้ผลชั้นนอกของกรรมนั้นจะซับซ้อนกว่าการให้ผลชั้นในของกรรม เพราะขึ้นอยู่กับเงื่อนไข และปัจจัยหลายอย่าง เช่น ชนิดของกรรม ความแรงมากน้อยของเจตนาในการกระทำ เป็นต้น อย่างเช่นว่า กรรมบางอย่างไม่ว่าจะเป็นกุศลหรืออกุศลให้ผลเร็ว บางอย่างให้ผลช้า บางอย่างให้ผลในปัจจุบัน บางอย่างให้ผลในอนาคต แต่บางอย่างอาจให้ผลในชาติหน้า หรือชาติต่อๆ ไปถัดจากชาติหน้า เป็นต้น^{๖๔}

จากที่ได้กล่าวถึงเรื่องกรรมในต้นต้น ทำให้สามารถตีความได้ว่า การที่หมอดูบางท่าน หรือพระสงฆ์บางรูปเลือกที่จะใช้โหราศาสตร์เข้ามาแก้ไขปัญหาวีชีวิตให้กับบุคคลที่หันมาพึ่งศาสตร์สาขานี้ โดยใช้มีติการอธิบายเรื่องของกรรมมาประกอบการอธิบายชะตาชีวิต อาจตีความได้ว่า ส่วนหนึ่งนั้น ด้วยหลักกรรม สามารถอธิบายได้ว่า ชีวิตที่บุคคลคนนั้นประสบในปัจจุบันไม่ว่า จะสุขหรือทุกข์ ร่ำรวยหรือยากจน ฯลฯ ก็เนื่องมาจากกรรมที่บุคคลนั้นได้กระทำไว้ในอดีตชาติ จนส่งผลมาถึงชาติปัจจุบันนี้ แต่เนื่องด้วยมนุษย์เราทำกรรมอยู่ตลอดเวลา และโหราศาสตร์เองก็ไม่อาจสะท้อนความจริงบางอย่างได้ทั้งหมด เพราะโหราศาสตร์นั้นก็อาศัยการสังเกตและบันทึกสถิติ แต่อย่างทีกล่าวไว้ว่า คนเราทำกรรมใหม่ตลอดเวลา โหราศาสตร์จึงอาจทำนายผิดพลาดหรือคลาดเคลื่อนได้

เหมือนอย่างทีกล่าวถึงเรื่องการให้ผลของกรรม คือ ถ้าโหราศาสตร์สามารถบอกผลของกรรมในอดีตได้ แต่ในอนาคตไม่แน่ว่าโหราศาสตร์จะสามารถทำนายได้ถูกต้อง เพราะการให้ผลของกรรม โดยเฉพาะผลชั้นนอกนั้นมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล เพราะบางครั้งใช้ว่าเราทำกรรมดีในปัจจุบันนี้ ในชาตินี้เราจะเห็นผลหรือได้เสวยผลกรรมของการทำความดี ทั้งนี้เพราะยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยหลายๆ อย่าง มาประกอบด้วย และด้วยทฤษฎีของพระพุทธศาสนาในเรื่องการให้ผลของกรรมนี้ โหราศาสตร์จึงไม่อาจบอกความจริง หรือพยากรณ์บางอย่างได้ถูกต้องทั้งหมด

๒.๖.๓ เรื่องจรีต ในทรรคนะของพระพุทธศาสนา

เราจะพบว่าโหราศาสตร์ในยุคปัจจุบันนี้ให้ความสำคัญกับศาสตร์ด้านจิตวิทยาเป็นอย่างมาก ซึ่งบางครั้งเราจะพบว่านักจิตวิทยาส่วนหนึ่งได้ใช้โหราศาสตร์เป็นเครื่องมือในการจูงใจให้บุคคลทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามหากกล่าวถึงเรื่องจรีต เราจะพบว่าในพระพุทธศาสนามีการจำแนกบุคคลเป็นประเภทต่างๆ ไว้มากไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการสั่งสอน

^{๖๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๔-๑๗๕.

บุคคล ที่เรารู้จักกันดีคือเรื่อง “บัว ๔ เหล่า” เป็นต้น นอกจากนี้ยังแบ่งบุคคลตามลักษณะอุปนิสัยซึ่งได้มีการกล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ที่แบ่งบุคคลตามกิเลส ๓ อย่าง คือ รากะ โทสะ และโมหะ เป็นจริต ๖ อันได้แก่ รากจริต โทสะจริต โมหะจริต สัทธาจริต วิตักกจริต และพุทฺธจริต^{๙๐} โดยในแต่ละจริต ก็จะมีลักษณะอุปนิสัยที่แตกต่างกันไปดังต่อไปนี้

๑. รากจริต มีลักษณะชอบความสวยงาม เป็นระเบียบ รักใคร่สิ่งสวยงาม งามและความสะอาด มากไปด้วย ความกำหนัด
๒. โทสะจริต มีลักษณะอารมณ์โกรธ ขุนเฉียวง่าย ใจร้อน มากไปด้วยความโทมนัส
๓. โมหะจริต มีลักษณะลุ่มหลง มักเป็นคนโหลไม่แน่นอน ใครว่าดีก็ดีตาม ใครว่าชั่วก็ชั่วตามไม่มีการใช้วิจารณ์ญาณใดๆ ทั้งสิ้น
๔. สัทธาจริต มีลักษณะที่มักคล้อยตามผู้อื่นได้ง่ายมากไปด้วยความเลื่อมใส มักยินดีในศีลทาน
๕. วิตักกจริต มีลักษณะวิตกกังวลอยู่ตลอดเวลา เป็นประเภทย้ำคิดย้ำทำ ไม่มีความแน่นอน ลังเลตลอด
๖. พุทฺธจริต มีลักษณะชอบพิจารณาในคุณและโทษ บุญและบาป มีปัญญามากฉลาดหลักแหลม

ในคัมภีร์วิมุตติมรรค ของพระอุปติสเถระ ได้แบ่งบุคคลเป็นประเภทต่างๆ เป็นจริตหรือจริยา ๑๔ ประการ คือ รากจริยา โมหจริยา โทสะจริยา สัทธาจริยา พุทฺธจริยา วิตักกจริยา รากโทสะจริยา รากโมหจริยา โทสะโมหจริยา รากโทสะโมหจริยา สัทธาพุทฺธจริยา สัทธาวิตักกจริยา พุทฺธวิตักกจริยา และสัทธาพุทฺธวิตักกจริยา^{๙๑} ซึ่งลักษณะของแต่ละจริยาก็จะคล้ายๆ กับในคัมภีร์วิสุทธิมรรค การสังเกตว่าบุคคลใดจะอยู่ในจริต หรือจริยาใด ในวิมุตติมรรคให้สังเกตลักษณะการมองดูรูป ดูกิเลสที่เกิด ลักษณะการเดิน ลักษณะการนั่งห่ม ลักษณะการบริโภค การงาน และลักษณะการนอนหลับ โดยจะแบ่งลักษณะเหล่านี้เป็น ๓ ประเภทตามกิเลส ๓ อย่าง คือ รากะ โทสะ และโมหะ นั่นคือการจะรู้ว่าบุคคลนั้นเป็นจริตประเภทใดก็ต้องสังเกตจากลักษณะภายนอกเป็นเบื้องต้น และสังเกตเป็นระยะเวลาหนึ่งจึงจะสามารถรู้ได้ แต่บางครั้งพระสงฆ์บางรูปที่ได้ชื่อว่าเป็นพระนักทำนายนาย ก็

^{๙๐}มหามกุฏราชวิทยาลัย, วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๙

(กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๔๐.

^{๙๑}พระอุปติสเถระ, วิมุตติมรรค, แปลโดย พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคนอื่นๆ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๑), หน้า ๕๕.

มักจะมี ความชำนาญ โดยดูจากตำแหน่งดวงดาวขณะเกิด แล้วสามารถทำนายอุปนิสัยเหล่านี้ได้เลย แต่อย่างทีกล่าวไว้ในตอนต้นว่าการใช้โหราศาสตร์ไม่สามารถบอกลักษณะต่างๆ ได้ทั้งหมด เพราะคนแต่ละคนแม้ว่าจะมีจิตเหมือนกันหรือแตกต่างกันไปบ้าง แต่ถึงกระนั้นแต่ละคนก็ทำกรรมมาไม่เหมือนกัน ดังนั้นโหราศาสตร์จึงไม่สามารถบอกเรื่องราวต่างๆ ของบุคคลได้ถูกต้อง เนื่องจากมีปัจจัยหลายอย่างที่แตกต่างกันไป

อย่างไรก็ตาม เป็นความจริงที่ว่าหากเป็นเรื่องราวที่ผ่านมาแล้ว หรือเรื่องราวในอดีต โหราศาสตร์สามารถพยากรณ์ หรือทำนายได้ถูกต้องเกือบทั้งหมด เช่น ผู้ที่เกิดมาภายใต้อิทธิพลของดวงดาวใด ก็จะมีวิถีอธิบายชีวิตตามแบบของแต่ละคนซึ่งแตกต่างกันออกไป โดยบุคคลนั้นไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงชะตากรรมได้เลย หรือเราอาจอธิบายได้อีกนัยหนึ่งว่า โหราศาสตร์ประเภท “ดวงดาว” เป็นการศึกษา “กรรมเก่า” ของแต่ละบุคคลว่าได้ประกอบ “กรรมเก่า” ไว้อย่างไร และเมื่อเกิดมาในชาติปัจจุบัน ก็จะอยู่ภายใต้อิทธิพลของดวงดาวดวงนั้น ซึ่งจะผูกผันวิถีชีวิตของเขาตั้งแต่เกิดจนตาย^{๒๒}

เพราะฉะนั้นเราสามารถสรุปได้ว่า โหราศาสตร์ที่สามารถพยากรณ์เรื่องราวต่างๆ ในอดีตได้นั้น ก็เนื่องมาจากกรรมเก่า ซึ่งผลแห่งกรรมเก่าที่บุคคลแต่ละคนได้กระทำไว้ จึงเป็นเหตุให้แต่ละคนย่อมมีวิถีชีวิตเป็นไปตามดวงดาวที่ลิขิต หรือตามกรรมของตนเอง แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าโหราศาสตร์จะเน้นที่เรื่องกรรมเก่า แต่มนุษย์เราทำกรรมอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งพระพุทธศาสนายังเน้นเรื่องเจตนาเป็นหลักสำคัญ ดังนั้นจึงสามารถอธิบายได้ว่า เจตนาอันนี้แหละคือตัวกรรม และเจตนาที่ว่านี้ก็คือ เสรีภาพที่บุคคลจะเลือกปฏิบัตินั่นเอง ดังนั้นโหราศาสตร์ในยุคปัจจุบันนี้จึงมีทั้งการพยากรณ์หรือการทำนายที่สามารถบอกเรื่องราวบางอย่างที่เราไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ และก็มีบางอย่างที่เราสามารถกำหนดหรือลิขิตชีวิตของเราได้เองเช่นกัน นั่นเป็นเพราะเรามีเสรีภาพในการกระทำนั่นเอง

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๒๒} เตือน คำดี, ศาสนาเบื้องต้น (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า

บทที่ ๓

บทบาทของพระสงฆ์ไทยและทรรศนะของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่มี ต่อเรื่องโหราศาสตร์

๓.๑ บทบาทและความสำคัญของพระสงฆ์กับเรื่องโหราศาสตร์

พระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติของประเทศไทย โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมและเป็นเสมือนเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนชาวไทยสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งหากกล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ไทยแล้ว อาจกล่าวได้ว่าสืบเนื่องมาจากการที่พระสงฆ์ไทยส่วนใหญ่ไม่ได้แยกตัวออกไปอยู่โดดเดี่ยวห่างจากชุมชนในด้านต่างๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้บทบาทของพระสงฆ์มิได้จำกัดอยู่เฉพาะในเรื่องของการสั่งสอนศาสนธรรมและการปฏิบัติธรรมเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงการช่วยเหลือประชาชนทั้งทางด้านวัตถุ การพัฒนาและแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตของบุคคลที่อยู่ในชุมชนนั้นๆ ด้วย^๑

อาจกล่าวได้ว่า พระสงฆ์เป็นตัวแทนของสถาบันศาสนาที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาตลอด และมีอิทธิพลต่อการกระตุ้นหรือแนะนำให้เกิดกิจกรรมในทางสังคม และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างมาก ดังนั้นพระสงฆ์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าพระสงฆ์มีความใกล้ชิดกับชาวบ้าน มีบทบาทสำคัญในการแนะนำชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตของชาวไทยเป็นส่วนใหญ่ทั้งทางด้านศีลธรรมคุณธรรม จริยธรรม จึงอาจกล่าวได้ว่าพระสงฆ์เป็นสถาบันที่ขาดไม่ได้ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชน กล่าวโดยสรุปแล้วได้มีการเสนอบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมไว้ ๕ ประการ ดังนี้ คือ

๑. บทบาทด้านการพัฒนาจิตใจ

โดยบทบาทในด้านนี้ พระสงฆ์ทำหน้าที่ในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาขัดเกลาจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้มีคุณภาพดีขึ้น ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐที่สุด สำเร็จได้เพราะใจ” ซึ่งคำสอนนี้ได้มาจากคติธรรมในพระพุทธศาสนาว่า “ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว” เพราะฉะนั้นหากมองในแง่ของการพัฒนาแล้ว การพัฒนาที่สำคัญที่สุดและไม่สามารถละเลยได้คือการพัฒนาด้านจิตใจ เพราะจิตที่มีการพัฒนาแล้ว

---

^๑ อ้อมเดือน สดมณี, “บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน,” เอกสารในการเสวนาทางวิชาการเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน เสนอที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

เท่านั้น จึงจะทำให้การพัฒนาภายนอก คือ การพัฒนาทางกายหรือทางวัตถุเป็นไปอย่างถูกต้อง พระสงฆ์จึงใช้หลักการฝึกสมาธิเข้ามาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตวิญญาณของพุทธศาสนิกชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาจากภายในสู่ภายนอกเพื่อให้เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

๒. บทบาทด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

พระสงฆ์มีบทบาทอย่างมากในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้จากการที่พระสงฆ์จัดให้มีการบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามที่สร้างมาเป็นเวลานานให้มีคุณค่าทางวัฒนธรรม จัดให้มีการรักษาประเพณีทางพระพุทธศาสนา เช่น การเทศน์มหาชาติ การตักบาตรเทโว เป็นต้น จัดให้มีการรักษาสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้จากการที่พระสงฆ์จัดให้มีการบวชป่าเพื่ออนุรักษ์ต้นไม้ เป็นต้น ซึ่งจัดว่าเป็นบทบาทของพระสงฆ์ที่เน้นให้ประชาชนมีความรัก และห่วงแหนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตน

๓. บทบาทด้านการเผยแผ่ธรรม

เป็นบทบาทหลักของพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสงฆ์ทำหน้าที่ในการศึกษาธรรมและนำหลักธรรมที่ตนได้ศึกษาแล้วไปเผยแผ่ให้ประชาชนได้รับรู้ และสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ โดยแบ่งบทบาทการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ

๓.๑ พระธรรมจาริก คือ พระสงฆ์ไทยที่เสียสละและสมัครใจเดินทางไปปฏิบัติงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชนชาวไทยในท้องถิ่นต่างๆ เช่น ชาวไทยภูเขาชนเผ่าต่างๆ หรือประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นชนบทห่างไกล

๓.๒ พระธรรมทูต คือ พระภิกษุที่มีความรู้ในทางพระพุทธศาสนาพอสมควร ที่จะดำเนินการเผยแผ่ได้ แล้วมีความเสียสละที่จะไปพบปะกับประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยเผยแผ่ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

๓.๓ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยทั่วไป เช่น การเทศน์ การเผยแผ่โดยผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์และสิ่งพิมพ์ต่างๆ เป็นต้น

๔. บทบาทด้านให้การศึกษา

เป็นบทบาทที่พระสงฆ์ได้ปฏิบัติมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในอดีตประชาชนมักนำลูกหลานที่เป็นผู้ชายมาฝากให้อยู่กับพระสงฆ์ แล้วพระสงฆ์จะทำการสอนศิลปวิทยาการต่างๆ ให้ตามสมควร วัดก็บริจาคที่ดินให้เป็นสถานที่จัดสร้างอาคารของสถานศึกษาต่างๆ นอกจากนี้พระสงฆ์ยังทำหน้าที่เป็นครูช่วยสอนในบางรายวิชาที่ขาดแคลนครูผู้สอนซึ่งถือว่าการให้การศึกษแก่ชุมชน

๕. บทบาทด้านสังคมสงเคราะห์

การสงเคราะห์ประชาชนของพระสงฆ์เป็นไปทั้งในด้านวัตถุและด้านจิตใจ ทั้งนี้สอดคล้องกับหลักธรรมที่เรียกว่า “สังคหวัตถุ” ซึ่งเป็นธรรมที่เป็นเครื่องสงเคราะห์โลก ซึ่งมี ๔ ประการ คือ

๕.๑ ทาน การให้แบ่งปันสิ่งของต่างๆ แก่ผู้อื่นที่ควรให้ปัน

๕.๒ ปิยวาจา การเจรจาด้วยวาจาที่อ่อนหวาน

๕.๓ อัตถจริยา การประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์

๕.๔ สมานัตตตา ความเป็นคนมีตนเสมอไม่ถือตัว

พระสงฆ์จึงทำหน้าที่ในการสงเคราะห์พุทธศาสนิกชนทางด้านวัตถุ เช่น การบริจาคข้าวสารให้กับผู้ยากไร้ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ เป็นต้น และทำหน้าที่ในการสงเคราะห์และเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจ คือ พระสงฆ์ยังทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาปัญหาต่างๆ เพื่อให้ผู้มาปรึกษาเกิดความสบายใจ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข^๒

นอกจากนี้ยังได้มีการสรุปบทบาทการปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ไว้ ๒ ด้าน คือ

๑. บทบาทการปฏิบัติหน้าที่ส่วนตัวตนเอง คือ การศึกษาหาความรู้เพื่อให้เข้าใจทั้งทางธรรมและสภาพความเป็นจริงของสังคม

๒. บทบาทการปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือสังคม คือ การให้การอนุเคราะห์สังคมในด้านต่างๆ ทั้งที่เดือดร้อนและไม่เดือดร้อน เพื่อให้สังคมเกิดความผาสุกและเป็นสังคมที่มีแต่ความเกื้อกูลกันอย่างแท้จริง

ดังนั้นพระสงฆ์จึงเป็นบุคคลที่สำคัญที่มีประโยชน์ และมีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับสังคมด้วยเหตุผลดังกล่าว พระสงฆ์ทุกรูปจึงสมควรที่จะก้าวเข้ามามีบทบาทในการทำหน้าที่เพื่อช่วยเหลือสังคมในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการพัฒนาจริยธรรมด้านจิตใจให้แก่ทุกคนในสังคมเพื่อให้คนในสังคมจะได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและไม่เบียดเบียนกัน ซึ่งเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้ปัญหาสังคมด้านการขาดศีลธรรมหมดไปได้ หรือบรรเทาเบาบางลงบ้างไม่มากก็น้อย

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว บทบาทของพระสงฆ์กับสังคมไทยเป็นบทบาทที่พระสงฆ์ได้ปฏิบัติมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และรูปแบบการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ก็มีการปรับเปลี่ยนไปเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและความต้องการของประชาชน เป็นการพัฒนาศักยภาพที่คอยเสริมงานพัฒนาสังคมของภาครัฐที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ ดังนั้นงานพัฒนาสังคมที่จัดขึ้น

^๒ เรื่องเดียวกัน

โดยพระสงฆ์จึงเป็นหน้าที่หลักอีกประการหนึ่งของพระสงฆ์ เพื่อเป็นกาอนุเคราะห์ประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

โดยแบ่งบทบาทของพระสงฆ์ออกเป็น ๒ ด้าน คือ

๑. บทบาทด้านการพัฒนาตนเอง เป็นบทบาทที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตามพระวินัยที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ เพื่อเป็นการพัฒนาตนเองทางด้านจิตใจตามหลักการทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดความเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชน

๒. บทบาทด้านการพัฒนาสังคม เป็นบทบาทที่สังคมคาดหวังและต้องการให้พระสงฆ์ได้ออกมาปฏิบัติหน้าที่เกื้อกูลแก่พุทธศาสนิกชนหรือบุคคลทั่วไป เพื่อพัฒนาทางด้านจิตใจ การเป็นที่พึ่งทางใจ และด้านการพัฒนาสังคม เช่น ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการรักษาพยาบาล ด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยวัดและพระสงฆ์ยังคงเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการพัฒนาให้ประชาชนมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น^๓

อย่างไรก็ตาม ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาในสังคมไทยทุกวันนี้มีอยู่ด้วยกันหลายกลุ่มหลายระดับในสังคม ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้านหรือบุคคลทั่วไป กลุ่มของนักวิชาการหรือปัญญาชนต่างๆ หรือแม้แต่มุขของชาวต่างชาติที่สนใจในพุทธศาสนา ทำให้พบว่าการนับถือพระพุทธศาสนาของบุคคลแต่ละกลุ่มนั้น มีรูปแบบหรือลักษณะของการนับถือพระพุทธศาสนาที่แตกต่างกันไป โดยชาวบ้านหรือบุคคลทั่วไปนับถือพระพุทธศาสนา เพราะถือว่าพระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตตน เพราะบรรพบุรุษของตนได้นับถือพระพุทธศาสนาสืบทอดต่อกันมา อีกทั้งคนกลุ่มนี้ยังมีความเชื่อในเรื่องของพิธีกรรมและความศักดิ์สิทธิ์ของวัดตมุงคค เครื่องรางของขลังต่างๆ ที่ปลุกเสกโดยพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียง ส่วนนักวิชาการหรือกลุ่มปัญญาชนนั้น ส่วนหนึ่งก็นับถือพระพุทธศาสนา คือ นอกจากจะนับถือเพราะบรรพบุรุษของตนนับถือแล้ว คนกลุ่มนี้ยังสนใจในตัวคำสอน และหลักธรรมต่างๆ ที่สามารถนำมาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ แก่การดำเนินชีวิตของตนได้

ด้วยเหตุนี้ เมื่อรูปแบบหรือลักษณะการนับถือพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน จึงเป็นผลทำให้พระพุทธศาสนามีทั้งพระพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน และพระพุทธศาสนาแบบปัญญาชน โดยสาเหตุที่เรียกว่าพระพุทธศาสนาแบบชาวบ้านนั้น เพราะถือว่า บุคคลในกลุ่มนี้มุ่งสนใจพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นที่พึ่งทางใจ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อย่างคนอยากถูกหวยก็ไปบนบานศาลกล่าววัดไหนที่ว่าดีศักดิ์สิทธิ์ก็พากันไปกราบไหว้สักการะ เครื่องรางหรือวัตถุมงคลที่ใส่แล้วแคล้วคลาดจากภัยอันตรายต่างๆ ก็ไปหามาครอบครอง ส่วนที่เรียกว่าพระพุทธศาสนาแบบปัญญาชนนั้น เพราะว่าบุคคลในกลุ่มนี้ นอกจาก

^๓เรื่องเดียวกัน

จะมีระดับของการศึกษาที่สูงกว่าคนทั่วไปแล้ว บุคคลในกลุ่มนี้ถือว่าตัวคำสอน หรือหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

อย่างไรก็ตาม ด้วยความที่คนส่วนใหญ่ในสังคมไทย แม้ว่าจะได้ชื่อว่าเป็นชาวพุทธก็จริง แต่มักจะไม่ค่อยมีความรู้ในทางพระพุทธศาสนา จึงเป็นผลทำให้เมื่อประสบกับปัญหาต่างๆ ที่ตนไม่สามารถแก้ไขจัดการได้ จึงหันไปพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การดูดวงชะตาชีวิต (โหราศาสตร์) มากกว่าจะลงมือแก้ไขจัดการปัญหาชีวิตด้วยตนเอง แม้แต่ผู้ที่มีการศึกษาในระดับสูงก็ตาม บางครั้งก็นิยมที่จะพึ่งพาสังค์คีตสิทธิ์ หรือการดูดวงชะตา เพียงเพราะทำแล้วให้ความรู้สึกสบายใจในการประกอบอาชีพการงาน หรือการดำเนินชีวิต

เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงทำให้พระสงฆ์ในฐานะที่ได้ชื่อว่าเป็นบุคคลที่สังคมให้ความเคารพนับถือ เข้ามามีบทบาทมากขึ้นโดยเฉพาะมิติทางด้านจิตใจไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม ยิ่งในปัจจุบันนี้ รูปแบบหรือลักษณะการนับถือพระพุทธศาสนามีความแตกต่างกัน ของคนแต่ละกลุ่มในสังคม ย่อมส่งผลให้การแสดงออกหรือการนับถือผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา ซึ่งก็คือ “พระสงฆ์” มีลักษณะที่แตกต่างกันด้วย อย่างชาวบ้านทั่วไปนั้น นอกจากจะนับถือพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นสมณเพศแล้ว ฆราวาสในกลุ่มนี้ยังเชื่อว่าพระสงฆ์มีคุณสมบัติอย่างอื่นด้วย เช่น มีอำนาจจิตพิเศษ บรรลุธรรมขั้นสูง ดูดวงแม่นยำ ทำนายทายเคราะห์ สะเดาะโชคเก่ง พึงสังเกตได้ว่าคุณสมบัติดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ผู้ศรัทธารู้สึกว่าพระสงฆ์เหล่านี้มีเหนือกว่าหรือมากกว่าตน อีกทั้งพระสงฆ์ยังได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ดำรงตนอยู่ในศีลธรรมแล้ว จึงส่งผลให้ชาวบ้านให้การเคารพนับถือ และมีความเชื่อถือพระสงฆ์ในลักษณะดังกล่าวตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น

หากกล่าวถึงภาพรวมของคนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา ที่ให้ความเคารพนับถือพระสงฆ์แล้ว สามารถกล่าวได้ว่า การที่คนไทยให้ความเคารพนับถือพระสงฆ์นั้นเป็นเพราะว่า ส่วนหนึ่งพระสงฆ์ได้ชื่อว่าเป็นบุคคลผู้สืบทอด และรักษาคำสอนของพระพุทธศาสนา และพระสงฆ์ยังเป็นผู้ที่เสียสละชีวิตและความสุขทางโลก ตั้งมั่นดำรงตนอยู่ในศีลธรรม ดังนั้นพระสงฆ์จึงได้ชื่อว่าเป็นบุคคลที่ควรแก่การเคารพนับถือของชาวพุทธทุกคน จะอย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้ก็ยังมีผู้คนอีกเป็นจำนวนมากที่ให้ความเคารพนับถือและนิยมทำบุญกับพระสงฆ์ แต่ก็มีแนวโน้มว่าจะเป็นการเจาะจงทำกับพระสงฆ์บางรูปมากขึ้น โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่ทรงคุณพิเศษในทางจิต เช่น เกจิอาจารย์ หรือพระกรรมฐาน แต่ก็เป็นที่สังเกตว่าผู้คนโดยเฉพาะชนชั้นกลางหรือคนในเมืองที่เข้าวัดนั้นมีแนวโน้มว่าจะให้ความสำคัญกับวัดอุ้มงคล หรือตรวจดูดวงชะตา มากกว่าที่จะเข้าวัดเพื่อไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งแนวโน้มดังกล่าวสะท้อนหรือบ่งชี้ว่า พระสงฆ์โดยภาพรวมนั้นมีบทบาทในด้านศาสนา คือ การเทศน์อบรมสั่งสอนฆราวาส และพระภิกษุด้วยกันเอง มีน้อยลง

ในขณะที่เรื่องของการทำนายดวงชะตา การสะเดาะเคราะห์ต่างๆ หรือแม้แต่อิทธิปาฏิหาริย์ วัตถุมงคล กลับมีเพิ่มมากขึ้น และดูจะเป็นที่ดึงดูดให้ผู้คนหันมาสนใจในด้านของลัทธิพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องเหล่านี้มากกว่าจะมุ่งถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา

เป็นที่ทราบกันดีว่าในปัจจุบันนี้ ทศนคติที่เปลี่ยนแปลงของฆราวาสเกี่ยวกับศาสนา และความที่พระสงฆ์ไม่สามารถตอบสนอง หรือสื่อสารความรู้หรือหลักธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาชีวิตให้กับคนในสังคมได้เท่าที่ควรนัก ล้วนเป็นผลทำให้พระสงฆ์ส่วนหนึ่งเห็นและตระหนักว่า จริงอยู่ที่ศาสนานั้นมีสาระที่ทรงคุณค่าต่อชีวิต หากใช่เป็นเพียงแค่รูปแบบหรือพิธีกรรมไม่ แต่การจะสอนหรือบอกหลักธรรมโดยตรงนั้นก็อาจจะไม่สามารถทำให้ผู้คนส่วนใหญ่ที่ประสบกับปัญหาชีวิตเข้าใจ และนำไปปฏิบัติแก้ไขได้ จึงเป็นเหตุให้มีพระสงฆ์ส่วนหนึ่งเลือกที่จะใช้โหราศาสตร์เป็นสื่อกลาง หรือกล่าวได้ว่าใช้โหราศาสตร์มาเป็นเครื่องมือสื่อสารและแก้ไขปัญหาให้กับผู้คนที่ประสบกับปัญหาชีวิตได้

อย่างไรก็ตาม จากการที่มีพระสงฆ์ส่วนหนึ่งเลือกที่จะใช้โหราศาสตร์มาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขและจัดการกับปัญหาชีวิตให้กับฆราวาสแล้ว การใช้โหราศาสตร์ของพระสงฆ์เหล่านั้น ยังเป็นการช่วยสื่อสารความรู้ทางธรรมของพระพุทธศาสนาให้เข้าถึง และประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตของคนส่วนใหญ่ในโลกปัจจุบันนี้ด้วย แต่ในขณะเดียวกันโลกเราทุกวันนี้ก็มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตก็สามารถเข้าถึงกลุ่มคนในโลกได้ทุกที่ทุกเวลา จึงเป็นผลให้มีฆราวาสส่วนหนึ่งซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ในสังคมยุคปัจจุบันที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนที่กำลังประสบกับปัญหาชีวิตและต้องการแนวทางแก้ไข หรือบุคคลผู้ที่มีความสนใจในโหราศาสตร์ที่ต้องการรู้ถึงแนวโน้ม และแนวทางในการดำเนินชีวิตของพวกเขาเหล่านั้นในอนาคต โดยกลุ่มของฆราวาสที่กล่าวมานี้ ได้แก่ นักพยากรณ์ หรือที่รู้จักกันในนามของ หมอดูที่มีชื่อเสียงต่างๆ อย่างเช่น พ.สุวรรณ ได้กล่าวถึงอิทธิพลของธรรมะที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนว่า

“ในความเป็นจริงนั้นทุกคนก็ทราบกันดีว่า ดวงชะตาเป็นเรื่องที่ไม่สามารถแก้ไขอะไรได้ แต่การปรับดวงชะตาให้ดีขึ้นยังมีหนทางที่ทำได้ก็คือ มีธรรมะหรือคุณธรรม ซึ่งได้แก่ การทำความดีหรือสร้างคุณดีนั่นเอง และนอกจากการทำความดีแล้ว การปรับเปลี่ยนที่อยู่อาศัย หรือปฏิรูปเทสวาสะ ก็สามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตได้”^๔

^๔พ.สุวรรณ, ธรรมะไม่พอต้องฮวงจุ้ยด้วย (กรุงเทพมหานคร: เม็ดทรายการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๑ และ ๔๒.

โดยในส่วนของเรื่องนี้ถือว่าสอดคล้องกับหลักมงคลสูตร ๓๘ ที่พระพุทธองค์ทรงกล่าวไว้ว่าเป็นธรรมอันประเสริฐนำมาซึ่งความสุขความเจริญ โดยในข้อที่ ๔ ที่ว่า “ปฏิรูปเทศวาโส ๑” หมายถึง การอยู่ในถิ่นที่มีสิ่งแวดล้อมดี^๕ ก็สามารถเอื้อให้ชีวิตเราเจริญขึ้นได้

จากตัวอย่างนี้เอง ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นความจริงที่การอยู่ในถิ่นที่มีสิ่งแวดล้อมดีเหมาะสมสามารถเอื้อให้ชีวิตของเราเจริญขึ้นได้แต่ก็ไม่ถือว่าเหมือนกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งหมด ยกตัวอย่างถ้าเราอยู่ในพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ คือ มีทุกอย่างพร้อมสรรพโดยเฉพาะปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต หรือที่เราเรียกกันว่า “ปัจจัย ๔” ซึ่งถ้าประชาชนหรือคนในพื้นที่นั้นมีปัจจัยครบทุกอย่างหรือเกือบจะครบทุกอย่าง จิตใจของผู้คนแต่ละคนก็ย่อมมีความสุข เพราะไม่ต้องกังวลเรื่องการหาเลี้ยงชีพเพื่อปากท้องของตน จิตใจของแต่ละคนก็ไม่มีความเห็นแก่ตัวเกิดขึ้น ดังนั้นผู้ที่อยู่ในถิ่นที่มีสิ่งแวดล้อมดีเหมาะสมดังที่ได้กล่าวมานั้น ก็ย่อมมีโอกาสสร้างความคิดดี ทำดีต่อผู้อื่นมากกว่าคนที่อยู่ในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม ซึ่งในส่วนนี้เองที่สะท้อนให้เห็นว่าการที่เราอยู่ในถิ่นที่มีสิ่งแวดล้อมดีเหมาะสมสามารถเอื้อให้ชีวิตของเราเจริญขึ้นได้ ในทางตรงกันข้าม ถ้าเราอยู่ในพื้นที่ที่ทุรกันดาร มีการแย่งชิงกันทำมาหากิน ผู้คนในท้องที่นั้นก็เริ่มเกิดความเห็นแก่ตัว ความเป็นอัตตาก็เกิดขึ้น คนแต่ละคนก็มุ่งหวังที่จะกอบโกยผลประโยชน์เข้าหาตนเอง โอกาสที่คนจะสร้างหรือทำความดีก็ย่อมมีน้อย ดังนั้นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนที่อยู่ในพื้นที่นั้น โอกาสที่คนเหล่านั้นจะมีชีวิตที่ดีและมีความสุขความเจริญก็ย่อมมีน้อยลงเมื่อเทียบกับคนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ที่เหมาะสม

จากจุดนี้เองที่สะท้อนให้เห็นว่า บทบาทของชมรवासกำลังขยายไปในเรื่องทางธรรมมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันพระสงฆ์ก็เข้าไปเกี่ยวข้องกับทางโลกมากขึ้นด้วยเช่นกัน ซึ่งผลพวงจากเรื่องนี้บางครั้งก็เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้คนส่วนใหญ่ที่ประสบกับปัญหาชีวิต เลือกว่าจะใช้วิธีแก้ไขจัดการกับปัญหาของพวกเขาเหล่านั้นทางสื่ออินเทอร์เน็ต เพราะเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย และมีความสะดวกรวดเร็วซึ่งเหมาะกับชีวิตของผู้คนในสมัยปัจจุบัน แต่โดยส่วนใหญ่แล้ว บางครั้งการได้รับข้อมูล หรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาชีวิตจากนักพยากรณ์ หรือ หมอดูทางอินเทอร์เน็ตที่บอกเล่ามานั้นมีการนำหลักของพระพุทธศาสนามาใช้คลาดเคลื่อน และผิดหลักความเป็นจริงในการแก้ไขปัญหาชีวิตตามหลักการของพระพุทธศาสนา และถ้าหากว่ายังมีแนวโน้มที่จะเป็นเช่นนี้ต่อไป ก็อาจเป็นไปได้ว่าในอนาคตพระพุทธศาสนาจะกลายเป็นแค่ความเชื่อหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่

^๕พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๘ (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๓๒๑.

คนส่วนใหญ่ในสังคมให้เพียงแค่การเคารพกราบไหว้บูชา เมื่อเทียบกับความเชื่อหรือคำพยากรณ์ต่างๆ ของนักพยากรณ์และหมอดู หรือลัทธิพิธีกรรมต่างๆ เท่านั้น และในอนาคตก็อาจเป็นไปได้ว่า สัดส่วนของผู้คนที่นับถือพระพุทธศาสนาในประเทศไทยก็จะยิ่งลดน้อยลงไปอีก ดังนั้นสิ่งที่ตามมาก็คือ พระพุทธศาสนาจะกลายเป็นเพียงทางเลือกหนึ่งท่ามกลางความหลากหลายที่ผู้คนส่วนใหญ่เลือกที่จะนำมาใช้ หรือเป็นหลักในการแก้ไขจัดการกับปัญหา หรือเป็นหลักพึ่งพิงในการดำเนินชีวิต เมื่อเป็นเช่นนี้พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาจะยังสามารถรักษาบทบาทและความสำคัญในการรักษาเอกลักษณ์และเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาไว้ได้ยาก

ด้วยเหตุทั้งหมดที่กล่าวมานี้ จึงเป็นผลทำให้มีพระสงฆ์ส่วนหนึ่งเลือกที่จะใช้โหราศาสตร์ในฐานะเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการสื่อสารพุทธธรรม ผสมเข้ากับ การนำพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ เพื่อการแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้แก่ผู้คนที่ประสบปัญหาในสังคมทุกวันนี้ อีกทั้ง ยังเป็นการอ้างไว้ซึ่งแก่นแท้และสาระสำคัญของพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบต่อไปอย่างมั่นคงในอนาคต

อย่างไรก็ตาม นอกจากบทบาทในด้านต่างๆ ของพระสงฆ์ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นนั้น ยังมีอีกเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญ เพราะเป็นสิ่งที่คอยควบคุม และกำหนดขอบเขตบทบาทของพระสงฆ์ ซึ่งสิ่งที่ว่านี้ ได้แก่ พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ซึ่งนอกจากจะทรงจัดการกิจการภายในฝ่ายอาณาจักรแล้วนั้น พระมหากษัตริย์ยังมีพระราชอำนาจที่จะเข้ามาจัดการกิจการภายในฝ่ายศาสนจักรด้วยเมื่อพระองค์ทรงเห็นว่าฝ่ายศาสนจักรไม่สามารถจะจัดการกิจการภายในของตนเองได้ ฝ่ายอาณาจักรก็จะเข้ามาช่วยจัดการให้ เหตุการณ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ได้เกิดขึ้นในอาณาจักรรามัญ (มอญ) สมัยพระเจ้าธรรมเจดีย์ พระองค์ได้ทรงประกาศกติกาวัด ซึ่งเป็นกฎระเบียบในการบรรพชาอุปสมบทของประชาชนในอาณาจักรรามัญ ในกฎดังกล่าวนี้ได้ปรากฏข้อห้ามไม่ให้พระสงฆ์เป็น “หมอดู” ดังที่ในจารึกกัลยาณีอธิบายถึงเรื่องนี้ ความว่า

“ก็อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุลามกทั้งหลายเหล่าใด ที่กระทำเวชกรรม เป็นหมอยากก็ดี และภิกษุทั้งหลายเหล่าใด ที่กระทำคณกรรม เป็นหมอจับยาม และกระทำกรช่างไม้ช่างแกะงาก็ดี และเป็นหมอหายสุขและทุกข์ ด้วยวิธีพิจารณาดวงชะตาของชนทั้งหลายทั้งปวง มีพระเจ้าแผ่นดินและมหาอำมาตย์เป็นต้นก็ดี และเป็นผู้ออกเหตุสุขและทุกข์ ด้วยอำนาจนิมิตคือลางบังเกิดขึ้น และทำนายฝันก็ดี...ภิกษุทั้งหลายแม้ทั้งปวง ดังกล่าวมาแล้วนั้นๆ

ชื่อว่าปาปิกษุเป็นผู้ประพดิลามก พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าทั้งหลายอย่าให้โอกาสปาปิกษุ
เหล่านั้น อยู่ในสำนักเป็นนิจเลยเป็นอันขาด”^๖

กฎระเบียบดังกล่าวที่ออกในสมัยพระเจ้าธรรมเจดีย์นี้มีลักษณะคล้ายกับกฎพระสงฆ์ที่
ออกในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑ ของไทย ที่ห้ามพระสงฆ์เป็นหมอ
ดูไว้ด้วยเช่นเดียวกัน ดังที่ปรากฏในกฎพระสงฆ์ข้อที่ ๖ ความว่า

“แต่นี้สืบไปเมื่อน้ำ ห้ามมิให้ภิกษุสามเณรสมเคราะห์ฆราวาส ให้ผลไม้ดอกไม้
ใบไม้ เป็นต้น แล้วอย่าให้ผสมผสานขอกกล่าวปาวร้องเรียไรสิ่งของอันเปนของแห่งฆราวาส
อันใช่ญาติ แล้วอย่าให้ทำการศก (ศพ) แลทำเบญจการ (จิตกาธาร) ฆราวาสทั้งปวง แล้ว
อย่าให้เปนหมอนวดหมอยาหมอดูต่างๆ...”^๗

นอกจากนี้ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ พระองค์ได้ทรง
อาราธนาสมเด็จพระสังฆราช (มี) และสมเด็จพระพนรัตน์ (อาจ) ให้แต่งหนังสือ “โอวาทานุสาสนี”
เพื่อวางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการที่พระภิกษุต้องศึกษาพระจตุปาริสุทธิศีล คือ ปาติโมกขสังวรศีล
(สิกขาบท ๒๒๐) อย่าง ๑, อินทริยสังวรศีล (การให้สำรวมรักษาสินทริยทั้ง ๖) อย่าง ๑, อาชีวกปาริ
สุทธิศีล (คือให้เว้นจากการเลี้ยงชีวิตด้วยมิจฉาชีวะ) อย่าง ๑, ปัจจัยสันนิสสิตศีล (รู้พิจารณาซึ่ง
ปัจจัย ๔ ประการ) อย่าง ๑, เป็นคำรบ ๔ ด้วยกัน โดยเฉพาะในข้อที่ขอให้พระภิกษุเว้นจาก “การ
เลี้ยงชีพด้วยมิจฉาชีวะ” นั้นมีใจความดังนี้ คือ

๑. ให้ละเว้นการกระทำที่เป็น “กุดทุสก” คือ กระทำร้ายแก่ตระกูลมีประเภท ๘ ประการ คือ
เป็นภิกษุให้ดอกไม้ ๑, ให้ผลไม้ ๑, ให้จุก ๑, ให้ดิน ๑, ให้ไม้สีฟัน ๑, ให้ไม้ไผ่แก่ตระกูล
อันใช่ญาติ ๑, เป็นหมอรักษาตระกูล ๑, และเป็นคนใช้เดินข่าวแห่งตระกูล ๑, รวมเป็น
๘ ประการด้วยกัน
๒. ให้เว้นจากการเรียน “ตริจฉานวิชา” ต่างๆ คือ เรียนคัมภีร์ทำนายของคัมภีร์น้อย และ
ทำนายอสนีบาต ทำนายหนูกัดผ้า นอกจากนี้
  - ให้เว้นจากเรียนพิธีบูชาไฟและเรียนคูให้ที่ตั้งที่บ้านที่เรือนที่ไร่

^๖จารึกกัลยาณี เรื่องพงศาวดารสมณวงศ์นิกายฝ่ายใต้, (พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิ
พรรฒธนากร, ๒๔๖๘.) พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมสุภาพ กฤดากร ณ อยุธยา พ.ศ.
๒๔๖๘ หน้า ๑๖๑-๑๖๓.

^๗กฎหมายตราสามดวง เล่ม ๔, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำของคุรุสภา,
๒๕๓๗), หน้า ๑๙๓-๑๙๔.

- ไม่ให้เรียนมนต์เรียกภู บัดพิฆู จะเข็บ แมลงปอง เป็นอาทิ
- ห้ามเรียนทนายลักษณะสิ่งของ ลักษณะสตรีบุรุษ และลักษณะช้างม้าโคกระบือ แพะแกะ
- ห้ามให้ฤกษ์ยามตรา และทำนายการแพ้ชนะในการสงคราม เป็นอาทิ
- ห้ามทำนายคราสต่างๆ เช่น “จันทคาหะสุริยคาหะนักษัตรตะคาหะ และทำนายทิศขุนมัว”
- ห้ามทำนายแผ่นดินไหว ทำนายเสียงฟ้าร้อง และทำนายกาลอันฝนตกดีแลตกบมิดีก็ดี
- ห้ามทำนายเรื่องข้าวจะถูกจะแพง หรือ “ความกระเซมจะบังเกิดภัยจะบังเกิดจะบังเกิดโรคและหาโรคมิได้”
- ห้ามเรียนนับเรียนคะเน
- ห้ามเรียนกาพย์โคลง
- ห้ามเรียนให้ฤกษ์การอวามงคล และวิวาหมงคล และการสมัคใจชอบกัน และเลิกกัน
- ห้ามเรียนฤกษ์การทวงหนี้ และให้กู้หนี้
- ห้ามเรียนวิชาทำเสน่ห์ และรักษากรรมและเรียนมนต์ผูกลิ้นผูกปากเป็นอาทิ และเรียนวิชาลงแหวนและบูชาพระอาทิตย์ บูชาพระพรหม ซึ่งล้วนเป็นเรื่องทางไสยศาสตร์ขัดกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา
- ห้ามเรียนวิชาร้ายมนต์น้ำเพลิงออกจากปาก และเรียกสิริเข้าสู่กาย และ “เรียนมนต์กลับจิต”
- ห้ามกระทำบวงสรวงเทพยดา และยังผู้อื่นให้ล้างหน้า ให้อาบน้ำชำระกาย เป็นวิธีสะเดาะเคราะห์^๔

เมื่อพิจารณาดูรายละเอียดเกี่ยวกับข้อห้าม และข้อปฏิบัติในโองวาทานุสาสนี แล้วจะเห็นได้ว่าเกือบทั้งหมดปรากฏอยู่ใน กฎพระสงฆ์ที่ออกในสมัยรัชกาลที่ ๑ นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกยังมีพระราชประสงค์จะคุ้มครองพระพุทธศาสนาให้เสื่อมลงไป เพราะการทำผิดพระวินัยของพระสงฆ์ จึงได้ออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์หลายฉบับ ซึ่งข้อห้ามที่สำคัญๆ มีดังนี้ คือ

^๔สมเด็จพระสังฆราช (มี), และสมเด็จพระวันรัต (อาจ), โองวาทานุสาสนี (พระนคร : โรงพิมพ์ไทย, ๒๔๕๗), หน้า ๓๑๖-๓๑๗.

๑. ห้ามมิให้เทศนาและฟังเทศนาเป็นกาพย์กลอน และกล่าวถ้อยคำตลกคะนองให้ผู้ฟังหัวเราะเฮฮา
๒. ห้ามทำการศพและทำเบญจา อันเป็นกิจกรรมของฆราวาส
๓. ห้ามฆราวาสมิให้ถวายเงินทองนาคนแก้วแหวน ทองเหลือง ทองขาว ทองสัมฤทธิ์และสิ่งอันมิควร
๔. ห้ามสงฆ์มิให้ขอหรือเรียไรสิ่งของ อันเป็นของฆราวาสที่มีใช้ญาติ
๕. ห้ามชีมิให้อยู่ในอารามใกล้อารามสงฆ์เป็นเด็ดขาด
๖. ห้ามพระที่สวดหน้าศพมิให้สวดพระมาโดย อนุญาตให้แต่ฆราวาสเท่านั้น
๗. ห้ามราษฎรไม่ให้ชายผ้าแก่พระสงฆ์สามเณร
๘. ห้ามไม่ให้ภิกษุสามเณรรับของฝากฆราวาส
๙. ห้ามภิกษุสามเณรมิให้ให้ผลไม้ดอกไม้ใบไม้ แก่ฆราวาส
๑๐. ห้ามภิกษุสามเณรดุโขง หนึ่ง หุ่นละคร

ซึ่งข้อห้ามต่างๆ เหล่านี้ได้ผลบ้างแต่เพียงบางข้อเท่านั้น เพราะในเวลาต่อมาได้มีการประกาศห้ามพระสงฆ์ไม่ให้บอกรับหอย ประพฤติอนาจาร และประกาศห้ามอย่างอื่นๆ อีกหลายฉบับในสมัยรัชกาลที่ ๔^๙

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนี้ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๘ และมาตรา ๒๕ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ มหาเถรสมาคมตรากฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๒๑) ว่าด้วยการลงนาคกรรม เพื่อเป็นมาตรการลงโทษแก่พระภิกษุผู้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย ส่วนความผิดและบทลงโทษที่จะกล่าวถึงนั้นเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของพระสงฆ์และโหราศาสตร์ กล่าวคือ เรื่องพระสงฆ์ สามเณรตั้งสำนักทองและโทษทางพระวินัยเกี่ยวกับการตั้งสำนักทอง ซึ่งถือว่าการตั้งสำนักทองของพระสงฆ์ สามเณรนั้น แสดงถึงการที่มีอาจาระที่ไม่สมควร อยู่ในข่ายดิรัจฉานวิชาซึ่งเป็นวิชาที่ขัดขวางต่อโลกุตตรธรรมและไม่สามารถนำตนให้พ้นจากกองทุกข์ได้ มี๕ ประการคือ

๑. เรื่องการทำเสน่ห์
๒. เรื่องการทำให้ผู้นั้นผู้นี้วิบัติ
๓. เรื่องภูตผีอวดฤทธิ์เดชต่างๆ
๔. เรื่องการทำนายทายทัก

^๙ชัย เรื่องศิลป์, ประวัติสังคมไทยสมัยโบราณก่อนศตวรรษที่ ๒๕, พิมพ์ครั้งที่ ๓

๕. เรื่องความมั่งงาย

นอกจากนี้ ยังเข้าข่ายอเนสนา คือ การเลี้ยงชีพไม่สมควรตามพระวินัย เพราะการเลี้ยงชีพด้วยวิธีนี้ เป็นที่ตำหนิตีเดียของประชาชนและเป็นการไม่เอื้อเพื่อต่อพระธรรมวินัย พระพุทธองค์ทรงห้ามมิให้ภิกษุ สามเณรประพฤติปฏิบัติในเรื่องเหล่านี้^{๑๑}

เราจะพบว่าในเรื่องของการทำนายนายทนายทักนั้น ถือว่าเป็นโทษทางพระวินัยอย่างหนึ่งตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งจะอธิบายประเด็นนี้ในบทถัดไป และจากบทบาทในด้านต่างๆ ของพระสงฆ์ ที่ได้กล่าวถึงในตอนต้นนั้น ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่ามียุทธศาสตร์ที่สำคัญอยู่หลายด้านด้วยกันที่เกี่ยวเนื่องกับการที่พระสงฆ์บางรูปเลือกใช้โหราศาสตร์ แต่ก็มีบทบาทอยู่ด้านหนึ่งที่เป็นหัวใจหลักที่จะนำไปสู่การที่มีพระบางรูปเลือกที่จะใช้โหราศาสตร์มาเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งบทบาทที่ว่านั้น คือ บทบาทด้านการสงเคราะห์ ซึ่งจากบทบาทนี้เอง ที่ทำให้พระสงฆ์จำเป็นต้องอนุเคราะห์สังคมและฆราวาสทั้งทางด้านวัตถุและด้านจิตใจ โดยเฉพาะทางด้านจิตใจนั้น คือ การที่พระสงฆ์สามารถเป็นที่พึ่งทางใจของชาวบ้านได้ เวลาที่คนเหล่านั้นต้องประสบกับปัญหาต่างๆ นานาโดยเฉพาะสภาพสังคมในปัจจุบัน อันเป็นสาเหตุให้คนเหล่านั้นไม่สามารถหาทางแก้ไขจัดการกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในชีวิตได้

ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่า ฆราวาสส่วนใหญ่มักไม่ค่อยมีความรู้ทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง ประกอบกับในสังคมไทยแต่เดิมที่ความรู้ทางพระพุทธศาสนาถูกนำมาเชื่อมโยงกับความเชื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ และพิธีกรรมต่างๆ แบบศาสนาพราหมณ์ เป็นผลให้เมื่อฆราวาสเหล่านั้นต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต ทำให้พวกเขาไม่สามารถที่จะนำเอาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาใช้แก้ไขจัดการกับชีวิตของตนเองได้

ด้วยเหตุนี้ การที่พระสงฆ์บางรูปเลือกที่จะใช้โหราศาสตร์ มาช่วยแก้ไขจัดการกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ฆราวาสเหล่านั้นประสบ จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะชักนำฆราวาสให้เข้าสู่ธรรมในพระพุทธศาสนาได้ อย่างไรก็ตาม การเลือกใช้โหราศาสตร์นั้นในท้ายที่สุดต้องสามารถเป็นทางนำฆราวาสเข้าสู่ธรรม คือ นอกจากจะบอกเล่าทำนายนายเรื่องราวในอดีตโดยเชื่อมโยงกับเรื่องกรรม

---

^{๑๑}อำนาจ บัวศิริ, "พระที่ทำลายศาสนา : จะทำอย่างไร ใครจะจัดการ," เอกสารในกา
เสวนาทงวิชาการเรื่องพระที่ทำลายศาสนา : จะทำอย่างไรใครจะจัดการ? เสนอที่จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๕๓. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

หรือเรื่องอื่นๆ แล้ว ต้องมีการสนทนารวมควบคู่ไปด้วย และต้องส่งเสริมให้คนเหล่านั้นมุ่งประพฤติตนในการสร้างความสำเร็จได้

ดังนั้นบทบาทในด้านการอนุเคราะห์ฆราวาสโดยเฉพาะมิติทางด้านจิตใจ เป็นที่พึงพอใจ จึงเป็นบทบาทที่เกื้อหนุนให้พระสงฆ์บางรูปเลือกที่จะใช้โหราศาสตร์เป็นเครื่องมือในการสื่อสารพุทธธรรม หรือเป็นการประยุกต์พุทธธรรมให้เข้ากับชีวิต และสภาพสังคมยุคนี้ของคนเหล่านั้นได้ และอีกประการหนึ่ง คือเรื่องของโหราศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ถือได้ว่าอยู่ในความสนใจใคร่รู้ของมนุษย์ในทุกยุคทุกสมัย เพราะนอกจากจะเป็นศาสตร์ที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวในอดีตได้แล้ว ศาสตร์สาขานี้ยังสามารถบอกกล่าว หรือพยากรณ์เรื่องราวในอนาคตได้ด้วย ซึ่งไม่ว่าการพยากรณ์นั้นจะจริงหรือไม่จริงเพียงใด ก็เป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่อยากรู้เรื่องราว จุดนี้เองที่ทำให้คนส่วนใหญ่นิยมดูดวงชะตา โหราศาสตร์กับพระสงฆ์หรือหมอดู

อีกประการหนึ่ง คือ พระสงฆ์จำเป็นต้องอาศัยฆราวาสและสังคมในการดำรงชีวิต ดังนั้นหากเรื่องใดที่สามารถช่วยแก้ไขและเป็นที่ยอมรับได้ พระสงฆ์ก็มักจะทำ บทบาทที่สำคัญอีกด้านหนึ่งของพระสงฆ์ คือ บทบาทด้านการเผยแผ่พุทธธรรม ซึ่งถือเป็นบทบาทหลักของพระสงฆ์ และจากบทบาทนี้เองที่ทำให้พระสงฆ์บางรูปในปัจจุบันเลือกใช้โหราศาสตร์เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง ประกอบการเผยแผ่พุทธธรรม เพื่อให้เข้ากับสภาพสังคมในปัจจุบัน

๓.๒ พระสงฆ์และนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงด้านโหราศาสตร์

ด้วยเหตุที่โหราศาสตร์มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อสังคมไทยในทุกยุคทุกสมัย ซึ่งในแต่ละยุคสมัยนั้น ก็ย่อมมีพระสงฆ์และนักปราชญ์หลายคนที่ยึดหลักธรรมและมีความรู้ความสามารถในเรื่องของโหราศาสตร์ดังที่จะได้กล่าวถึงต่อไปนี้

๓.๒.๑ พระยาสิทธิ

พระยาสิทธิเป็นกษัตริย์พระองค์ที่ ๖ ของอาณาจักรสุโขทัย เป็นพระราชโอรสของพระยาเลอไทย ในศิลาจารึกวัดป่ามะม่วงด้านที่ ๒ มีคำกล่าวสรรเสริญถึงพระปัญญาของพระยาสิทธิไว้ โดยหนึ่งในความสามารถของพระองค์ คือ เรื่องโหราศาสตร์ ในศิลาจารึกได้บันทึกไว้ ความว่า

- “๑.บรุษยณ พระวินัย พระอภิธรรม โดย โลกจารุยุยกฤตยา ทิ-
 ๒.เนปฺร โดย พุราหุมน ตปสฺวิ สฺเดจ บวิตร ญาบต เพท สหา-
 ๓.สตุราคม ธรรมมนุยาย โฝง ทฺเนปฺร ไชยติศาสตร ด คิ ตารา ทฺ (เนปฺร)
 ๔.ติ พรม มาส ศุรุยุคราส จนฺทรุคราส เสเดจ อาจ ดย (ง) นุเสส
 ๕.พระปฺรชญา ด โอลาริก ริ ผาลุคุณานุต ติ คฺวร โมก อ...โกรย นุ ศ

๖.กราช ด อธิก เสุดจ ผุทิก วิง ศุรล คุวร บี ไปกาสเ อา (จ) ดุ (ย) ง พระษ

๗.อุณนากิมาส ทินพาร นกษตฺร นุ สํเกษปฺ คุระ โดย นุ กรุมมคฺติ (ทฺธิ)

๘.สํเดจ บวิตรฺ อาจฺ ดกฺ อาจฺ ลบฺ อาจฺ เลก นํ...คิ.

๙.โดย นุ ศิทธิศกฺติ พุระกรุมมฺ สบ มาตุรา ปฺรากตฺ ศฺรียสกีรุตฺติ พุยต^{๑๑}

จารึกข้างต้นแปลความได้ดังนี้ คือ ทรงเรียนพระวินัย พระอภิธรรมโดยโลกาจารย์ มีพรหมณะ แลดาบส เป็นต้น สมเด็จพระพิตรทรงพระราชบัญญัติคัมภีร์เพท ศาสตราคม ธรรมนิยาม มีโชติศาสตร์ (ตำราโหร) เป็นต้น (ตำรา) พรรษามาส สุริยคราธ จันทรคราธ ทรงสรรพพิจารณา พระองค์ทรงพระปรีชาโอฬาริกฝ่ายผาลคุณานุต (คือ วันสิ้นเดือนสี่) ...แลศักราชที่เกินทรงได้แก้ไขสิ้นเบาถูกต้อง พระองค์ทรงพิจารณาอุณ อธิกมาส ทินวาร นักษัตร ให้ทราบเป็นสังเขป โดยกรรมสิทธิ สมเด็จพระพิตร อาจถอน อาจลบ อาจเติม... โดยสิทธิ์ศักดิ์พระกรรมทุกมาตราปรากฏศรีเกียรติยศแท้^{๑๒}

จากคำสรรเสริญข้างต้นนั้นน่าจะเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงว่าพระยาสิทธิไทรทรงเชี่ยวชาญในพระไตรปิฎก และในทางโหราศาสตร์เป็นอย่างดี โดยได้ทรงวางพระราชบัญญัติคัมภีร์เพท ศาสตราคม และตำราโหราศาสตร์ไว้เป็นต้นเค้าของโหราศาสตร์ไทยสืบต่อมาจนกระทั่งในยุคปัจจุบัน ซึ่งเราจะเห็นได้ว่าวิชาโหราศาสตร์ในสมัยสุโขทัยนั้นมีความรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก แม้ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ก็ปรากฏว่ามีการใช้ฤกษ์ยามมาแต่แรกสถาปนา ผู้ที่เรียนวิชาโหราศาสตร์สมัยแรก นอกจากพวกพรหมณะซึ่งมีหน้าที่โดยตรงแล้ว ก็มีเจ้านายและพระภิกษุสงฆ์ร่วมอยู่ด้วย เพราะมีพระภิกษุที่มีชื่อเสียงในทางโหราศาสตร์ ปรากฏในพระราชพงศาวดารอยู่หลายครั้ง โดยเฉพาะในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง และสมเด็จพระนารายณ์ มีการกล่าวถึงการพยากรณ์และโหรหลวงอยู่หลายเรื่อง ดังจะกล่าวในลำดับต่อไป

๓.๒.๒ พระยาโหราธิบดี

^{๑๑}ยอช เซเดส์, ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรุงธน, ๒๕๒๖), หน้า ๑๐๓.

^{๑๒}ส.พลายน้อย, ปกิณกะประเพณีไทย (กรุงเทพมหานคร: สามัคคีสาร, ๒๕๔๒), หน้า ๒๐.

ในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง มีเพชรน้ำเอกในวงการโหราศาสตร์เกิดขึ้น ซึ่งก็คือ พระยาโหราธิบดี โดยความแม่นยำในการพยากรณ์ของท่านนั้น ปรากฏหลักฐานในพระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา ความว่า

”ศักราช ๑๐๐๕ ปีมะแม เบญจศก โดยพระโหราถววยฎีกาว่า ในสามวันจะเกิดเพลิงในพระราชวัง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสได้ทรงฟังก็ตกพระทัยด้วยพระโหราคนนี้แม่นยำนัก ครั้งหนึ่งเสด็จอยู่ในพระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์มหาปราสาท มุสิกตกลงมา ทรงพระกรุณาเอาขันทองครอบไว้ ให้นำตัวพระโหรามาตาย พระโหราคำนวณแล้วทูลว่าสัตว์สี่เท้า ทรงพระกรุณาตรัสว่าก็ตัว พระโหราก็คำนวณแล้วทูลว่าสี่ตัว ทรงพระกรุณาตรัสว่า สี่ตัวสี่เท้า นั้นถูกอยู่แต่ที่สี่ตัวนั้นผิดแล้ว ครั้นเปิดขันทองขึ้นเห็นลูกมุสิกคลานอยู่สามตัวกับแม่หนึ่งตัวเป็นสี่ตัว ก็ทรงสรรเสริญพระโหราธิบดีว่าดูแม่นยำกว่าตาเห็นอีก ให้พระราชทานเงินตราชั่ง เสื้อผ้าสองสำหรับ แต่นั้นมาก็เชื่อถือพระโหราธิบดีนัก ครั้นทราบว่าจะเกิดเพลิงไหม้จึงมิไว้พระทัย ให้ขนของเทพระราชวังออกไปอยู่วัดไชยวัฒนาราม ทั้งเรือบัลลังก์ เรือศรี เรือคลัง คับคั่งแออัดกันอยู่ และในพระราชวังนั้นเกณฑ์ไพร่สามพัน สรรพด้วยพร้าขอ ตะกร้อน้ำรักษาห้ามมิให้หุงข้าวในพระราชวัง แล้วเรือตำรวจคอยบอกเหตุทุกท่มโมง

ครั้นคำรบสามวันเพลลาขายแล้วสิ้นนาฬิกา เรือตำรวจลงไปกราบทูลพระกรุณาว่าสงบอยู่ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสว่าครั้งนี้เห็นพระโหราจะผิดอยู่ สิ่งเรือเกิดจะเข้าพระราชวัง พระโหราจึงทูลว่าขอให้ย้ายมือก่อนจึงจะสิ้นพระเคราะห์ ครั้นเพลลาขายแล้วให้นาฬิกาเมฆตั้งพยับคลุ้มขึ้นข้างประจิมทิศ ฝนตกพรำๆ ลงมา ทรงพระกรุณาตรัสกับพระโหราว่าคงสิ้นเหตุแล้วกระมัง พอสิ้นคำลงสนี่เบรียงลงมาตรงเหมพระมหาปราสาท เป็นเพลิงติดพลุ่งขึ้นไหม้ลามลงมา คนทั้งหลายซึ่งอยู่ในพระราชวังมีรู้จะทำประการใด และตีบุกอันคาดหลังคานั้นไหลราดลงมาดังท่าฝน เพลิงก็ไหม้ติดต่อไปทั้งคลังเรือนหน้าเรือนหลังร้อยสิบเรือนจึงดับได้ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวตรัสให้พระโหราดูว่าเพลิงไหม้ครั้งนี้จะดีร้ายประการใด พระโหรากลับทูลว่าดี จะมีพระราชลาภและกอบปรัดด้วยอิสริยยศ ประเทศทั้งปวงบรรดาอริราชไพรีจะเกรงพระเดชเดชาานุภาพเป็นอันมาก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีปราโมทย์ยิ่งนัก ครั้นนั้นไหม้แต่พระที่นั่งมังคลาภิเษกที่ชื่อปราสาททอง พระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์มหาปราสาท และพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาทจะได้ไหม้ด้วยหาไม่ได้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เสด็จเดือนเรือนข้างในเสร็จแต่พระมหาปราสาทปีหนึ่งจึงสำเร็จ ให้นำมชื่อพระวิหาร
สมเด็จเจ้า^{๑๓}

อย่างไรก็ตาม ได้เกิดเหตุฟ้าผ่าแล้วเกิดเพลิงไหม้ในลักษณะเดียวกันนี้ขึ้นอีกครั้งในรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑ และหลังจากที่เพลิงสงบลงแล้วนั้นได้มีการ
พยากรณ์ว่าเหตุเพลิงไหม้ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งบอกเหตุในลักษณะดีหรือร้าย ซึ่งผลการทำนาย
ออกมาในทางที่ดีเช่นเดียวกันกับในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ดังที่ในพระราชพงศาวดาร
ฉบับพระราชหัตถเลขาอธิบายไว้ ความว่า

“ลุศักราช ๑๑๕๑ ปีระกา เอกศก ถึง วันอาทิตย์ เดือน ๗ ขึ้นค่ำ ๑ เพลาบายสาม
โมงหกบาท ฝนตกอสนีบาตลงตรงหน้าบันมุขเด็จพระที่นั่งอมรินทราภิเศกมหาปราสาท
ติดเป็นเพลิงโพล่งขึ้นไหม้เครื่องบนพระมหาปราสาท กับทั้งหลังคามุขทั้งสี่ทำลายลงสิ้น
แล้วเพลิงลามไปติดไหม้พระปวิศร์ซ้ายด้วยอีกหลังหนึ่ง และขณะเมื่อเพลิงฟ้าแรกติดพระ
มหาปราสาทนั้น สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวกรมพระราชวังบวรฯ และพระราชวงศานุวงศ์
ทั้งปวง กับข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย และพระราชาคณะฐานานุกรมทุกๆ พระอารามหลวง ก็
เข้ามาในพระราชวังช่วยดับเพลิงพร้อมกันสิ้น สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ดำรัสให้
ข้าราชการช่วยกันยกพระที่นั่งราชบัลลังก์ประดับมุข ซึ่งกันแควตจัดตรอยู่บนพระมหา
ปราสาทนั้นลงมาพื้นเพลิงหาทันไม่ พวกเจ้าจอมข้างในต่างตื่นตกใจเพลิง หนีออกจาก
พระราชวังไปอาศัยอยู่ ณ บ้านเจ้าพระยารัตนาพิพิธบ้าง บ้านพระยายมราชบ้าง ไปอยู่ ณ
บ้านพระยารรมาบ้าง บ้านเจ้าพระยาพลเทพบ้าง ที่ยังอยู่ในพระราชวังก็มีบ้าง ฝ่าย
พระสงฆ์และคฤหัสถ์ข้าราชการทั้งปวงที่เข้าสาดน้ำดับเพลิงบ้าง ที่เข้าช่วยขนถุงพระราช
ทรัพย์ในพระคลังใน ลงทั้งในสระในพระอุทยานภายในพระราชวังบ้าง สมเด็จพระพุทธเจ้า
หลวงทรงพระแสงง้าวเร่งให้ข้าราชการดับเพลิง ครั้นเพลิงดับสงบแล้ว จึงดำรัสให้พวกชาว
ที่ชาววังและจำเอนแยกย้ายกันไปตามพวกเจ้าจอมข้างใน ซึ่งหนีเพลิงไปอาศัยอยู่ ณ
บ้านเสนาบดีทั้งนั้น รับกลับเข้ามาพระราชวัง แล้วตรัสถามมุขมนตรีทั้งปวงว่า ซึ่งไฟฟ้า
ไหม้พระมหาปราสาทครั้งนี้จะมีเหตุร้ายประการใด พระยาราชวังเมืองจึงกราบทูลพระ
กรุณาว่า แต่ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปราสาททอง อสนีบาตลงพระที่นั่งมั่งคลา
ภิเศกมหาปราสาท ไฟฟ้าไหม้เหมือนครั้งนี้มีได้มีเหตุร้าย หากเป็นศุภนิมิตมหามงคลอันดี

^{๑๓}กรมศิลปากร, พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐

ได้พระราชลามาต่างประเทศเป็นอันมาก จึงทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเงินตราซึ่งหนึ่ง
แก่พระยาราชวังเมือง เป็นรางวัลซึ่งกราบทูลทำนายเป็นศุภนิมิตนั้น ต้องตรงกับคำพระ
โหรากราบทูลทำนายเมื่อครั้งฝังจับต้นจันทน์ที่เกยฝ่ายปัจฉิมทิศ ถวายพยากรณ์ว่าจะได้
พระราชลามาและนางต่างประเทศ”^{๑๔}

“ไม่นานนักก็มีสาสน์จากเจ้าเมืองทวายขอเป็นเมืองขึ้นขอขบขันทสี่มา
กรุงเทพมหานครศรีอยุธยา พร้อมในกาลนี้ได้ถวายนางทวาย คือ นางเอก ๑ นางโท ๒
และสาวใช้ห้าไท ๕๗ รวม ๖๐ คน หลังจากนั้นได้ไต่ถามไล่เลียงพระมหาแทนได้ความชัด
ว่า เป็นพระธิดาของพระเจ้าขุนรามณรงค์สมเด็จพระเจ้าเชษฐา เป็นพระเจ้าหลานเธอแน่แล้ว
จึงให้ถวายไตรจีวรเครื่องสมณบริวาร และพระราชทานเสื้อผ้าเงินตราเป็นรางวัลแก่ทูตานุ
ทูต กับทั้งสิ่งของไปให้แก่พระยาทวายโดยสมควร”^{๑๕}

๓.๒.๓ พระพิมลธรรม

พระภิกษุที่มีชื่อเสียงในการทำนายทายทักอีกรูปหนึ่ง คือ “พระพิมลธรรม” วัดระฆัง ใน
สมัยสมเด็จพระนารายณ์ พระพิมลธรรมแห่งวัดระฆังนี้เป็นคนละรูปกับพระพิมลธรรมสมัยสมเด็จพระ
พระศรีเสาวภาค เพราะพระพิมลธรรมรูปนั้นท่านเป็นเจ้า (พระศรีศิลป์ หรือศรีสิน) บวชเรียนจนมี
ความรู้พระไตรปิฎกแตกฉาน ชำนาญทั้งไตรเพททางคศาสตร์ ราชศาสตร์ ก็เข้าใจว่าจะเชี่ยวชาญ
ทางโหราศาสตร์อยู่ไม่น้อยเหมือนกัน ท่านก็คงตรวจดวงของท่านเห็นว่าจะจะเป็นพระเจ้าแผ่นดินได้
ท่านก็เลยสึกออกมาปฏิบัติจับพระศรีเสาวภาคสำเร็จโทษด้วยท่อนจันทน์แล้วเสด็จขึ้นเสวยราชย์
ทรงพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ส่วนพระพิมลธรรมวัดระฆังรูปต่อมาในสมัยสมเด็จพระ
นารายณ์นั้น ท่านเก่งในทางจับยาม ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์ทรงเชื่อถือมาก^{๑๖} ในพระราช
พงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา ได้กล่าวถึงความแม่นยำในการทำนายของพระพิมลธรรมไว้
ความว่า

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๒.

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗๘.

^{๑๖} ส.พลายน้อย, ปกิณกะประเพณีไทย หน้า ๒๓.

“(สมเด็จพระนารายณ์ – ผู้วิจัย) โปรดให้ยกทัพไปตีเมืองอังวะ มีพระยาสีหราชเดโช (ทิป) เป็นกองหน้า พระยาสุรสงครามเป็นทัพหลัง รบกันหลายครั้ง จนวันหนึ่งนายทัพพม่าคิดกลศึกซุ่มพลทหารไว้ในค่ายใหญ่เป็นหลายกอง แล้วแต่งทัพล่อออกมารบกับทัพไทย ทำเสียทีแตกหนีเข้าค่าย เปิดประตูหลังค่ายหนีไป พระยาสีหราชเดโชมีทันแจ้งในกลอุบายข้าศึกขี่ม้าขาวควบนำพลทหารประมาณ ๕๐๐ เข้าไปในค่าย พลทหารพม่าซึ่งลงซุ่มอยู่เฝ้าในสนามเปลาะภายในค่าย ก็ขึ้นจากสนามเปลาะพร้อมกันไล่ล้อมพลทหารไทยไว้ แต่พลพม่ามากกว่าหลายเท่าก็เข้าล้อมจับไทยได้เป็นอันมาก และพระยาสีหราชเดโชก็สู้รบจนสิ้นกำลังก็พลัดตกลงจากหลังม้าพลาดท่าเสียที่ถูกพม่าล้อมตัวจับไว้ได้ ฝ่ายกองทัพไทยซึ่งยกทัพติดตามมาข้างหลังก็แจ้งให้ท่านแม่ทัพทราบ แม่ทัพจึงสั่งให้พระสุนทรภักดีนายกองเกี่ยกกายให้ยกหนุ่นมาช่วยแก้เอาพระยาสีหราชเดโชคืนมาให้จงได้ แล้วแต่งหนังสือบอกให้ม้าเร็ว ๓๐ ม้า ถู้อรับลงมายังกรุงเทพมหานคร กราบบังคมทูลพระกรุณาให้สมเด็จพระนารายณ์ทรงทราบฯ เสียพระยาสีหราชเดโช ข้าศึกจับไปได้พระองค์ทรงตกพระทัย จึงดำรัสสั่งตำรวจให้ออกไปนิมนต์พระพิมลธรรมราชาคณะวัดระฆังเข้ามาจะให้จับยามดู ด้วยพระพิมลธรรมราชาคณะองค์นี้ดูยามแม่นนัก ซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเชื่อถือมาแต่ก่อน ครั้งพระผู้เป็นเจ้าเข้ามาถึงพระราชานิเวศน์นั่งลงเหนืออาสน์ จึงตรัสบอก ว่า บัดนี้พม่าข้าศึกจับพระยาสีหราชเดโชทหารเอกของเราไปได้จะเป็นตายประการใด ขอนิมนต์พระผู้เป็นเจ้าพิจารณาดูให้รู้เป็นแน่ พระพิมลธรรม จึงพิจารณาตามยามตรีเนตรก็รู้แจ้งในยามนั้น แล้วถวายพระพรพยากรณ์ว่า ซึ่งพระยาสีหราชเดโช ข้าศึกจับไปได้นั้นก็จริง แต่ทว่าบัดนี้แก้ตัวออกได้พ้นจากอำนาจข้าศึกแล้ว กลับได้ชัยชำนะและได้ลาภเป็นอันมากอีก พระราชสมภารเจ้าอย่าทรงพระวิตกเสียพระทัยเลย ในยามนี้อันตรายมิได้เป็นแท้และภายในวันเดียวกันนั้น ขณะที่สมเด็จพระนารายณ์กำลังตรัสอยู่กับพระพิมลธรรมนั่นเอง พอนายเวรมหาดไทยนำผู้ถือหนังสือบอกฉบับหลังเข้าเฝ้า กราบบังคมทูลพระกรุณาอ่านหนังสือบอกถวายได้ทรงทราบก็ดีพระทัยนัก ตรัสสรรเสริญพระพิมลธรรมว่า “ดูแม่นหาผู้เสมอมิได้” แล้วทรงถวายไตรจีวรผ้าแดงเทศไตรหนึ่งเป็นบำเหน็จ นิมนต์ให้กลับไปอาราม^{๑๗}

นอกจากนั้นกิตติศัพท์ความแม่นยำของโหราไทยยังเป็นที่ประจักษ์แก่คณะทูตจากฝรั่งเศสที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ส่งมาเจริญสัมพันธไมตรีกับอยุธยาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ดังที่

^{๑๗} กรมศิลปากร, พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒ หน้า ๓๙-๔๐.

บาทหลวงเดอ ชัวซีย์ผู้ช่วยทูตได้บันทึกไว้ในจดหมายเหตุรายวัน วันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๒๒๘ ความว่า

“แรกเริ่มจากคราวหนึ่งที่โหราจารย์ของไทยได้ถวายคำพยากรณ์ว่า จะมีคณะทูตจากต่างแดนจะเข้ามาขอเจริญสัมพันธไมตรี ภายใน ๗ วัน ซึ่งก็เป็นจริงตามคำทำนายนั้น เพราะเรา (บาทหลวงเดอ ชัวซีย์ - ผู้วิจัย) ก็ได้เดินทางมาถึงกรุงสยามในวันรุ่งขึ้นนั่นเอง ครั้นสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามทรงมีรับสั่งถามต่อไปว่าทูตคณะนี้จะมาดีหรือร้ายประการใด โหราจารย์ก็ถวายคำพยากรณ์ว่ามาดี แต่อีกต่อไปไม่กี่วันจะได้รับข่าวร้าย และทางสยามก็ได้รับข่าวว่าชาวกำพูชาที่ก่อความกระด้างกระเดื่องนั้นได้โจมตีกองทัพสยามแตกพ่ายมา”^{๑๘}

ในเวลาต่อมาคณะทูตของฝรั่งเศสได้ส่งคนในคณะเข้ามาเพื่อหาโอกาสสนทนากับโหรไทย ซึ่งพอรู้จักกันแล้วก็ทำให้คณะบาทหลวงที่มาในนั้นซึ่งในความสามารถของโหรไทย ที่สามารถคำนวณตำแหน่งของดวงดาวบนท้องฟ้าได้เช่นเดียวกับนักดาราศาสตร์ชั้นนำของยุโรป นอกจากนี้ยังได้เขียนบันทึกความประทับใจในผลของการพยากรณ์ของโหรไทยในเรื่องคนหาย^{๑๙} บาทหลวงเดอ ชัวซีย์ได้บันทึกไว้เมื่อวันที่ ๑๙-๒๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๒๒๘ ดังมีใจความในตอนท้ายว่า

“เราส่งเรือพายออกติดตามม.วาเซต์กับพวกขุนนางสยามเท่าไรก็ไม่พบ จะเป็นไปได้หรือว่าคนที่น่าสงสารเหล่านั้นไปพบจุดจบเสียแล้ว และในวันที่ ๒๐ ในที่สุด ม.ก็องสแตงซ์ก็เวียนมาที่เรืออีก ว่ากันว่าข้อราชการทุกระบวนการก็สำเร็จเสร็จสิ้นกันไปแล้ว เขามารอขอโทษให้ ม.เวเรตีได้กลับมาที่นี้ ท่านมุขนายกมิซซังกับม.ก็องสแตงซ์กลับไปขึ้นบกด้วยเรือสลุปของเรา พอเรือสลุปกลับมาเราก็จะกางใบออกเรือไปทันทีไม่รอ ม.วาเซต์อีกแล้ว ท่านมุขนายกมิซซังรับรองว่าเขาไม่จมน้ำตายแน่ และเรือที่หนึ่งไปคงถูกกระแสน้ำพัดเข้าหาฝั่ง ม.ก็องสแตงซ์ก็บอกว่าโหรหลวงพยากรณ์รับรองว่าเราจะออกเรือไปไม่ได้เลยถ้าไม่มีม.วาเซต์ ถึงอย่างไรเราก็จะออกเดินทางในวันพรุ่งนี้อยู่แล้วเขาควรรีบกลับมา จนใน

^{๑๘}บาทหลวง เดอ ชัวซีย์, จดหมายเหตุรายวันการเดินทางไปสู่ประเทศสยาม ในปีค.ศ. ๑๖๘๕ และ ๑๖๘๖, แปลโดย สันต์ ท.โกมลบุตร, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร: ศรีปัญญา, ๒๕๕๐), หน้า ๒๓๗-๒๓๘.

^{๑๙}ภารต ถิ่นคำ, วิวัฒนาการองค์ความรู้แห่งโหรสยาม ๑ [ออนไลน์], ๑๖ มีนาคม ๒๕๕๔. แหล่งที่มา www.astroclassical.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=329506

ในสมัยของสมเด็จพระเพทราชา มีพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงอีกรูปหนึ่ง คือ เจ้าอธิการวัดพระยาแมน ในพระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา กล่าวถึงความแม่นยำที่เจ้าอธิการวัดพระยาแมนได้พยากรณ์ว่าสมเด็จพระเพทราชาจะได้ครองราชย์สมบัติ ความว่า

“ครั้งนั้นสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน (สมเด็จพระเพทราชา – ผู้วิจัย) ทรงพระราชดำริถึงคุณพระอาจารย์อธิการวัดพระยาแมน พระอาจารย์ได้ถวายพยากรณ์ไว้ว่าจะได้เสวยราชสมบัติ แต่ตอนนั้นยังทรงผนวชเป็นภิกษุภาวะอยู่ ณ วัดพระยาแมนนั้น และพระผู้เป็นเจ้าทำนายแม่นัก แล้วได้ให้โอวาทานุศาสน์ในสมณกิจทั้งปวงมีพระคุณมากควรจะทำสนองพระคุณให้ถึงขนาด ครั้นทรงพระราชดำริแล้วเพลเข้าก็เสด็จด้วยเรือพระที่นั่งไปยังวัดพระยาแมน ครั้นถึงประทับเรือพระที่นั่ง ณ สะพาน แล้วเสด็จขึ้นยังพระอาราม ถวายนมัสการพระอาจารย์ด้วยสักกัจจเครพแล้ว ก็ดำรัสซึ่งการสร้างพระอารามให้ถาวรขึ้นกว่าเก่าและพระผู้เป็นเจ้าให้อนุญาตแล้วก็เสด็จกลับยังพระราชวัง มีพระราชดำรัสสั่งอัครมหาเสนาบดี ให้กะเกณฑ์กันไปสร้างวัดพระยาแมน และการสร้างพระอารามนั้นสองปีเศษจึงสำเร็จในปีมะแม ตรีศก แล้วทรงพระกรุณาให้มีการฉลอง และมีการมหรสพสมโภชต่างๆ และมีโจนร่วมด้วยคำรบสามวันแล้วทรงถวายไทยทานแก่พระสงฆ์เป็นอันมาก และไว้ข้าพระสำหรับอุปฐากพระอารามนั้นก็มาก และถวายพระกัลปนาขึ้นพระอารามตามธรรมเนียม แล้วทรงพระกรุณาตั้งพระอาจารย์อธิการวัดพระยาแมนชื่อพระศรีสังข์ญาณมุนี ราชาคณะคามวาสี ถวายเครื่องสมณบริวารพร้อมตามศักดิ์พระราชาคณะทุกประการ^{๒๑}

จากเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้น จึงถือเป็นแบบแผนว่าผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นพระศรีสังข์ญาณมุนี จะต้องมีความรู้ในวิชาโหราศาสตร์ด้วย นับเป็นสมณศักดิ์ที่หาผู้มีความรู้มาครองตำแหน่งนี้ยาก ในสมัยรัตนโกสินทร์ก็เพิ่งจะมาตั้งพระศรีสังข์ญาณมุนี (สนธิ) วัดสุทัศน์เทพวรารามเป็นรูปแรกเมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๔๘๑ เรียกว่านับแต่สร้างกรุงรัตนโกสินทร์มาได้ ๑๕๖ ปี จึงได้รื้อฟื้นตำแหน่งนี้ขึ้นมาอีก^{๒๒}

๓.๒.๕ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

ในปี พ.ศ.๒๒๓๓ รัชกาลสมเด็จพระเพทราชา พระองค์ได้ทรงนิมนต์สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ให้เฉลยปัญหาปริศนาธรรม ๘ ประการ ซึ่งหนึ่งในปริศนาธรรมที่เวลานี้ในข้อสุดท้าย ข้อที่ ๘ คือ

^{๒๑}กรมศิลปากร, พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒ หน้า ๗๘.

^{๒๒}ส.พลายน้อย, ปกิณกะประเพณีไทย หน้า ๒๕.

เรื่องถ้าจะเรียนโหราให้ฆ่าอาจารย์ทั้ง ๔ เสีย^{๒๓} สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ได้ถวายวิสัยในข้อที่ ๘ นี้ไว้ ความว่า

“จะเรียนโหราให้ฆ่าอาจารย์ทั้ง ๔ เสีย นั้น อธิบายว่าฆ่าอาจารย์ทั้ง ๔ เสีย จึงจะรู้ คัมภีร์โหรา ถ้ามีฆ่าอาจารย์ทั้ง ๔ เสีย มีรู้จักคัมภีร์โหรา อันว่าคัมภีร์โหรานั้น คือ ไตรวิชา ๓ ประการ คือ ทิพพจักขุญาณ ๑ บุพเพนิวาสญาณ ๑ และอาสาชฌญาณ ๑ อันว่าคัมภีร์โหรานั้นย่อมให้รู้จักผลบาปเคราะห์แลสมเคราะห์ ว่าครั้นบาปเคราะห์มาถึงในกาลเมื่อใด ก็บังเกิดทุกข์ในกาลเมื่อนั้น ครั้นสมเคราะห์มาถึงในกาลเมื่อใด ก็บังเกิดสุขในกาลเมื่อนั้น และมีอุปมาดุจใด อันว่าทิพพจักขุญาณก็ย่อมเห็นวิบาก แห่งกุศลกรรมแลอกุศลกรรม ดังนี้ อันว่าสัตว์ทั้งหลายหมื่นนี้กระทำกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ครั้นจตุถีก็ไปบังเกิดในอบายทั้ง ๔ คือ เปรต แลนรก แลตริศาจาน แลอสुरกายนั้น ก็มีอุปมาดุจคัมภีร์โหราอันจะรู้จักบาปเคราะห์ แลสมเคราะห์นั้นแล

ประการหนึ่งอันว่าคัมภีร์โหรานั้น บอกให้รู้จักสุขแลทุกข์ในอดีตกาล อนาคตกาล ดังนี้ ว่าจำเดิมแต่แรกท่านเกิดนั้น ท่านได้เสวยสุขแลทุกข์ดังนี้แล้ว เมื่อท่านใหญ่มาอายุถึงเท่านั้น ๆ ท่านได้เสวยสุขทุกข์ดังนี้ ๆ แล แต่จะไปข้างหน้าเมื่อท่านถึงเท่านั้น ๆ ท่านจะได้เสวยสุขทุกข์ดังนี้ ๆ และมีอุปมาดุจใด อันว่าบุพเพนิวาสญาณก็รู้จักสัตว์ อันเสวยสุขทุกข์ในอดีตชาติ แลอนาคตชาติดังนี้ อันว่าสัตว์ทั้งหลายหมื่นนี้ เมื่อชาติก่อนโพนได้เสวยสุขทุกข์ ดังนี้ ๆ แล้ว แลสัตว์ทั้งหลายหมื่นนี้จะบังเกิดสืบไปในอนาคตชาติก็จะได้เสวยสุขทุกข์ดังนี้ ๆ ก็มีอุปมาดุจคัมภีร์โหรา อันให้รู้จักสุขทุกข์ในอดีต อนาคตกาลนั้นแล

ประการหนึ่งอันว่าคัมภีร์โหราอันตัดอายุนั้นก็ให้รู้จักว่าบุคคลหมื่นนี้ มีอายุสิ้นแล้ว มิได้สืบไปภายหน้ากว่านั้น อันว่าบุคคลผู้ที่มีอายุยังมีสิ้นแล้วยังจะสืบไปภายหน้า และมีอุปมาดุจใด อันว่าอาสาชฌญาณ ก็รู้ว่าสัตว์ทั้งหลายหมื่นนี้มีอาสวะทั้ง ๔ ประการ คือ กามาสวะ แลภวาสวะ แลทิฐฐาสวะ แลอวิชชาสวะสิ้นแล้ว แลจะนิพพานบมิเกิดสืบไป ภายหน้ากว่านั้น อันว่าสัตว์ทั้งหลายหมื่นนี้ มีอาสวะทั้ง ๔ ประการยังไปมิสิ้น ยังจะเกิดในสงสารสืบไปก็มีอุปมาดุจคัมภีร์โหรา อันตัดอายุแล้วรู้ว่าอายุยังไปมิได้จะนี้นั้นแล เหตุ ดังนั้นจึงว่า คัมภีร์โหรานั้น คือ ไตรวิชาทั้ง ๓ ประการนั้นแล อันว่าอาจารย์ทั้ง ๔ นั้น คือ โลก โทโส โมโห มานะนั้น อันว่ากุศลทั้งสี่นี้บังเกิดในทวารทั้งหลาย มีจักขุทวารเป็นอาทิ

^{๒๓}กรมศิลปากร, ประชุมพระราชาปจจา เล่ม ๑ (กรุงเทพมหานคร: นครปฐมการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๓๔.

แห่งสัตว์ทั้งหลายนั้น แล้วก็ครอบงำข่มเหงสังฆสจฺจนสัตว์ทั้งหลาย ให้กระทำกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต อันเป็นวิสัยแห่งโลโกอันยินดีในกามคุณทั้ง ๕ ประการนั้น อันว่าโทโส บังเกิดในทวารทั้งหกแห่ง สัตว์ทั้งหลายแล้วก็ครอบงำข่มเหงสังฆสจฺจน สัตว์ทั้งหลายนั้นให้กระทำกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต อันเป็นวิสัยแห่งโทโส อันยินดีในอาฆาฏวัตถุเกฏา ประการนั้น

อันว่าโมโหอันบังเกิดในทวารทั้งหกแห่งสัตว์ทั้งหลายแล้วก็ครอบงำข่มเหงสังฆสจฺจน สัตว์ทั้งหลายนั้น ให้กระทำกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต อันเป็นวิสัยแห่งโมโหอันมีรู้จัก อริยสัจทั้งสี่ประการนั้น อันว่ามานะบังเกิดในทวารทั้งหกแห่งสัตว์ทั้งหลายแล้วก็ครอบงำข่มเหงสังฆสจฺจนสัตว์ทั้งหลายนั้น ให้กระทำกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต อันเป็นวิสัยแห่งมานะด้วยมทะทั้งหลายมีชาติมโทเป็นอาทิ ดุจกล่าวในขุททกวัตถุ นิกายวิภังคินั้น เหตุตั้งนี้ จึงว่าอกุศลสี่ตัวนี้เป็นอาจารย์แล^{๒๔}

...นักปราชญ์ผู้มีปัญญาพึงรู้ว่า โลโก โทโส โมโห มานะ อันเป็นมูลแห่งอกุศลทั้งปวงนี้ว่าเป็นอาจารย์ทั้งสี่เกิด เหตุว่าครั้งโลโก โทโส โมโห มานะทั้งสี่หาไม่ได้แล้ว อกุศลทั้งปวงก็หาไม่ได้ เหตุตั้งนั้นจึงว่าให้ฆ่าอาจารย์ทั้งสี่เสีย จึงรู้คัมภีร์โหรานั้นแล อธิบายดังนี้อันว่า พระอรหันต์ทั้งปวงอันทรงไตรวิชชาทั้งสามนั้นก็ยอมฆ่าเสียซึ่งโลกจิตอันกอบปรด้วยทิวี่แลโมหจิตอันกอบปรด้วยวิจิจจฉานันให้พินาศ ด้วยโศดาปัตติมรรคญาณแล้ว ก็ยอมฆ่าเสียซึ่งโลกจิตอันปราศจากทิวี่อันเป็นกามราคะอันหยาบ แลโศจิตอันเป็นพยาบาทอันหยาบ นั้นให้พินาศด้วยสภิกทาคามิมรรคญาณแล้ว ก็ยอมฆ่าเสียซึ่งโลกจิตอันเป็นกามารคะอันสุขุมแลโศจิตอันเป็นพยาบาทอันสุขุมนั้น ให้พินาศด้วยอนาคามิมรรคญาณแล้ว ก็ฆ่าเสียซึ่งมานะแลโมหะอันกอบปรด้วยอุทฺถัจจฉานัน ให้พินาศด้วยอรหัตมรรคญาณ จึงตรัสรู้ไตรวิชชาสามประการ คือ ทิพพจักขุญาณ บุพเพนิวาสญาณ และอาสวักขยญาณ เหตุที่ฆ่าเสียซึ่งโลโกโทโสโมโหมานะทั้งสี่ประการนี้ ให้พินาศด้วยสมุจเฉตปหาน ก็ได้ชื่อว่าพระอรหันต์ทั้งหลายได้เวียนโหรา แลฆ่าอาจารย์ทั้งสี่เสียนั้นแล”^{๒๕}

๓.๒.๖ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๖-๖๘.

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๐.

เป็นที่ทราบกันดีว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่๔ นั้นทรงเป็นกษัตริย์ที่รอบรู้วิทยาการต่างๆ หลายสาขา ซึ่งหนึ่งในนั้นที่พระองค์ทรงเชี่ยวชาญก็คือ เรื่องโหราศาสตร์และดาราศาสตร์ ดังที่ได้ประจักษ์ว่าทรงคำนวณหาเวลาการเกิดสุริยุคราสเต็มดวงเมื่อ พ.ศ.๒๔๑๑ ที่ตำบลหัวากอ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้อย่างแม่นยำ

นอกจากนั้นในด้านของโหราศาสตร์ พระองค์ทรงเป็นผู้ผูกดวงชะตาของพระโอรสและพระธิดาทุกพระองค์พร้อมกับพระราชทานพระนาม และคาถาพระนาม อีกทั้งยังได้ทรงนิพนธ์ตำราทางโหราศาสตร์อยู่หลายเรื่อง โดยเฉพาะตำรา “ตรีภพ” หรือ “เศษพระจอมเกล้าฯ” ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายกันมาก นอกจากนี้ยังทรงคลี่คลายปัญหาสำคัญทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับวันข้างขึ้นข้างแรม วันใดเป็นวันพระ วันใดเป็นวันโกน ดังที่ได้ทรงมีพระบรมราชาธิบายในเรื่องอภิกมาศ อภิกวาร และปักขคณนาวิธี ทรงวางหลักเกณฑ์การทำปักขคณาตามพุทธานุญาต ดังที่ได้ทรงพระบรมราชาธิบายไว้ ความว่า

“...ครั้งพุทธกาลนั้น การที่จะเรียนสูตรเป็นตำราสำหรับนับปักขให้ถูกนั้นมีสูตรนั้นไม่ได้นับด้วยเดือน ด้วยปี แลขึ้น แลแรม ให้นับแต่ลำดับปักขเหมือนอย่างว่า ตำรานั้นจะไม่สู้ง่ายนัก เช่นถือกันในเมืองนี้ ชาวบ้านจึงต้องถามพระสงฆ์ไม่ถามกันเอง แลครั้งนั้นพระสงฆ์ก็ยังไม่รู้ จึงตอบว่าไม่รู้ แลวิธีนั้นไม่สู้ยากนัก เขาจึงนิทาน ว่าแต่สักว่าปักขคณนาก็ยังไม่รู้ แลการนั้นก็ยังไม่สู้ยากนัก จนมาถึงเป็นกังวลก็คิดขวางแก่ทางสมถวิปัสสนา พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้เรียน คือ ต้องเล่าต้องปนท่องจำ วิธีอย่างธรรมเนียมใช้ปีเดือนในแผ่นดินสยามนี้ย้ายนักไปใครก็รู้ ไม่ต้องถึงเล่าปนจำ ก็การเรียนวิชาโหราทำประติทินทายสุริยคารจันทรคารยากนักไป ต้องคูณต้องหาร ต้องเป็นกังวลมาก ในศาสนาจึงติเตียนว่าเป็นตริฉานวิชา”^{๒๖}

จากพระบรมราชาธิบายข้างต้นนี้ทำให้เห็นว่า การทำปักขคณานั้นไม่ยาก เพราะพระพุทธรองค์ทรงอนุญาตไว้ แต่ถ้าต้องมีการคำนวณมากจนยุ่งวาย ก็เป็นตริฉานวิชา ดังการทำยอูปราคาซึ่งทำให้ภิกษุไม่มีเวลาศึกษาพระธรรมคำสอน อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงมีความรู้ทางด้านโหราศาสตร์เป็นอย่างดี แต่ก็พระองค์ก็ทรงใช้อย่างมีวิจารณญาณ ทรงวิเคราะห์

^{๒๖} มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย, พระบรมราชาธิบาย อภิกมาศ อภิกวาร และปักขคณนาวิธีของ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๑), หน้า ๑๘.

วิจารณ์กฎเกณฑ์ทางโหราศาสตร์อย่างนักวิชาการ ตามที่ปรากฏในพระราชวิจารณ์ดวงพระชะตา
ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร^{๒๗}

๓.๒.๗ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงตรัสเล่าในพระประวัติของ
พระองค์ว่าทรงเคยศึกษาโหราศาสตร์ มีใจความตอนหนึ่งว่า

“เราเริ่มเรียนโหราศาสตร์ กับขุนเทพยกกรณ์ (ทัต) ตั้งต้นหัดทำปฏิทินก่อน เข้าใจ
ยากจริงๆ เพราะเราเอาโหราศาสตร์ กับพยากรณ์ศาสตร์รวมเข้าเป็นอันเดียวกัน นำให้
เข้าใจว่าเรียนโหราศาสตร์ ก็เพื่อมีวิชา รู้จักทำนายเหตุการณ์ต่างๆ จึงมุ่งไปเสียทางนั้น
และเพราะวิธีสอนบอกพระองค์ด้วย ไม่ได้อธิบายให้เข้าใจ คือ กิจของโหราศาสตร์ว่าเป็นเช่นไร
ปฏิทินคืออะไร ชื่อต่างๆ คือ ศักราช มาสเกณฑ์ อวमान หรคุณ และอื่นๆ หมายถึงอะไร
เหตุไฉนจึงตั้งศักราช แล้วกระจายออกเป็นองค์เหล่านั้น ราศี องศา ลิปดา กำหนดหมาย
อะไร ความเดินของพระอาทิตย์ พระจันทร์ และดาวพระเคราะห์ที่เรียกว่ามัธยมกิติ สมมุติ
กิติต่างกันอย่างไร เป็นอาทิ ในตำราบอกว่าจะทำอะไรก็ทำนายนั้น ให้ตั้งเกณฑ์อย่างนั้น แล้ว
ทำเลขอย่างนั้นๆ เริ่มตั้งแต่ทำวันธงชัย วันอธิบดี วันอุบาทว์ วันโลกาวินาศ ที่ไม่ได้เกี่ยวกับ
โหราศาสตร์เลย แต่เกี่ยวกับการพยากรณ์ศาสตร์ กว่าจะคลำเข้าใจได้แต่ละอย่างซึ่งยาก
เสียจริงๆ ข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่า โหรอธิบายได้ทุกคน โหรไม่รู้จักราศดาวฤกษ์ หรือแม้ดาวพระ
เคราะห์ด้วยเห็นมีแน่ ขุนเทพยกกรณ์ (ทัต) ถึงแก่กรรมในระหว่างเรียน ได้ไปขอเรียนกับครู
เปีย ครั้งยังบวชและเป็นพระครูปลัดสุวัฒนสุตคุณ ที่วัดราชประดิษฐ์ตั้งใจทำปฏิทินให้จบ
ปี ทำร่วมมาได้มากแล้ว ถึงสมมุติพระเคราะห์เห็นว่าจะครั้งแล้ว จับเล่นธรรมะจัดเข้า
เห็นเหลวไหลเลยเถิด เราจึงไม่รู้มาก พยากรณ์ศาสตร์ยิ่งรู้น้อย เป็นแต่เสด็จพระอุปัชญา
ยะ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ – ผู้วิจัย) ทรงแนะนำประทาน

^{๒๗}พ.สุวรรณ, โหราศาสตร์และคาถาพระจอมเกล้าฯ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
สร้อยทอง, ๒๕๓๙), หน้า ๔๙-๕๘. (พระบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร พระราชโอรสใน
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาพิ้ง ประสูติเมื่อวันจันทร์ที่ ๒๙
ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๙๘ และสิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๒ สิริพระชันษาได้ ๕๔ ปี
ทรงเป็นต้นราชสกุล คัคณางค์)

บ้าง ไม่ได้เรียนจริงๆ จังๆ แต่เรายังได้ใช้ความรู้โหราศาสตร์อยู่บ้าง ได้ช่วยชำระปมเก่า ถวายเสด็จพระอุปัชฌายะ”^{๒๘}

จากที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงตรัสเล่าไว้ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ทราบว่าพระองค์ทรงมีความรู้ด้านดาราศาสตร์ (ทรงใช้ว่าโหราศาสตร์) และโหราศาสตร์ (ทรงใช้ว่าพยากรณ์ศาสตร์) แต่ทรงเห็นว่าไม่เข้ากับคำสอนของพระพุทธศาสนา จึงไม่ได้ศึกษาต่อไป แต่ก็ได้ทรงใช้ความรู้นี้บ้างในการทำปฏิทิน และพระองค์ยังทรงใช้ความรู้ในการผูกดวงชะตาผูกดวงพระชันษาพระราชโอรสและพระราชธิดา ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตามธรรมเนียม แต่ก็ไม่ได้ทรงเชื่อถือใน การทำนายทายทัก ดังที่ปรากฏในพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เรื่องผูกดวงพระชันษาพระเจ้าลูกเธอ ซึ่งมีความตอนหนึ่งว่า

“...ดวงนั้นก็เปนครวงชะตา ถึงว่าบิดามารดาฤาผู้ใดๆ จะจดวงคืนให้ถูกถ้วนได้ แล้ว ก็ยังต้องไปขอให้พระให้โหรมาจัดให้ โดยความนับถือว่าศักดิ์สิทธิ์หรือเปนมงคล เปนธรรมเนียมถือกันมากๆ คนมาดังนี้

จึงได้ทูลขอบัดนี้ให้โปรดประทานจดหมายวันคืนโดยละเอียดเช่นนี้สืบไป มิใช่ทูลขอให้ทำนายทายทักตามวิชาที่ไม่ได้ทรงสังเกตแลไม่เชื่อถือนั้นเลย

บัดนี้ บุตรี (พระองค์เจ้าเหมวดี – ผู้วิจัย) หม่อมฉัน ออกในเวลาค่ำ วันนี้ (วันที่ ๑๒ มกราคม รศ.๑๑๑ – ผู้วิจัย) ๕ ทุ่มกับ ๒๕ นาที ขอประทานดวงชะตาพอเปนสวัสดิมงคล...”^{๒๙}

อย่างไรก็ตาม จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะพบว่าวิชาโหราศาสตร์ในสมัยแรกนั้น ผู้ที่จะได้เล่าเรียน คือ กลุ่มของพราหมณ์ซึ่งมีหน้าที่โดยตรง กับเจ้านายและพระภิกษุสงฆ์ และจากประวัติความเป็นมาของประวัติศาสตร์ชาติไทย การศึกษาเล่าเรียนโหราศาสตร์นั้นได้มีการสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา จวบจนกระทั่งสมัยปัจจุบัน โดยเฉพาะในราชสำนักนั้นมีโหราจารย์ประจำ ดังปรากฏในกฎมนเฑียรบาล ซึ่งได้กล่าวถึง หน้าที่ของโหราจารย์ไว้ ความว่า

^{๒๘}มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระประวัติสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๔), หน้า ๓๓-๓๔.

^{๒๙}มหามกุฏราชวิทยาลัย, ประมวลพระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระราชหัตถเลขา-ลายพระหัตถ์ (กรุงเทพมหานคร: ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด, ๒๕๑๔), หน้า ๗-๙.

“เดิมตำแหน่งโหราหน้าหลังเป็นคนแลฝ่ายใต้ขึ้นดังนี้ โหราหน้า คือ พระโหราธิบดี พขุนโชติศาสตราจารย์ ราชบหลัด โหราหลัง พระโลกทูปโหราธิบดี พขุนเทพากร ราชบหลัด แลโหราหน้าได้ราชการข้างหน้า แลราชการพรหมณ พระราชพิธี คือ การทวาทโสศกทั้ง ๑๒ เดือน เว้นแต่การพระราชพิธีตรีย่าพวยได้ข้างโหราหลัง อนึ่งโหราหน้าได้ราชการ คือ การพระราชพิธีพยุหยาตราพิไชยสงคราม แลราชการฝ่ายข้างหน้า แลราชการข้าทหารทั้ง ปวง ถ้าหาตัวมิได้ ได้แก่ขุนโชตบหลัด ฯลฯ”^{๑๐}

๓.๒.๘ พระวิสุทธิสมาจาร (ศรี พรหมโชติ)

พระวิสุทธิสมาจาร (ศรี พรหมโชติ) หรือที่ชาวบ้านในตำบลอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี รู้จักกันดีในนามของ “เจ้าคุณศรี แห่งวัดอ่างศิลา” อดีตเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี และอดีตเจ้าอาวาสวัดอ่างศิลานั้น เดิมท่านชื่อ ศรี นามสกุลญะสุนทร เป็นชาวตำบลอ่างศิลา อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เกิดเวลาย่างรุ่ง เมื่อวันที่ศุกร์ ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๖ ปีมะแม จุลศักราช ๑๒๓๓ รัตนโกสินทร์ศกที่ ๙๐ ตรงกับวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๑๔ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ โยมบิดาชื่อ ทอง โยมมารดาชื่อ เอียง ซึ่งท่านเป็นบุตรคนที่ ๓ ในบรรดาพี่น้องร่วมอุทรทั้งหมด ๗ คน

ต่อมาในวันพฤหัสบดีขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๖ ซึ่งตรงกับวันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๔ ท่านได้บรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ พันธสีมาวัดอ่างศิลาโดยมี พระอุปัชฌาย์ยิ้ม เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอธิการแสงจารุณโณ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และพระครูสุวรรณาทธ เป็นพระอนุสาวนาจารย์ โดยท่านได้ฉายา “พรหมโชติ”

เมื่อท่านอุปสมบทแล้ว พระอุปัชฌาย์ได้ให้โอวาทเป็นแนวทางปฏิบัติว่า

๑. บวชแล้วอย่าโลภ อย่าสะสมทรัพย์ เพราะลภสักการะมักทำให้เพศบรรพชิตเสื่อมมากต่อมาก
๒. จงใส่ใจรักษาศีล และวัตรปฏิบัติให้เคร่งครัดเท่าชีวิต
๓. บวชแล้ว ฟังระลึกละทุกลมหายใจเข้าออก ว่าเราบวชเพื่อแสวงหาทางหลุดพ้นจากกิเลสทั้งหลาย

นอกจากนี้ท่านยังสอนวิธีทำยันต์ ๑๐๘ และกฤตยาคมต่างๆ จนหมดสิ้นโดยไม่ปิดบังรวมทั้งสอนวิชาโหราศาสตร์ และตำรายาโบราณ เอาไว้ช่วยชาวบ้านในยามเจ็บป่วย

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

จนพระราชที่ ๓ ท่านศึกษาพระธรรมวินัยจนแตกฉาน และทรงพระปาฏิโมกข์ได้อย่างชัดเจน พ.ศ.๒๔๓๗ พระอุปัชฌาย์ยิ้ม มรณภาพลงด้วยโรคชรา พระอริการแสงได้เป็นสมภารแทน ท่านจึงได้ฝึกกสิณอย่างจริงจัง จนสามารถฝึกฝนจนสำเร็จกสิณทั้ง ๑๐^{๑๑}

อย่างไรก็ตาม เป็นที่ทราบกันดีของชาวบ้านละแวกนั้นว่า ท่านเจ้าคุณศรี เป็นพระสมณะ ไม่แสดงสิ่งใดออกมาให้ใครเห็น นอกจากจะดูที่วัตถุมงคลที่ท่านได้อธิษฐานจิต แล้วมีผู้นำไปบูชา ซึ่งต่างก็พบกับประสบการณ์เป็นรูปธรรมด้านแคล้วคลาดจากภัยอันตรายต่างๆ รอดชีวิตมาได้ อย่างปาฏิหาริย์ และในเรื่องโหราศาสตร์ก็เช่นกัน เวลาชาวบ้านมีปัญหามาปรึกษาท่าน และอยากให้ท่านตรวจดวงชะตาให้ (ดูดวง) ท่านก็มักจะไม่ดูให้ หรือดูคร่าวๆ เป็นพื้นฐานว่าคนๆ นี้มีรูปแบบชะตาชีวิตเป็นอย่างไร และบอกเป็นนัยๆ ว่าโยมต้องปฏิบัติแบบนี้ แบบนั้นนะและสอนเรื่องกรรม โดยให้หมั่นทำความดี เพื่อที่กรรมจะได้เบาบางลง หรือเวลามีใครมาขอรุณภัยจากท่าน ท่านก็ให้ และผู้คนส่วนใหญ่ที่ขอไปก็ประสบกับความเจริญรุ่งเรืองในกิจการต่างๆ จนเป็นที่เลื่องลือ^{๑๒}

๓.๓ ทรรศนะของพระสงฆ์และนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อเรื่องโหราศาสตร์

ด้วยเหตุที่โหราศาสตร์มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อสังคมไทยในทุกยุคทุกสมัย ซึ่งในแต่ละยุคสมัยนั้น ก็ย่อมมีนักปราชญ์หลายท่านที่เชี่ยวชาญและได้แสดงทรรศนะที่เกี่ยวกับโหราศาสตร์ไว้ โดยผู้วิจัยจะขอยกทรรศนะของนักปราชญ์ นักวิชาการบางท่าน มาแสดงดังนี้

๓.๓.๑ ทรรศนะของท่านพุทธทาสภิกขุ

ท่านพุทธทาสภิกขุได้เคยแสดงปาฐกถาธรรม เกี่ยวกับเรื่องโหราศาสตร์ไว้ ซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นที่ท่านชี้ให้เห็นดังต่อไปนี้

ในการอธิบายหลักการของโหราศาสตร์ ท่านได้อธิบายในแง่ของกรรม และวิภวัญ โดยกล่าวว่า

“อะไรเป็นตัวเครื่องจักรที่หมุนให้กุศล อุกุศลกรรมเหล่านั้น เดินมากระทบผู้กระทำ เกิดผลต่างกรรมต่างวาระเป็นปานนั้น คำตอบคือหัวใจของโหราศาสตร์ เพราะโหราศาสตร์ คือ วิชาที่บอกความหมุนเวียน มนุษย์ทุกคนบนโลกนี้ อยู่ใต้อำนาจบัญชาของ

^{๑๑} เขมณัญญู หล่อศรีสุภชัย, ประวัติและวัตถุมงคลยอดนิยม เจ้าคุณศรี วัดอ่างศิลา จ.ชลบุรี (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บ้านครู, ๒๕๕๓), หน้า ๕.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖-๘.

ธรรมชาติโดยอาศัยกรรมเป็นแรงส่ง และโหราศาสตร์ ก็คือ วิชาที่บอกอิทธิพลแห่งธรรมชาติ หรือ มือพระเจ้า อันนี้^{๓๓}

นอกจากนี้ ท่านพุทธทาสยังกล่าวอีกว่า

“ดวงดาวมีอำนาจแต่ก็เป็นเพียงแรงส่งเล็กน้อยที่แฝงอยู่ในกรรม แม้ไม่ต้องอาศัยอำนาจดวงดาว กรรมก็ดำเนินไปได้เอง พระอรียเจ้าไม่พึ่งพาอำนาจดวงดาวเลย เพราะท่านได้รับสิ่งที่อำนาจดวงดาวไม่อาจบันดาลให้ท่านได้”^{๓๔}

“แรงกรรมเป็นสิ่งที่เราสามารถสร้างขึ้นจนสามารถหักล้างแรงของดวงดาวได้ เมื่อเราประกอบจิตภาวนา จนไม่มีความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งทั้งปวง สิ่งเหล่านั้นไม่อาจทำอะไรเราได้ เราจึงอยู่เหนืออำนาจของสิ่งทั้งปวงรวมทั้งดวงดาวด้วย”^{๓๕}

จากทัศนะดังกล่าวข้างต้นอธิบายได้ว่าท่านพุทธทาสมีความเห็นว่าดวงดาวมีอำนาจอะไรบางอย่างที่สามารถส่งผลให้เกิดเหตุการณ์ขึ้นกับเราแต่ก็เป็นอำนาจเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับกรรม และโหราศาสตร์ยังเป็นศาสตร์ที่ให้ความแน่นอนอะไรไม่ได้ เพราะยังมีปัจจัยอื่นที่นอกจากดวงดาวอีกมาก เช่นเดียวกับพระพุทธรูปที่ถือว่า สุขทุกข์ มิได้เกิดแต่กรรมเก่าแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น

ถึงแม้ว่าพระพุทธรูปจะทรงอนุญาตให้ภิกษุเรียนรู้อัน “นักขัตตบพ” หรือทางโคจรของดวงดาว ท่านพุทธทาสกล่าวว่า นั่นไม่ใช่โหราศาสตร์ เพราะไม่เกี่ยวข้องกับการทำงานทายทัก เป็นเพียงการเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับปฏิทินเล็กน้อยตามสมควรเท่านั้น ท่านพุทธทาสสรุปท่าทีของพุทธศาสนาต่อโหราศาสตร์ไว้ว่า “พุทธศาสนาไม่ควร และไม่เคยมอบความไว้วางใจในวิชาโหราศาสตร์”^{๓๖} ดังที่พระพุทธรูปทรงห้ามภิกษุเรียน สอน หรือหาเลี้ยงชีพด้วยการทำนายทายทักทุกรูปแบบ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

๓๓.๓.๒ ทรรศนะของท่านว.วชิรเมธี

ท่านว.วชิรเมธี หรือพระมหาวิมลชัย วชิรเมธี ได้กล่าวถึงเรื่องราวความเป็นมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล พอสรุปโดยสังเขปได้ว่าก่อนหน้าที่พระพุทธรูปจะอุบัติขึ้นมานั้น มีศาสนาต่างๆ ดำรง

^{๓๓}พุทธทาสภิกขุ, พุทธศาสตร์กับไสยศาสตร์ โหราศาสตร์กับพุทธศาสนา ปาฐกถาธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุ (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๒๙), หน้า ๖๓.

^{๓๔}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔.

^{๓๕}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๗.

^{๓๖}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๕.

อยู่ในโลกมาก่อนแล้ว ศาสนาต่างๆ เหล่านั้น ต่างก็เสนอคำตอบต่อโลกและชีวิตแตกต่างกันไป ตามแต่ศาสนาของตนเชื่อถือ ครั้นเมื่อพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นมาในโลกแล้ว พระพุทธเจ้าก็ทรงนำเสนอคำสอนของพระองค์เพื่อให้เป็นทางเลือกใหม่ แก่สังคมร่วมสมัยในยุคนั้น (รวมทั้งคนในยุคนี้) หนึ่งในทางเลือกใหม่ของพระองค์ก็คือ การที่ทรงเสนอเรื่องชะตากรรมของคน ว่าเป็นผลของการกระทำของมนุษย์เองไม่ใช่เป็นผลแห่งการกระทำของ มือที่มองไม่เห็น (invisible hand) อย่างพระพรหม พระอิศวร หรือเป็นอิทธิพลของฤกษ์ยามยามดี รวมทั้งไม่ใช่อิทธิพลของดวงดาวบนท้องฟ้า หากแต่เป็นเพราะมันสมองสองมือของมนุษย์แท้ๆ ก็เพราะพระพุทธเจ้าทรงค้นพบความจริงสากลว่า เทพเจ้าเหล่านั้น ไม่ได้มีตัวตนอยู่จริง หรือดวงดาวทั้งหลายก็เป็นเพียงวัตถุอย่างหนึ่งในระบบสุริยจักรวาลเท่านั้น ไม่ได้มีอำนาจพิเศษอะไร

หลักคำสอนของพระองค์ในเรื่องนี้ ที่ทรงชี้เอาไว้ชัดๆ ชนิดที่ไม่ต้องตีความมีย่อมมากมาย ดังต่อไปนี้ สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม (การกระทำ), หวานพืชเช่นใด ได้ผลเช่นนั้น, คนทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว ซึ่งท่านได้ยกคำสอนที่พระพุทธองค์ทรงกล่าวไว้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย สัตว์เหล่าใดประพฤติชอบด้วยกาย ประพฤติชอบด้วยวาจา ประพฤติชอบด้วยใจ ในเวลาเช้า เวลาเช้า ก็เป็นเวลาที่ดีของสัตว์เหล่านั้น สัตว์เหล่าใดประพฤติชอบด้วยกาย ประพฤติชอบด้วยวาจา ประพฤติชอบด้วยใจ ในเวลาเที่ยง เวลาเที่ยง ก็เป็นเวลาที่ดีของสัตว์เหล่านั้น

สัตว์เหล่าใดประพฤติชอบด้วยกาย ประพฤติชอบด้วยวาจา ประพฤติชอบด้วยใจ ในเวลาเย็น เวลาเย็น ก็เป็นเวลาที่ดีของสัตว์เหล่านั้น สัตว์ทั้งหลายประพฤติชอบในเวลาใด เวลานั้นชื่อว่าเป็นฤกษ์ดี มงคลดี สว่างดี รุ่งดี”

พูดง่ายๆ ก็คือ ฤกษ์ดี เพราะคนมันดี และดวงดีก็เพราะคนดี คนเป็นผู้สร้างดวง ไม่ใช่ดวงเป็นผู้สร้างคน ส่วนเรื่องของดวงดาว หรือโหราศาสตร์ นั้น พระพุทธองค์ตรัสไว้แบบ คม ชัด ลึก ชนิดไม่ต้องตีความตรงๆ ว่าประโยชน์ได้ล่วงเลยคนโง่เขลาที่มีวรอคอยฤกษ์ยามอยู่ ประโยชน์นั้นแหละเป็นฤกษ์ของประโยชน์ ดวงดาวทั้งหลายจักทำอะไรได้

การที่พระพุทธองค์ทรงกล่าวยืนยันว่า ชีวิตมนุษย์นั้นเป็นผลผลิต ซึ่งเกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์เอง ก็เพราะทรงค้นพบกฎของความจริงของธรรมชาติ ที่ว่าสิ่งต่างๆ ในโลก ล้วนดำเนินไปในลักษณะเป็นเงื่อนไขปัจจัยแก่กันและกันสิ่งนี้มี สิ่งนี้ จึงมี, สิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี หมายความว่า สิ่งต่างๆ รวมทั้งความเป็นไปในชีวิตของคน ล้วนไหลเลื่อนไปตามเหตุตามปัจจัย ไม่เกี่ยวกับเทพเจ้าหรือดวงดาวที่

ไหนมาดลบันดาลทั้งสิ้น กฎแห่งความจริงอย่างนี้ เป็นที่ยอมรับกันแม้ในหมู่นักวิทยาศาสตร์จนทุกวันนี้^{๓๗}

๓.๓.๓ ทรรศนะของพระสารประเสริฐ

พระสารประเสริฐ (ตรี นาคะประทีป) ได้รวบรวมหลักเกณฑ์ทางวิชาการโหราศาสตร์จากตำราโหราศาสตร์โบราณ เรียบเรียงเป็นหนังสือ “โลกธาตุ” ขึ้น มีตอนหนึ่งท่านกล่าวไว้ว่า

“ข้าพเจ้ามักได้ยินท่านผู้ใหญ่ๆ พูดว่า สำหรับพุทธศาสนิกแท้ ดูไม่น่ามีความจำเป็นอะไรที่จะข้องแวะกับโหราศาสตร์ เพราะพระพุทธานุศาสนอนไว้สมเหตุสมผลที่สุดแล้วว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว และก็เคยได้ยินพระโหราจารย์แสดงมัตถยาธิบายว่า โหราศาสตร์นั่นเองเป็นอุปการะช่วยให้บุคคลทำความดี และได้รับผลดีตามคำสอนนั้น ยกเหตุว่า ทุกคนอยากได้ผลดีด้วยกันทั้งนั้น และก็พยายามประกอบเหตุอันดี ครั้นแล้วหาได้ประสบผลดีสมใจคาดทุกคนไม่ เพราะผลดีนั้นๆ มีตั้งร้อยอย่าง และเหตุประกอบอันจะนำไปหาผลดีนั้นเล่า ก็มีตั้งพันประการ เมื่อไม่ทันทราบรายละเอียดก่อนว่า ประการไหนจะตรงไปให้ผลดีอย่างไรแก่ตนแน่ ก็ต้องเดาสุ่มไปตามเพลง ถ้าผลดีอยู่ทางหนึ่ง เหตุที่ประกอบนั้นเลียงไปเสียทางหนึ่ง ถึงจะเป็นเหตุที่ดี ก็ย่อมคลาดแคล้วไปจากผลที่หวังไว้ แม้เผชิญได้ผลดีมาใหม่ ก็ไม่ใช่ที่ประสงค์เสมือนเดินทางผิด หากจะถึงที่อื่นดี ก็มีใช้ที่มุ่งหมาย โหราศาสตร์เป็นเครื่องส่องทางให้เดินตรงไปยังสายที่ต้องการผล โดยไม่เสียเวลาเหลวเปล่า”^{๓๘}

ข้อมูลข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่า พระสารประเสริฐเป็นผู้ที่รอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ท่านเห็นว่าโหราศาสตร์นั้นยังมีความสำคัญอยู่บ้างในการเลือกทำเหตุดี เพื่อให้ได้ผลดีตามที่ต้องการ และหากกล่าวได้ว่าตามความเห็นของท่าน โหราศาสตร์นั้นไม่ขัดกับคำสอนในพระพุทธานุศาสนา ในฐานะที่ว่า โหราศาสตร์นั้น ถือเป็นสาเหตุหนึ่งที่สามารถชักจูงให้ผู้คนหันมาทำความดีเพื่อให้แต่ละคนได้ผลดีตามที่ตนปรารถนา ซึ่งเป็นความรู้จักใช้ประโยชน์ของโหราศาสตร์ในแง่หนึ่ง โดยยังอยู่ในกรอบของ

^{๓๗} ว.วชิรเมธี, โหราศาสตร์ในทัศนคติท่าน ว.วชิรเมธี [ออนไลน์], ๕ ตุลาคม ๒๕๕๓.

แหล่งที่มา <http://dhammajak.net/book-vachiramethi/6.html>

^{๓๘} พระสารประเสริฐ, โลกธาตุ (กรุงเทพมหานคร: คณะอนุกรรมการจัดทำเอกสารและบทความสำคัญบุคคลสำคัญ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, ๒๕๓๘), หน้า ๙-๑๐.

พระพุทธศาสนา คือ การให้คนมุ่งสร้างความดี เพื่อประโยชน์ในปัจจุบันที่มุ่งหาเลี้ยงชีพให้มีความสุข มีลาภ ยศ หรือทรัพย์สิน แม้ว่าจะเป็นประโยชน์ในระดับต้นในทางพระพุทธศาสนาก็ตาม

๓.๓.๔ ทรรศนะของเสฐียรพงษ์ วรรณปก

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) เสฐียรพงษ์ วรรณปก ถือว่าท่านเป็นนักปราชญ์ผู้หนึ่งที่ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับโหราศาสตร์เอาไว้ เนื่องจากท่านเป็นศิษย์ของพระภิกษุมุนี (อิน) เจ้าอาวาสวัดทองนพคุณ ผู้เป็นโหราจารย์คนสำคัญ แต่ท่านก็ไม่ได้เรียนวิชาโหร อยากรู้ก็ตามท่านก็ให้หลักของโหราศาสตร์มาเป็นเกณฑ์ในการตั้งชื่อบุคคลบ้าง ดังที่ท่านได้กล่าวถึงเรื่องโหราศาสตร์ไว้ว่า

“ผมเป็นศิษย์โหร แต่มิได้เป็นโหร หลวงพ่อเจ้าคุณพระภิกษุมุนี หรือ มหาอิน เจ้าอาวาสวัดทองนพคุณ ธนบุรี (สมัยนั้น) เป็นโหราจารย์ชั้นยอด ซึ่งสมัยนั้นมีโหราจารย์ที่มีชื่อเสียงอยู่เพียงสองท่านเท่านั้น คือ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (ญาณโถมมหาเถระ) ซึ่งต่อมาเป็นสมเด็จพระสังฆราช อีกรูปหนึ่งคือพระภิกษุมุนี แต่โหรสมัยก่อนเขามีได้ทายส่งเดชอย่างหลวงพ่อเจ้าคุณพระภิกษุมุนี ท่านเป็นที่ปรึกษาทางจิตใจให้แก่ศิษย์มากกว่าเป็นหมอดู เรื่องประเภทไหนควรทาย ไม่ควรทายท่านมีจรรยาบรรณ บางทีก็ว่าท่านจะทายได้สักราย ท่านคำนวณแล้วคำนวณอีกถึงสองสามวันก็มี ไม่แน่ใจท่านก็ไม่ทาย มีเรื่องเล่าว่าหนุ่มสาวคู่หนึ่งจูงมือกันมาให้หลวงพ่อกำหนดวันแต่งงานให้ ท่านดูๆ แล้วบอกว่าท่านไม่สามารถให้ฤกษ์ได้ ขอให้ไปหาสมเด็จฯ วัดสระเกศสองคนก็ไปหาสมเด็จฯ และได้ฤกษ์ไปมีผู้ถามสมเด็จฯภายหลังว่า ทำไมเจ้าคุณอินไม่ให้ฤกษ์ สมเด็จฯบอกว่า เจ้าคุณท่านดูแล้วว่าสองคนนี้จะอยู่ด้วยกันไม่ตลอด แต่อาตมาถือว่าเขาเป็นคู่กันต้องได้แต่งงานกัน ส่วนต่อไปนั้นจะเป็นอย่างไรก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง จึงให้ฤกษ์แต่งงานไป ผมมองว่าถูกทั้งสองรูปคือ รูปหนึ่งมองว่าถ้าจะแต่งงานกันก็ควรไปได้ตลอด อีกรูปมองว่า ดวงมันเป็นของคู่กันก็ต้องได้แต่งงานกัน ส่วนจากนั้นไปจะอยู่ด้วยกันยืดยาวหรือไม่ ก็เป็นเรื่องของคนสองคน หลังจากนั้นเมื่อผมสอบเปรียญเก้าประโยคได้แล้ว หลวงพ่อพยายามชักจูงให้ผมเรียนโหราศาสตร์ซึ่งผมก็ยืนยันว่าไม่อยากเป็นหมอดู หลวงพ่อบอกว่า โหรมิใช่หมอดู เราศึกษาโหราศาสตร์ให้เชี่ยวชาญ เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาชีวิต ไม่จำเป็นต้องพยากรณ์ใคร ซึ่งคล้ายจะบอกว่า โหราศาสตร์กับพยากรณ์ศาสตร์แยกกันได้ อยากรู้ก็ตีผมก็แย้งท่านว่าพระพุทธเจ้าท่านดำหนิว่าเป็น “ติรัจฉานวิชา” มิใช่หรือ ท่านก็ตอบว่า ถ้าเอาคำจำกัด

ความว่า ตีรัจฉานวิชา คือ วิชาที่ขวางต่อการบรรลุมรรคผลนิพพาน เณรเรียนนักกรรม บาลี ก็เข้าเกณฑ์นี้ทั้งนั้น ผมจำจนต่อท่าน แต่ผมก็ไม่ยอมเรียนอยู่ดี^{๓๙}

อย่างไรก็ตาม อาจารย์เสฐียรพงษ์ ถือว่าเป็นผู้ที่มีประสบการณ์เห็นการทำนายถูกและผิด มามาก ท่านจึงตั้งข้อสังเกตว่า ทำไมการพยากรณ์ดีถึงแม่นยำ ส่วนการพยากรณ์อนาคตไม่ แม่นยำ โดยท่านได้สรุปไว้ว่า

“เพราะชีวิตคนมิได้ขึ้นอยู่กับโหราศาสตร์เป็นเงื่อนไขอย่างเดียว มั่นยอม เปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขปัจจัยอื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งอดีตมันนิ่งแล้ว ไม่มีเงื่อนไขอะไรมา ผลักดันให้เป็นอย่างอื่นได้ เพราะฉะนั้น การทำนายทายทักจึงมักจะตรง แต่เหตุการณ์ในปัจจุบันและอนาคตนั้น มันยังเคลื่อนไหว เพราะเหตุปัจจัยอีกหลายอย่าง นั่นคือมันยังไม่ นิ่งนั่นเอง และเงื่อนไขที่สำคัญที่สุดอีกประการหนึ่ง คือ เรื่อง “กรรม” หรือการกระทำของ คนคนนั่นเอง โดยเขาทำทั้งกรรมดีและกรรมไม่ดีคละกันไป ซึ่งสิ่งเหล่านี้แหละที่มีแนวโน้ม จะให้ผลในอนาคต ไม่ว่าจะดี หรือไม่ดี พูดอีกนัยหนึ่ง คือ เราเป็นผู้กำหนดอนาคตของเรา เองได้ ถ้าเราต้องการให้ชีวิตเป็นไปอย่างไร ก็ต้องสร้างเงื่อนไขที่ดีๆ ไว้ให้มาก แล้วอนาคต จะไปดีเอง ตรงข้ามถ้าสร้างแต่เงื่อนไขไม่ดี อนาคตก็จะเป็นไปตามนั้น..คนเราถ้าไม่ ขวนขวายพยายาม ปล่อยชีวิตไปตามยถากรรม ก็ตกอยู่ในอิทธิพลของฟ้าดิน แต่กรรม เท่านั้นที่เป็นตัวกำหนดอย่างแท้จริง นั่นคือ เราต้องสร้างอนาคตของเราเอง คนที่พยายาม พึ่งตัวเองด้วยการกระทำแต่ความดีถึงที่สุดแล้ว ย่อมอยู่เหนือโชคชะตา ถ้าใครคิดว่าชีวิต ถูกลิขิตมาอย่างใดก็ยอมเป็นไปตามนั้น แก้ไขไม่ได้เลย ผู้นั้นถึงจะเป็นคนคงแก่เรียน เพียงใด ก็นับว่าโง่อยู่นั่นเอง”^{๔๐}

ในเรื่องของการตั้งชื่อก็เช่นกัน อาจารย์เสฐียรพงษ์ ได้ให้ความเห็นว่า

“ธรรมเนียมการตั้งชื่ออย่างไรจึงจะเป็นมงคล ความจริงมิใช่เรื่องของ พระพุทธศาสนา เพราะไม่มีปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มไหนที่พระพุทธองค์ตรัสว่า เด็กเกิด วันนั้น ควรตั้งชื่อด้วยอักษรนั้น ห้ามใช้อักษรนั้น มีแต่ตรัสว่าฤกษ์ดียามดีมิได้ขึ้นอยู่กับ ดวงดาว แต่อยู่ที่การกระทำ ถ้าทำดี คิดดี พูดดี ไม่ว่าจะขณะไหน เวลาไหน นับว่าฤกษ์ดี ทั้งนั้น หรือ จะตั้งชื่อไพเราะถูกตามหลักโหราศาสตร์หรืออะไรหลายๆ ศาสตร์ ถ้าทำแต่ ความชั่วช้าเลวทราม ก็หาเกิดมงคลแก่ตัวไม่ แต่โดยสภาพที่เกิดขึ้นจริงเมื่อกาลเวลาผ่านไป

^{๓๙}เสฐียรพงษ์ วรรณปก, “กรรมเหนือหมอดู,” มติชน (๑๗ กันยายน ๒๕๔๙): หน้า ๖.

^{๔๐}เรื่องเดียวกัน

พิธีกรรมต่างๆ ของพราหมณ์ก็ค่อยๆ ประสมกลมกลืนเข้ากับพระพุทธศาสนาโดยลำดับ จนแยกกันไม่ออก เวลาบรรพชา พระอุปัชฌาย์จะตั้งฉายาก็คำนวณตามหลักทักษาพยากรณ์ ขึ้นต้นด้วยอักษรตามวันเกิด โดยใช้วรรคบริวารนำหน้าชื่อเหล่านี้เป็นต้น^{๔๐}

๓.๓.๕ ทรรศนะของปฐมพงษ์ โปธิ์ประสิทธิพันธ์

ดร.ปฐมพงษ์ โปธิ์ประสิทธิพันธ์ นักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนาที่มีความรู้เรื่องโหราศาสตร์ ได้อธิบายทรรศนะของท่านในเรื่องโหราศาสตร์ไว้ว่า

“ดวงดาวไม่ใช่ตัวที่คอยกำหนดให้คนโชคดี หรือโชคร้าย ไม่มีเทวดาประจำดวงดาว ดาวทำอะไรคนไม่ได้ แต่ช่วงที่ดาวดวงใดดวงหนึ่งปรากฏบนท้องฟ้า นักโหราศาสตร์โบราณสังเกตพบว่า มีเหตุการณ์ดีหรือชั่ว อันเป็นผลมาจากกรรมเก่าที่เราเคยทำเกิดขึ้นให้สังเกตชัดเจน ผลที่เกิดขึ้นเป็นผลของกรรมเก่าที่เราแต่ละคนเคยทำไว้ในอดีต ไม่ใช่เกิดจากดวงดาว หรือเทวบันดาล

ยกตัวอย่าง เช่น นายแดง มีลัคนาสถิตราศีสิงห์ ตั้งแต่วันที่๑๐ สิงหาคม ปี ๒๕๕๐ ดาวเสาร์จะย้ายจากราศี กรกฎเข้าสู่ราศีสิงห์ เมื่อทราบดังนี้ นายแดงก็ต้องรู้สึกตระหนก เพราะดาวเสาร์ย้ายไปปรากฏทับลัคนาราศีใด คนเกิดราศีนั้นก็จะต้องได้รับผลกระทบชั่วในอดีตที่เคยทำไว้ อาจเสียทรัพย์มาก อาจถูกไล่ออกจากตำแหน่ง อาจถูกกีดกันไม่ให้ก้าวหน้า ฯลฯ จะมากหรือน้อยย่อมขึ้นอยู่กับว่าดาวศุกร์เคราะห์อื่น ๆ ให้คุณในระหว่งนั้นด้วยหรือไม่

ถ้านายแดง ได้รู้ว่าตนเองจะมีเคราะห์จากดาวเสาร์ล่วงหน้าอย่างนี้แล้ว พยายามระมัดระวังตัวโดยตั้งตนอยู่ในศีลธรรม ไม่ประมาท ไม่พาตัวเองไปอยู่ในสถานที่โจจร หรือสถานการณ์ที่ล่อแหลม หมั่นทำบุญกุศล ระมัดระวังทรัพย์สิน ระมัดระวังการพูดจา พยายามบำเพ็ญสุจริตธรรมด้วยความไม่ประมาท ผลที่คิดว่าหนักก็จะเบาได้ อย่างไรก็ตามวิธีสะเดาะเคราะห์ตามหลักพระพุทธศาสนา ก็คือ การบำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญสมาธิ และพัฒนาปัญญา ยิ่งทำสิ่งเหล่านี้มากเพียงใดก็จะทำให้มีคุณธรรม ยิ่งปฏิบัติธรรม ก็ยิ่งทำให้ดาวนี้มีกำลังแรงพอจะปกป้องผู้ปฏิบัติให้ปลอดภัยได้มั่นคงยิ่งขึ้น

^{๔๐}เสฐียรพงษ์ วรรณปก, ชื่อนั้นสำคัญไฉน (กรุงเทพมหานคร: ปิยะสาส์น, ๒๕๒๔), หน้า

โดยนัยยะนี้ โหราศาสตร์ก็เหมือนศาสตร์ที่เตือนให้เราเห็นว่า ผลกรรมชั่วจะมาช่วงไหน อย่างไร เช่น ในรูปของโรคภัยไข้เจ็บ อุบัติเหตุ การประทุษร้าย โจรกรรม ฯลฯ หลังจากเราได้รู้แล้ว ก็ยังจะต้องปฏิบัติธรรมเพื่อให้กรรมดีเข้มแข็ง เพื่อสกัดกรรมชั่วมากยิ่งขึ้น และพระพุทธศาสนาเองก็เน้นสอนให้สะเดาะเคราะห์ด้วยวิธีบำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญสมาธิและพัฒนาปัญญาเท่านั้น การช่นไหว้บวงสรวงเทวดา ไม่ใช่วิธีสะเดาะเคราะห์ในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งอาจเปรียบโหราศาสตร์เป็นเสมือนป้ายบอกทางบอกให้คนขับรถรู้ว่าทางข้างหน้าจะเป็นอย่างไร ถ้ารู้ว่าเป็นทางโค้ง มีหลุมบ่อ คนขับรถเดินทางก็ไม่ต้องประมาท ก็สามารถจะหลุดพ้นจากภัยต่างๆ ได้ และกลับถึงบ้านโดยสวัสดิภาพ^{๕๒}

อย่างไรก็ตามการดูดวงที่เกิดประโยชน์นั้น อาจารย์ปฐมพงษ์ ได้แนะนำว่า ให้ดูกับคนที่รู้ทั้งโหราศาสตร์และพระพุทธศาสนา ชีวิตจะได้ไม่ถูกหลอกให้ไปข้องแวะกับความเชื่อประเภทเทวนิยมแบบพราหมณ์-ฮินดู หรือแบบไสยศาสตร์ ซึ่งการไปเชื่อว่าชีวิตถูกเทพบันดาลให้เป็นไป ต้องบูชาเทพเพื่อสะเดาะเคราะห์ สิ่งเหล่านี้มีแต่จะทำให้เราออกนอกกรอบของกรรมลิขิตในพระพุทธศาสนาไปอิงอยู่กับอำนาจของเทพเจ้า หมดความเชื่อมั่นในความเพียรในการทำกรรมดี^{๕๓}

ถึงตรงนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงในอังคตตรนิกาย ติกนิบาต สุตตันตปิฎก ซึ่งได้อธิบายถึงลัทธินอกพระพุทธศาสนา ๓ ลัทธิ อันได้แก่

๑. บุพเพทวาท คือ ถือว่าอะไรๆ ก็เป็นเพราะกรรมที่ทำไว้แต่ปางก่อน คือ ลัทธินิครนถ์
๒. อิศวรนิรมิตวาท คือ ถือว่าจะเป็นอย่างอะไรๆ ก็เพราะเทพผู้ยิ่งใหญ่บันดาล หรือพระผู้เป็นเจ้าของบ้านบันดาล
๓. อเหตุวาท คือ ถือว่าสิ่งทั้งหลายอะไรๆ จะเกิดขึ้น ไม่มีเหตุปัจจัย แล้วแต่จะบังเอิญเป็นไป คือลัทธิโชคชะตา^{๕๔}

อย่างไรก็ตามสามลัทธิดังกล่าวนี้ พระพุทธองค์ตรัสว่า เป็นลัทธิที่ผิดเหตุผล เพราะมันทำให้คนเราไม่มีฉันทะ ไม่มีศรัทธาที่จะทำอะไร เนื่องจากเป็นความเชื่อที่ผิดๆ สิ่งทั้งหลายเป็นไปอย่างไม่มีหลักเกณฑ์ หรือไปขึ้นต่อตัวการภายนอกที่เราไม่สามารถควบคุมได้ ไม่ขึ้นกับการกระทำของเรา

^{๕๒}ปฐมพงษ์ โพธิ์ประสิทธิ์นิพนธ์, โหราศาสตร์กับพระพุทธศาสนา [ออนไลน์], ๕ ตุลาคม ๒๕๕๓.แหล่งที่มา www.bodhinanda.com/s0112/index.php?pgid=0016

^{๕๓}เรื่องเดียวกัน

^{๕๔}อง.ติก.๓๔/๕๐๑/๒๖๘-๒๗๐.

โดย ๓ ลัทธิที่กล่าวมานั้น ว.วชิรเมธีหรือพระมหาจุฑาธมฺมชโย วชิรเมธี ได้ยกตัวอย่างเพื่อความเข้าใจ ดังนี้ คือ

“บุพเพกตวาท หรือกล่าวสั้นๆ ว่า “ลัทธิกรรมเก่า” ผู้ที่เชื่อในลัทธินี้มักจะยอมจำนนต่อปัญหา เช่น หากเกิดมาจนก็ก้มหน้ารับความจน ต่อไปโดยไม่คิดขวนขวายทำมาหาเลี้ยงชีพ เพื่ออนาคตข้างหน้า

อิศวรนิรมิตวาท หรือ “ลัทธิเทพเจ้าบันดาล” ผู้ที่เชื่อในลัทธินี้มักจะไม่พึ่งพาตนเอง และปิดความรับผิดชอบ เช่น เวลามีปัญหาเกิดขึ้นมาแทนที่จะมองหาวิธีแก้ กลับมองหาแต่วิธีบวงสรวง สะเดาะเคราะห์ต่อชะตา บันเทพขึ้นมาบูชา ซึ่งถ้าเทพมีอำนาจจริงชีวิตคนหลายๆ คนในสังคมทุกวันนี้คงจะดีขึ้นกว่าเดิมเป็นแน่

อเหตุวาท หรือ “บังเอิญ” ผู้ที่เชื่อในลัทธินี้ นำไปสู่ภาวะ หลีกลอยทางความเชื่อและไม่มุ่งมั่นทำการ ไม่เชื่อในสติปัญญาของมนุษย์ เน้นการพึ่งพาอัศวินขี่ม้าขาวมาโปรด เช่น เวลามีปัญหาเกิดขึ้นมักจะอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นว่าเป็นเพราะโชค และเวลาที่มีวิกฤตเกิดขึ้นมักอธิบายว่ามีเคราะห์ พอถามต่อไปว่าเคราะห์และโชคเกิดจากอะไรก็ตอบไม่ได้ ลัทธินี้เห็นชัดมากในช่วงใกล้วันหวยออก คนไทยจึงชอบเสี่ยงดวง ใครดวงดีใครดวงตก ไม่มีใครรู้ล่วงหน้า ถ้าดวงดีดีเพราะอะไร ถ้าดวงตกตกเพราะอะไร ก็อธิบายลำบากเพราะลัทธินี้ครอบคลุมสังคมไทยมาอย่างยาวนาน และกำลังอหังการสุดๆ

อย่างไรก็ตาม ความจริงของสรรพสิ่งในโลกมีอยู่ว่า “ใด ไต ในโลกล้วนดำเนินไปตามเหตุปัจจัย เหตุดี ก่อให้เกิดผลดี เหตุเสียก่อให้เกิดผลเสีย ไม่มีหรรคมือที่มองไม่เห็นที่จะคอยเนรมิตอะไรต่อมิอะไรให้ตามที่เราวงวนบวงสรวง จะมีก้อแต่มือของมนุษย์เราเท่านั้น ที่สามารถจะบันดาลอะไรต่อมิอะไรได้ทั้งสิ้น” อย่างที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “อตุตา หิ อตุตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน”^{๕๕}

๓.๓.๖ ทรรศนะของสุชีพ ปุญญานุภาพ

ดร.ปฐมพงษ์ โพธิประสิทธิ์นันท์ เป็นผู้ใกล้ชิดกับอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้อธิบายทรรศนะของอาจารย์สุชีพ เกี่ยวกับโหราศาสตร์ไว้ว่า

^{๕๕} ว.วชิรเมธี, โครลิตชีวิตเรา [ออนไลน์], ๕ ตุลาคม ๒๕๕๓. แหล่งที่มา www.dhamma

“วันนั้น ผมนั่งคุยกับท่านเรื่องโหราศาสตร์ ผมต่อต้านวิชาโหราศาสตร์อย่างเฝ้าร้อน อาจารย์สุชีพ ก็สักแต่ยิ้มๆ แล้วท่านก็ถือโอกาสอธิบายการโคจรของดวงดาวต่างๆ และอิทธิพลที่มีต่อพระพุทธศาสนา ผมจึงรู้ว่าท่านอาจารย์ท่านล้าลึกมาก ในบรรดาศิษย์ท่านมีน้อยคนที่จะรู้ว่า ท่านชำนาญโหราศาสตร์ และดาราศาสตร์ ตำราโลกธาตุ ซึ่งเป็นตำราโหราศาสตร์ไทยพื้นฐานที่สำคัญที่สุด ก็อาจารย์ที่ใกล้ชิดที่ท่านเองรวบรวมขึ้น (ซึ่งว่าไปแล้ว ก็คือเป็นอาจารย์ปู่ของผม) คือ พระสารประเสริฐ (ตรี นาคะประทีป) ฤกษ์ต่างๆ ท่านแม่นมาก ฤกษ์วงเสกซึมเพื่อสร้างตึกใหม่ของสำนักงานองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกในปัจจุบัน ท่านก็เป็นคนคำนวณให้ อย่างไรก็ตามท่านอาจารย์สุชีพ ปุญญาอนุภาพ ได้แบ่งคนออกเป็น ๒ ระดับ คือ ระดับที่แสวงหาโลกุตระธรรมออกบวช กับระดับที่ยังข้องแวะอยู่ในกามคุณ ถ้าพระสงฆ์ออกบวชมุ่งหวังโลกุตระธรรม วิชาโหราศาสตร์ก็เป็นเดรัจฉานวิชา เพราะไม่ได้ทำให้ศีล สมาธิ ปัญญาเพิ่มพูนขึ้นเลย พระสงฆ์กลุ่มนี้ไม่ควรไปข้องแวะ แต่สำหรับคฤหัสถ์ที่ยังครองเรือน บริโภคกาม หรือติดอยู่กับสมมติบัญญัติ วิชาโหราศาสตร์ก็มีความจำเป็นอยู่ระดับหนึ่ง”^{๔๖}

จากทหระณะดังกล่าวข้างต้นนี้ทำให้เราสามารถมองโหราศาสตร์ในเชิงพุทธศาสนิกก็ได้ มองในเชิงไสยศาสตร์ก็ได้ มองจากแง่มุมของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูก็ได้ โดยหากมองในเชิงไสยศาสตร์ ก็คือเชื่อในแนวอิทธิปาฏิหาริย์ และเสนอให้แก้ดวงโดยวิธีต่างๆ เกจิอาจารย์บางคนทำหน้าที่ดูดวงให้โดยไม่เคยศึกษาวิชาโหราศาสตร์ หากแต่ใช้วิธีนี้ทั้งทางใน อ้างว่าเป็นร่างทรงเทพติดต่อกับเทพเจ้าได้ อ้างว่าเป็นร่างทรงรัชกาลที่ ๕ หรือบรรพบุรุษในอดีตก็มี อ้างกระทั่งว่ามีญาณทิพย์ ล่วงรู้อดีตชาติ ล่วงรู้กรรมเก่า คนจำนวนมากติดโหราศาสตร์เชิงไสยศาสตร์แบบนี้แล้วก็พยายามสะเดาะเคราะห์ด้วยวิธีการต่างๆ

มองในเชิงดาราศาสตร์ ก็คือสนใจการย้ายหรือการโคจรของดวงดาวว่าจะส่งอิทธิพลต่อพื้นโลกอย่างไร ดวงดาวอยู่ตำแหน่งเส้นรุ้งเส้นแวงเท่าไร ทำมุมต่อกันกี่องศา ก็ลิปดา อยู่ระยะห่างกันเท่าใด มีสภาพหมอกแก๊ส และกระบวนการก่อตัวอย่างไร รวมทั้งสมบัติทางกายภาพ กล่าวคือ

^{๔๖}ปฐมพงษ์ โพธิ์ประสิทธิ์นันท์, โหราศาสตร์กับพระพุทธศาสนา [ออนไลน์], ๕ ตุลาคม ๒๕๕๓.แหล่งที่มา www.bodhinanda.com/s0112/index.php?pgid=0016

สภาพส่องสว่าง อุณหภูมิ ความหนาแน่น องค์ประกอบต่างๆ ทางเคมี ฯลฯ ซึ่งการศึกษาแบบนี้จัดว่าเป็นการศึกษาในแนวทางของวิทยาศาสตร์

มองในเชิงพราหมณ์-ฮินดู ก็คือดวงดาวแต่ละดวง เป็นเสมือนเทพเจ้า เช่น ดวงจันทร์ก็เป็นเสมือนเทพจันทร์ตา ดวงอาทิตย์ก็เป็นเสมือนสุริยเทพ ราหูก็เป็นเสมือนเทพราหู ฯลฯ ซึ่งฮินดูจะเชื่อว่าเทพเจ้าเหล่านี้คอยดลบันดาลให้คนสุข และทุกข์ โดยถ้าใครอยากจะมีความสุข ก็ต้องเซ่นไหว้ดวงดาว เพราะเทวดาก็มีนิสัยเหมือนมนุษย์ ใครประจบก็ได้ดิบได้ดี นักโหราศาสตร์ที่ถนัดทางพราหมณ์-ฮินดู จึงแนะนำให้สะเดาะเคราะห์ด้วยการใช้วิธีบูชาเทพเจ้าต่างๆ เพื่อให้เกิดโชคลาภและความสุขสมหวังต่างๆ

มองในมุมมองของพระพุทธศาสนา ก็อาจมองได้ว่าโหราศาสตร์พยายามอธิบายการทำงานของกฎแห่งกรรม ดาวมีสองกลุ่ม คือศุภเคราะห์และบาปเคราะห์ ทุกครั้งที่ดาวศุภเคราะห์มาอยู่ในตำแหน่งให้คุณ ก็คือ ช่วงที่กรรมดีให้ผล เราก็จะได้เสวยผลกรรมดี แต่ยามใดที่ดาวบาปเคราะห์มาอยู่ในตำแหน่งให้โทษ ก็คือ ช่วงที่กรรมชั่วในอดีตตามมาให้ผล นักโหราศาสตร์สามารถอธิบายได้อย่างหยาบๆ ว่าผลกรรมดีและกรรมชั่วจะถึงตัวเมื่อไร ก็ให้พึ่งสังเกตจากการเคลื่อนไหวตัวของดวงดาวนั่นเอง^{๔๗}

๓.๓.๗ ทรรศนะของวัชระ งามจิตจรเจริญ

รองศาสตราจารย์ ดร. วัชระ งามจิตจรเจริญ ท่านถือว่าเป็นบุคคลหนึ่งที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องโหราศาสตร์ โดยผู้วิจัยได้รวบรวมประเด็นในการสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ ๑ : อะไรคือ ความสัมพันธ์ที่พอดีระหว่างโหราศาสตร์กับ

พระพุทธศาสนา

ตอบ : อยู่ที่ว่าความดีความชั่ว “โหราศาสตร์ พยากรณ์อะไร” คือ ถ้าพูดถึงว่า “คุณมีกรรมเก่า เป็นแบบนี้แบบนั้น คุณจะชีวิตเป็นแบบนี้” คือพูดถึงเรื่องกรรม โดยนำมาเชื่อมโยงกับหลักพระพุทธศาสนา ในส่วนนี้ก็อาจมองได้ว่า ความเชื่อเรื่องกรรม คือ จุดร่วมอย่างหนึ่งระหว่างพระพุทธศาสนากับโหราศาสตร์”

ประเด็นที่ ๒ : ถ้าเป็นเช่นนั้น จุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนา คือ การให้ผู้คนพ้นทุกข์ ซึ่งคำสอนส่วนใหญ่ก็ล้วนพูดถึงเรื่องการดับทุกข์ และแนวทางการดับทุกข์ แต่

^{๔๗}จักรเทพ รำพึงกิจ, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีต่อโหราศาสตร์ในยุคปัจจุบัน” หน้า ๑๐๘ – ๑๐๙.

ทำไมคนส่วนใหญ่ถึงเลือกที่จะเชื่อและใช้โหราศาสตร์ แทนการเชื่อและลงมือปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา

ตอบ : จริงๆ แล้ว เพราะคนส่วนใหญ่ไม่รู้เรื่องอริยสัจ ๔ จริงๆ อีกแง่หนึ่ง คือ โหราศาสตร์เป็นลักษณะเชิงจิตวิทยา คือ ถ้าทายถูกก็เหมือนที่มีปาฏิหาริย์เกิดขึ้น ที่นี้คนก็เกิดกำลังใจจนเกิดเป็นศรัทธาตามมา เหมือนตัวอย่าง เรื่อง “น้ำมนต์” ซึ่งเป็นน้ำมนต์ที่มีชื่อเสียงของวัดแห่งหนึ่ง คือ พอรดแล้วปรากฏว่าชีวิตดีขึ้นจากหน้ามือเป็นหลังมือ ก็มีการบอกเล่ากันปากต่อปากคนก็เกิดศรัทธาขึ้นมา โหราศาสตร์ก็จัดอยู่ในรูปจิตวิทยาได้อย่างหนึ่ง แต่ผมเห็นว่าถ้าคนที่ใช้โหราศาสตร์ใช้ผิดวิธีก็จะกลายเป็นความมั่งงายได้^{๔๔}

๓.๓.๘ ทรรศนะของอุดร บรรณารักษ์

ท่านอุดร หรือ ที่พระสงฆ์สามเณรส่วนใหญ่แห่งวัดช่องลม ตำบลนาเกลือ จังหวัดชลบุรี เรียกท่านว่า “มหาอุดร” เป็นเพราะว่าเคยบวชจนสอบได้เปรียญธรรม ๗ ประโยค แต่ในเวลาต่อมาท่านมีความจำเป็นต้องลาสิกขาบทยออกมาเป็นฆราวาส และในปัจจุบันนี้ท่านก็ดำรงตำแหน่งเป็นอาจารย์สอนนักเรียนธรรม และภาษาบาลี ให้แก่ภิกษุสามเณรที่วัดช่องลม ตำบลนาเกลือนี้ อย่างไรก็ตามมีน้อยคนนักที่ทราบว่า ท่านมีความเชี่ยวชาญเรื่องโหราศาสตร์ และพยากรณ์ศาสตร์โดยเฉพาะเรื่องการดูลายมือ ซึ่งผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์ท่านเกี่ยวกับเรื่องโหราศาสตร์ ดังมีประเด็นต่อไปนี้

ประเด็นที่ ๑ : ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีข้อความที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง

โหราศาสตร์หรือไม่

ตอบ : ก่อนอื่นต้องบอกว่าพระพุทธศาสนาไม่ได้เอาโหราศาสตร์มาใช้ในการเผยแผ่ และพระพุทธองค์ยังตรัสไว้ว่าคนที่นำเอาโหราศาสตร์มาใช้แล้วเกิดเรื่องเสียหายว่าคนเขลาย่อมมัวรอถือฤกษ์ยามอยู่ ประโยชน์เป็นเรื่องของประโยชน์เอง ดวงดาวจะไปทำอะไรได้ ดวงดาวอยู่ไกล ถ้าเราคิดดี ทำดี อันนี้ดีเป็นประโยชน์เป็นมงคลแก่ตัวเอง

ประเด็นที่ ๒ : มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า พระสงฆ์ไทยไม่ว่าจะยุคสมัยใดล้วนมีความสัมพันธ์กับเรื่องโหราศาสตร์ซึ่งอาจจะแตกต่างกันไปบ้าง แต่ทุกยุคทุกสมัยพระสงฆ์กับโหราศาสตร์เป็นเรื่องที่มีมาคู่กันอยู่เสมอ เราจะมองได้หรือไม่ว่าการที่พระพุทธศาสนา

^{๔๔}สัมภาษณ์ วัชรระ งามจิตจรเจริญ, รศ.ดร., ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๕๓.

ซึ่งเป็นศาสนาที่มีคำสอนที่ลึกซึ้ง ยังดำรงอยู่ได้ในทุกวันนี้ โหราศาสตร์มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้

ตอบ : ตรงนี้มองได้ว่าเป็นการเอามาใช้ของพระสงฆ์ ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่า หน้าทีของพระสงฆ์ในทุกวันนี้ คือ สอนให้คนไม่ทำชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี สงเคราะห์คนด้วยน้ำใจอันงาม และให้คนฟังในสิ่งที่ไม่เคยฟังนั่นคือ หาทางออกให้กับคนที่มีปัญหาที่มาปรึกษากับพระสงฆ์ อย่างไรก็ดี จากข้อที่ว่าสงเคราะห์คนด้วยน้ำใจอันงามนั้น ส่วนใหญ่โยมต้องการ เพราะพระสงฆ์ก็อยู่ได้เพราะชาวบ้านเลี้ยง และโดยส่วนใหญ่ที่ผมประสบมาสมัยที่บวชเป็นพระ คือ ชาวบ้าน หรือผู้คนที่มาปรึกษาผมนั้น ปัญหาหลักๆ ก็คือเรื่องปากท้อง ฐานะการเงิน การงาน ครอบครัว สุขภาพ และความรัก เป็นต้นว่า เมื่อไรจะรวยมีกินมีใช้สบายๆ งานที่ทำอยู่ดีหรือไม่ จะมีดวงอุบัติเหตุหรือเจ็บไข้ได้ป่วย เสียทรัพย์หรือเปล่า เนื้อคู่เกิดหรือยัง ภรรยาหรือสามี หรือแฟนที่คบกันอยู่นี้จะไปด้วยกันรอดหรือไม่ เป็นต้น โดยในส่วนของตัวผมเอง ผมก็จะดูลายมือให้แล้วบอกว่า ที่ชีวิตคุณประสบกับปัญหาในทุกวันนี้ เพราะคนแต่ละคนมีกรรมมาไม่เหมือนกัน แล้วก็บอกว่า จริงๆ ปัญหาต่างๆ ที่รุมเร้าอยู่นี้ มันสามารถผ่อนหนักเป็นเบาได้ ผมก็จะแนะนำให้สวดมนต์ทำสมาธิให้คิดดีไว้ก่อน แล้วแผ่เมตตาให้เจ้ากรรมนายเวรทั้งหลาย หมั่นทำความดีเข้าไว้ บางคนก็เชื่อนะ แต่บางคนก็อยากได้วัตถุมงคลสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ไว้คุ้มครอง ถ้าที่วัดผมมีแล้วปลุกเสกแล้วผมก็ให้ ถ้าไม่มีผมก็ไม่ได้ให้ พวกที่เชื่อ และทำตามที่ผมแนะนำ มีบางส่วนที่กลับมาแล้วมาเล่าให้ผมฟังเหมือนกันว่า ชีวิตของพวกเขาดีขึ้นกว่าเดิมนะ แม้จะไม่มาก แต่ผมก็รู้สึกยินดีไปกับเขาด้วย

ประเด็นที่ ๓ : ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีกล่าวไว้หรือไม่ว่าพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้เรียนโหราศาสตร์

ตอบ : มีแต่ภาคค่านวณที่อนุญาตให้พระสงฆ์เรียน คือ ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจว่า โหราศาสตร์ไทยมี ๒ ภาค คือ ภาคพยากรณ์ กับ ภาคค่านวณ และที่อนุญาตให้พระสงฆ์สมัยนั้นเรียน ผมคิดว่า เพราะการเดินทางอยู่ป่าของพระสงฆ์นั้น ภิกษุควรจะรู้ว่า จันทรเพ็ญในเวลาใด เราจะได้แสดงปาฏิโมกข์ในวันนั้น ซึ่งโหราศาสตร์เองที่ดึงเอาไปเกี่ยวแต่พระพุทธองค์ไม่ตรัสให้เอาไปใช้ เพราะภิกษุมักถูกทำร้ายในกองเกวียน แต่ที่ให้เรียนก็เพื่อจะรู้ว่าวันคืนพิรุณเดือนใด ถ้ามว่าพระสงฆ์จำเป็นต้องเรียนโหราศาสตร์ ผมว่าจำเป็นบางส่วนอย่างทีบอก คือ พระสงฆ์ก็ยังต้องฟังโยม ถ้าโยมมีปัญหาที่ต้องช่วยเหลือ โดยทุกครั้งที่ผมดูดวงให้ชาวบ้าน ผมยึดหลักพระพุทธองค์เสมอในเรื่องของ“สัมมาทิฐิ” ผมเชื่อว่า

ถ้าคนเรามีสัมมาทิฐิ มันมีผลทำให้ดวงเปลี่ยนด้วยและเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น คือถ้าเราคิดดี คิดถูกต้อง มันมีผลทำให้พฤติกรรมและการกระทำต่างๆ ที่แสดงออกมามันสามารถเปลี่ยนได้

ถาม : ที่ท่านบอกว่าโหราศาสตร์ไทยมี ๒ ภาค คือ ภาคคำนวณ กับภาคพยากรณ์ ที่นี้อยากจะถามท่านว่าในส่วนที่เป็นภาคพยากรณ์นั้น ในส่วนของภาคนี้สามารถบอกอะไรได้บ้าง

ตอบ : สิ่งที่อยู่ในส่วนของภาคพยากรณ์สามารถบอกได้ คือ ชะตาชีวิต โชคดี โชคร้าย คู่ครอง อุบัติเหตุ บุตรดีหรือไม่ดี ญาติพี่น้อง เพื่อนพ้องที่ใครพึ่งพาได้หรือไม่ได้โดยรวมแล้ว คือ สามารถบอกเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นกับชีวิตทุกอย่าง

ถาม : เมื่อพูดถึงเรื่องคู่ครอง เคยมีกรณีไหนบ้างหรือไม่มีที่มิญาติโยมมาขอฤกษ์แต่งงาน แล้วเมื่อพระสงฆ์ตรวจดวงชะตาของทั้งคู่แล้วปรากฏว่าไม่สามารถอยู่ด้วยกันได้หรืออยู่ด้วยกันไปสุดท้ายก็ต้องหย่าขาดจากกัน แล้วพระสงฆ์ได้ตอบญาติโยมหรือให้ฤกษ์ไปหรือไม่อย่างไร

ตอบ : เคยมีสมัยที่ผมยังบวชอยู่ พระอาจารย์ของท่านเคยเล่าให้ฟังว่า อาจารย์ของท่านเคยพบว่ามีชายหญิงคู่หนึ่งมาขอฤกษ์แต่งงานและให้ตรวจดวงชะตาให้ด้วย ท่านก็ให้ฤกษ์ที่ดีที่สุดของปีนั้นไป และก็บอกว่าจะอยู่ด้วยกันยึดแต่ให้หมั้นทำบุญทำทานสร้างความดีให้มากๆ จะยังอยู่ด้วยกันยาวนานและมีความสุข และไม่น่าเชื่อว่าชายหญิงคู่นั้นก็อยู่ด้วยกันได้จริงๆ จนฝ่ายชายได้เสียชีวิตจากไปตอนอายุน่าจะประมาณ ๖๘ ปีเห็นจะได้ และในเรื่องของการให้ฤกษ์ยาม ผมว่าในฐานะที่ผมก็เคยบวชเรียนมา การที่มีญาติโยมมาขอฤกษ์มงคลต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การแต่งงาน การบวชเรียน ฯลฯ ผู้ที่เป็นพระสงฆ์ยอมต้องให้อยู่แล้ว เพราะพระท่านก็ต้องมุ่งสงเคราะห์ชาวบ้านเป็นสำคัญ ซึ่งในเรื่องของโหราศาสตร์นั้นยอมต้องมีจรรยาบรรณอยู่แล้ว คนที่ประกอบอาชีพหมอดู หรือพระสงฆ์ที่ศึกษาศาสตร์สาขานี้ จะมีจรรยาบรรณเลยว่า

๑. อย่าทำนายว่าบุตรคนไหนดีกว่ากัน
๒. หากว่าชายหญิงมาถามว่าพวกเขาสองคนจะได้แต่งงานกันหรือไม่นั้น ห้ามทำนาย นอกจากนี้หากว่าเขาหมั้นกันแล้วหรือแต่งงานกันแล้ว ขอให้ทายว่าเป็นคู่ครองที่เดียว อย่าทายอย่างอื่น เพราะจะทำให้สามีภรรยาทึงกัน
๓. ดวงชะตาของใครก็ของคนนั้นห้ามบอกกล่าวผู้อื่น
๔. มุ่งประโยชน์ของผู้มาดูเป็นหลัก เคารพในวิชาชีพ และที่สำคัญ คือ ไม่อวดอ้างคุณ

วิเศษใดๆ

๕. เรื่องการเมือง อย่าทายเป็นภัยดี เพราะถือเป็นเรื่องผิดกฎหมาย

ประเด็นที่ ๔ : โหราศาสตร์ขัดแย้งกับพระพุทธศาสนาหรือไม่

ตอบ : ถ้าโหราศาสตร์ทำให้คนเกิดความมั่งงาย ผมว่าขัดแย้งแน่ๆ เพราะพุทธศาสนาเราถือเรื่องของ เหตุ - ปัจจัยเป็นสำคัญ

ถาม : ถ้าเป็นเช่นนั้น กรณีใดบ้างที่ขัดแย้ง และกรณีใดบ้างที่ไม่ขัดแย้ง

ตอบ : กรณีที่ไม่ขัดแย้งเลย คือ พุทธเรื่องกรรม หมายความว่า พระสงฆ์พูดในลักษณะที่บอกว่าสิ่งที่ญาติโยมประสบทุกวันนี้ส่วนหนึ่งนั้นเป็นเพราะกรรมที่ได้เคยทำไว้ในอดีตว่ามันมีความเกี่ยวเนื่องกันกับชีวิตในปัจจุบัน และการสร้างกรรมใหม่ในปัจจุบัน และในอนาคต ส่วนกรณีที่ขัดแย้งแน่ๆ คือ การพูดเรื่องของดวงดาวว่ามันมีอิทธิพลต่อชีวิตในชาติปัจจุบันและไม่สามารถหาทางแก้ไขได้นอกจากเสียจากว่าต้องทำพิธีสะเดาะเคราะห์ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาไม่ได้กล่าวเช่นนั้นเลย ผมเห็นว่าวิธีแก้จริงๆ คือ พระสงฆ์ต้องสอนให้คนทำความดีในชีวิตปัจจุบันนี้มากกว่าจะพูดเช่นนั้น

ประเด็นที่ ๕ : ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนาและโหราศาสตร์คืออะไร

ตอบ : คือผมว่าอยู่ที่พระสงฆ์เอามาใช้ให้พอดี นำมาใช้ให้ถูกต้อง และไม่ขัดกับหลักที่พระพุทธองค์ให้ไว้

ประเด็นที่ ๖ : ท่าทีที่ควรจะเป็นของพระสงฆ์ที่มีต่อเรื่องนี้ หรือการวางตัวของพระสงฆ์ในเรื่องนี้ควรเป็นอย่างไร

ตอบ : ผมมองว่าพระสงฆ์ก็สามารถทำนายได้แต่ต้องจับท้ายด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ พระสงฆ์ควรศึกษาและทำความเข้าใจหลักธรรมต่างๆ ให้กระจ่าง และถูกต้อง เพราะพระสงฆ์ถือว่าเป็นตัวแทนที่ต้องเผยแผ่และสืบทอดคำสอนของพระพุทธองค์ อีกอย่างที่ผมแนะนำว่าพระสงฆ์สามารถทำนายได้ ก็เพื่อเอามาใช้ตอบแทนญาติโยมที่ช่วยสงเคราะห์พระสงฆ์ ผมขอเสริมว่าคนที่มิใช่คฤหัสถ์มีกรรมดีมารองรับเหมือนฝนจะตกดินเย็นก็มารองรับ และในเรื่องการผ่อนแรงกรรม ผมว่าสามารถผ่อนให้เบาลงได้ทำได้ แต่ถามว่าอย่างไรก็ต้องเจออยู่ดี จะเจอเร็วหรือช้านั้นก็ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง

ประเด็นที่ ๗ : จุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนา คือ ต้องการให้มนุษย์พ้นจากความทุกข์ทั้งหลาย ซึ่งคำสอนส่วนใหญ่ล้วนพูดถึงเรื่องการดับทุกข์ และแนวทางการดับทุกข์ แต่ทำไมคนส่วนใหญ่เลือกที่จะใช้และเชื่อโหราศาสตร์แทนการเชื่อและลงมือปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา

ตอบ : เหมือนกับว่าโหราศาสตร์ออกแนวนิทาน น่าฟังคนส่วนใหญ่ชอบมัน น่าสนใจน่าศรัทธา ถูกจริตกับคนส่วนใหญ่ แต่พุทธศาสนาอาจไม่ถูกจริตของคนโดยมากได้ พุดง่าย ๆ คือผมมองว่าโหราศาสตร์เข้าถึงง่ายกว่าตัวคำสอนในพระพุทธศาสนา อีกอย่าง คือคนปัจจุบันชอบของสำเร็จรูป แต่พุทธศาสนาสอนให้คนคิดก่อน สอนว่าทุกข์เป็นอย่างไรก่อนแล้วจะเจอสุข คือในพุทธศาสนาต้องค่อย ๆ ทำเป็นขั้นตอน ถึงจะพบความสุขที่แท้จริง แต่คนในยุคนี้ไม่ชอบเพราะเสียเวลา ชอบทางลัดมากกว่า ไม่ต้องมาหนึ่ง สอง สาม สี่ แล้วก็ห้าแต่อยากเจอสี่แล้วไปหาห้าได้เลย^{๔๔}

๓.๔ สรุปทรรศนะของพระสงฆ์และนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อเรื่องโหราศาสตร์

สามารถแยกได้เป็น ๒ ประเด็น ดังนี้ คือ

ก. ทรรศนะที่เห็นว่าโหราศาสตร์มีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ในส่วนของทรรศนะนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันด้วยแล้ว โหราศาสตร์ถือว่าเป็นบทบาทมากต่อกิจกรรมต่างๆ ในการดำเนินชีวิตของคนในยุคนี้ เพราะในปัจจุบัน โหราศาสตร์ได้เข้ามามีอิทธิพลเป็นอย่างมากโดยเฉพาะมิติทางด้านจิตใจ เช่น การดูแลสุขภาพ เพื่อประกอบกิจการต่างๆ หรือแม้แต่การตั้งชื่อเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต หรือแม้แต่ในเชิงจิตวิทยา คือ ศาสตร์สาขานี้ สามารถเป็นกำลังใจผลักดันให้กับผู้คนที่กำลังประสบกับปัญหาชีวิต หรือความทุกข์ในชีวิตสามารถลุกขึ้นมาต่อสู้หรือจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้

โดยทรรศนะนี้หากมองในด้านของความเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งที่สามารถเป็นเหตุชักจูงให้คนส่วนใหญ่หรือผู้คนที่ประสบกับปัญหาชีวิตหันมามุ่งสร้างความคิด เพื่อที่ตนจะได้รับผลดีนั้น ก็ น่าจะถือว่าอยู่ในกรอบของพระพุทธศาสนา คือ การให้คนมุ่งสร้างความคิดเพื่อประโยชน์ในชาติปัจจุบัน ซึ่งในส่วนนี้อาจเป็นผลทำให้พุทธศาสนิกชนหันมาใส่ใจในพุทธธรรมมากขึ้น อีกทั้งยังสามารถน้อมนำให้คนเข้าถึงหลักธรรมในขั้นสูงต่อไปได้ แต่อย่างไรก็ตามหากมองจากแง่มุมนี้ ในทางพระพุทธศาสนาก็ถือว่าโหราศาสตร์ยังมีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับหนึ่ง

ข. ทรรศนะที่เห็นว่าโหราศาสตร์ไม่มีความสำคัญและไม่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ในส่วนของทรรศนะนี้อาจกล่าวได้ว่า ชีวิตของคนเราจะดีหรือชั่วขึ้นอยู่กับการกระทำของตนเป็นหลัก อิทธิพลของดวงดาวต่างๆ ไม่มีผลต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งถือว่าสอดคล้องกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่เน้นเรื่องการกระทำที่ตัวบุคคลมากกว่าจะไปพึ่งพิงหรือการปล่อยชีวิต

^{๔๔} สัมภาษณ์ อุดร บรรณารักษ์, พันเอก, ๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๓.

ให้เป็นไปตามลิขิตของดวงดาวว่าสามารถส่งผลต่อชีวิตของคนๆ หนึ่งได้ จริงอยู่ที่ว่าดวงดาวสามารถมีอิทธิพลแต่ก็เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะมนุษย์มีการกระทำ (กรรม) อยู่ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับหลักกรรมในทางพระพุทธศาสนาที่ว่า "ทำความดี ย่อมได้รับผลดี ทำความชั่ว ย่อมได้รับผลชั่ว บุคคลหวานพีชเช่นไร ย่อมได้รับผลเช่นนั้น" และเมื่อมนุษย์มีการกระทำกรรมอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นมนุษย์จึงมีสิทธิและเสรีภาพในการเลือกที่จะทำกรรมดี เพื่อผลที่ดีตามมาในอนาคต หรือจะเลือกทำชั่ว ทั้งหมดนี้ก็ขึ้นอยู่กับเสรีภาพในการเลือกกระทำกรรมของแต่ละบุคคลเอง ดังนั้นจากทฤษฎะดังกล่าวนี้ จึงถือว่าโหราศาสตร์ไม่มีความจำเป็นและไม่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนๆ หนึ่งมากไปกว่าการกระทำที่มาจากทางเลือกของตัวเอง

๓.๕ สรุปอิทธิพลของโหราศาสตร์ที่มีผลต่อวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จากทฤษฎะของนักปราชญ์ที่กล่าวมาในตอนต้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นว่าคนไทยที่เป็นชาวพุทธโดยทั่วไป มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์มาโดยตลอดนับตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย เมื่อมีกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตที่จะต้องปฏิบัติศาสนพิธีตามคตินิยมของไทย ไม่ว่าจะเป็นพิธีเกี่ยวกับการเกิด การตั้งชื่อ การหมั้น การแต่งงาน การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ หรือกระทั่งงานศพ ล้วนแล้วแต่ต้องพึ่งพาการทำนายเพื่อหาฤกษ์ยามทางโหราศาสตร์แทบทั้งสิ้น และบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้โหราศาสตร์ที่สังคมให้ความยอมรับนับถือก็คือ "พระสงฆ์"

ด้วยเหตุนี้ โหราศาสตร์จึงเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาแต่สมัยโบราณ โดยจะพบว่า กษัตริย์ไทยในสมัยอดีตทรงแต่งตั้งผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในโหราศาสตร์ให้เป็นหมอดูในราชสำนักมีตำแหน่งที่เรียกว่า "โหรอธิบดี" มีหน้าที่ให้คำปรึกษา เกี่ยวกับฤกษ์ยามเพื่อการดำเนินราชการทั่วไป เช่น การพิชัยสงคราม ยกทัพจับศึก ส่วนชาวบ้านเรียกตำแหน่งนี้ว่า "โหรหลวง" นอกจากนี้เราจะพบว่ากษัตริย์หรือผู้ปกครองนครในสมัยก่อนจะให้ความเคารพและเชื่อถือกับพระสงฆ์ที่เก่ง และเชี่ยวชาญทางด้านโหราศาสตร์เป็นอย่างมาก ส่วนในประเทศอินเดีย โหราศาสตร์ได้แพร่หลายอยู่ในหมู่วรรณะพราหมณ์ ซึ่งถือว่าเป็นวรรณะที่เป็นสื่อของเทพเจ้าบนสวรรค์ กษัตริย์จึงทรงแต่งตั้งพราหมณ์เป็นที่ปรึกษาราชการเรียกว่า "ปุโรหิต" ซึ่งในปัจจุบันโหราศาสตร์ได้มีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของคนไทย โดยเข้าไปเกี่ยวข้องในเรื่องต่างๆ ดังนี้ คือ

๑. การทำนายลักษณะของบุคคลในอนาคต โดยดูจากวัน เดือน ปีเกิด ลักษณะรูปร่าง หรือจากลายมือ หรือจากตำแหน่งของไฟและปานต่างๆ เช่น มีการนำดวงชะตามาพิจารณาว่าเกิดปีใดจะเป็นธาตุอะไร เช่น ปีชวดกับปีกุน เป็นธาตุน้ำ ปีฉลูกับปีจอ เป็นธาตุดิน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการเปรียบเทียบว่าธาตุใดเป็นมิตร หรือเป็นศัตรูกัน เช่น ธาตุดินเหมาะแก่กับทุกธาตุ ธาตุน้ำกับ

ธาตุไฟไม่เหมือนกัน เพราะไฟเผาไหม้ และธาตุเหล็กกับธาตุไฟไม่ดี เพราะไฟเผาเหล็ก เป็นต้น ซึ่งการเปรียบเทียบธาตุคู่มิตร และศัตรูนี้มีเพื่อประโยชน์ในการทำนายหาคู่ของบ่าวสาว เป็นต้น

๒. การดูฤกษ์ยาม ปัจจุบันนี้โหราศาสตร์เข้ามามีอิทธิพลอย่างมากในการหาฤกษ์ยามของการปลูกบ้าน และการเดินทางโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการแต่งงาน ซึ่งต้องมีการกำหนดเดือนแต่งงาน คนไทยบางส่วนที่ยึดมั่นในประเพณีความเชื่อดั้งเดิมอยู่ เช่น การดูฤกษ์ หรือกำหนดฤกษ์ของการนุ่งผ้าใหม่ ตัดผ้าใหม่ รวมทั้งยังดูไปถึงฤกษ์ของการเผาผีด้วย เช่น วันพฤหัสบดีและวันศุกร์ห้ามเผาผี เป็นต้น

๓. การตั้งชื่อ ชื่อนั้นจะถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่จะผลักดัน หรือทำให้เจ้าของชื่อมีอนาคต เช่นไร มีนิสัยอย่างไร ปัจจุบันอิทธิพลของการตั้งชื่อได้เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากจะดูที่ความหมายแล้ว ยังดูถึงความมงคล และความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ รวมถึงความไพเราะของชื่อที่ตั้งอีกด้วย

๔. การผูกดวง และทำนายดวงชะตา ส่วนมากมักจะเป็นเรื่องเฉพาะๆ ไป เช่น เรื่องการแต่งงาน เรื่องเคราะห์หรือโชคชะตา เป็นต้น

๕. ความสวยงามและการแต่งตัว เชื่อกันว่าสีของเสื้อผ้าจะมีความหมายในตัวของมันเอง และมีผลกระทบต่อผู้ใส่ด้วย เช่น สีม่วงเป็นสีแห่งความโศกเศร้าเป็นสีแห่งความผิดหวังในรัก และบ่งถึงความเป็นหม้าย สีเขียวบ่งถึงความร่มเย็นและประสบความสำเร็จในชีวิต เป็นต้น^{๕๐}

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๕๐} รัชนีกร เศรษฐ์, โครงสร้างสังคม และวัฒนธรรมไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, ๒๕๓๒), หน้า ๑๘๙-๑๙๑.

บทที่ ๔

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ทฤษฎีของพระพุทธศาสนาที่มีต่อโหราศาสตร์

๔.๑ ความจริงของโหราศาสตร์ในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบัน

จากที่ได้กล่าวถึงเรื่องของโหราศาสตร์ โดยเฉพาะโหราศาสตร์แบบไทยในฐานะที่เป็นศาสตร์ที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน นับตั้งแต่ที่มนุษย์เรารู้จักสังเกตปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ หรือสิ่งต่างๆ รอบตัวที่ไม่สามารถหาคำตอบได้ และสิ่งเหล่านั้นถูกนำมาเชื่อมโยงและผสมผสานเข้ากับดาราศาสตร์ เทววิทยา และที่สำคัญ คือ ศาสนา โดยเฉพาะในสังคมไทย ซึ่งเป็นสังคมที่นับถือพระพุทธศาสนา ทำให้โหราศาสตร์กลายเป็นสิ่งหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ในยุคสมัยใด

ความเป็นจริงอย่างหนึ่งของสังคมไทย คือ คนส่วนใหญ่ในสังคมมีความเชื่อในเรื่องโหราศาสตร์ และพระพุทธศาสนาผสมผสานกลมกลืนกันมาช้านาน และยิ่งในยุคปัจจุบันนี้ที่ผู้คนประสบกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ จนบางครั้งไม่สามารถหาทางแก้ไขจัดการกับปัญหาเหล่านั้นได้ โหราศาสตร์ถือเป็นทางเลือกหนึ่ง ที่ผู้คนเหล่านั้นนำมาใช้เป็นตัวเลือกในการแก้ไขจัดการกับปัญหาที่ตนเองประสบ แม้ว่าในทุกวันนี้โลกของวิทยาศาสตร์จะเจริญก้าวหน้าไปเพียงใด บางครั้งวิทยาการต่างๆ ก็ไม่สามารถจัดการแก้ไขกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตของมนุษย์ได้ อีกทั้งเมื่อมองจากในมุมมองของพระพุทธศาสนา วิทยาศาสตร์ก็ไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติได้ทั้งหมด อาจจะเนื่องมาจากว่าวิทยาศาสตร์เป็นการศึกษาโลกทางวัตถุเพียงด้านเดียว อะไรก็ตามที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยการทดลอง หรือการอธิบายเชิงประจักษ์สัมผัสได้ วิทยาศาสตร์ก็จะไม่ยอมรับ

ซึ่งในส่วนนี้เองที่เป็นข้อแตกต่างอย่างหนึ่งระหว่างพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ เพราะในทางพระพุทธศาสนานั้นเชื่อว่า ธรรมชาติประกอบด้วยองค์ประกอบ ๒ ส่วนด้วยกัน คือ ส่วนที่เป็นรูปและส่วนที่เป็นนาม (รูป-นาม) ซึ่งธรรมชาติในฝ่ายนามนั้นไม่สามารถจะทดสอบ หรือทดลองแล้วทำความเข้าใจได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ แต่ในทางพระพุทธศาสนาสามารถเข้าถึงความจริงของธรรมชาติในส่วนนี้ได้ด้วยตนเอง โหราศาสตร์ก็เช่นกัน ถึงแม้ว่าโหราศาสตร์จะใช้รูปธรรมที่ปรากฏเป็นอุปกรณ์ในการทำนาย แต่ก็จะนำสิ่งเหล่านี้มาเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กันกับปรากฏการณ์ของนามธรรมได้ ด้วยการสังเกตและบันทึกเป็นสถิติไว้ จนกลายเป็นรูปแบบอย่างหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการพยากรณ์และการทำนายได้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในเรื่องนี้ซึ่งปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนา คือ เรื่องมหาบุริสลักษณะ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงระหว่างลักษณะที่ปรากฏทางกายภาพไปสู่ความสามารถที่เป็นเลิศของพระพุทธองค์ หรือในปัจจุบันที่กำลังเป็นที่นิยม คือ เรื่องของการดูลายมือ ดูลักษณะไผ่ในตำแหน่งต่างๆ ที่มีอยู่ตามร่างกาย โดยเชื่อว่าสามารถพยากรณ์

บุคลิกลักษณะของบุคคลแต่ละคนได้ และตัวอย่างสุดท้ายไม่ว่าจะในอดีต หรือในปัจจุบัน คือ เรื่องของการโคจรของดวงดาวที่สามารถส่งผลและมีอิทธิพลต่อชีวิตของบุคคลนั้นๆ

อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าด้วยความที่สังคมไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของสังคมอยู่แล้ว และประกอบกับความที่สังคมไทยรับเอาอิทธิพลของโหราศาสตร์เข้ามาผสมผสานกันจึงส่งผลให้ “พระสงฆ์” ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลหนึ่งที่มีหน้าที่สำคัญในการสืบทอด และรักษาคำสอนของพระพุทธศาสนา มีความจำเป็นที่ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องและใช้โหราศาสตร์ ในที่นี้ผู้วิจัยเน้นเฉพาะพระสงฆ์บางรูปเท่านั้นที่เลือกใช้โหราศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้กับคนส่วนใหญ่ที่มาปรึกษา และพระสงฆ์เหล่านั้นเกือบจะทั้งหมด ได้มีการสอดแทรกแนวคำสอนของพระพุทธศาสนาไว้ด้วย ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าพระพุทธองค์ทรงไม่ยอมรับในศาสตร์นี้ แต่พระพุทธองค์ ก็ไม่ได้ปฏิเสธในความเป็นศาสตร์ของโหราศาสตร์ เนื่องจากพระพุทธองค์ยังเห็นความจำเป็นบางประการที่พระสงฆ์จำต้องเรียนและศึกษาศาสตร์สาขานี้ไว้ อีกทั้งเนื่องจากการที่พระพุทธองค์ทรงถือว่ามนุษย์เรามีเสรีภาพที่จะเลือกแนวทางในการดำเนินชีวิต การทำนายของโหราศาสตร์จึงไม่อาจมีอำนาจเหนือไปกว่าการกระทำของตัวบุคคล

ด้วยเหตุนี้เอง ที่ทำให้พระพุทธองค์ทรงเห็นว่าการศึกษาโหราศาสตร์มากเกินไปจนกลายเป็นความมกมายหลงผิด จนขาดวิจารณญาณในการไตร่ตรองแล้ว โหราศาสตร์จึงถือว่าเป็นศาสตร์ที่ไปขวางกั้นทางไปสู่พระนิพพาน ดังนั้น พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติไม่ให้พระภิกษุดำเนินกิจกรรมทางโหราศาสตร์ทุกประเภท ซึ่งในส่วนของนี้อาจมองได้ว่า เมื่อครั้งสมัยพุทธกาล สภาพสังคมและการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสมัยนั้นแตกต่างกับสภาพสังคมในยุคปัจจุบัน ที่ต้องดิ้นรนทำงานแข่งขันกับเวลา เพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง ทำให้คนส่วนใหญ่ในยุคนี้ต้องประสบกับความทุกข์จนไม่มีเวลาว่างพอที่จะหาทางแก้ไขจัดการกับความทุกข์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นได้ ซึ่งต่างกับสภาพสังคมในสมัยพุทธกาลที่มีสำนักนักบวชต่างๆ ที่พยายามมุ่งแสวงหาทางหลุดพ้นจากความทุกข์ ประกอบกับสภาพสังคมในสมัยพุทธกาล ที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมเพื่อการหลุดพ้นจากความทุกข์

ด้วยเหตุนี้เอง ที่คนส่วนใหญ่ในสังคมปัจจุบัน เลือกที่จะปรึกษาหาทางแก้ไขจัดการกับความทุกข์โดยพึ่งศาสตร์ที่เรียกว่า “โหราศาสตร์” เป็นทางออกหนึ่งที่คนในยุคสมัยนี้เลือกใช้ และบุคคลที่ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมให้ความเคารพและเชื่อถือ ก็คือ พระสงฆ์ ดังนั้นการที่พระสงฆ์บางรูปในยุคปัจจุบัน เลือกที่จะใช้โหราศาสตร์มาเป็นเครื่องมือแก้ไขจัดการกับปัญหาชีวิตให้กับผู้คนเหล่านั้น จึงสามารถกล่าวได้ว่า พระสงฆ์เหล่านั้นรู้จักปรับ และประยุกต์โดยเอาโหราศาสตร์มาใช้ เพื่อให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปมากกว่าที่จะมองถึงประเด็นเรื่องความเคร่งครัดในพุทธ

บัญญัติที่พระพุทธองค์ได้ทรงบัญญัติไว้ แต่อย่างไรก็ตาม พระสงฆ์ที่ได้ชื่อว่าเลือกใช้โหราศาสตร์ย่อมต้องมีจุดยืน และมีขอบเขตในการใช้ศาสตร์สาขานี้ โดยขอบเขตที่ว่่านั้นก็มาจากพุทธบัญญัติเป็นสำคัญ ประกอบกับ ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป และท่าทีของพระพุทธองค์ที่พิจารณาได้ว่าทรงมีความยืดหยุ่น แต่ก็ไม่ละทิ้งจุดยืนของพระพุทธศาสนา รวมทั้งพุทธทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้อะไรวัน เวลา และดวงดาว การยอมตามความเชื่อถือเรื่องมงคลของชาวบ้านบ้างตามโอกาส และการใช้อธิบายหลักกรรม ทำให้โหราศาสตร์ในยุคปัจจุบันนี้กลมกลืนกันกับพระพุทธศาสนาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทย

๔.๒ ท่าทีต่อโหราศาสตร์ที่ไม่ผิดหลักพระพุทธศาสนา

๔.๒.๑ การมีความเชื่อที่ถูกต้อง

การมีความเชื่อที่ถูกต้องข้อนี้ถือว่ามีผลสำคัญและครอบคลุมได้ในทุกเรื่อง ไม่ใช่เพียงเรื่องของโหราศาสตร์เท่านั้น เพราะการที่เราจะมีพรศนะ ท่าที หรือการวางใจต่อเรื่องใด เราจะต้องมีแนวทางในการเชื่อที่ถูกต้อง และไม่ขัดแย้งกับหลักพระพุทธศาสนา ดังที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสไว้ใน “เกสปุตตสูตร” หรือที่รู้จักกันดีในนามของหลัก “กาลามสูตร”^๑ ซึ่งอาจจัดได้ว่าเป็นญาณวิทยาของพระพุทธศาสนากว่าได้ โดยหลักนี้เป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ได้ให้ไว้เป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบหลักนักคิด หรือแนวคิดของเจ้าลัทธิในสมัยพุทธกาล ซึ่งสามารถนำมาใช้ได้ในทุกวันนี้ ด้วย หลักที่ว่านั้น คือ อย่าเพิ่งเชื่อโดยฟังตามกันมา, อย่าเพิ่งเชื่อโดยเหตุสักว่าทำตามสืบๆ กันมา, อย่าเพิ่งเชื่อโดยตื่นข่าว, อย่าเพิ่งเชื่อโดยอ้างคัมภีร์หรือตำรา, อย่าเพิ่งเชื่อโดยนึกเอาเอง, อย่าเพิ่งเชื่อโดยคาดคะเน, อย่าเพิ่งเชื่อโดยการตรึกตรองตามอาการ, อย่าเพิ่งเชื่อโดยเห็นว่าถูกต้องตามลัทธิของตน, อย่าเพิ่งเชื่อโดยเห็นว่าผู้พูดควรเชื่อถือได้ และ อย่าเพิ่งเชื่อโดยถือว่ามีสมณะนี้เป็นครูของเรา หรืออย่างในหลักของ มหาปเทศ ๔^๒ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้การที่เราจะเชื่อในเรื่องใดแล้ว เราต้องศึกษาพิจารณาไตร่ตรองก่อนที่จะยอมรับความเชื่อนั้นได้ เพื่อที่จะได้ไม่เกิดโทษและสร้างความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

๔.๒.๒ การตระหนักว่าโหราศาสตร์เป็นดิรัจฉานวิชา

^๑ อัง.ติ.ก.๓๔/๕๐๕/๓๓๗-๓๔๖.

^๒ อัง.จตุก.ก.๓๕/๑๘๐/๔๓๑-๔๓๔.

ตามที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่า โหราศาสตร์เป็นเรื่องที่พระพุทธรเจ้าไม่ทรงยอมรับ เพราะถือว่าเป็นศาสตร์ที่ขวางกั้นต่อการบรรลุพระนิพพาน แม้ว่าในพุทธประวัติของพระองค์จะมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์มาตั้งแต่ครั้งที่ทรงประสูติ ตลอดจนเมื่อสมัยที่ทรงจำเรียนวิชาการต่างๆ ในตอนนั้น โหราศาสตร์ก็จัดว่าเป็น ๑ ใน ๑๘ วิชาที่ชนชั้นกษัตริย์จำเป็นต้องเรียน และจากพุทธประวัติของพระองค์เอง ก็ถือว่าพระพุทธรองค์ทรงมีความรู้ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี และทรงแสดงในความเป็นศาสตร์ศิลปะสาขานี้ แต่ก็ไม่ทรงให้ความเชื่อถือนัก ดังที่พระพุทธรองค์ทรงบัญญัติมิให้ภิกษุ ภิกษุณีเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้มากเกินไป ด้วยเหตุผลที่ว่าเป็นวิชาที่ขวางทางสงฆ์ให้ก้าวหน้าในการปฏิบัติเพื่อความสิ้นทุกข์

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้ เป็นที่ทราบกันดีว่ามีพระสงฆ์บางรูปเลือกที่จะศึกษาและใช้โหราศาสตร์ในฐานะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการให้ความช่วยเหลือและสอนธรรมะควบคู่กันไปให้กับชาวบ้านหรือคนส่วนใหญ่ที่ประสบกับปัญหาชีวิตแล้วไม่สามารถหาทางแก้ไขจัดการได้ โดยจากการศึกษาวิจัยพบว่า พระสงฆ์เหล่านั้นเน้นที่การบรรเทาทุกข์แก้ไขปัญหาลเฉพาะหน้า และเชื่อมโยงปัญหาที่เกิดขึ้นกับผลกรรมในอดีตชาติ พร้อมชี้แนะวิธีและแนวทาง (คือการประยุกต์เอาหลักธรรมมาใช้) เพื่อความสวัสดิในภายภาคหน้า แต่อย่างไรก็ตาม ก็มีพระสงฆ์ส่วนหนึ่งที่ใช้โหราศาสตร์เพื่อการเลี้ยงชีพ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ผิดพระวินัยอย่างชัดเจน แต่ก็เช่นกัน แม้ว่าจะผิดสิกขาบทเล็กน้อย พระสงฆ์ที่เลือกใช้โหราศาสตร์ในฐานะเครื่องมือในการเผยแผ่พุทธธรรม หรือพระสงฆ์ที่ใช้โหราศาสตร์เพื่อการเลี้ยงชีพ ก็เป็นที่ยอมรับของพุทธศาสนิกชนจำนวนมากในสังคมไทย

ดังนั้นท่าทีที่ถูกต้อง และท่าทีที่ควรจะเป็นของพระสงฆ์กลุ่มนี้ และโดยเฉพาะพระสงฆ์ที่ใช้โหราศาสตร์ในการเลี้ยงชีพ ก็คือ ต้องตระหนักและระลึกอยู่เสมอว่า การทำนายหรือการพยากรณ์ต่างๆ เป็นเรื่องที่ผิดพระวินัย แต่ถ้าทำไปเพราะตระหนักว่า พระสงฆ์มีความจำเป็นที่ต้องพึ่งชมราวาสในการดำรงชีวิต การช่วยเหลือ และการสงเคราะห์ชาวบ้านที่ประสบกับปัญหาที่เป็นเรื่องที่พึ่งกระทำ แต่ในท้ายที่สุดแล้ว ทั้งตัวพระสงฆ์และชมราวาสเองต้องไม่มัวงายและรู้เท่าทันในศาสตร์สาขานี้ด้วย

๔.๒.๓ การทำความเข้าใจเรื่องกรรมที่ไม่ขัดกับความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์

ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจก่อนว่า กรรมในโหราศาสตร์และกรรมในพระพุทธศาสนาเมื่อจุดเน้นต่างกัน โดยเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนานั้น เน้นที่ตัวเจตนา คือ เจตนาที่เป็นกุศล หรืออกุศล อันจะนำมาซึ่งผลของกรรม ทำให้เกิดกิเลสอันเป็นเหตุให้ทำกรรมสืบต่อไป เกิดเป็นวัฏฏะวงจรไม่มีที่สิ้นสุด จนกว่าเราจะดำเนินตามหลักที่พระพุทธรองค์ทรงให้ไว้ คือ มรรคมีองค์ ๘ ส่วนเรื่องกรรมใน

โหราศาสตร์จะสนใจเหตุในอดีตที่ส่งผลทำให้เกิดในสภาพปัจจุบันและส่งผลต่อไปในอนาคตเป็นหลัก เพราะตัวแปรสำคัญในการพิจารณาพยากรณ์ตามหลักวิชาโหราศาสตร์ ก็คือ อิทธิพลของดวงดาว ซึ่งมีผลต่อวิถีชีวิตของผู้คน และอิทธิพลที่วันนี้ก็สามารถบอกได้ว่าบุคคลผู้นั้น เกิดในตำแหน่งของดาวชะตาเกิดแบบนี้ จะทำให้มีชีวิตเป็นแบบใดในปัจจุบัน ซึ่งในส่วนตัวเองที่โหราศาสตร์นำเรื่องของกรรมเก่ามาใช้อธิบายว่า การที่มนุษย์คนหนึ่งเกิดมามีสภาพความเป็นอยู่อย่างไรในปัจจุบัน ก็เป็นเพราะเขาผู้นั้นได้ทำกรรมมาแต่ก่อน อย่างความเชื่อที่ว่าสุขทุกข์ที่เราได้รับเป็นผลมาจากกรรมในอดีตเท่านั้น ก็เป็นความเชื่อที่ผิดหลักกรรมในพระพุทธศาสนา ดังในตอนต้นที่ได้ยกตัวอย่างสามลัทธิความเชื่อที่สอนผิดหลักกรรม อันได้แก่ ลัทธิกรรมเก่า, ลัทธิเวทมนตร์ และลัทธิไร้เหตุ ซึ่งความเชื่อเรื่องกรรมที่ถูกต้องจะต้องไม่ตกไปอยู่ในสามลัทธิดังกล่าวนี้ อย่างไรก็ตามจะพบพุทธพจน์ที่อธิบายถึงเรื่องกรรมเก่า ความว่า

“...ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง มีวาทะอย่างนี้ มีทิฐิอย่างนี้ว่า บุรุษบุคคลนี้ย่อมเสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะสุข ทุกข์ หรือมิใช่ทุกข์มิใช่สุขก็ดี ข้อนี้ทั้งหมดก็เพราะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้แต่ก่อน ดังนั้นเพราะกรรมเก่าหมดด้วยตบะ ไม่ทำกรรมใหม่ ก็จักไม่มีผลต่อไป เพราะไม่มีต่อไป ก็จักสิ้นกรรม เพราะสิ้นกรรม ก็จักสิ้นทุกข์ เพราะสิ้นทุกข์ ก็จักสิ้นเวทนา เพราะสิ้นเวทนา ทุกข์ทั้งปวงจักเป็นอันไม่มีไปเอง ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกนิครนถ์มีวาทะอย่างนี้”^๓

หรืออีกพุทธพจน์หนึ่งที่ว่า

“ดูก่อนลิวกะ เวทนาบางอย่าง มีดีเป็นสมุฏฐานก็มี ย่อมเกิดขึ้นในโลกนี้ ข้อที่เวทนาบางอย่างซึ่งมีดีเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นในโลกนี้ บุคคลพึงทราบได้เองอย่างนี้ก็มี โลกสมมติว่าเป็นของจริงก็มี ในข้อนั้นสมณพราหมณ์เหล่าใดมีวาทะอย่างนี้ มีทิฐิอย่างนี้ว่า บุคคลนี้ได้เสวยสุข ทุกข์ หรือออกทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่ง เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง สุข ทุกข์ หรือออกทุกข์สุขทั้งมวลนั้น มีการกระทำไว้ในปางก่อนเป็นเหตุ ย่อมแล่นไปสู่สิ่งที่รู้ด้วยตนเอง และแล่นไปสู่สิ่งที่สมมติกันว่าเป็นความจริงในโลก เพราะฉะนั้นเรากล่าวว่า เป็นความผิดของสมณพราหมณ์เหล่านั้น...”^๔

^๓ม.ญ.๒๒/๒/๑-๒.

^๔ถ.สป.๒๙/๔๒๗/๔๘.

พุทธพจน์ข้างต้นนี้ทำให้เห็นว่า พระพุทธองค์มิได้ทรงปฏิเสธเรื่องกรรมเก่า เพราะกรรมเก่านั้นย่อมมีส่วนอยู่ในกระบวนการแห่งเหตุปัจจัย และย่อมมีผลต่อปัจจุบัน แต่มันก็เป็นเรื่องของเหตุปัจจัยอยู่นั่นเอง ไม่ใช่อำนาจนอกเหนือธรรมชาติอะไรที่เราจะไปยึดถือ หรือไปฝากโชคชะตาไว้กับกรรมเก่าได้

ดังนั้น การที่โหราศาสตร์กล่าวถึง และให้ความสำคัญกับกรรมเก่าว่าสามารถส่งผลถึงในปัจจุบันได้จึงถือว่ามีส่วนสอดคล้องกับเรื่องกรรมในทฤษฎีของพระพุทธศาสนา แต่กรรมในพระพุทธศาสนานั้นไม่ได้มองที่ตัวกรรมเก่าแต่เพียงอย่างเดียว เหมือนอย่างการที่เราปลูกผักจนได้กินเองในวันนี้ ซึ่งก่อนหน้าที่เราจะได้กินผักเหล่านั้น เราก็ต้องไปหาซื้อเมล็ดพันธ์มาปลูก หมั่นคอยรดน้ำ พรวนดิน ใส่ปุ๋ย ทุกๆ วันจนมันโตเต็มที่พอที่จะนำไปกินได้ ซึ่งแน่นอนว่าการที่เราได้กินผักของเราก็ย่อมต้องอาศัยการกระทำที่เราหมั่นไปดูแลมัน ตรงนี้เองที่ไม่อาจจะปฏิเสธได้ว่าเราไม่เคยทำมาก่อน สิ่งนี้ก็คือเรื่องที่สืบเนื่องมาจากการกระทำในอดีตที่มีผลมาถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงมองว่า กรรมเก่าเป็นเพียงแค่ตัวกระบวนการเท่านั้น ไม่ใช่ตัวการทั้งหมดที่มีผลต่อชีวิตคนเราในปัจจุบันเหมือนอย่างที่โหราศาสตร์มอง จริงอยู่ที่กรรมในอดีตย่อมมีผล และเปลี่ยนแปลงไม่ได้ แต่บุคคลมีการกระทำตลอดเวลา คือ ทำกรรมตลอดเวลา

ดังนั้นมนุษย์จึงมีเสรีภาพและมีทางเลือกที่จะกำหนดแนวทางชีวิตของตนเองได้ และที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนาเน้นที่ความเพียรพยายามของตนเอง มากกว่าอิทธิพลของกรรมเก่าอย่างในพุทธพจน์ที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” นั่นก็เพื่อแสดงออกให้เห็นถึงความรับผิดชอบของบุคคล โดยมองจากตัวเองออกไปในกรณีที่เราต้องรู้จักช่วยเหลือตนเอง นอกจากนั้น ยังสามารถมองได้อีกว่าหากเราต้องการให้ผู้อื่นช่วยเหลือเรา เราก็ต้องพึ่งตนเอง เราตนเองให้เกิดการกระทำจากผู้อื่น

ด้วยเหตุนี้เราจะเห็นได้ว่าเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนานั้น กว้างและครอบคลุมกว่ากรรมในแง่ของโหราศาสตร์ เพราะกรรมในพระพุทธศาสนามีทั้งกรรมที่เป็นตัวกฎ หรือตัวสภาวะกับกรรมในแง่ของจริยธรรม ดังนั้นเพื่อที่จะบรรเทาผลของกรรมในอดีตและสร้างกุศลกรรมอันดีให้เกิดขึ้นได้ในอนาคต ในทฤษฎีของพระพุทธศาสนาจึงเน้นที่การพึ่งพาตนเองมากกว่าจะเชื่อเรื่องกรรมเก่าแต่เพียงอย่างเดียว เพราะพระพุทธศาสนานั้นเชื่อมั่นในศักยภาพของความเป็นมนุษย์

ดังนั้นผู้ที่เลือกใช้โหราศาสตร์จึงมีความจำเป็นที่ต้องตระหนักไว้เสมอว่าโหราศาสตร์กับพระพุทธศาสนาเป็นคนละเรื่องกันอย่างชัดเจน แม้ว่าทั้งสองจะผสมผสานกลมกลืนกันมายาวนานในสังคมไทยก็ตาม และควรใช้โหราศาสตร์ในขอบเขตที่จำกัดเท่านั้น

๔.๒.๔ การให้ความสำคัญแก่ศักยภาพของความเป็นมนุษย์

พระพุทธศาสนาเชื่อว่าคนเราเกิดมาพร้อมกับแนวโน้มภายในใจ ๒ ส่วน คือ แนวโน้มในฝ่ายดี (กุศลมูล) และแนวโน้มในฝ่ายไม่ดี (อกุศลมูล) ซึ่งแนวโน้มดังกล่าวมีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของเรา และการแสดงตัวของแนวโน้มในใจต่อสิ่งที่มีผลกระทบต่อชีวิตคนแต่ละคนก็ย่อมไม่เหมือนกัน ดังนั้นการตอบสนองต่อสิ่งที่มีผลกระทบต่อชีวิตคนแต่ละคนจึงเป็นเรื่องเฉพาะของใครของมัน นั่นคือเป็นบุคลิก หรือจริตของแต่ละคนไป อย่างไรก็ตามสิ่งหนึ่งที่พระพุทธองค์ทรงสอนให้เราตระหนักก็คือการรู้เท่าทัน และพยายามเอาชนะการชี้นำแนวโน้มภายในใจด้วย ซึ่งการเอาชนะแนวโน้มในใจมีอยู่ ๒ ระดับ

๑. ระดับโลกียะ คือ การเอาชนะแนวโน้มภายในใจในส่วนที่เป็นอกุศล ให้เหลือแต่ส่วนที่เป็นกุศล

๒. ระดับโลกุตระ คือ การเอาชนะแนวโน้มทั้งสองส่วน คือ ทั้งส่วนที่เป็นกุศลและส่วนที่เป็นอกุศล

อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนาได้สอนให้เรามุ่งหาจริยธรรมในระดับโลกุตระ ซึ่งการที่มนุษย์เราส่วนใหญ่ในทุกวันนี้ต้องประสบกับความทุกข์ต่างๆ จนบางครั้งไม่สามารถหาทางออกได้ ทำให้ต้องไปพึ่งพาปัจจัยภายนอก คือ พระสงฆ์ หมอคุณ นักพยากรณ์ เกจิอาจารย์ชื่อดังต่างๆ ส่วนสำคัญก็เพราะการรับรู้โลกของคนเราต่างกัน คือ คนส่วนใหญ่จะรับรู้โลกในลักษณะที่ยึดติดกับตัวเอง ยึดว่าสิ่งนั้นสิ่งนี้เราเป็นเจ้าของ รวมทั้งการคาดหวังซึ่งเป็นผลมาจากการยึดติด เพราะโดยส่วนใหญ่แล้วความคาดหวังมักสวนทางกับความเป็นจริงและโอกาสที่จะผิดหวังก็มีสูง เมื่อยึดมั่นในชีวิต แนวโน้มที่จะนำไปสู่ความผิดหวังจึงเกิดขึ้น และเมื่อเกิดขึ้นก็เป็นธรรมดาที่จะเป็นทุกข์ นั่นเป็นเพราะว่าคนมักไม่มองว่าสิ่งต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ผ่านมาแล้วก็ผ่านไปตามเงื่อนไขตามปัจจัย ซึ่งการรับรู้แบบนี้เองที่พระพุทธองค์เชื่อว่าจะทำให้เราปลอดจากความทุกข์

เป็นที่ทราบกันดีว่าจุดยืนที่เป็นหลักสำคัญของพระพุทธศาสนา คือ การสอนเรื่องทุกข์ และการดับทุกข์ ซึ่งจากจุดยืนนี้เองที่เป็นตัวกำหนดท่าทีของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสิ่งต่างๆ ในเรื่องโหราศาสตร์ก็เช่นกัน จากที่กล่าวไว้ในตอนต้นว่าพระพุทธองค์ไม่ได้มีท่าทีปฏิเสธโหราศาสตร์ในความเป็นศาสตร์สาขาหนึ่ง หากแต่ทรงปฏิเสธในเรื่องการศึกษา หรือการนำโหราศาสตร์ไปใช้จนทำให้เกิดความหลงผิดมกภายในศาสตร์นั้นจนล้มเหลวที่ที่ตนพึงกระทำ ไม่ว่าจะเป็นภิกษุ ภิกษุณี หรือฆราวาสก็ตาม แต่ท้ายที่สุดแล้วพระพุทธองค์ทรงเชื่อว่ามนุษย์เรามีทางเลือกเสมอ และเมื่อมนุษย์เราประสบกับปัญหา ตัวของบุคคลนั้นเองที่จะสามารถจัดการกับปัญหาได้ดีที่สุด เพราะพระพุทธองค์ทรงเชื่อว่าคนเรามีทางเลือกนั่นเอง ซึ่งการที่เชื่อเช่นนี้ก็เท่ากับว่า มนุษย์เรามีเสรีภาพในการกระทำ คือ ความสามารถที่จะตัดสินใจเลือกกระทำได้อย่าง

มีอิสระ ไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งอื่น และหากมองในแง่ของกรรม การมีเสรีภาพ หมายถึง ความสามารถที่จะกระทำกรรมใหม่ได้ด้วยเจตนาของตน และตัวเราเองที่ต้องเป็นผู้กระทำและรับผิดชอบต่อผลอันเกิดจากการกระทำของเราด้วย ดังนั้นนอกจากการเน้นที่ตนเองเป็นผู้กระทำอย่างเสรีแล้ว พระพุทธศาสนายังสอนให้บุคคลฝึกฝนตนเองเพื่อพัฒนาไปสู่ความมีปัญญา สามารถเอาชนะกิเลสต่างๆ อย่างที่ได้กล่าวไว้ก่อนหน้าที่ว่าทำดีที่สุดแล้วพระพุทธองค์ทรงมุ่งให้เราเข้าถึงการเอาชนะแนวโน้มภายในใจในส่วนที่เป็นโลกุตตระ แต่อย่างไรก็ดีพระพุทธศาสนาไม่ได้เพียงแต่บอกว่าเรามีเสรีภาพเท่านั้น แต่บอกด้วยว่าเราควรใช้เสรีภาพนี้ พัฒนาตนเองไปสู่ความมีอิสรภาพโดยสมบูรณ์ นั่นคือ การก้าวไปสู่ความเป็นอริยบุคคล

นอกจากพระพุทธศาสนาจะให้ความสำคัญแก่เรื่องเสรีภาพแล้ว พระพุทธศาสนายังให้ความสำคัญแก่การพึ่งตนเองด้วย ดังที่มีปรากฏพุทธภาษิตมากมายเกี่ยวกับ เรื่องการพึ่งตนเอง และการปรารภความเพียร เช่น ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน^๕ หรือตถาคตเป็นเพียงผู้บอกทาง แต่ความเพียรนั้นเธอทั้งหลายต้องทำเอง^๖ เป็นต้น

จากจุดนี้เองที่ทำให้เห็นว่าพระพุทธองค์ทรงเชื่อมั่นในศักยภาพของความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวเราทุกคน ซึ่งศักยภาพที่กล่าวนี้เองที่จะเป็นตัวที่จะช่วยให้เราสามารถจัดการ และแก้ไขกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตของมนุษย์เราได้

๔.๓ สรุปประโยชน์ของโหราศาสตร์

ประโยชน์ของโหราศาสตร์อาจขึ้นอยู่กับความเชื่อของแต่ละบุคคล เพราะศาสตร์นี้ไม่สามารถพิสูจน์หรือหาข้อเท็จจริงได้เหมือนวิทยาศาสตร์ เพราะฉะนั้นโหราศาสตร์จึงยังคงเป็นศาสตร์ที่ลึกลับเก่าแก่ และยังคงเป็นศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อบุคคลทุกกลุ่มชนชั้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามหากจะประมวลประโยชน์ของโหราศาสตร์ เราอาจกล่าวได้ ๒ ลักษณะ คือ ประโยชน์ในทางโหราศาสตร์ และประโยชน์ในแง่ของสังคมและจิตวิทยา

๔.๓.๑ ประโยชน์ในทางโหราศาสตร์

ก. ใช้พยากรณ์สำหรับความเป็นไปของดินฟ้าอากาศ เพื่อให้ทราบล่วงหน้า และหาทางป้องกันภัยพิบัติทางธรรมชาติ

^๕ พุ.ธ. ๔๒/๒๒/๑๘๖.

^๖ พุ.ธ. ๔๓/๓๐/๑๘๕.

ข. ใช้ในการหาฤกษ์ ซึ่งการให้ฤกษ์และการห้ามฤกษ์ในเรื่องต่างๆ นั้นก็เพื่อเลือก หรือ กำหนดวันเวลามงคล สำหรับประกอบกิจกรรมหรือเริ่มกิจการงานต่างๆ ทั้งนี้รวมทั้งวันเวลาสิ้นสุด กิจการเหล่านั้นด้วย

ค. ใช้เป็นความรู้พื้นฐานของวิชาพยากรณ์ศาสตร์อื่นๆ วิชาพยากรณ์แขนงอื่นๆ แทบจะ ทุกสาขาล้วนกำเนิดมาจากโหราศาสตร์ เช่น หัตถศาสตร์ เลขเจ็ดตัว กราฟ ฯลฯ ผู้รู้โหราศาสตร์จึง สามารถศึกษาและเข้าใจศาสตร์ต่างๆ เหล่านี้ได้เร็วกว่าผู้อื่น

๔.๓.๒ ประโยชน์ในทางสังคมและจิตวิทยา

สุภัตรา สุภาพ ได้กล่าวถึงประโยชน์ของโหราศาสตร์ในแง่ผู้ที่เชื่อเรื่องนี้ว่า

“ผู้ที่เชื่อจะเห็นว่าชีวิตของมนุษย์ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของดาวพระเคราะห์ไม่ว่าจะ ในทางดีหรือร้ายก็ตาม ฉะนั้นการปฏิบัติตนให้ถูกต้องจึงเป็นสิ่งดี เป็นการประพฤติให้ เหมาะกับเหตุการณ์ ไม่ประมาท และหาทางผ่อนเคราะห์กรรมที่จะเกิดขึ้นจากหนักให้เป็น เบา โดยเฉพาะบุคคลที่ไม่ประสบผลสำเร็จในชีวิต หรือคนที่มีความทุกข์มักจะไปหา โหร หมอดู หรือพระชื่อดัง เพื่อขอคำแนะนำให้ตัวเองเกิดความสบายใจ ฉะนั้น โหร หมอดู หรือพระผู้ทำหน้าที่ทำนายบางครั้งจึงมีหน้าที่คล้ายๆ กับนักจิตวิทยา เพราะเป็นการ ระบายอารมณ์ของคนบางคน และเป็นที่ได้รับการปลอบจิตใจในบางเรื่อง”^๘

นอกจากนี้ จรัล พิกุล ยังได้กล่าวถึงประโยชน์ของโหราศาสตร์ไว้อีกว่า

“หมอดูอาจต้องทำหน้าที่เป็นจิตแพทย์ คอยปลอบประโลมกล่อมเกล่า แนะนำผู้ที่ เตื่อร้อนใจมิให้กระทำกรใดๆ อันจะนำมาซึ่งอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น ช่วยชีวิตคน ไม่ให้เขาทำบาปกรรมต่อกัน บางทีผู้มาหาหน้าตาทุกข์ระทมเมื่อดูหมอดูหรือปรึกษากับพระ ให้ช่วยทำนายดวงแล้วพอเดินกลับออกไป หน้าตาก็ยิ้มแย้มแจ่มใสกลายเป็นคนละคน เหมือนชุบชีวิตให้เขาใหม่ ทำให้เขากลับไปทำมาหากินต่อไปได้”^๙

^๘สุภัตรา สุภาพ, สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครั้ว ศาสนา ประเพณี

(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๑๘), หน้า ๑๖๙.

^๙จรัล พิกุล, “ประโยชน์จากโหราศาสตร์,” พยากรณ์สาร ๓๓, ฉบับที่ ๘ (พฤศจิกายน

๒๕๒๒): ๔๔.

๔.๔ วิเคราะห์การใช้โหราศาสตร์ของพระสงฆ์

จากข้อมูลต่างๆ และทฤษฎีของพระสงฆ์และนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อเรื่องโหราศาสตร์ สามารถสรุปได้เป็น ๒ ประเด็น ดังนี้ คือ

ก. ทฤษฎีที่ถือว่าโหราศาสตร์เป็นเพียงแนวทาง หรือเครื่องมืออย่างหนึ่งที่สามารถชักนำให้ฆราวาสเข้าถึงธรรมะได้

ข. ทฤษฎีที่ถือว่าโหราศาสตร์เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับพระธรรมวินัย

จากทฤษฎีดังกล่าวนี้ เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมจากข้อมูลต่างๆ ที่ได้ศึกษา มาทำการวิเคราะห์ตามพระธรรมวินัยแล้ว การที่พระสงฆ์ใช้โหราศาสตร์ไม่ว่ากรณีใดๆ ก็ตาม ย่อมผิดพระวินัยบัญญัติทั้งสิ้น ตามที่ได้กล่าวแล้วในสิกขาบทที่เกี่ยวข้องกับการทำนายในพระวินัยปิฎก แต่อย่างไรก็ตาม ก็ได้มีพระสงฆ์บางรูปเลือกที่จะทำผิดพระวินัย ในฐานะที่ใช้โหราศาสตร์เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พุทธธรรมนั้น อาจจะมีมองได้ว่าเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ฆราวาสผู้ประสบกับความทุกข์จะได้รับนั้นย่อมมีมากกว่า เพราะหากว่าฆราวาสเหล่านั้นรู้และเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธองค์ จนสามารถนำมาปรับและประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้แล้ว นอกจากฆราวาสกลุ่มนี้จะจัดการแก้ไขกับปัญหาชีวิตส่วนตัวของตนได้ ฆราวาสกลุ่มนี้ก็จะเป็นการกำลังสำคัญที่จะช่วยสืบทอด และรักษาคำสอนในพระพุทธศาสนาต่อไปได้ในอนาคต อย่างที่พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงความสำคัญของพุทธบริษัท ๔ โดยเฉพาะฆราวาสซึ่งถือเป็นคนส่วนใหญ่ของสังคมที่ควรปลูกฝังให้เกิดความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาให้มาก

ดังนั้นพระสงฆ์ที่ใช้โหราศาสตร์จำต้องตระหนัก และระลึกละเอียดว่าต้องใช้โหราศาสตร์ในฐานะที่เป็นเครื่องมือ หรือวิถีทางที่จะนำคนให้เข้าถึงธรรม มากกว่าที่จะทำเพื่อมุ่งหวังลาภสักการะ และประการสำคัญ คือ พระสงฆ์ต้องมีความรู้ และความเข้าใจในหลักธรรมอย่างถ่องแท้ มิเช่นนั้นแล้ว การใช้โหราศาสตร์ของพระสงฆ์ก็จะกลายเป็นการทำให้ชาวบ้านเกิดความมึนงง ได้รับความเชื่อที่ผิดๆ ส่งผลให้เกิดการดำเนินชีวิตที่อาจผิดทำนองครองธรรม และอาจก่อให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ตามมา เช่น มีคนมาปลอมบวชมากขึ้นเพื่ออาศัยการดูดวงเป็นแนวทางการหาเลี้ยงชีพ หรือเกิดปัญหาการเรียกรับเงินจากฆราวาสที่มาทำบุญที่วัด เป็นต้น

อย่างไรก็ตามเป็นความจริงที่ว่าพระสงฆ์บางรูปที่ประพฤติปฏิบัติตนเพื่อมุ่งหวังลาภสักการะ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาพระสงฆ์ทำผิดพระวินัยมากขึ้น โดยปัญหาพระภิกษุสงฆ์ทำผิดพระวินัยนี้ เกิดขึ้นอยู่หลายครั้งหลายกรณีไม่ใช่เพียงแค่เรื่องของโหราศาสตร์ หรือการดูดวง ทั้งนี้เพราะปัญหาดังกล่าวเกิดจากคุณภาพทางการศึกษาที่ตกต่ำของพระสงฆ์ ความเข้าใจในหมู่ฆราวาสที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา หรือแม้แต่ความสัมพันธที่ไม่สมดุ

ระหว่างพระสงฆ์ รัฐ และประชาชน จนไม่สามารถทำหน้าที่ที่พึงมีต่อกันได้อย่างถูกต้อง ดังนั้น แนวทางการแก้ไขจัดการที่สำคัญ ก็คือ ต้องส่งเสริมให้พระสงฆ์มีคุณภาพโดยเฉพาะความรู้ความเข้าใจของพระสงฆ์ที่มีต่อพระธรรมวินัยต่างๆ เพราะในส่วนนี้จะช่วยให้พระสงฆ์รู้จักวิถี และแนวทางปฏิบัติต่อสังคม และผู้คนในสังคมได้อย่างเหมาะสมในฐานะที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้เผยแผ่ และรักษาคำสอนของพระพุทธศาสนาสืบต่อไปในอนาคต

๔.๕ แนวทางและขอบเขตการใช้ประโยชน์จากโหราศาสตร์ที่ไม่ขัดกับหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท

เราจะพบว่าแม้พระพุทธศาสนาจะปฏิเสธโหราศาสตร์ว่าเป็นศาสตร์ที่มนุษย์ไม่ควรจะไปเสียเวลากับศาสตร์สาขานี้ เพราะไม่ได้ช่วยให้เกิดการพัฒนาตนเอง หรือรู้จักช่วยเหลือตนเองให้พ้นจากความทุกข์ที่เป็นอยู่ แต่หากในความเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งแล้วพระพุทธองค์ก็ทรงยอมรับ และจากที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่า หากบุคคลเชื่อโหราศาสตร์มากเกินไปจนกลายเป็นความงมงายหลงผิด จนขาดวิจรรณญาณในการไตร่ตรองแล้ว โหราศาสตร์จึงถือว่าเป็นศาสตร์ที่ไปขวางกั้นทางไปสู่พระนิพพาน เพราะไม่ได้ก่อให้เกิดการแก้ปัญหาและความเพียรพยายามในการแก้ไขจัดการกับปัญหา แต่ในปัจจุบันด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปประกอบกับสภาพสังคม ที่ต้องดิ้นรนแข่งขันกันทำมาหากิน ทำให้การหาทางจัดการกับความทุกข์ที่เกิดขึ้นดูจะเป็นเรื่องที่ไกลเกินเอื้อม ด้วยเหตุนี้ การที่พระสงฆ์บางรูปเลือกที่จะใช้โหราศาสตร์เป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะนำมาจัดการแก้ปัญหาด้วยความทุกข์ของคนส่วนใหญ่ที่ประสบกับความทุกข์ในสังคม จึงเป็นทางออกหนึ่งที่จะช่วยให้คนส่วนใหญ่รู้จักหลักธรรมในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงได้อีกทาง แต่ด้วยความที่โหราศาสตร์เป็นเสมือนดาบสองคม การที่พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนา จึงจำเป็นที่จะต้องรู้จักใช้ประโยชน์จากศาสตร์สาขานี้อย่างมีขอบเขต

ในเบื้องต้นเราต้องเข้าใจว่า ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วัดถือเป็นสถานที่ที่เป็นที่พึ่งทางจิตใจให้กับคนในสังคม เราจะพบว่าสาเหตุส่วนใหญ่ของการสร้างวัดในสมัยปัจจุบันนี้ เป็นเพราะต้องการให้วัดเป็นที่พึ่งทางใจ ซึ่งวัดช่วยเหลือประชาชนในด้านนี้ได้จริง ดังจะพบว่าหลักสำคัญอย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนา คือ การช่วยเหลือสัตว์ทั้งหลายให้พ้นจากความทุกข์ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ชี้แนะแนวทาง พระภิกษุสงฆ์จึงเป็นผู้นำชาวบ้าน โดยได้รับการนับถือจากชาวบ้านว่าเป็นผู้มีคุณธรรม ละทิ้งความสุขทางโลก ถือสันโดษ และเป็นผู้ที่ควรเข้าใกล้ ประชาชนหรือชาวบ้านจึงเชื่อฟัง และพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำแนะนำต่างๆ จากพระสงฆ์ ฝ่ายพระสงฆ์โดยหน้าที่หลักแล้ว คือ ต้องเผยแผ่พุทธธรรมให้กับประชาชนได้รู้ แต่ในปัจจุบันสภาพสังคมและความเป็นอยู่ของผู้คนในยุคนี้ไม่เอื้ออำนวยที่จะทำให้ผู้คนส่วนใหญ่หันมาสนใจหรือให้ความสำคัญกับหลักธรรมต่างๆ ของพระพุทธศาสนา

ดังนั้นเมื่อคนส่วนใหญ่ประสบกับความทุกข์ เขาเหล่านั้นจึงไม่สามารถหาทางแก้ไขจัดการกับความทุกข์นั้นได้ เพราะไม่รู้จักนำหลักธรรมที่สามารถแก้ไขจัดการกับปัญหาชีวิตได้อย่างแท้จริง

ด้วยเหตุนี้ พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นที่พึ่งทางจิตใจของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคม จึงควรที่จะอุปการะชาวบ้านด้วยการแสดงธรรม เพราะพระสงฆ์นั้นก็ได้รับการอนุเคราะห์จากชาวบ้านด้วยปัจจัย ๔ เช่นกัน หากแต่ว่าในยุคสมัยนี้การแสดงธรรมดูจะเป็นเรื่องที่ไม่เป็นที่น่าสนใจ เท่ากับเรื่องโหราศาสตร์ ดังนั้นการที่พระสงฆ์บางรูปเลือกที่จะใช้โหราศาสตร์เป็นเครื่องมือในการสอดแทรกหลักธรรมจึงเป็นทางออกหนึ่งที่เข้ากับสภาพสังคมในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม พระสงฆ์บางรูปที่ใช้โหราศาสตร์ย่อมต้องมีขอบเขตในการใช้ด้วยเช่นกัน ซึ่งการจะอธิบายว่าใช้อย่างไรให้ถูกหลักพระพุทธศาสนานั้นกล่าวได้ยาก แต่การจะอธิบายว่าใช้อย่างไรผิดหลักพระพุทธศาสนาจะกล่าวได้ง่ายกว่า เพราะนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้มีกฎหรือข้อห้ามต่างๆ ที่ไม่อนุญาตให้พระสงฆ์ได้ประกอบอาชีพเป็น หมอดู หมอยา ฯลฯ เช่น กฎพระสงฆ์ที่ออกในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑ หรืออย่างในหนังสือโอวาทานุสาสนี ที่ได้กล่าวถึงอาชีพของพระสงฆ์ว่ามีการเรียนการสอน วิธีการทำนายนายทักสิ่งต่างๆ หรือในสมัยปัจจุบันที่ทางมหาเถรสมาคมได้ออกกฎสำหรับพระสงฆ์เพื่อเป็นมาตรการลงโทษพระสงฆ์ที่ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย เพื่อเป็นการป้องกันมิให้พระสงฆ์บางรูปใช้โหราศาสตร์เป็นเครื่องมือในการแสวงหาลาภสักการะ เพราะผู้ที่ประสบกับความทุกข์นั้นมักจะยอมทุ่มเททำทุกอย่างเพื่อให้ตนพ้นจากความทุกข์โดยไม่ได้คำนึงถึงสิ่งอื่นใดเลย

ดังนั้นการใช้โหราศาสตร์ที่ผิดหลักพระพุทธศาสนานั้น จึงได้แก่การทำนายโดยบอกว่าชีวิตเราถูกกำหนดโดยเทพทั้งหลาย การทำนายว่าอนาคตจะต้องเกิดดังที่ได้ทายไว้แน่นอนโดยไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขอะไรได้เลย การทำนายที่นำไปสู่การสะเดาะเคราะห์บูชาเทวดา การหาฤกษ์เพื่อกระทำชั่วต่างๆ เป็นต้น ส่วนการทำนายที่เป็นไปเพื่อให้บุคคลมุ่งมั่นในการสร้างคุณดี การทำนายเพื่อให้บุคคลเห็นผลของกรรม การทำนายอุปนิสัยเพื่อการศึกษา เพื่อการประกอบอาชีพการงาน ตลอดจนเพื่อการปฏิบัติธรรม และสุดท้ายในทุกครั้งที่มีการใช้โหราศาสตร์ พระสงฆ์ได้สอนและสอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง จึงพอที่จะถือได้ว่าเป็นการใช้โหราศาสตร์ที่ถูกหลักพระพุทธศาสนาประกอบกับเป็นการช่วยเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้มันคงสืบต่อไป

ในลำดับต่อไปนี้เป็นแนวทางในการใช้โหราศาสตร์ และทำที่ที่ถูกต้องต่อโหราศาสตร์ตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้วิจัยแบ่งเป็น ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายบุคคลทั่วไปที่เป็นผู้รับคำทำนาย และ ฝ่ายพระสงฆ์ที่เป็นผู้ทำนาย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๕.๑ ท่าที่ต่อโหราศาสตร์ของบุคคลทั่วไป

บุคคลกลุ่มนี้ คือ ผู้ที่ประสบกับความทุกข์และส่วนใหญ่ไม่สามารถหาทางแก้ไขจัดการกับความทุกข์ที่เกิดขึ้นได้ ดังนั้นบุคคลในกลุ่มนี้จึงควรมีท่าที่ที่ถูกต้องต่อเรื่องโหราศาสตร์ ดังนี้

ก. การเข้าใจโหราศาสตร์อย่างถูกต้อง

ในส่วนนี้ผู้ที่รับคำทำนายต้องรู้จักแยกโหราศาสตร์ออกจากศาสนาและแยกโหราศาสตร์ออกจากไสยศาสตร์ เพราะเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของคนส่วนมาก คือ มักจะคิดว่าโหราศาสตร์กับพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องเดียวกัน แต่โดยแท้จริงแล้วโหราศาสตร์ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาเลย เพียงแต่โหราศาสตร์อินเดียซึ่งเป็นต้นตระกูลของโหราศาสตร์ไทยนั้นเป็นส่วนหนึ่งของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ผู้คนส่วนใหญ่จึงมักจะรวมเอาโหราศาสตร์เข้ากับศาสนา อันที่จริงโหราศาสตร์เป็นศาสตร์ที่เกิดจากการสังเกตปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและดวงดาว แล้วรวบรวมเป็นสถิติเพื่อทำนายลักษณะต่างๆ ของบุคคลที่เกิดตามตำแหน่งของดวงดาวนั้นๆ เป็นต้น

โดยเฉพาะในทางพระพุทธศาสนา โหราศาสตร์กับพระพุทธศาสนานั้นไม่ใช่เรื่องเดียวกันตามที่หลายคนเข้าใจ จริงอยู่ที่มีบางส่วนของโหราศาสตร์และพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องเกี่ยวข้องกัน อย่างเช่น เรื่องกรรมตามที่ได้ขยายความไปในตอนต้น หรือในด้านของประวัติศาสตร์และสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่มีความเกี่ยวข้องกันบ้าง แต่ในส่วนของหลักการแล้วถือว่าไม่ได้มีส่วนใดที่เกี่ยวข้องกันเลย ส่วนในเรื่องของไสยศาสตร์นั้น โหราศาสตร์มักจะเกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์เนื่องจากโหราศาสตร์หนึ่งมักประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ด้วย และเมื่อบุคคลมีดวงไม่ดีก็มักจะต้องอาศัยพิธีไสยศาสตร์ในการแก้เคล็ดสะเดาะเคราะห์ ซึ่งเป็นความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ ไม่ใช่ของพระพุทธศาสนา

ข. ในฐานะผู้รับคำทำนายต้องตระหนักว่าโหราศาสตร์ไม่สามารถบอกความจริงได้ทั้งหมด อาจกล่าวได้ว่าในการทำนาย ผู้ที่มารับฟังคำทำนายย่อมคาดหวังที่จะรู้ถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งเราต้องเข้าใจว่าโอกาสที่จะทำนายถูกหรือผิดอาจมีเท่าๆ กัน ดังนั้นเราควรรับฟังอย่างมีสติและมีวิจารณญาณ อีกทั้งเพื่อใจไว้ด้วยโดยไม่ตั้งความหวังมากเกินไป เพราะหากว่าไม่เป็นไปตามที่เราหวังเราก็จะยังมีความทุกข์เพิ่มขึ้นไปอีก เพราะโหราศาสตร์เกิดจากการสังเกตและเก็บรวบรวมเป็นสถิติ ซึ่งมีปัจจัยมากมายที่มีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์มากกว่าเรื่องดวงชะตาของคนเรา ดังนั้นผลของสถิติจึงเป็นได้แค่ความน่าจะเป็น โอกาสที่จะทายผิดจึงสามารถเกิดขึ้นได้

ค. ศักยภาพของมนุษย์คือความเพียรพยายามและสติสามารถเอาชนะโชคชะตาได้

ถึงแม้ว่าวิบากกรรมจะเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ จนผู้คนส่วนใหญ่คิดว่าคติที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” ไม่สามารถใช้ได้กับคนที่ทำความดีในตอนนั้นแต่ยังไม่เห็นผลของการกระทำ แต่

ทำไมคนที่ทำแต่ความชั่วกลับได้รับผลที่ดี จนเป็นเหตุให้คนส่วนใหญ่คิดว่าที่เป็นเช่นนี้เกิดจากอำนาจของโชคชะตาลิขิต แต่ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ว่าด้วยความที่บุคคลแต่ละคนทำกรรมมาไม่เหมือนกันและบุคคลก็มีการทำกรรมอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งยังมีปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่สามารถควบคุมได้เหล่านี้ล้วนเป็นแรงผลักดันให้เกิดผลที่แตกต่างกันไป แต่ในทางพระพุทธศาสนาแล้วเชื่อมั่นว่าเราสามารถเอาชนะโชคชะตาได้ด้วยความเพียรพยายาม และสติของเราเอง เพราะการดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท โดยการฝึกสติอยู่เสมอสามารถควบคุมวงจรของกรรมได้ เนื่องจากกิเลสเป็นผลของวิบากกรรมในอดีต เมื่อเรารู้เท่าทันกิเลสที่จะเกิดขึ้น จนสามารถหักห้ามไม่ให้เกิดการทำกรรมขึ้นมาใหม่ได้ หรือหันไปทำกรรมดีได้ ดังนั้นผลของกรรมเก่าก็ไม่สามารถมีผลกระทบอะไรกับเราได้มาก อาจกล่าวได้ว่า ชีวิตของบุคคลพอจะทำนายได้ ถ้าเรารู้เหตุในอดีต แต่ถ้าบุคคลดำเนินชีวิตด้วยสติกรรมเก่าจะไม่มีผลมากนัก เนื่องจากบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงไปเพราะทำกรรมใหม่ ทำให้ชีวิตดีขึ้นได้

๔.๕.๒ ท่าทีต่อโหราศาสตร์ของพระสงฆ์ในฐานะผู้ทำนาย

ก. การใช้หลักกรรมทางพระพุทธศาสนาอธิบาย โดยเฉพาะเรื่องกรรมมาประกอบการแก้ปัญหาชีวิต การใช้โหราศาสตร์โดยไม่ให้ผิดหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น พระสงฆ์ในฐานะผู้สืบทอดคำสอนของพระพุทธศาสนาควรมีความรู้ความเข้าใจในหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง โดยเฉพาะในเรื่องกรรม ควรอธิบายให้ผู้ที่ประสบกับความทุกข์ได้เข้าใจถึงสาเหตุที่แท้จริง แล้วแก้ปัญหาให้ตรงจุด พร้อมทั้งชี้แนะทางออกด้วยหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาให้ผู้ประสบปัญหาได้เข้าใจ โดยอธิบายถึงเหตุปัจจัยที่มีผลทำให้บุคคลแต่ละคนต้องมีชีวิตความเป็นอยู่แบบนี้ในขณะปัจจุบัน รวมถึงเน้นย้ำให้ผู้ประสบกับปัญหาเชื่อมั่นในความเพียรพยายาม ในการแก้ไขปัญหาด้วยการเริ่มต้นที่ตัวของเขาเอง มากกว่าที่จะพูดเพื่อให้หันไปพึ่งพาสง่าที่อยู่ภายนอกตัว เช่น การทำพิธีสะเดาะเคราะห์ บูชาเทพเจ้า เป็นต้น และพระสงฆ์ควรชี้แนะแนวทางให้บุคคลผู้ประสบปัญหาหันมาสร้างกรรมดี เพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน และประโยชน์สูงสุดทางพระพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต

ข. พระสงฆ์ที่ใช้โหราศาสตร์ ควรใช้โหราศาสตร์ในฐานะที่เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งเท่านั้นในการแก้ไขจัดการปัญหาให้กับผู้ประสบกับความทุกข์ มากกว่าที่จะใช้โหราศาสตร์เพื่อมุ่งหวังลาภสักการะจากผู้ที่มารับทำนาย และพยายามใช้โหราศาสตร์เพื่อให้เกิดปัญหาญามากกว่าความมั่งงาย

ค. ในฐานะที่พระสงฆ์ได้ชื่อว่าเป็นตัวแทนผู้สืบทอดคำสอนของพระพุทธองค์ พระสงฆ์ควรตระหนัก และระลึกอยู่เสมอว่าบทบาทและหน้าที่หลักของตน คือ การรักษาและเผยแผ่คำสอนหลักกรรมทางพระพุทธศาสนา แต่การที่ต้องมาใช้โหราศาสตร์ก็เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยและเป็นการอนุเคราะห์ชมราวาสเท่านั้น

๔.๖ แนวทางและเหตุผลในการใช้โหราศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จากการศึกษาและวิจัยในเรื่องโหราศาสตร์ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าโหราศาสตร์มีประโยชน์ต่อมนุษย์ค่อนข้างมาก เพราะโหราศาสตร์นั้นมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์โดยตรงตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ดังนั้นเมื่อคนเราสามารถรู้บางสิ่งบางอย่าง หรือรู้เหตุการณ์ล่วงหน้าได้ แม้ว่าจะคลาดเคลื่อนไปบ้างเล็กน้อย แต่ก็เป็นที่ควรรู้และควรทำความเข้าใจ เพราะจะได้แก้ไขสิ่งเลวร้ายที่จะเกิดขึ้นกับตนเองได้ทันเวลา ซึ่งเป็นประโยชน์ในการเตรียมความพร้อม เพื่อเผชิญหน้ากับสิ่งเลวร้ายที่เราไม่อาจหลีกเลี่ยงได้พ้น ดังนั้นจึงนับได้ว่าโหราศาสตร์มีประโยชน์ในด้านที่ช่วยเตือนให้คนเราไม่ประมาท เช่น ถ้ามนุษย์รู้ว่าตนจะโชคร้าย เมื่อถึงเวลานั้นจริงๆ ก็จะมีสติไม่เสียใจมากเกินไป นับว่าเป็นการดับทุกข์ได้อีกทางหนึ่ง หรือเมื่อมนุษย์รู้จังหวะโชคชะตาที่ดีจะมาถึงตัวเราก็จะทำให้มนุษย์เร่งขวนขวาย ขยันขันแข็งขึ้นเพื่อให้ประสบผลดีได้มากยิ่งขึ้น และในส่วนตัวเองที่สามารถสะท้อนให้เห็นว่านอกจากโหราศาสตร์จะเป็นตัวช่วยเตือนให้เราไม่ประมาทในการใช้ชีวิตแล้ว โหราศาสตร์ได้สะท้อนให้เราเห็นว่าชีวิตคนเราไม่ควรรอคอย หรือหวังแต่จะพึ่งอำนาจ หรือปัจจัยภายนอกเท่านั้น เพื่อทำให้ชีวิตเราดีขึ้นได้ แต่ยังสอนให้เรารู้จักช่วยเหลือและพึ่งพาตนเอง เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีตามมา ประโยชน์ของโหราศาสตร์ลำดับต่อมา คือ โหราศาสตร์ทำหน้าที่คล้ายจิตแพทย์ คือสามารถทำหน้าที่ปลอบประโลมใจและเป็นกำลังใจ เป็นแรงผลักดันให้มนุษย์หลายๆ คน ที่กำลังประสบกับความทุกข์ในชีวิต ให้มีความสบายใจมากขึ้น เพื่อจะสามารถลุกขึ้นมาเผชิญหน้ากับปัญหา และอุปสรรคต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้อย่างไม่ย่อท้อ หรือสิ้นหวัง

บางครั้งหากพิจารณาเรื่องนี้ด้วยเหตุผล ก็คล้ายกับว่าโหราศาสตร์เป็นเรื่องที่มงาย แต่การทำตามก็ไม่ใช่ว่าเรื่องเสียหาย แต่กลับเป็นการเสริมสร้างกำลังใจให้ดีขึ้น คือ ทำแล้วเกิดความสบายใจ และถือว่าการเริ่มต้นที่ดี เช่น ในเรื่องของกรถือฤกษ์ยามในการทำงานมงคลของสังคมไทย อย่างในเรื่องการทำบุญประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ก็มีกรณีมนต์พระสงฆ์ที่จะทำพิธีมงคลจำนวน ๙ รูป หรือมีการกำหนดวันเวลาในการประกอบพิธี เช่น วันที่ ๙ เดือน ๙ เวลา ๙.๐๙ น. เพราะถือว่าเลข ๙ หมายถึงความเจริญก้าวหน้าในอาชีพการงานกิจการต่างๆ เป็นต้น และประโยชน์ของโหราศาสตร์ประการสุดท้าย คือ โหราศาสตร์มีส่วนผลักดัน และสนับสนุนให้มนุษย์หันมาสร้างและทำความดีมากขึ้น เพราะหากมนุษย์รู้ล่วงหน้าว่าต่อไปเราอาจประสบเคราะห์ หรือโชคร้าย มนุษย์ก็ยอมหาวิธีการที่จะหลีกเลี่ยง หรือทำให้เคราะห์นั้นเบาบางลง ซึ่งหากว่าการสะเดาะเคราะห์ในทางโหราศาสตร์ คือ การผลักดันให้คนทำบุญทำทาน รักษาศีล และปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาได้ โหราศาสตร์ก็จัดว่ามีส่วนช่วยให้มนุษย์สร้างกรรมดีมากยิ่งขึ้น ซึ่งตรงกับ

วัตถุประสงค์ของพระพุทธศาสนาที่สอนให้มนุษย์หมั่นประกอบกรรมดี ละเว้นจากความชั่ว และทำใจให้บริสุทธิ์

๔.๖.๑ แนวทางและเหตุผลในการใช้โหราศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสำหรับพระสงฆ์

จากการศึกษาพบว่าพระพุทธองค์ มีท่าทีต่อเรื่องโหราศาสตร์อยู่ ๒ ทรรศนะ คือ ทั้งปฏิเสธและอนุญาตในบางส่วน ที่กล่าวเช่นนี้ เพราะว่า พระพุทธองค์อนุญาตให้พระสงฆ์สามารถศึกษาศาสตร์สาขานี้ได้ คือ ในเรื่องของการอนุญาตให้พระสงฆ์ศึกษา และเรียนรู้เรื่องของการนับวันเวลาทำปฏิทิน เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ที่อยู่ป่าได้เรียนทางนักษัตร โดยมุ่งหมายให้ภิกษุเหล่านั้นเรียนรู้เพื่อให้รู้ว่า วันใดเป็นคืนวันเพ็ญ เป็นต้น เพื่อจะได้รู้ว่าเมื่อใดควรแสดงปาติโมกข์แต่ในขณะเดียวกันพระพุทธองค์ก็ไม่อนุญาตให้พระสงฆ์ใช้โหราศาสตร์ในด้านของการพยากรณ์ ทำนายทายทัก หรืออาจกล่าวได้ว่าทรงอนุญาตให้ศึกษาเฉพาะเรื่องของดวงดาวเพื่อมาใช้ทำปฏิทินเท่านั้น แต่ไม่สนับสนุนให้นำโหราศาสตร์มาใช้ในการพยากรณ์ชีวิตของบุคคลๆ หนึ่ง

อย่างไรก็ตาม สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าพระพุทธองค์ถือว่าชีวิตของสมณเพศไม่เหมาะต่อเรื่องนี้ เพราะจะทำให้พระสงฆ์ลุ่มหลง และไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่พึงกระทำได้ในฐานะของความ เป็นสงฆ์ อีกทั้งยังมีช่องทางตรงต่อการบรรลุนิพพานหรือทางพ้นทุกข์โดยแท้จริง และยังถือว่าเป็นเรื่องที่ผิดพระธรรมวินัยอีกด้วย จะอย่างไรก็ตาม สาเหตุสำคัญที่เป็นเหตุผลสมควรให้พระสงฆ์ใช้โหราศาสตร์ได้ ก็คือ พระสงฆ์สามารถใช้โหราศาสตร์ในการช่วยเหลือชาวบ้านที่ประสบกับความทุกข์ในชีวิตได้ หากว่าพระสงฆ์นำมาประยุกต์ก็ถือว่าเป็นจิตวิทยาชาวบ้านช่วยด้านสุขภาพจิตได้ โดยเฉพาะแนวโน้มในสมัยปัจจุบัน คนต้องการที่พึ่งทางใจมากขึ้น ถ้านำโหราศาสตร์มาให้กำลังใจ โดยแฝงกับหลักธรรมคำสอน ก็จะเป็นแรงจูงใจให้คนในสังคมปฏิบัติธรรมได้มากยิ่งขึ้น แต่ทั้งนี้พระสงฆ์ที่จะนำโหราศาสตร์มาใช้ ต้องใช้ในฐานะที่เป็นเครื่องมือชักจูงชาวบ้านให้เข้าถึงธรรมเท่านั้น เสมือนเป็นการสื่อสารพุทธธรรมซึ่งเป็นเรื่องที่ละเอียดลึกซึ้ง ให้ชาวบ้านหรือคนทั่วไปเข้าใจได้ เพราะว่าคนส่วนใหญ่จะน้อยมากที่จะมีเวลาไปเรียนรู้ หรือปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาโดยไม่ยึดติดในวัตถุ ดังนั้นการที่พระสงฆ์ใช้โหราศาสตร์ในเชิงการให้คำทำนาย หรือการพยากรณ์ ก็ถือได้ว่าเป็นอุบายวิธีในการสอนมนุษย์ ในการชักนำให้คนเหล่านั้นเข้าสู่หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา

ดังนั้น การใช้โหราศาสตร์ของพระสงฆ์นั้นจึงต้องดูที่เจตนาของพระสงฆ์ว่าใช้เพื่ออะไร ถ้าเป็นการใช้เพื่อประโยชน์ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนก็ไม่ถือว่าเป็นเรื่องเสียหาย และหากมองถึง

ประโยชน์สุขโดยภาพรวมที่จะเกิดขึ้นกับคนหมู่มาก และสังคม ก็ถือว่าเป็นเรื่องที่พระสงฆ์สามารถทำได้ เพราะในพระพุทธศาสนา พุทธบริษัท ๔ โดยเฉพาะอุบาสก อุบาสิกา ซึ่งถือว่าเป็นคนส่วนใหญ่ในสังคม และมีความสำคัญในการช่วยสืบทอด และทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เพราะหากว่าคนกลุ่มนี้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมที่ถูกต้องแล้ว ก็สามารถจัดการแก้ไขกับปัญหาความทุกข์ในชีวิตของพวกเขาได้ และยังมีส่วนช่วยรักษาพระพุทธศาสนาให้คงอยู่สืบต่อไปได้ในอนาคต

๔.๖.๒ แนวทางและเหตุผลในการใช้โหราศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสำหรับฆราวาส

พระมหาทวีศักดิ์ ไครบุตรอธิบายถึงเรื่อง “ตริจฉานวิชา” ว่าความจริงใช้เฉพาะกับพระสงฆ์เท่านั้น เพราะหลักการของตริจฉานวิชา มีอยู่ว่าวิชาใดที่ขวางต่อทางพระนิพพาน วิชานั้นเรียกว่าตริจฉานวิชา หรือวิชาใดก็ตาม ความรู้ใดก็ตามเป็นไปเพื่อสุจริตตามหลักกุศลกรรมบถ ไม่เป็นไปเพื่อทุจริตตามหลักอกุศลกรรมบถ วิชานั้น ความรู้นั้นไม่จัดเป็นตริจฉานวิชา กล่าวคือถ้าสิ่งที่ทำนั้นเป็นกุศลก็ไม่ใช่ตริจฉานวิชา ถ้าเป็นอกุศลก็จัดว่าเป็นตริจฉานวิชาแน่นอน^๑

เมื่อพิจารณาจากคำอธิบายข้างต้นนี้ สามารถกล่าวได้ว่าการที่ฆราวาสส่วนหนึ่งในสังคมที่ใช้โหราศาสตร์นั้นไม่ได้ทำผิดหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ถ้าหากว่าฆราวาสใช้โหราศาสตร์เพียงเพื่อต้องการปลอบประโลมใจ และเป็นสิ่งที่พึงทางใจให้กับผู้ที่ประสบกับความทุกข์ในชีวิตเท่านั้น แต่ถ้ามีเจตนาที่จะใช้โหราศาสตร์เพื่อมุ่งหวังผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก และทำให้คนเกิดความมั่งงายและลุ่มหลงจนคนในสังคมเหล่านั้นต้องเดือดร้อนมากกว่าความสบายใจที่จะได้รับ ก็ถือว่าการกระทำดังกล่าวผิดหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพราะนอกจากจะมีเจตนาที่ไม่บริสุทธิ์แล้ว ยังถือว่าขัดกับหลักกุศลกรรมบถอีกด้วย

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า จุดร่วมของพระสงฆ์และฆราวาสที่มีต่อเรื่องวิถีทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ ต้องไม่ใช่โหราศาสตร์เพื่อประโยชน์ของตัวเอง นั่นหมายความว่า สุดท้ายแล้วการใช้โหราศาสตร์ต้องทำเพื่อประโยชน์ที่จะเกิดแก่ส่วนรวมเป็นสำคัญ

^๑พระมหาทวีศักดิ์ ไครบุตร, “ตริจฉานวิชา : ศึกษาเชิงวิเคราะห์ทรรศนะและแนวปฏิบัติในสังคมไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๘๗.

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากประวัติความเป็นมาของคนไทยกับความเชื่อในเรื่องต่างๆ พบว่าไม่ว่าจะในอดีตหรือในปัจจุบัน คนไทยมีการดำเนินชีวิตไปตามความเชื่อที่ตนนับถือมากกว่าการใช้สติปัญญา อย่างเช่นในอดีตมีการนับถือผีบ้าง เทวนิยมบ้าง จนกระทั่งมาในสมัยพุทธกาล ที่พระพุทธศาสนา ได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตมากขึ้น จึงทำให้ความเชื่อต่างๆ ที่มีอยู่ก่อนหน้านั้น เช่น ความเชื่อเรื่องผี เทวนิยม โหราศาสตร์ และไสยศาสตร์ เป็นต้น ได้ผนวกเข้ากับพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อในเรื่องโหราศาสตร์ ซึ่งดูคล้ายกับว่าทั้งสองส่วนนี้จะไปด้วยกันได้ดีในสังคมสมัยปัจจุบัน จึงเป็นผลทำให้เมื่อเกิดการเผชิญหน้ากับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในชีวิต ทำให้คนส่วนใหญ่ที่ประสบกับความทุกข์เลือกที่จะเชื่อในเรื่องโหราศาสตร์ แม้ว่าศาสตร์สาขานี้จะไม่สามารถพิสูจน์ได้แน่นอนเหมือนระเบียบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ก็ตาม แต่ศาสตร์สาขานี้ก็มีบทบาทในการตัดสินใจ และมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมไทยในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม การที่บุคคลจะเชื่อในเรื่องใดแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องโหราศาสตร์ ผู้ที่ใช้ศาสตร์สาขานี้ย่อมต้องเป็นบุคคลที่สังคมให้ความเคารพ และการยอมรับนับถือ ซึ่งบุคคลที่กล่าวมานั้นได้แก่ “พระสงฆ์” โดยผู้วิจัยเห็นว่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พระสงฆ์มีบทบาททั้งทางโลกและทางธรรม โดยเฉพาะในเรื่องของโหราศาสตร์ จากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ในสมัยก่อนมีบทบาทและมีหน้าที่ที่สำคัญเสมือนเป็นโอรสหลวงในราชสำนัก ไม่ว่าจะกระทำการในเรื่องใด พระมหากษัตริย์ตลอดจนคนสามัญธรรมดา ก็ให้ความเชื่อถือและเลื่อมใส เพราะถือว่าพระสงฆ์เป็นผู้หยั่งรู้และที่สำคัญเป็นที่พึ่งทางใจให้แก่ชาวบ้านยามมีศึกสงคราม แม้กระทั่งในปัจจุบันนี้ การที่มีพระสงฆ์บางรูปเลือกใช้โหราศาสตร์ในฐานะเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ก็สามารถมองได้ว่า คนส่วนใหญ่ในสังคมที่ประสบกับความทุกข์ ไม่สามารถจัดการแก้ไขกับความทุกข์เหล่านั้นได้ แต่การที่จะให้คนเหล่านั้นไปอ่านหรือศึกษาพุทธธรรมก็ดูจะเป็นเรื่องที่ไม่อยู่ในความสนใจของคนในยุคสมัยปัจจุบันที่ต้องการความสะดวกสบายและความรวดเร็ว ดังนั้นการที่มีพระสงฆ์บางรูปเลือกใช้โหราศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งที่อยู่ในความสนใจของผู้คนในยุคสมัยนี้ จึงเสมือนเป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งในการชักนำให้ผู้คนที่ประสบกับความทุกข์ และคนทั่วไปหันมาสนใจในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น อีกทั้งโหราศาสตร์ยังสามารถตอบสนององจริตของผู้คนในยุคสมัยปัจจุบันได้อีกด้วย

จากการศึกษาพบว่า ทรรศนะของพระพุทธศาสนาที่มีต่อเรื่องโหราศาสตร์ คือ พระพุทธศาสนาปฏิเสธโหราศาสตร์ในฐานะของความเป็นวิชาแขนงหนึ่งที่ไม่เหมาะสมกับชีวิตสมณเพศ เพราะอาจทำให้ภิกษุกลุ่มหลงจนไม่สนใจในการปฏิบัติหน้าที่อันพึงกระทำในฐานะของความเป็นภิกษุสงฆ์ โดยเฉพาะการละเลยต่อการปฏิบัติธรรมเพื่อความหลุดพ้นจากกองทุกข์อันเป็นหัวใจสำคัญในพระพุทธศาสนา แต่การที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ภิกษุเรียนวิชานี้ได้ก็ให้เรียนเฉพาะโหราศาสตร์ในภาคของการคำนวณเรื่องดวงดาวเท่านั้นซึ่งไม่รวมโหราศาสตร์ในภาคของการพยากรณ์ หรือการทำนายทายทัก เพราะเนื่องจากการเดินทางอยู่ป่าของภิกษุนั้น ภิกษุควรรู้ว่าวันใดเป็นวันคืนจันทร์เพ็ญ เวลาใด เดือนใดเพื่อที่จะได้แสดงปาติโมกข์ในวันนั้น

สำหรับในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับโหราศาสตร์นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ โดยจากการศึกษาพบว่าเรื่องนิยาม ๕ อันเป็นการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ของธรรมชาติ เรื่องจริต และเรื่องกรรมกับการให้ผลของกรรมล้วนมีความเกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ โดยเฉพาะเรื่องกรรมกับการให้ผลของกรรมที่นักโหราศาสตร์มักจะอ้างถึง ซึ่งถือว่าเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนกับหลักพระพุทธศาสนา กล่าวโดยสรุป คือ เป็นความจริงที่ว่าทั้งโหราศาสตร์และพระพุทธศาสนาเห็นว่ากรรมเก่าสามารถส่งผลและมีอิทธิพลต่อชีวิตของคนเราในชาติปัจจุบัน แต่พระพุทธศาสนาก็ถือว่ากรรมเก่าเป็นเพียงแค่ตัวกระบวนการตัวหนึ่งเท่านั้น หากใช้ตัวการทั้งหมดที่ส่งผลต่อชีวิตของคนเราในชาติปัจจุบันอย่างที่โหราศาสตร์มอง เพราะคงไม่มีใครปฏิเสธว่ากรรมในอดีตย่อมส่งผลต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และอดีตของคนเรา ก็เป็นสิ่งที่ไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ แต่มนุษย์เราทำกรรม คือมีการกระทำเกิดขึ้นตลอดเวลา ดังนั้นมนุษย์เราจึงมีเสรีภาพ และมีทางเลือกที่จะกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตของตนเองได้ และที่สำคัญคือในทางพระพุทธศาสนาเน้นและให้ความสำคัญ กับความเพียรพยายามที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคนมากกว่าอิทธิพลจากกรรมเก่า

ในเรื่องการดูฤกษ์ยามต่างๆ ที่เป็นที่ยอมรับในปัจจุบันนั้น ผู้วิจัยสรุปว่าพระพุทธศาสนาและโหราศาสตร์ตั้งอยู่บนฐานของความเชื่อร่วมกัน แต่มีจุดมุ่งหมายที่แท้จริงแตกต่างกัน กล่าวคือพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมาย คือ การดับทุกข์ลงอย่างสิ้นเชิงนั่นคือการเข้าถึงพระนิพพาน (เกิดปัญญาในตอนท้าย) แต่ในส่วนของโหราศาสตร์นั้น มุ่งเพื่อความสวัสดิภาพของชีวิตในปัจจุบันเป็นสำคัญ (จะสังเกตได้ว่า เวลาที่คนส่วนใหญ่มีความทุกข์ก็มักจะไปหาหมอดู หรือพระชื่อดังต่างๆ ทั่วราชอาณาจักร รวมถึงทำพิธีกรรมเพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์ หรือการหาฤกษ์ยามต่างๆ) และโหราศาสตร์ยังมุ่งเพื่อความสวัสดิภาพในอนาคตด้วย

ในเรื่องการหาฤกษ์ยามนั้น มีมาตั้งแต่สมัยของพระพุทธองค์ ซึ่งในส่วนของเรื่องนี้ ก็มีการกล่าวไว้เช่นกันในสุป্পพัตถสูตร ติกนิบาต อังคุตตรนิกายซึ่งพระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ ความว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สัตว์เหล่าใดประพฤติสุจริต ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ในเวลาเช้า เวลาเช้านั้น ก็เป็นเวลาดีของสัตว์เหล่านั้น สัตว์เหล่าใดประพฤติสุจริตด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ในเวลากลางวัน เวลากลางวันนั้น ก็เป็นเวลาดีของสัตว์เหล่านั้น สัตว์เหล่าใดประพฤติสุจริตด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ในเวลาเย็น เวลาเย็นนั้น ก็เป็นเวลาดีของสัตว์เหล่านั้น

กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม ความปรารถนาของท่าน เป็นประทัภษณ เป็นอุภษดี มงคลดี แจ่มดี รุ่งดี ขณะดี ครูดี และเป็นการบูชาอย่างดีในพรหมจารีทั้งหลาย คนทำกรรมอันเป็นประทัภษณแล้ว ย่อมได้ประโยชน์อันเป็นประทัภษณ ท่านทั้งหลาย จงเป็นผู้มีประโยชน์อันได้แล้ว ถึงซึ่งความสุข งอกงามในพระพุทธศาสนา เป็นผู้หาโรคมิได้ สำราญกายใจ พร้อมด้วยญาติทั้งปวงเทอญ”^๑

จะเห็นได้ว่าในเรื่องของการดูฤกษ์ ยาม ตลอดจนวัน เวลาว่า วันใดจะดี หรือไม่ดีนั้น พระพุทธองค์จะทรงเน้นและให้ความสำคัญกับความประพฤติดี มากกว่าฤกษ์ทางนักษัตรที่ดี เพราะพระพุทธองค์ทรงถือว่าการที่เราประพฤติสุจริตทั้งกาย วาจา และใจนั้นเป็นฤกษ์ที่ดีอยู่ในตัวแล้ว โดยที่เราไม่ต้องพึ่งหรืออาศัยฤกษ์จากการดูตำแหน่งของดวงดาว

เมื่อเป็นเช่นนี้เราอาจตีความได้ว่า ท่าทีที่พระพุทธองค์มีต่อเรื่องนี้ คือ การปฏิเสธซึ่งอาจเป็นเพราะพระพุทธองค์ทรงปรารถนาที่จะให้มนุษย์หันมาพึ่งพาตัวเองไม่ให้มัวแต่รอฤกษ์ยาม แต่ถึงกระนั้นการประพฤติดีก็สะท้อนให้เห็นว่า ถ้าเราประพฤติดีไม่ว่าจะในระดับกาย วาจา หรือใจ ผลที่จะได้รับก็คือ ความสุข เพราะในพระพุทธศาสนาเอง ก็ยอมรับว่าความสุขเป็นหลักสำคัญหรือฐานคำชูของการประพฤดิธรรมทั้งในระดับปฏิบัติธรรมหรือในระดับจริยธรรมทั่วไป^๒

ดังนั้นถ้าใจเราเป็นสุข พฤติกรรม การกระทำต่างๆ ที่ตามมาก็ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยการดูฤกษ์ยาม เมื่อเป็นเช่นนี้เราจะพบว่าผลลัพธ์สุดท้ายที่มนุษย์ต้องการจากการดูฤกษ์ยาม ก็คือตัวความสุข ซึ่งก็สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของโหราศาสตร์ในแง่ของความสุขสวัสดิภาพ หรือตัวความสุขไม่ว่าจะในระดับชีวิต ปัจจุบันหรืออนาคต แต่อย่างไรก็ตามความสุขในพระพุทธศาสนาก็มีอยู่ด้วยกันหลายระดับ แม้ว่าโหราศาสตร์จะมุ่งเพื่อความสุขทางกาย (กามสุข) เป็นสำคัญ แต่

^๑ อ.ต.ก. ๓๔/๕๙๕/๕๙๑-๕๙๒.

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ หน้า ๕๕๖-๕๕๗.

ความสุขในระดับนี้ก็มีความสุขที่พระพุทธศาสนาเองก็ยอมรับ แต่การแสวงหาความสุขในขั้นนี้ พระพุทธศาสนาถือว่าต้องมีศีลธรรมเป็นเครื่องนำทาง เพื่อไม่ให้เกิดการบีบเบียนตนเองและผู้อื่น แต่อย่างไรก็ตามต้องเข้าใจอีกว่า มนุษย์มี ๒ ระดับ คือ ระดับที่แสวงหาโลกุตตรธรรม กับระดับที่ยังข้องอยู่ในกามคุณ และในเรื่องนี้ก็เช่นกัน ถ้าพระสงฆ์หรือฆราวาสที่มุ่งแสวงหาโลกุตตรธรรม วิชา โหราศาสตร์ก็จัดว่าเป็นดิรัจฉานวิชา อย่างที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ เพราะพระองค์ทรงถือว่าวิชานี้ขวางกั้นต่อการบรรลุมรรคผลนิพพาน^๓ เพราะไม่ได้ทำให้ศีล สมาธิ และปัญญาเพิ่มพูน แต่สำหรับฆราวาสที่ยังยึดติดอยู่กับสมมติบัญญัติต่างๆ วิชาโหราศาสตร์ก็ยังจำเป็นอยู่ระดับหนึ่ง

ดังนั้น ถ้าเรามองว่าวิธีสะเดาะเคราะห์ตามหลักพระพุทธศาสนา คือ การบำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญสมาธิ และพัฒนาปัญญา ยิ่งทำมากก็จะมีคุณธรรมความดีมาคุ้มครองเรามาก โหราศาสตร์จึงมองได้ว่าเป็นเพียงเครื่องมือหรือวิถีทางเท่านั้น โดยที่ตัวมันเองไม่ได้ดีหรือเลว แต่อยู่ที่การนำไปใช้ที่จะเป็นตัวกำหนดคุณค่าของศาสตร์สาขานี้ได้

ประการสุดท้าย คือ บุคคลที่ใช้โหราศาสตร์ ซึ่งในงานวิจัยนี้มุ่งเน้นไปที่พระสงฆ์บางรูปทั้งในอดีตและในปัจจุบันที่เลือกใช้โหราศาสตร์ โดยพบว่าในฐานะที่พระสงฆ์ส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์ในนิกายเถรวาท ซึ่งตามหลักเถรวาทโดยมีพระวินัยเป็นกรอบในการวางตัว พบว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่มีบทบาทหลัก คือ การเอาใจใส่ปฏิบัติธรรมเพื่อให้ตนเองพ้นทุกข์ แล้วนำเอาหลักธรรมที่รู้และได้ศึกษามานั้นไปสั่งสอนชาวบ้าน แต่หากว่ามีชาวบ้านเดือดร้อน หรือมีความทุกข์ในชีวิต พระสงฆ์ก็มีความจำเป็นที่ต้องช่วยสะเดาะเคราะห์ชาวบ้านและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ด้วย จริงอยู่ที่ว่าโดยหน้าที่หลักของพระสงฆ์ คือ การใส่ใจเรื่องการศึกษาและปฏิบัติธรรม และหากว่าต้องเกี่ยวข้องกับสังคม พระสงฆ์ก็ควรตระหนักและพึงเกี่ยวข้องในฐานะที่เป็นผู้สอนธรรมเท่านั้น ซึ่งในด้านที่เกี่ยวข้องกับสังคมนี้เองเมื่อพระสงฆ์อยู่ในสังคมที่เต็มไปด้วยความคาดหวังอันหลากหลาย และในจำนวนความคาดหวังเหล่านี้ อาจมีความคาดหวังบางอย่างที่ขัดแย้งกัน ดังเช่นงานวิจัยเรื่องนี้ที่มีพระสงฆ์บางรูปเลือกใช้โหราศาสตร์ในฐานะเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระสงฆ์จะวางตัวต่อเรื่องนี้อย่างไร โดยที่ไม่กระทบกับความคาดหวังของคนบางกลุ่มในสังคมเดียวกันที่หวังว่าพระสงฆ์ต้องเป็นผู้ที่ปฏิบัติดีดำรงตนอยู่ในศีลธรรมโดยไม่ข้องแวะกับเรื่องของโหราศาสตร์ หรือไสยศาสตร์ เป็นต้น

^๓สุชีพ ปุญญานุภาพ, พระไตรปิฎกฉบับประชาชน หน้า ๒๙๑.

จากการศึกษาทำให้ได้ข้อสรุปว่า ในท้ายที่สุดแล้ว การที่พระสงฆ์บางรูปเลือกใช้โหราศาสตร์มาเป็นส่วนหนึ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะในฐานะเครื่องมือหรือแนวทางรูปแบบหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาความทุกข์ในชีวิตให้กับผู้คนในสังคม หรือการช่วยเผยแผ่และสืบทอดพระพุทธศาสนา ย่อมขัดแย้งต่อหลักคำสอน และประการสำคัญคือ ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดหลักพระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ได้ทรงบัญญัติไว้ แม้ว่าจะเป็นความผิดเพียงเล็กน้อยก็ตามก็ถือว่าพระสงฆ์ที่เลือกใช้โหราศาสตร์ไม่ว่าจะมีจุดมุ่งหมายใดก็ตามก็ถือว่าทำผิดต่อหน้าที่ของความเป็นสมณเพศ อย่างไรก็ตาม เราอาจจะมองเรื่องนี้ได้ว่า การที่มีพระสงฆ์บางรูปเลือกใช้ที่ผิดพระวินัยแม้เพียงเล็กน้อยก็เพราะพระสงฆ์เหล่านั้น อาจต้องการให้คนส่วนใหญ่ในสังคมที่กำลังประสบกับความทุกข์ หรือคนทั่วไปได้หันมาสนใจในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามากขึ้น อาจกล่าวได้ว่าพระสงฆ์เหล่านั้นเห็นผลประโยชน์ที่จะเกิดแก่คนส่วนใหญ่ในสังคมปัจจุบัน นั่นเป็นเพราะพระสงฆ์เหล่านี้เห็นว่าถ้าคนส่วนใหญ่ในสังคมซึ่งในที่นี้คือพุทธบริษัท ๔ โดยเฉพาะอุบาสกอุบาสิกา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอย่างถูกต้อง นอกจากพวกเขาเหล่านี้จะสามารถจัดการกับชีวิตของตนเองได้ดีแล้ว พวกเขาเหล่านี้ยังถือได้ว่าเป็นกำลังสำคัญที่จะคอยปกป้อง และทำนุบำรุงดูแลรักษาพระพุทธศาสนาให้สืบต่อไปได้ในอนาคต

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ท่าทีที่เหมาะสมต่อการวางตัวของพระสงฆ์ คือ พระสงฆ์ควรศึกษาพระธรรมวินัยให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งในระดับที่สามารถเป็นที่พึ่งด้านพุทธศาสน์แก่สังคมได้ และประการสำคัญ คือ พระสงฆ์ที่เลือกใช้โหราศาสตร์ควรใช้โหราศาสตร์ในฐานะที่เป็นเพียงแค่เครื่องมือ หรือวิธีการหนึ่งเท่านั้น ไม่ใช่เป็นจุดหมายหลัก และใช้ด้วยใจที่เมตตาแก่ผู้ที่ประสบกับความทุกข์โดยไม่หวังลาภสักการะ โดยในการใช้โหราศาสตร์นั้น พระสงฆ์ควรใช้โหราศาสตร์เป็นตัวกลางในการสื่อสารพุทธธรรม เพื่อให้ประชาชนที่ประสบกับความทุกข์ทั้งหลายได้เข้าใจหลักธรรมในพระพุทธศาสนา และตระหนักว่าพุทธธรรมนั้นสามารถแก้ไขจัดการกับปัญหาและความทุกข์ทั้งหลายในชีวิตได้ อีกทั้งยังสามารถเกื้อกูลชีวิตของเขาตลอดทั้งชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการใช้โหราศาสตร์ในฐานะเครื่องมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทำให้เกิดประเด็นที่น่าสนใจ โดยมีประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติมหรือศึกษาวิจัยในเชิงลึกต่อไป คือ การศึกษาเรื่องการใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ในกระบวนการทำให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา เนื่องจากในปัจจุบันนี้ผู้คนส่วนใหญ่ประสบกับภาวะความเครียดในชีวิตเป็นอย่างมาก เป็นผลทำให้ผู้คนเหล่านั้นหันไปพึ่งพากับอำนาจภายนอกพระพุทธศาสนา เช่น การทรงเจ้าเข้าผี

หรือหันไปสู่อำนาจแห่งอบายมุขต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การเสพสิ่งเสพติด การดื่มสุรา หรือแม้แต่การพนัน ทั้งๆ ที่สังคมไทยเป็นสังคมเมืองพุทธ

ดังนั้น ด้วยเหตุทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ทำให้เห็นว่าในเมื่อเรามีหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาชีวิตให้กับคนเหล่านั้นได้ โดยควรจะมีการศึกษาทฤษฎีการให้คำปรึกษาแนวพุทธ ศึกษาจากในสมัยของพระพุทธองค์เวลาที่ทรงให้คำปรึกษาแก่เหล่าสาวก ฯลฯ จากนั้นนำมาสังเคราะห์เป็นหลักการให้คำปรึกษาแบบพุทธ ซึ่งทำให้พระสงฆ์หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษามีทักษะ และมีความรู้ที่เพียงพอในการเป็นที่ปรึกษาให้กับคนในสังคม และเป็น การช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้ที่ประสบกับปัญหาหรือมีความทุกข์ได้เข้าใจว่าพระพุทธศาสนา สามารถช่วยได้ ซึ่งอาจจะทำให้การพึ่งอำนาจจากภายนอกพระพุทธศาสนา และการพึ่งพานักพยากรณ์ หมออยู่ในสังคมไทยลดลงได้

ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กฎหมายตราสามดวง เล่ม ๔. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำของคุรุสภา, ๒๕๓๗.

เชมณัฐ หล่อศรีสุภชัย. ประวัติและวัตถุมงคลคณาภิเษม เจ้าคุณศรี วัดอ่างศิลา จ.ชลบุรี.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บ้านครู, ๒๕๕๓.

ชัย เรื่องศิลป์. ประวัติสังคมไทยสมัยโบราณก่อนศตวรรษที่ ๒๕. พิมพ์ครั้งที่ ๓.

กรุงเทพมหานคร: เลิฟ แอนด์ ลิฟ เฟลส์, ๒๕๓๗.

ดีเลิศ โปตรระนนท์ และ ปัญญา ใช้บางยาง. วิชาขบขุข. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทิพยวิสุทธิ,

๒๕๔๕.

เดือน คำดี, ดร. ศาสนาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

จรัล พิกุล. ประโยชน์จากโหราศาสตร์. พยากรณ์สาร ๓๓ (พฤศจิกายน ๒๕๕๒): ๔๔.

จักรเทพ รำพึงกิจ. การศึกษาเชิงวิเคราะห์ทรรณะของพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีต่อโหราศาสตร์ใน

ยุคปัจจุบัน. สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิต

วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

จารึกกัลยาณี เรื่องพงศาวดารสมณวงศ์นิกายฝ่ายใต้. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โสภณพิ

พรรฒนากร, ๒๔๖๘. (พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมสุภาพ กฤดา

กร ณ อยุธยา พ.ศ.๒๔๖๘).

บาทหลวงเดอ ซัวซีย์. จดหมายเหตุรายวันการเดินทางไปสู่ประเทศสยามในปีค.ศ.๑๖๘๕ และ

๑๖๘๖. แปลโดย สันต์ ท.โกมลบุตร. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ศรีปัญญา,

๒๕๕๐.

ปฐมพงษ์ โพธิ์ประสิทธิ์นันท์, ดร. โหราศาสตร์กับพระพุทธศาสนา [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

www.bodhinanda.com/s0112/index.php?pgid=0016 [2553, ตุลาคม 5]

ประพันธ์ เตละกุล. ดาราศาสตร์และอวกาศ. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๓.

ประยูร พลอารีย์. อารัมภบทโหราศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรวิทยา, ๒๕๒๑.

พ.สุวรรณ. ธรรมะไม่พอต้องฮวงจุ้ยด้วย. กรุงเทพมหานคร: เม็ดทรายการพิมพ์, ๒๕๕๑.

พ.สุวรรณ. โหราศาสตร์และคาถาพระเจ้าอมเกล้าฯ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้อยทอง,

๒๕๓๗.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๘.

กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐.

กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์.พรีนติ้ง แมส โปรดักส์, ๒๕๔๖.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๗.

กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

พระมหากษัตริยา นันทเพชร์. ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม. วิทยานิพนธ์

ปริญญาามหาบัณฑิต, คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๐.

พระมหาวิศัลย์ โคจรบุตร. ดิรัจฉานวิชา: ศึกษาเชิงวิเคราะห์ทรรศนะและแนวปฏิบัติในสังคมไทย.

วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

พระมหาประศักดิ์ อคฺคฺปิฎก (ซ่งแสง). ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์กับกฎแห่งกรรมของชาวพุทธ

ไทยในปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

พระอภิสิทธิ์ อภิญาโน. เรื่องโหราศาสตร์ไทย : เหลียวอดีต แลปัจจุบัน มาดมั่นสู่ออนาคต

กรุงเทพมหานคร: ภัตตาคารจิตรโกชนา, ๒๕๔๙. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

พระอุปติสสเถระ. วิมุตติมรรค. แปลโดย พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคนอื่นๆ

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๑.

พิฑูร มลิวัดย์. คู่มือการศึกษาพระปฐมสมโพธิกถา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

กรมการศาสนา, ๒๕๒๘.

พุทธทาสภิกขุ. พุทธศาสตร์กับไสยศาสตร์ โหราศาสตร์กับพุทธศาสนา ปาฐกถาธรรมของท่าน

พุทธทาส. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๒๙.

ภารต ถิ่นคำ. วิวัฒนาการองค์ความรู้แห่งโหราสยาม ๑ [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: www.astroclassical.com/index.php?lay=show&ac=article&id=329506

[๒๕๕๔, มีนาคม ๑๖].

ภารต ถิ่นคำ. วิวัฒนาการองค์ความรู้แห่งโหราสยาม ๒ [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: www.astroclassical.com/index.php?lay=show&ac=article&id=329513

[๒๕๕๔, มีนาคม ๑๖].

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. มิลินทปัญหา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๔๐.

มหามกุฏราชวิทยาลัย, มูลนิธิ. พระไตรปิฎกฉบับพร้อมอรรถกถา (๙๑ เล่ม) เล่มที่ ๕, ๖, ๙, ๑๑,

๑๖, ๒๐, ๒๑, ๒๒, ๒๕, ๒๙, ๓๐, ๓๓, ๓๔, ๓๕, ๓๖, ๓๘, ๔๐, ๔๒, ๔๓, ๔๕, ๔๗,

๕๕, ๕๖, ๗๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. ประมวลพระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

พระราชหัตถเลขา-ลายพระหัตถ์. กรุงเทพมหานคร: ธนาคารกรุงศรีอยุธยา, ๒๕๑๔.

มหาวิทยาลัย. พระประวัติสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส.

กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔.

มหาวิทยาลัย, มูลนิธิ. พระบรมราชาธิบาย อธิกมาส อธิกวาร และปักคนาวีถี ของ

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิมหาวิทยาลัย,

๒๕๑๑.

มหาวิทยาลัย. วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๒. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย,

๒๕๔๒.

มานพ นักการเขียน. พระพุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา

: [www.src.ac.th/web/index.php?option=content&task=view&id=184&](http://www.src.ac.th/web/index.php?option=content&task=view&id=184&Itemid=69)

[Itemid=69](http://www.src.ac.th/web/index.php?option=content&task=view&id=184&Itemid=69) [๒๕๕๔, มีนาคม ๘]

มี, สมเด็จพระสังฆราช และ อัจ, สมเด็จพระวันรัต. โหราทานุสาสนี. พระนคร: โรงพิมพ์ไทย,

๒๔๕๗.

ยอช เซเดส์, ศ. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรุงธน, ๒๕๒๖.

รัชนีกร เศรษฐโชติ, รศ. โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนา

พานิช, ๒๕๕๒.

ว.วชิรเมธี. โหราศาสตร์ในทัศนะคติท่าน ว.วชิรเมธี [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://dhammajak.net/book-vachiramethi/6.html> [๒๕๕๓, ตุลาคม ๕]

ว.วชิรเมธี. โครลิตชีวิตเรา [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [www.dhammajak.net/book-](http://www.dhammajak.net/book-vachiramethi/5.html)

[vachiramethi/5.html](http://www.dhammajak.net/book-vachiramethi/5.html) [๒๕๕๓, ตุลาคม ๕]

วัชรระ งามจิตรเจริญ. รศ.ดร. สัมภาษณ์, ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๕๓.

ศิลปากร, กรม. ประชุมพระราชปจฉา เล่ม ๑. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, ๒๕๕๐.

ศิลปากร, กรม. พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐.

กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, ๒๕๔๘.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. การศาสนา, กรม. พุทธประวัติ. กรุงเทพมหานคร: (ม.ป.ท.), ๒๕๔๕.

ส.พลายน้อย. ปกิณกะประเพณีไทย. กรุงเทพมหานคร: สยามคีสสาร, ๒๕๔๒.

สา ปุสฺสเทว, สมเด็จพระสังฆราช. พระปฐมสมโพธิ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. พระนคร: โรงพิมพ์ไท,

๒๔๖๕.

สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล. โหราศาสตร์: ศาสตร์หรือความมั่งงาย หลักวิชาและการพยากรณ์เบื้องต้น

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๗.

สารประเสริฐ, พระ. โลกธาตุ. กรุงเทพมหานคร: คณะอนุกรรมการจัดทำเอกสารและบทความ

สดุดีบุคคลสำคัญ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, ๒๕๓๘.

- สิงห์โต สุริยาอารักษ์. โหราศาสตร์ไทย. กรุงเทพมหานคร: ดวงดีการพิมพ์, ๒๕๒๑.
- สิงห์โต สุริยาอารักษ์. โหราศาสตร์ไทยเรียนรู้ด้วยตนเอง. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: ดวงดีการพิมพ์, ๒๕๔๖.
- สุชีพ ปุณฺณานุกาพ. พระไตรปิฎกฉบับประชาชน. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- สุภัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครั้ว ศาสนา ประเพณี. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๘.
- สุมาลี มหณรงค์ชัย. ฮินดู-พุทธจุดยืนที่แตกต่าง. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๖.
- สุนทร ณ รังสี. พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก, กรรมเหนือหมอดู. มติชน (๑๗ กันยายน ๒๕๔๙): ๖.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. พระพุทธศาสนา ทศนะและวิจารณ์. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๙.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. ชื่อนั้นสำคัญไฉน. กรุงเทพมหานคร: ปิยะสาส์น, ๒๕๒๔.
- อรรถวาทิธรรมประวรรต (วิเชียร จันท์หอม), หลวง. โหราศาสตร์นิเทศ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. พระนคร: โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, ๒๕๑๖.
- อ้อมเดือน สดมณี. บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)
- อุดร บรรณารักษ์. พันเอก. สัมภาษณ์, ๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๓.
- อำนาจ บัวศิริ. พระที่ทำลายศาสนา: จะทำอย่างไร ใครจะจัดการ. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)
- เอื้อน มณฑิยรทอง. พระคัมภีร์โหราศาสตร์ศิลปาคม ภาค ๑. ๒ เล่ม, พระนคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๑๖.

ภาษาอังกฤษ

Stone, A. P. Hindu Astrology: Myths, Symbols and Realities. India: Select book, 1981.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ อชิรพจณิชา พลายนาค
เกิด วันพฤหัสบดีที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๒๗

การศึกษา

พ.ศ.๒๕๕๐ ศิลปศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับ ๑ เหรียญทอง (ศาสนา
และปรัชญา) มหาวิทยาลัยบูรพา

การทำงาน

พ.ศ.๒๕๕๑ - ๒๕๕๓ อาจารย์พิเศษ ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย